

Warunki życia ludności w województwie małopolskim w latach 2013–2017

Warunki życia ludności w województwie małopolskim w latach 2013–2017

Living conditions of the population in Małopolskie voivodship, 2013–2017

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Krakowie

Statistical Office in Kraków

Zespół autorski

Editorial team

Tomasz Brzdąk, Danuta Kalista, Marta Klósek, Marcin Łacic, Agata Łój, Anna Nowak, Małgorzata Piwowarczyk, Antonina Setlak, Aneta Stachańczyk, Jan Szarek, Jadwiga Szponder, Klaudia Truchan, Jadwiga Tutaj

Kierujący

Supervisor

Agnieszka Szlubowska

Prace redakcyjne

Editorial work

Barbara Oremus, Małgorzata Piwowarczyk, Aneta Stachańczyk, Anna Stefan

Tłumaczenie

Translation

Anna Dziedzic

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Karolina Rudnik

Opracowanie graficzne okładki

Graphic design of the cover

Karolina Rudnik

ISSN 2084-896X

Publikacja dostępna na stronie internetowej

Publications available on website

<http://krakow.stat.gov.pl>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Przekazuję Państwu analityczną publikację charakteryzującą warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego w latach 2013–2017.

Czynniki warunkujące poziom życia mieszkańców zgrupowane zostały w dziedziny tematyczne dotyczące zasobów ludzkich, aktywności gospodarczej, zamożności, dostępności usług społecznych. Do opisu każdej dziedziny wykorzystano zestaw wskaźników określających natężenie omawianych zjawisk, a także ich zróżnicowanie przestrzenne. Dane zostały zaprezentowane w przekrojach terytorialnych co umożliwia śledzenie dynamiki zmian warunków życia ludności.

Przy opracowaniu publikacji wykorzystano dane pochodzące z badań Głównego Urzędu Statystycznego. Ponadto, w celu pełniejszego przedstawienia zagadnień dotyczących charakterystyki osób korzystających z pomocy społecznej, wykorzystano również dane udostępnione z zasobów informacyjnych Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Polecając Państwu niniejszą publikację, pragnę podziękować wszystkim osobom, instytucjom i organizacjom za przekazane uwagi oraz dane, które wzbogaciły jej treść. Wyrażam nadzieję, że opracowanie będzie cennym i interesującym źródłem wiedzy o warunkach życia mieszkańców województwa małopolskiego, zwłaszcza dla instytucji zajmujących się rozwojem regionu. Jednocześnie zwracam się z uprzejmą prośbą o opinie i uwagi, które będą pomocne w kształtowaniu i wzbogacaniu kolejnych edycji.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Krakowie

Agnieszka Szlubowska

Preface

I am pleased to present you an analytical publication characterising living conditions of inhabitants of Małopolskie voivodship in 2013–2017.

Factors determining the standard of living of residents have been grouped in thematic fields concerning human resources, economic activity, wealth, availability of social services. A set of indicators defining the intensity of the phenomena discussed, as well as their spatial differentiation, was used to describe each field. Data have been presented in territorial cross-sections, what makes possible to follow dynamics of changes in the living conditions of the population.

While preparing the publication, data from surveys of Statistics Poland were used. In addition, in order to more fully present issues concerning characteristics of persons benefiting from social assistance, data from information resources of the Ministry of Family, Labour and Social Policy were also used.

Recommending you this publication, I would like to thank all persons, institutions and organizations for their comments and data that have enriched its content. I hope that the study will be a valuable and interesting source of knowledge about the living conditions of the inhabitants of Małopolskie voivodship, especially for institutions dealing with the development of the region. At the same time, I am asking kindly for opinions and suggestions that will be helpful in shaping and enriching subsequent editions.

Director
of the Statistical Office
in Kraków

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Szlubowska', with a stylized flourish at the end.

Agnieszka Szlubowska

Spis treści

Contents

	Str. Page
Przedmowa.....	3
<i>Preface</i>	4
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty	15
<i>Symbols. Main abbreviations</i>	
Wstęp.....	17
<i>Introduction</i>	
Synteza.....	18
<i>Executive summary</i>	20
Rozdział 1. Warunki życia ludności w województwie małopolskim	22
<i>Chapter 1. Living conditions of the population in Małopolskie voivodship</i>	
1.1. Zasoby ludzkie	22
1.1. <i>Human resources</i>	
1.1.1. Stan ludności i jego zmienność.....	22
1.1.1. <i>Size of population and its changeability</i>	
1.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	27
1.1.2. <i>Ageing of population and pace of this process</i>	
1.1.3. Stan zdrowia ludności.....	28
1.1.3. <i>Health of population</i>	
1.1.4. Rynek pracy	30
1.1.4. <i>Labour market</i>	
1.2. Aktywność gospodarcza	35
1.2. <i>Economic activity</i>	
1.2.1. Produkt krajowy brutto	35
1.2.1. <i>Gross domestic product</i>	
1.2.2. Podmioty gospodarki narodowej	36
1.2.2. <i>Entities of the national economy</i>	
1.3. Zamożność mieszkańców	37
1.3. <i>Inhabitants' wealth</i>	
1.3.1. Dochody ludności.....	37
1.3.1. <i>Income of population</i>	
1.3.2. Wynagrodzenia.....	39
1.3.2. <i>Wages and salaries</i>	
1.3.3. Świadczenia społeczne	39
1.3.3. <i>Social benefits</i>	
1.3.4. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych	51
1.3.4. <i>Structure of expenditure, consumption, furnishings of households</i>	
1.3.5. Zasoby mieszkaniowe	54
1.3.5. <i>Dwelling stocks</i>	
1.3.6. Mieszkania oddane do użytkowania	57
1.3.6. <i>Dwellings completed</i>	
1.3.7. Infrastruktura komunalna	61
1.3.7. <i>Municipal infrastructure</i>	
1.4. Dostępność usług społecznych.....	65
1.4. <i>Availability of social services</i>	

	Str. Page
1.4.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	65
1.4.1. <i>Health care and social welfare</i>	
1.4.2. Edukacja	68
1.4.2. <i>Education</i>	
1.4.3. Kultura	71
1.4.3. <i>Culture</i>	
1.4.4. Turystyka	75
1.4.4. <i>Tourism</i>	
1.4.5. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego	76
1.4.5. <i>Revenue and expenditure of local government units budgets</i>	
1.4.6. Stan i ochrona środowiska	80
1.4.6. <i>Environmental protection</i>	
1.4.7. Transport i łączność	87
1.4.7. <i>Transport and communication</i>	
1.4.8. Bezpieczeństwo publiczne	89
1.4.8. <i>Public safety</i>	
Rozdział 2. Warunki życia ludności w powiatach województwa małopolskiego	91
Chapter 2. <i>Living conditions of the population in powiats of Małopolskie voivodship</i>	
2.1. Zasoby ludzkie	91
2.1. <i>Human resources</i>	
2.1.1. Stan ludności i jego zmienność	91
2.1.1. <i>Size of population and its changeability</i>	
2.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	93
2.1.2. <i>Ageing of population and pace of this process</i>	
2.1.3. Stan zdrowia ludności	94
2.1.3. <i>Health of population</i>	
2.1.4. Rynek pracy	96
2.1.4. <i>Labour market</i>	
2.2. Aktywność gospodarcza	99
2.2. <i>Economic activity</i>	
2.2.1. Podmioty gospodarki narodowej	99
2.2.1. <i>Entities of the national economy</i>	
2.3. Zamożność mieszkańców	101
2.3. <i>Inhabitants' wealth</i>	
2.3.1. Wynagrodzenia	101
2.3.1. <i>Wages and salaries</i>	
2.3.2. Świadczenia społeczne	102
2.3.2. <i>Social benefits</i>	
2.3.3. Zasoby mieszkaniowe	106
2.3.3. <i>Dwelling stocks</i>	
2.3.4. Mieszkania oddane do użytkowania	109
2.3.4. <i>Dwellings completed</i>	
2.3.5. Infrastruktura komunalna	110
2.3.5. <i>Municipal infrastructure</i>	
2.4. Dostępność usług społecznych	112
2.4. <i>Availability of social services</i>	
2.4.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	112
2.4.1. <i>Health care and social welfare</i>	
2.4.2. Edukacja	115
2.4.2. <i>Education</i>	

	Str. Page
2.4.3. Kultura.....	116
2.4.3. <i>Culture</i>	
2.4.4. Turystyka.....	118
2.4.4. <i>Tourism</i>	
2.4.5. Dochody i wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu	119
2.4.5. <i>Revenue and expenditure of powiats and cities with powiat status budgets</i>	
2.4.6. Bezpieczeństwo publiczne	123
2.4.6. <i>Public safety</i>	
Rozdział 3. Warunki życia ludności w gminach województwa małopolskiego	124
<i>Chapter 3. Living conditions of the population in gminas of Małopolskie voivodship</i>	
3.1. Zasoby ludzkie	124
3.1. <i>Human resources</i>	
3.1.1. Stan ludności i jego zmienność.....	124
3.1.1. <i>Size of population and its changeability</i>	
3.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu	125
3.1.2. <i>Ageing of population and pace of this process</i>	
3.1.3. Rynek pracy	126
3.1.3. <i>Labour market</i>	
3.2. Aktywność gospodarcza	128
3.2. <i>Economic activity</i>	
3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej	128
3.2.1. <i>Entities of the national economy</i>	
3.3. Zamożność mieszkańców.....	129
3.3. <i>Inhabitants' wealth</i>	
3.3.1. Świadczenia społeczne	129
3.3.1. <i>Social benefits</i>	
3.4. Dostępność usług społecznych.....	132
3.4. <i>Availability of social services</i>	
3.4.1. Dochody i wydatki budżetów gmin	132
3.4.1. <i>Revenue and expenditure of gminas budgets</i>	
3.5. Obszary problemowe	134
3.5. <i>Problem areas</i>	
Uwagi metodologiczne.....	137
<i>Methodological notes</i>	140

Spis tablic

List of tables

	Str. Page
Tablica 1. Wybrane dane dotyczące ludności.....	23
<i>Table 1. Selected data on population</i>	
Tablica 2. Wybrane dane dotyczące wieku ludności.....	27
<i>Table 2. Selected data on age of population</i>	
Tablica 3. Pracujący.....	32
<i>Table 3. Employed persons</i>	
Tablica 4. Wybrane dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego.....	34
<i>Table 4. Selected data on registered unemployment</i>	
Tablica 5. Podmioty gospodarki narodowej.....	36
<i>Table 5. Entities of the national economy</i>	
Tablica 6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej.....	39
<i>Table 6. Average monthly gross wages and salaries in the national economy</i>	
Tablica 7. Podstawowe dane o beneficjentach oraz kwotach świadczeń wychowawczych w 2017 r.	41
<i>Table 7. Basic data on beneficiaries and amounts of child raising benefits in 2017</i>	
Tablica 8. Podstawowe dane o beneficjentach świadczeń rodzinnych i kwotach świadczeń	44
<i>Tables 8. Basic data on beneficiaries of family benefits and amounts of benefits</i>	
Tablica 9. Podstawowe dane o beneficjentach środowiskowej pomocy społecznej oraz kwotach świadczeń.....	48
<i>Tables 9. Basic data on beneficiaries of social assistance and amounts of benefits</i>	
Tablica 10. Przeciętne miesięczne spożycie niektórych artykułów żywnościowych na 1 osobę w gospodarstwach domowych	52
<i>Table 10. Average monthly per capita consumption of selected foodstuffs of households</i>	
Tablica 11. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania.....	53
<i>Table 11. Households equipped with selected durable goods</i>	
Tablica 12. Udział mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne w ogólnej liczbie mieszkań w 2017 r.	57
<i>Table 12. Share of dwellings fitted with sanitary and technical installations in total number of dwellings in 2017</i>	
Tablica 13. Sieć wodociągowa rozdzielcza	61
<i>Table 13. Distribution water supply system</i>	
Tablica 14. Sieć kanalizacyjna rozdzielcza	63
<i>Table 14. Sewage distribution system</i>	
Tablica 15. Wybrane dane z zakresu ochrony zdrowia.....	65
<i>Table 15. Selected data on health care</i>	
Tablica 16. Wychowanie przedszkolne	69
<i>Table 16. Pre-primary education</i>	
Tablica 17. Wybrane dane o podmiotach działających w obszarze kultury	71
<i>Table 17. Selected data on entities operating in the field of culture</i>	
Tablica 18. Podstawowe dane o turystycznej bazie noclegowej i jej wykorzystaniu	76
<i>Table 18. Basic data on tourist accommodation establishments and their occupancy</i>	
Tablica 19. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego.....	78
<i>Table 19. Revenue and expenditure of local government units budgets</i>	
Tablica 20. Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska.....	81
<i>Table 20. Major data on the state, threat and protection of the environment</i>	
Tablica 21. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	107
<i>Table 21. Average number of persons per dwelling</i>	
Tablica 22. Charakterystyka gmin obszaru problemowego na tle województwa według wybranych cech w 2017 r.	136
<i>Table 22. Characteristics of the problem area gminas in comparison with the voivodship by selected features in 2017</i>	

Spis wykresów

List of charts

	Str. Page
Wykres 1. Przyrost naturalny i saldo migracji stałej	24
<i>Chart 1. Natural increase and permanent net migration</i>	
Wykres 2. Ruch naturalny ludności	25
<i>Chart 2. Vital statistics of population</i>	
Wykres 3. Saldo migracji międzywojewódzkich i zagranicznych	26
<i>Chart 3. Intervoivodship and international net migration</i>	
Wykres 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku	28
<i>Chart 4. Structure of population by economic age groups</i>	
Wykres 5. Przeciętne trwanie życia	29
<i>Chart 5. Life expectancy</i>	
Wykres 6. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym według BAEL oraz stopa bezrobocia rejestrowanego	31
<i>Chart 6. Unemployment rate among working age population according to LFS as well as registered unemployment rate</i>	
Wykres 7. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według form prawnych	37
<i>Chart 7. Structure on entities of the national economy by legal status</i>	
Wykres 8. Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródeł uzyskania w 2017 r.	38
<i>Chart 8. Structure of the average monthly available income per person in households by source of maintenance in 2017</i>	
Wykres 9. Świadczenia emerytalno-rentowe z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych	40
<i>Chart 9. Retirement and other pension benefits from non-agricultural social security system</i>	
Wykres 10. Struktura rodzin pobierających świadczenie wychowawcze w grudniu 2017 r.	42
<i>Chart 10. Structure of families receiving child raising benefit in December 2017</i>	
Wykres 11. Roczna kwota świadczenia wychowawczego na 1 mieszkańca w 2017 r.	43
<i>Chart 11. Annual amount of child raising benefits per capita in 2017</i>	
Wykres 12. Struktura wartości wypłaconych świadczeń rodzinnych w 2017 r.	45
<i>Chart 12. Structure of family benefits paid in 2017</i>	
Wykres 13. Spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. w porównaniu z 2013 r.	49
<i>Chart. 13. Decrease in scope of benefiting from social assistance in 2017 in comparison with 2013</i>	
Wykres 14. Struktura wydatków środowiskowej pomocy społecznej według form pomocy i rodzajów świadczeń w 2017 r.	50
<i>Chart 14. Structure of social assistance expenditure by forms of assistance and types of benefits in 2017</i>	
Wykres 15. Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności	54
<i>Chart 15. Dwelling stocks per 1000 population</i>	
Wykres 16. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie	55
<i>Chart 16. Average number of persons per dwelling</i>	
Wykres 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	56
<i>Chart 17. Average useful floor area per dwelling</i>	
Wykres 18. Dynamika mieszkań oddanych do użytkowania	58
<i>Chart 18. Indices of dwellings completed</i>	
Wykres 19. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	58
<i>Chart 19. Dwellings completed per 1000 population</i>	
Wykres 20. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania	59
<i>Chart 20. Structure of dwellings completed</i>	

Wykres 21.	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania	60
Chart 21.	<i>Average useful floor area per dwelling completed</i>	
Wykres 22.	Udział korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludności	62
Chart 22.	<i>Share of population using water supply system in total number of population</i>	
Wykres 23.	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	62
Chart 23.	<i>Consumption of water from water supply systems in households per capita</i>	
Wykres 24.	Udział korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności.....	63
Chart 24.	<i>Share of population using sewage system in total number of population</i>	
Wykres 25.	Udział korzystających z sieci gazowej w ogólnej liczbie ludności	64
Chart 25.	<i>Share of population using gas supply system in total number of population</i>	
Wykres 26.	Liczba ludności na 1 przychodnię	66
Chart 26.	<i>Number of population per out-patient department</i>	
Wykres 27.	Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku 0–2 lat.....	68
Chart 27.	<i>Children in nurseries and children's clubs per 1000 children aged 0–2</i>	
Wykres 28.	Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności.....	73
Chart 28.	<i>Audience in theatres and music institutions per 1000 population</i>	
Wykres 29.	Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności	74
Chart 29.	<i>Audience in fixed cinemas per 1000 population</i>	
Wykres 30.	Zwiedzający muzea na 10 tys. ludności.....	75
Chart 30.	<i>Museum visitors per 10 thous. population</i>	
Wykres 31.	Dynamika dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego	77
Chart 31.	<i>Indices of revenue of local government units budgets</i>	
Wykres 32.	Dynamika wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego	77
Chart 32.	<i>Indices of expenditure of local government units budgets</i>	
Wykres 33.	Struktura wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego według działów	79
Chart 33.	<i>Structure of expenditure of local government units budgets by division</i>	
Wykres 34.	Struktura zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według celów poboru.....	83
Chart 34.	<i>Structure of water consumption for needs of the national economy and population by purpose</i>	
Wykres 35.	Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód lub do ziemi	84
Chart 35.	<i>Structure of industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground</i>	
Wykres 36.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności	84
Chart 36.	<i>Population connected to wastewater treatment plants in total number of population</i>	
Wykres 37.	Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń gazowych i pyłowych	86
Chart 37.	<i>Degree of reduction of gaseous and particulate pollutants produced</i>	
Wykres 38.	Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca..	87
Chart 38.	<i>Municipal waste collected from households per capita</i>	
Wykres 39.	Dynamika liczby samochodów osobowych i wypadków drogowych w województwie małopolskim	88
Chart 39.	<i>Indices of the number of passenger cars and road traffic accidents in Małopolskie voivodship</i>	
Wykres 40.	Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzaju	90
Chart 40.	<i>Ascertained crimes by the police in completed preparatory proceedings by type</i>	
Wykres 41.	Udział zgonów według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów według powiatów w 2016 r.....	95
Chart 41.	<i>Share of deaths by selected causes in total number of deaths by powiats in 2016</i>	
Wykres 42.	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych według powiatów	97
Chart 42.	<i>Number of registered unemployed persons by powiats</i>	

	Str. Page
Wykres 43. Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego w 2017 r. w stosunku do 2013 r. według powiatów	98
<i>Chart 43. Decrease of registered unemployment rate in 2017 in relation to 2013 by powiats</i>	
Wykres 44. Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów według powiatów w 2017 r.	101
<i>Chart 44. Share of commercial companies in total number of entities by powiats in 2017</i>	
Wykres 45. Roczna wartość świadczeń środowiskowej pomocy społecznej na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.	106
<i>Chart 45. Annual value of social assistance benefits per capita by powiats in 2017</i>	
Wykres 46. Dynamika dochodów budżetów powiatów i miast na prawach powiatu	119
<i>Chart 46. Indices of revenue of powiats and cities with powiat status budgets</i>	
Wykres 47. Dynamika wydatków budżetów powiatów i miast na prawach powiatu	121
<i>Chart 47. Indices of expenditure of powiats and cities with powiat status budgets</i>	

Spis map

List of maps

	Str. Page
Mapa 1. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według województw w 2017 r.....	32
<i>Map 1. Employed persons per 1000 population of working age by voivodships in 2017</i>	
Mapa 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego według województw w 2017 r.	33
<i>Map 2. Registered unemployment rate by voivodships in 2017</i>	
Mapa 3. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące) według województw w 2016 r.	35
<i>Map 3. Gross domestic product per capita (current prices) by voivodships in 2016</i>	
Mapa 4. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według województw w grudniu 2017 r.	42
<i>Map 4. Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by voivodships in December 2017</i>	
Mapa 5. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według województw w 2017 r.....	46
<i>Map 5. Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by voivodships in 2017</i>	
Mapa 6. Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności według województw w 2017 r.....	49
<i>Map 6. Share of beneficiaries of social assistance in total number of population by voivodships in 2017</i>	
Mapa 7. Udział ludności powiatów w ogólnej liczbie ludności województwa w 2017 r.	91
<i>Map 7. Share of powiats' population in total number of voivodship's population in 2017</i>	
Mapa 8. Typologia demograficzna powiatów według Webba w 2017 r.....	92
<i>Map 8. Demographic typology of powiats according to Webb in 2017</i>	
Mapa 9. Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku – trójkąt Osanna w 2017 r.....	93
<i>Map 9. Classification of powiats by age groups – Osanna triangle in 2017</i>	
Mapa 10. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według powiatów w 2017 r.....	96
<i>Map 10. Employed persons per 1000 working age population by powiats in 2017</i>	
Mapa 11. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.....	100
<i>Map 11. Entities of the national economy per 10 thous. population by powiats in 2017</i>	
Mapa 12. Udział przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w powiatach do średniego wynagrodzenia w województwie w 2017 r.....	102
<i>Map 12. Share of average monthly gross wages and salaries in powiats into average wages and salaries in the voivodship in 2017</i>	
Mapa 13. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według powiatów w grudniu 2017 r.	103
<i>Map 13. Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by powiats in December 2017</i>	
Mapa 14. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według powiatów w 2017 r.	104
<i>Map 14. Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by powiats in 2017</i>	
Mapa 15. Zasięg korzystania z pomocy społecznej według powiatów w 2017 r.....	105
<i>Map 15. Range of benefiting from social assistance by powiats in 2017</i>	
Mapa 16. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę według powiatów w 2017 r.	108
<i>Map 16. Average useful floor area of dwelling per person by powiats in 2017</i>	
Mapa 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania według powiatów w 2017 r.	108
<i>Map 17. Average useful floor area per dwelling by powiats in 2017</i>	

Mapa 18.	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania według powiatów w 2017 r.....	109
Map 18.	<i>Average useful floor area per dwelling completed by powiats in 2017</i>	
Mapa 19.	Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności według powiatów w 2017 r.....	110
Map 19.	<i>Dwellings completed per 1000 population by powiats in 2017</i>	
Mapa 20.	Zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.....	111
Map 20.	<i>Consumption of water from water supply systems per capita by powiats in 2017</i>	
Mapa 21.	Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.....	111
Map 21.	<i>Consumption of gas from gas supply system in households per capita by powiats in 2017</i>	
Mapa 22.	Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.....	112
Map 22.	<i>Consumption of electricity in households per capita by powiats in 2017</i>	
Mapa 23.	Liczba lekarzy na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.....	113
Map 23.	<i>Number of doctors per 10 thous. population by powiats in 2017</i>	
Mapa 24.	Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku 0–2 lata według powiatów w 2017 r.....	114
Map 24.	<i>Places in nurseries and children's clubs per 1000 children aged 0–2 by powiats in 2017</i>	
Mapa 25.	Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat według powiatów w roku szkolnym 2017/2018.....	115
Map 25.	<i>Number of children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 by powiats in the 2017/2018 school year</i>	
Mapa 26.	Ludność na 1 placówkę biblioteczną według powiatów w 2017 r.....	116
Map 26.	<i>Population per public library by powiats in 2017</i>	
Mapa 27.	Ludność na 1 miejsce w kinach stałych według powiatów w 2017 r.....	117
Map 27.	<i>Population per seat in fixed cinemas by powiats in 2017</i>	
Mapa 28.	Miejsca noclegowe i stopień ich wykorzystania według powiatów w 2017 r.....	118
Map 28.	<i>Number of beds and rate of their occupancy by powiats in 2017</i>	
Mapa 29.	Udział dochodów własnych w dochodach ogółem budżetów powiatów i miast na prawach powiatu w 2017 r.....	120
Map 29.	<i>Share of own revenue in total revenue of powiats and cities with powiat status budgets in 2017</i>	
Mapa 30.	Wydatki inwestycyjne budżetów powiatów i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2017 r.....	121
Map 30.	<i>Investments expenditure of powiats and cities with powiat status budgets per capita in 2017</i>	
Mapa 31.	Przestępstwa kryminalne stwierdzone na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.....	123
Map 31.	<i>Ascertained criminal crimes per 10 thous. population by powiats in 2017</i>	
Mapa 32.	Typologia demograficzna gmin według Webba w 2017 r.....	125
Map 32.	<i>Demographic typology of gminas according to Webb in 2017</i>	
Mapa 33.	Klasyfikacja gmin według grup wieku – trójkąt Osanna w 2017 r.....	126
Map 33.	<i>Classification of gminas by age groups – Osanna triangle in 2017</i>	
Mapa 34.	Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według gmin w 2017 r.....	127
Map 34.	<i>Employed persons per 1000 working age population by gminas in 2017</i>	
Mapa 35.	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według gmin w 2017 r.....	128
Map 35.	<i>Share of registered unemployed persons in the number of working age population by gminas in 2017</i>	
Mapa 36.	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności według gmin w 2017 r.....	129
Map 36.	<i>Entities of the national economy per 10 thous. population by gminas in 2017</i>	

Mapa 37.	Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według gmin w 2017 r.	130
Map 37.	<i>Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by gminas in 2017</i>	
Mapa 38.	Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według gmin w 2017 r.	131
Map 38.	<i>Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by gminas in 2017</i>	
Mapa 39.	Zasięg korzystania z pomocy społecznej według gmin w 2017 r.	132
Map 39.	<i>Range of benefiting from social assistance by gminas in 2017</i>	
Mapa 40.	Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2017 r.	133
Map 40.	<i>Own revenue of gminas budgets per capita in 2017</i>	
Mapa 41.	Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2017 r.	134
Map 41.	<i>Investments expenditure of gminas budgets per capita in 2017</i>	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol <i>Symbol</i>	Opis <i>Description</i>
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło. <i>magnitude zero.</i>
Zero: (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5. <i>magnitude not zero but less than 0.5 of a unit.</i>
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05. <i>magnitude not zero but less than 0.05 of a unit.</i>
Kropka (.)	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych. <i>data not available or not reliable.</i>
Znak x	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe. <i>not applicable.</i>
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. <i>indicates that not all elements of the sum are given.</i>

Ważniejsze skróty

Main abbreviations

Skrót <i>Abbreviation</i>	Znaczenie <i>Meaning</i>
tys. <i>thous.</i>	tysiąc <i>thousand</i>
mln	milion <i>million</i>
zł <i>zl</i>	złoty <i>zloty</i>
szt. <i>pcs</i>	sztuka <i>pieces</i>
wol. <i>vol.</i>	wolumin <i>volume</i>
kg	kilogram <i>kilogram</i>
l	litr <i>litre</i>
t	tona <i>tonne</i>
km	kilometr <i>kilometre</i>
m ²	metr kwadratowy <i>square metre</i>
ha	hektar <i>hectare</i>
km ²	kilometr kwadratowy <i>square kilometre</i>
m ³	metr sześcienny <i>cubic metre</i>
dam ³	dekametr sześcienny <i>cubic decametre</i>

Skrót <i>Abbreviation</i>	Znaczenie <i>Meaning</i>
hm ³	hektometr sześcienny <i>cubic hectometre</i>
kWh	kilowatogodzina <i>kilowatt hour</i>
GWh	gigawatogodzina <i>megawatt hour</i>
r.	rok
cd. <i>cont.</i>	ciąg dalszy <i>continued</i>
dok. <i>cont.</i>	dokończenie <i>continued</i>
nr (Nr) <i>No.</i>	numer <i>number</i>
p. proc. <i>pp</i>	punkt procentowy <i>percentage point</i>
poz.	pozycja
Dz.U.	Dziennik Ustaw
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności <i>Polish Classification of Activities</i>

W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007; zestawienie tych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

Skrót <i>Abbreviation</i>	Pełna nazwa <i>Full name</i>
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Handel; naprawa pojazdów samochodowych <i>Trade; repair of motor vehicles</i>	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle <i>Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles</i>
Zakwaterowanie i gastronomia <i>Accommodation and catering</i>	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi <i>Accommodation and food service activities</i>
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Administrowanie i działalność wspierająca	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Wstęp

Introduction

Publikacja przedstawia informacje na temat sytuacji bytowej i materialnej ludności województwa małopolskiego. Tematyka warunków życia ludności, podejmowana była przez wielu badaczy, gdyż ujmuje szeroki zakres zagadnień ekonomicznych, społecznych czy socjologicznych. Ze względu na wieloaspektowość poziomu życia, różnorodność definicji w literaturze przedmiotu, w publikacji przyjmuje się, że czynnikiem determinującym poziom życia ludności jest dobrobyt ekonomiczny (dochody ludności, ich poziom oraz źródła), a także dostępność usług społecznych. Dobrobyt ekonomiczny mieszkańców jest zależny od rozwoju gospodarczego oraz potencjału ludzkiego.

Odmiennym zagadnieniem są subiektywne oceny ludzi, dotyczące ich poziomu życia, stopnia zadowolenia z warunków życia określane jako jakość życia. Jakość życia można określić za pomocą badań ankietowych. Zagadnienia jakości życia wykraczają poza ramy tego opracowania.

Zmienne decydujące o poziomie życia mieszkańców województwa, zostały wybrane celowo, pochodzą z zasobów informacyjnych statystyki publicznej, choć z pewnością nie wyczerpują wszystkich możliwych czynników wpływających na warunki życia ludności. W publikacji określenia: poziom życia, warunki życia, sytuacja bytowa stosuje się zamiennie.

Publikacja dzieli się na trzy rozdziały, każdy z nich przedstawia warunki życia ludności w latach 2013–2017 na poziomie województwa małopolskiego, powiatów i gmin. W pierwszym rozdziale publikacji porównano poziom życia mieszkańców województwa małopolskiego z przeciętnymi wartościami w kraju. W następujących dwóch przedstawiono lokalne zróżnicowania poziomu życia ludności według powiatów i gmin.

Warunki życia mieszkańców województwa małopolskiego, poszczególnych powiatów i gmin scharakteryzowano za pomocą wybranych wskaźników pogrupowanych w dziedziny tematyczne: „Zasoby ludzkie”, „Aktywność gospodarcza”, „Zamożność mieszkańców” oraz „Dostępność usług społecznych”. W części opracowania dotyczącej województwa małopolskiego dokonano szczegółowej analizy warunków życia, co wynika z szerokiego zakresu dostępnych danych. Zakres danych dostępnych na poziomie powiatów i gmin jest bardziej ograniczony, dlatego analiza jest mniej szczegółowa.

W obecnej edycji publikacji, podobnie jak w poprzednich opisano beneficjentów pomocy społecznej w przekroju województwa, powiatów i gmin. Uwzględniając rozwój społeczno-gospodarczy gmin oraz poziom zubożenia społeczności lokalnych wyodrębniono w województwie małopolskim gminy zaliczone do obszarów problemowych wymagających wsparcia zewnętrznego.

Dynamikę i kierunki zmian warunków życia ludności przedstawiono dla lat 2013–2017. Jednak celem uchwycenia tendencji niektórych zjawisk dla wybranych, podstawowych cech, tam gdzie było to celowe i możliwe retrospekcja obejmuje lata wcześniejsze.

W publikacji obok danych z badań statystycznych prezentowane są również dane ze źródeł administracyjnych. Dane dotyczące korzystających z pomocy społecznej, w tym osób ubogich oraz beneficjentów świadczeń rodzinnych pochodzą ze zbiorów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Sposób transformacji zbiorów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ich jakość szerzej opisano w uwagach metodycznych publikacji „Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej”. Wybrane zagadnienia opisano na podstawie różnych źródeł: badań statystycznych lub administracyjnych źródeł danych. Dzięki temu możliwa była analiza zjawisk w różnych ujęciach, przedstawienie dodatkowych informacji, które nie są dostępne w badaniach statystycznych oraz poszerzenie zakresu dostępności prezentowanych danych.

Synteza

Poziom życia ludności uzależniony jest od struktur demograficznych, wykształcenia, stanu zdrowia mieszkańców oraz sytuacji na rynku pracy. W latach 2013–2017 w województwie małopolskim obserwowano wzrost liczby mieszkańców (o 0,9% w porównaniu z 2013 r.). Średnioroczne tempo wzrostu od 2013 r. wynosiło 0,2%. Było ono wynikiem dodatniego przyrostu naturalnego, dodatniego salda migracji stałej oraz ujemnej różnicy w saldach migracji czasowych. Zmniejszył się udział liczby mieszkańców miast, przy równoczesnym wzroście udziału liczby mieszkańców wsi (o 0,4 p. proc. w porównaniu z 2013 r.), spowodowany głównie nasilającym się odpływem ludności z miast do miejscowości podmiejskich.

W latach 2013–2017 utrzymywał się dodatni przyrost naturalny, w wyniku przewagi liczby urodzeń (wzrost o 11,2% w stosunku do 2013 r.) nad liczbą zgonów (o 5,2%). Największą nadwyżkę liczby urodzeń nad liczbą zgonów odnotowano w 2017 r. (6,3 tys. osób).

W województwie następował powolny proces starzenia się mieszkańców, a proces ten szybciej postępował w miastach niż na wsi. Utrzymywała się tendencja wzrostowa mediany wieku i wskaźnika starości, zmniejszał się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym przy jednoczesnym wzroście udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. W 2017 r. średni wiek mieszkańca województwa wynosił 39 lat (w 2013 r. – 38 lat). Statystyczny mieszkaniec województwa małopolskiego był o 1 rok i 2 miesiące młodszy od mieszkańca Polski.

Niskie od wielu lat wartości współczynnika dzietności oraz wydłużanie życia powodują pogarszanie się struktur wiekowych ludności, jednak województwo małopolskie, podobnie jak w latach poprzednich zakwalifikowano do młodych demograficznie (w porównaniu z 2013 r. zmniejszył się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym o 0,2 p. proc. i w wieku produkcyjnym o 1,6 p. proc, wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym o 1,8 p. proc.). Zwiększyła się wartość współczynnika obciążenia demograficznego z 58 osób w 2013 r. do 63 osób w 2017 r. Wydłużyła się przeciętna długość życia mężczyzn (75,4 lat) i kobiet (82,6 lat).

W latach 2013–2017 aktywność zawodowa ludności województwa systematycznie rosła, współczynnik aktywności zawodowej populacji w wieku produkcyjnym w omawianym okresie zwiększył się o 1,8 p. proc., a wskaźnik zatrudnienia – o 6,8 p. proc. Wzrastała liczba pracujących z 594 osób (w przeliczeniu na 1000 ludności w wieku produkcyjnym) w 2013 r. do 678 osób w 2017 r. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych zmniejszała się z roku na rok (o 51,7% w relacji do 2013 r.). Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie małopolskim była jedną z niższych w kraju. W 2017 r. wyniosła 5,3%, a w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o 6,2 p. proc.

Jakość zasobów ludzkich, w tym wiek, wykształcenie, stan zdrowia, ma wpływ na poziom aktywności gospodarczej, która warunkuje dobrobyt społeczeństwa. W zakresie aktywności gospodarczej w województwie małopolskim wartość wytworzonego produktu krajowego brutto (PKB) w 2016 r. wyniosła 148 mld zł, tj. 8,0% PKB Polski. W ujęciu rocznym odnotowano realny wzrost PKB o 3,2%. Przeciętny poziom PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniósł 43,9 tys. zł i był niższy o prawie 10% od przeciętnego w kraju.

W województwie notowano systematyczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej (o 8,2% w stosunku do stanu w końcu 2013 r.). Utrzymywała się przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych nad liczbą podmiotów wyrejestrowanych (o 36,5%). Nastąpił wzrost udziału spółek handlowych z 8,4% w 2013 r. do 11,4% w 2017 r. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na koniec omawianego okresu stanowiła 1,7% ogólnej liczby podmiotów.

Konsekwencją dysproporcji społeczno-gospodarczych jest zróżnicowanie zamożności mieszkańców, poziomu dochodów, poziomu i struktury wydatków, warunków mieszkaniowych. Miarą poziomu życia jest także wyposażenie w dobra trwałego użytkowania.

W 2017 r. w porównaniu z 2013 r. wzrósł dochód rozporządzalny gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 osobę o 21,9%. Ponad połowę dochodu stanowiły dochody z pracy. W porównaniu z 2013 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło o 21,5%. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalne nierolnicze wzrosło o 11,2%, a rolnicze o 6,6%.

W latach 2013–2017 systematycznie wzrastała nadwyżka dochodów gospodarstw domowych nad wydatkami, co dało gospodarstwom większe możliwości oszczędzania. Poprawiło się wyposażenie gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania zapewniające podstawowy standard życia (odbiornik telewizyjny, pralka automatyczna, chłodziarka lub zamrażarka). Zwiększył się udział gospodarstw posiadających samochód osobowy, komputer osobisty czy telefon komórkowy.

Udział korzystających w województwie ze środowiskowej pomocy społecznej (4,8%) był niższy niż przeciętnie w kraju (5,7%), a zasięg korzystania z pomocy w województwie zmniejszył się o 1,9 p. proc. w stosunku do 2013 r.

W 2017 r. utrzymała się tendencja wzrostowa odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (40,1% gospodarstw domowych wobec 22,5% w 2013 r.) oraz obniżania się odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (9,7% wobec 17,7% w 2013 r.).

Systematycznie poprawiały się warunki mieszkaniowe w województwie. Przeciętna liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i 1 izbę malała przy równoczesnym wzroście powierzchni użytkowej mieszkania przypadającej na 1 osobę.

Priorytetowym zadaniem jednostek samorządowych w województwie jest zapewnienie poprawy warunków życia swoim mieszkańcom wraz z równoczesnym zrównoważonym rozwojem. Wyższy poziom życia mieszkańców, to wyższy poziom oferowanych usług między innymi w zakresie ochrony zdrowia, pomocy społecznej, oświaty i kultury. Możliwość realizacji tego zadania w dużej mierze zależy od sytuacji finansowej jednostek samorządowych.

W latach 2013–2017 zwiększyła się dostępność usług społecznych dla mieszkańców województwa. Wzrosła liczba lekarzy w przeliczeniu na 10 tys. ludności z 37 w 2013 r. do 39 w 2017 r. Na 1 lekarza pracującego bezpośrednio z pacjentem w 2017 r. przypadało 413 mieszkańców, podczas gdy w 2013 r. było to 433 mieszkańców. W latach 2013–2017 wzrastała liczba przychodni i aptek. Zwiększyła się także liczba porad udzielonych przez lekarzy w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej z 8,0 porad w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2013 r. do 8,6 w 2017 r.

W latach 2013–2017 wzrastało zainteresowanie różnorodną ofertą kulturalną instytucji kultury. W teatrach, muzeach, kinach odnotowano rosnącą liczbę widzów, zwiedzających. Malała natomiast liczba bibliotek publicznych, przy równoczesnym wzroście liczby ludności na 1 placówkę. Systematycznie spadała liczba wypożyczeń na 1 czytelnika. Województwo małopolskie było jednym z najlepiej rozwiniętych województw pod względem infrastruktury turystycznej. Wzrosła zarówno liczba turystycznych obiektów noclegowych, jak i miejsc w tych obiektach. Zwiększyła się liczba osób korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych oraz liczba udzielonych im noclegów.

Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego były o 32,8% wyższe niż w 2013 r. Kwota dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa wyniosła 5810 zł, tj. o 31,7% więcej niż w 2013 r. Nieco bardziej niż dochody rosły wydatki jednostek samorządowych (o 33,4% w porównaniu z 2013 r.). Na 1 mieszkańca województwa przypadało 5801 zł (o 32,2% więcej w relacji do 2013 r.). Jednostki samorządowe ponosiły największe wydatki na: oświatę i wychowanie, pomoc społeczną oraz transport i łączność.

Executive summary

The standard of living of the population depends on demographic structures, education, health state of residents and the situation on the labour market. In 2013–2017, an increase in the number of inhabitants was observed in Małopolskie voivodship (by 0.9% compared to 2013). The average annual growth rate since 2013 amounted to 0.2%. It was the result of a positive natural increase, a positive net permanent migration and a negative difference in the balances of temporary migration. The share of the number of urban residents decreased, while the share of the number of rural residents increased (by 0.4 pp in comparison with 2013), mainly due to the increasing outflow of population from cities to suburban towns.

In 2013–2017, a positive natural increase was maintained, as a result of the prevalence of the number of births (an increase by 11.2% compared to 2013) over the number of deaths (by 5.2%). The highest surplus of births over the number of deaths was recorded in 2017 (6.3 thousand persons).

In the voivodship there was a slow ageing process, and this process proceeded faster in urban than in rural areas. The upward trend in the median age and the ageing ratio was maintained, the share of pre-working age population decreased with the simultaneous increase in the share of post-working age population. In 2017, the average age of the voivodship's resident was 39 years (in 2013 – 38 years). The statistical inhabitant of Małopolskie voivodship was 1 year and 2 months younger than the inhabitant of Poland.

Low, for many years, values of fertility rates and life extension have led to deterioration in the age structure of the population, however, Małopolskie voivodship, as in previous years, was qualified to the demographically young ones (compared to 2013, the share of persons at pre-working age decreased by 0.2 pp and at working age by 1.6 pp, the share of the number of post-working age population increased by 1.8 pp). The value of the age dependency ratio increased from 58 persons in 2013 to 63 persons in 2017. The average life expectancy for males (75.4 years) and females (82.6 years) has increased.

In 2013–2017, the occupational activity of the population of the voivodship was systematically growing, the activity rate of the working age population in the discussed period increased by 1.8 pp, and the employment rate – by 6.8 pp. The number of employed persons increased from 594 persons (per 1000 working age population) in 2013 to 678 persons in 2017. The number of registered unemployed persons decreased from year to year (by 51.7% in relation to 2013). The registered unemployment rate in Małopolskie voivodship was one of the lowest in the country. In 2017, it amounted to 5.3%, and compared to 2013 it decreased by 6.2 pp.

The quality of human resources, including age, education, health state, has an impact on the level of economic activity that determines the welfare of society. In terms of economic activity in Małopolskie voivodship, the value of gross domestic product (GDP) generated in 2016 amounted to 148 billion zł, i.e. 8.0% of Poland's GDP. In annual terms, real GDP growth was recorded by 3.2%. The average level of GDP per 1 inhabitant of the voivodship amounted to 43.9 thous. zł and was lower by almost 10% from the average in the country.

The voivodship recorded a systematic increase in the number of the national economy entities (by 8.2% compared to the state at the end of 2013). The number of newly registered entities over the number of deregistered entities maintained (by 36.5%). There was an increase in the share of commercial companies from 8.4% in 2013 to 11.4% in 2017. The number of commercial companies with foreign capital participation at the end of the discussed period accounted for 1.7% of the total number of entities.

The consequence of socio-economic disproportions is diversification of residents' wealth, income level, level and structure of expenditures and housing conditions. A measure of living standards is also equipment with durable goods.

In 2017, compared to 2013, per capita available income of households increased by 21.9%. Income from work was more than half of the income. In comparison to 2013, average monthly wage and salary increased by 21.5%. The average monthly non-agricultural pension benefit increased by 11.2%, and agricultural one by 6.6%.

In 2013–2017, the surplus of households' income over expenditures was systematically growing, which gave the households greater possibilities of saving. Household equipment has improved in durable goods ensuring a basic standard of living (TV set, automatic washing machine, refrigerator or freezer). The share of households with a car, personal computer or mobile phone has increased.

The share of beneficiaries of social assistance in the voivodship (4.8%) was lower than the national average (5.7%), and the extent of benefiting from the assistance in the voivodship decreased by 1.9 pp compared to 2013.

In 2017, the upward trend maintained in the percentage of households assessing their financial situation as rather good or very good (40.1% of households compared to 22.5% in 2013) and in the decline in the percentage of households perceiving it as rather bad or bad (9.7% compared to 17.7% in 2013).

The housing conditions in the voivodship systematically improved. The average number of persons per dwelling and per room decreased with simultaneous increase in useful floor area per person.

The priority task of local government units in the voivodship is to ensure the improvement of living conditions for their inhabitants along with the simultaneous sustainable development. A higher standard of living for residents is a higher level of services offered, among others in the field of health care, social welfare, education and culture. The possibility to perform this task depends to a large extent on the financial situation of local government units.

In 2013–2017, the availability of social services for the inhabitants of the voivodship increased. The number of doctors per 10 thousand population increased from 37 in 2013 to 39 in 2017. For 1 physician working directly with the patient in 2017 there were 413 inhabitants, while in 2013 it was 433 inhabitants. In 2013–2017, the number of out-patient departments and pharmacies increased. The number of consultations provided by doctors in out-patient health care increased from 8.0 consultations per capita in 2013 to 8.6 in 2017.

In 2013–2017, interest in the diverse cultural offer of institutions of culture increased. In theatres, museums and cinemas, a growing number of viewers and visitors have been recorded. On the other hand, the number of public libraries decreased while the number of inhabitants per 1 branch increased. The number of loans per 1 reader dropped systematically. Małopolskie voivodship was one of the most developed voivodships in terms of tourist infrastructure. Both the number of tourist accommodation facilities and places in these facilities increased. The number of tourists accommodated in tourist accommodation establishments and the number of overnight stays increased.

Revenue of local government units budgets was 32.8% higher than in 2013. The amount of income per 1 inhabitant of the voivodship amounted to 5810 zł, i.e. by 31.7% more than in 2013. The expenditure of local government units grew a little more than the revenue (by 33.4% compared to 2013). The revenue per capita of the voivodship amounted to 5801 zł (by 32.2% more in relation to 2013). Local government units incurred the largest expenditure on: education, social welfare as well as transport and communication.

Rozdział 1

Chapter 1

Warunki życia ludności w województwie małopolskim

Living conditions of the population in Małopolskie voivodship

1.1. Zasoby ludzkie

1.1. Human resources

1.1.1. Stan ludności i jego zmienność

1.1.1. Size of population and its changeability

W latach 2013–2017 notowano systematyczny wzrost liczby ludności województwa małopolskiego. W końcu 2017 r. województwo zamieszkiwało 3391,4 tys. osób, a w stosunku do 2013 r. liczba ludności wzrosła o 0,9% (w Polsce zmniejszyła się o 0,2%). Średnioroczne tempo wzrostu od 2013 r. wynosiło 0,2%. W 2017 r. roczny przyrost rzeczywisty wyniósł 9,1 tys. osób. Był on wynikiem dodatniego przyrostu naturalnego, dodatniego salda migracji stałej oraz ujemnej różnicy w saldach migracji czasowych. Wyższy przyrost rzeczywisty ludności zanotowano jedynie w województwie mazowieckim, w którym różnica w saldach migracji czasowych była wartością dodatnią. W porównaniu z 2013 r. przyrost rzeczywisty ludności w województwie małopolskim zwiększył się o 2,6 tys. osób.

Roczny przyrost rzeczywisty ludności to suma przyrostu naturalnego, salda migracji stałej i różnicy w saldach migracji czasowej.

Od 2014 r. mieszkańcy województwa małopolskiego stanowili 8,8% mieszkańców kraju (w 2013 r. – 8,7%). Województwo małopolskie cechowała także wyższa niż w Polsce (123 osoby na 1 km²) gęstość zaludnienia. W 2017 r. na 1 km² przypadają 223 osoby, a wyższą wartość zanotowano jedynie w województwie śląskim (369 osób na 1 km²).

Współczynnik urbanizacji wyrażony jest poprzez udział ludności zamieszkałej w miastach w ogólnej liczbie ludności, natomiast **współczynnik ruralizacji** to udział ludności zamieszkałej na wsi w ogólnej liczbie ludności.

Analizując dane dotyczące ludności pod względem miejsca zamieszkania można zauważyć, że współczynnik urbanizacji w 2017 r. w województwie małopolskim wyniósł 48,3% i był niższy niż w kraju, gdzie miasta zamieszkiwało 60,1% osób. W stosunku do 2013 r. nie zanotowano istotnych zmian: współczynnik urbanizacji zmniejszył się o 0,4 p. proc. w województwie oraz o 0,3 p. proc. w Polsce. Współczynnik ruralizacji w 2017 r. wyniósł odpowiednio 51,7% w województwie oraz 39,9% w kraju. W województwie na wsi mieszkało 1753,5 tys. osób, a więc o 1,8% więcej niż w 2013 r., co jest związane z nasilającym się odpływem ludności z miast do miejscowości podmiejskich.

Tablica 1. Wybrane dane dotyczące ludności
Table 1. Selected data on population

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Ludność ^a w tys. <i>Population^a in thous.</i>	3360,6	3368,3	3372,6	3382,3	3391,4
mężczyźni <i>males</i>	1630,3	1634,3	1636,7	1641,3	1646,0
kobiety <i>females</i>	1730,2	1734,1	1735,9	1740,9	1745,4
Dynamika liczby ludności rok poprzedni=100 <i>Indices of the number of population previous year=100</i>	100,2	100,2	100,1	100,3	100,3
Ludność ^a na 1 km ² <i>Population^a per 1 km²</i>	221	222	222	223	223
Współczynnik urbanizacji ^a <i>Urbanization rate^a</i>	48,7	48,6	48,5	48,4	48,3
Przyrost naturalny na 1000 ludności <i>Natural increase per 1000 population</i>	1,2	1,4	1,0	1,7	1,9
Urodzenia żywe na 1000 ludności <i>Live births per 1000 population</i>	10,2	10,2	10,3	10,8	11,3
Współczynnik dzietności ogólnej <i>Total fertility rate</i>	1,290	1,300	1,320	1,397	1,486
Współczynnik płodności kobiet <i>General fertility rate of females</i>	40,93	41,20	41,69	43,83	46,20
Saldo migracji stałej na 1000 ludności <i>Net permanent migration per 1000 population</i>	0,8	0,9	0,9 ^b	1,1	1,2

a Stan w dniu 31 XII. b Do obliczenia salda wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r.
a As of 31 XII. b For calculating net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used.

Typologia demograficzna Webba pozwala ustalić typy demograficzne dla jednostek aktywnych i nieaktywnych. Podstawą ustalenia typów są dwa czynniki przyrostu rzeczywistego ludności: przyrost naturalny i saldo migracji stałej.

Typy demograficzne według Webba – jednostki AKTYWNE:

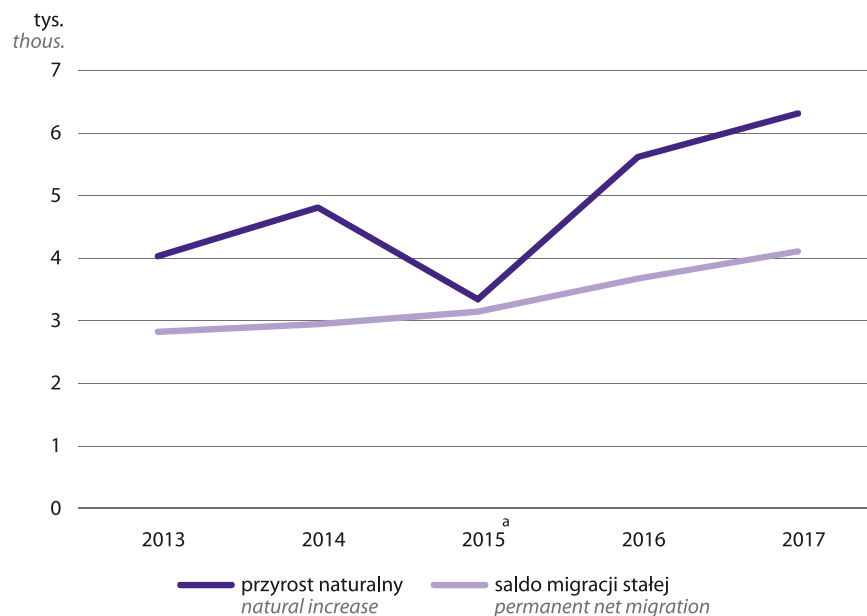
- Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji,
- Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji,
- Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji,
- Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny.

Typy demograficzne według Webba – jednostki NIEAKTYWNE:

- Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,
- Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
- Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
- Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.

Zgodnie z typologią demograficzną jednostek przestrzennych według J.W. Webba województwo małopolskie w 2017 r. znalazło się w grupie jednostek aktywnych demograficznie, a więc rozwojowych. Wśród tego typu jednostek znalazły się jeszcze 4 województwa: mazowieckie, podkarpackie, pomorskie i wielkopolskie. W województwie małopolskim dodatni przyrost naturalny przewyższał dodatnie saldo migracji, co zakwalifikowało województwo do typu B, podobnie jak województwa pomorskie i wielkopolskie. Taki sam typ województwo małopolskie reprezentowało w 2013 r.

Wykres 1. Przyrost naturalny i saldo migracji stałej
 Chart 1. *Natural increase and permanent net migration*

^a Do obliczenia salda wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r.
^a For calculating net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used.

Ruch naturalny ludności

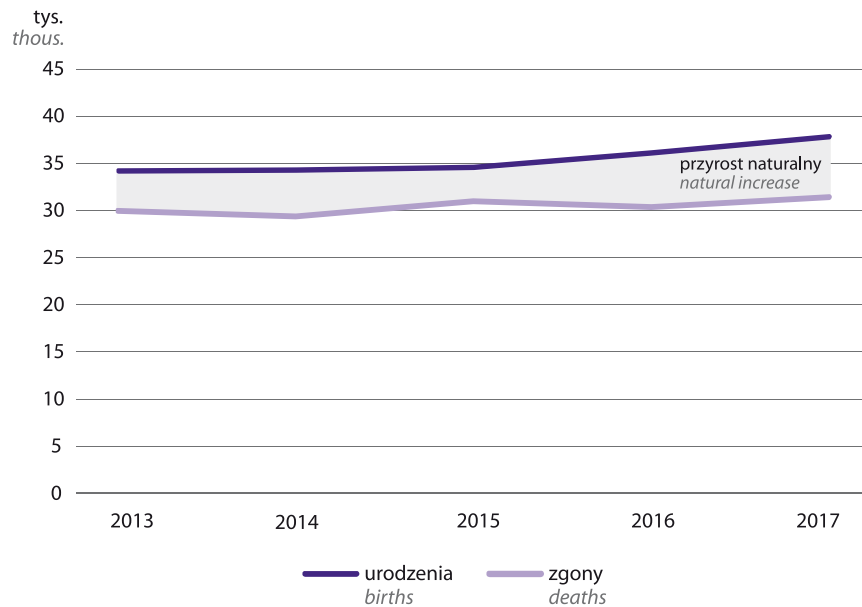
Vital statistics of population

Na wzrost liczby ludności województwa małopolskiego w latach 2013–2017 wpłynął dodatni przyrost naturalny. Największą nadwyżkę liczby urodzeń nad liczbą zgonów odnotowano w 2017 r. – wyniosła ona 6,3 tys. osób. W tym samym roku w kraju zanotowano ujemny przyrost naturalny (minus 0,9 tys. osób). Można zauważyć, że w województwie w latach 2013–2017 wartość przyrostu naturalnego rosła z roku na rok, z wyjątkiem roku 2015, w którym spadek wartości wyniósł 30,6% w stosunku do roku 2014. Od 2013 r. zwiększała się liczba urodzeń. W 2017 r. wzrost liczby urodzeń w stosunku do 2013 r. wyniósł 11,2%, wzrost liczby zgonów 5,2%, a wartość przyrostu naturalnego wzrosła o 56,6%.

Przyrost naturalny ludności określany jest jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie.

Zarówno w 2013 r. jak i w 2017 r. województwo małopolskie znajdowało się w grupie województw o najwyższych wartościach przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1 tys. ludności. W 2017 r. wyniósł on 1,9 i był o 0,7 wyższy niż w 2013 r. Dla porównania w kraju wskaźnik w latach 2013–2017 przyjmował wartości ujemne.

Wykres 2. Ruch naturalny ludności
Chart 2. Vital statistics of population

Współczynnik dzietności to suma cząstkowych współczynników płodności. Oznacza liczbę dzieci, które urodziłyby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłyby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu cząstkowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie. Współczynnik dzietności ogólnej powinien kształtować się na poziomie od 2,10 do 2,15, co oznacza, że na statystyczną kobietę w wieku 15–49 lat przypada średnio dwoje dzieci w ciągu całego okresu rozrodczego. Wówczas wielkość ta staje się korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego.

W latach 2013–2017 wartość współczynnika dzietności wzrosła w województwie z 1,29 do 1,49 i obrazowała brak prostej zastępowalności pokoleń. W tym samym okresie w kraju zanotowano wzrost współczynnika z 1,26 do 1,45. Z roku na rok rosła także wartość współczynnika płodności. W 2017 r. liczba urodzeń żywych na 1 tys. kobiet w wieku 15–49 lat wyniosła w województwie 46,20 i w stosunku do 2013 r. zwiększyła się o 5,27. W 2017 r. najwyższą płodność zanotowano wśród kobiet w wieku 25–29 lat (103 urodzenia żywe na 1 tys. kobiet w stosunku do 89 w 2013 r.) oraz w wieku 30–34 lata (91 urodzeń w porównaniu z 74 urodzeniami w 2013 r.). W latach 2013–2017 w grupie wiekowej 20–24 lata wzrost płodności był zdecydowanie niższy – z 46 do 48 urodzeń na 1 tys. kobiet. Warto zaznaczyć, że od 2013 r. liczba kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) zmniejszyła się o 1,5% i pod koniec 2017 r. wyniosła 823,9 tys. Urodzenia małżeńskie w województwie małopolskim stanowiły 86,6% wszystkich urodzeń żywych, natomiast w kraju w związkach małżeńskich rodziło się 75,9% dzieci.

Migracje międzywojewódzkie i zagraniczne na pobyt stały

Intervoidship and international migrations for permanent residence

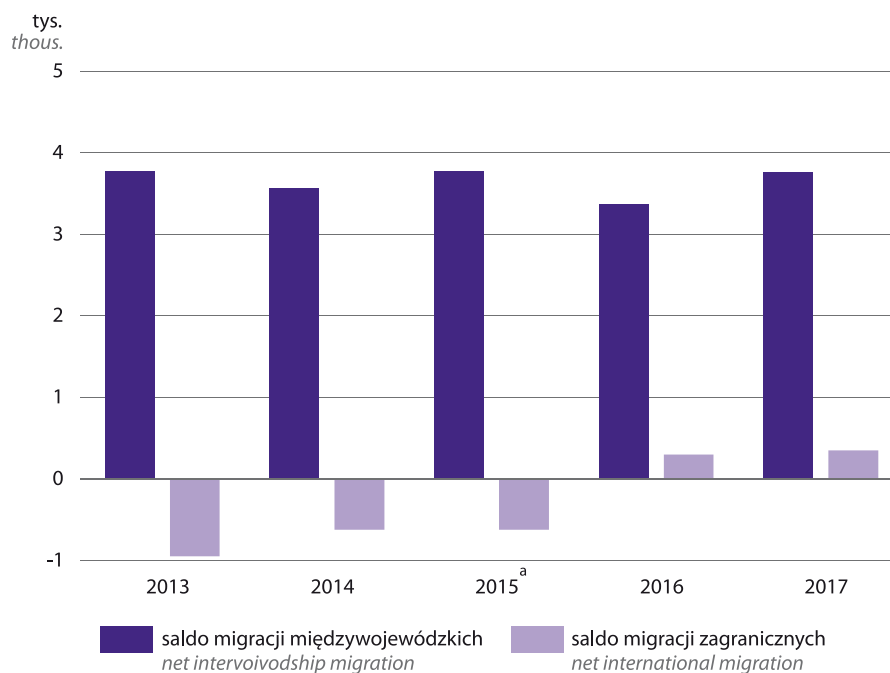
Wzrost liczby ludności województwa małopolskiego w latach 2013–2017 wynikał także z dodatniego salda migracji międzywojewódzkich. W analizowanym okresie liczba mieszkańców opuszczających na stałe województwo małopolskie była niższa niż liczba osób z innych województw, którzy zdecydowali się na stałe zamieszkać w województwie małopolskim. Najwyższą wartość salda migracji międzywojewódzkich

odnotowano w 2013 r. – 3,8 tys. osób, natomiast najniższą w 2016 r. – 3,4 tys. osób. Najwyższa liczba zameldowań i wymeldowań przypadła na 2017 r. – do województwa małopolskiego na stałe przybyło 9,6 tys. osób (wśród nich osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 76,1%), a województwo opuściło 5,8 tys. osób (udział osób w wieku produkcyjnym wyniósł 73,0%).

Główne kierunki przemieszczania się ludności do i z województwa małopolskiego w stosunku do 2013 r. pozostały bez zmian. Do województwa ludność napływała z głównie z województw: śląskiego, podkarpackiego oraz świętokrzyskiego. Udział osób przybywających z tych województw wśród wszystkich przybywających wyniósł w 2013 r. 64,4%, a w 2017 r. 66,6%. Z województwa małopolskiego najczęściej osób przenosiło się do województw: śląskiego, mazowieckiego i podkarpackiego. Stanowili oni łącznie 64,1% wszystkich opuszczających województwo w 2013 r. oraz 65,5% w 2017 r.

Wykres 3. Saldo migracji międzywojewódzkich i zagranicznych

Chart 3. *Intervoivodship and international net migration*

a Do obliczenia salda wykorzystano dane o migracjach zagranicznych za 2014 r.
a For calculating net migration, data on international migration for 2014 were used.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na wzrost liczby ludności w województwie była wartość salda migracji zagranicznych, która w 2017 r. była dodatnia i wyniosła 0,3 tys. osób. Z województwa małopolskiego wyemigrowało 1,1 tys. osób, a przybyło z zagranicy na pobyt stały 1,4 tys. osób. Dla porównania w 2013 r. saldo migracji zagranicznych wynosiło minus 1,0 tys. osób. Swobodny przepływ ludności między państwami członkowskimi Unii Europejskiej miał wpływ na kierunki emigracji mieszkańców województwa małopolskiego. W 2017 r. 71,3% emigrantów wyjechało do krajów europejskich, z których największą popularnością cieszyły się kraje: Wielka Brytania (203 osoby), Austria (196 osób) oraz Niemcy (106 osób). Wśród emigrantów popularnym kierunkiem wyjazdów była także Ameryka Północna – na wyjazd do niej zdecydowało się 26,8% emigrantów. Wśród nich 259 osób wybrało Stany Zjednoczone.

1.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu

1.1.2. Ageing of population and pace of this process

W województwie małopolskim, podobnie jak w kraju, obserwowano powolny proces starzenia się mieszkańców. Zmieniała się także struktura ludności według ekonomicznych grup wieku.

Mediana wieku (wiek środkowy) ludności wskazuje przeciętny wiek osób w danej zbiorowości (np. zamieszkującej określone terytorium). Wartość mediany wyznacza granicę wieku, którą połowa osób w danej zbiorowości już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

W 2017 r. mediana wieku mieszkańców województwa małopolskiego wyniosła 39,3 lat, podczas gdy w 2013 r. jej wartość wyniosła 37,9 lat. Dla porównania, wartości mediany dla Polski były wyższe i wyniosły odpowiednio 40,6 lat w 2017 r. oraz 39,1 lat w 2013 r., a statystyczny mieszkaniec Polski był starszy od mieszkańca województwa małopolskiego w całym analizowanym okresie. Różnice w wartości mediany można zaobserwować także w przypadku miejsca zamieszkania. Wiek środkowy mieszkańców miast województwa małopolskiego w 2017 r. (41,1 lat) był wyższy niż wiek środkowy mieszkańców wsi (37,6 lat).

Tablica 2. Wybrane dane dotyczące wieku ludności

Table 2. Selected data on age of population

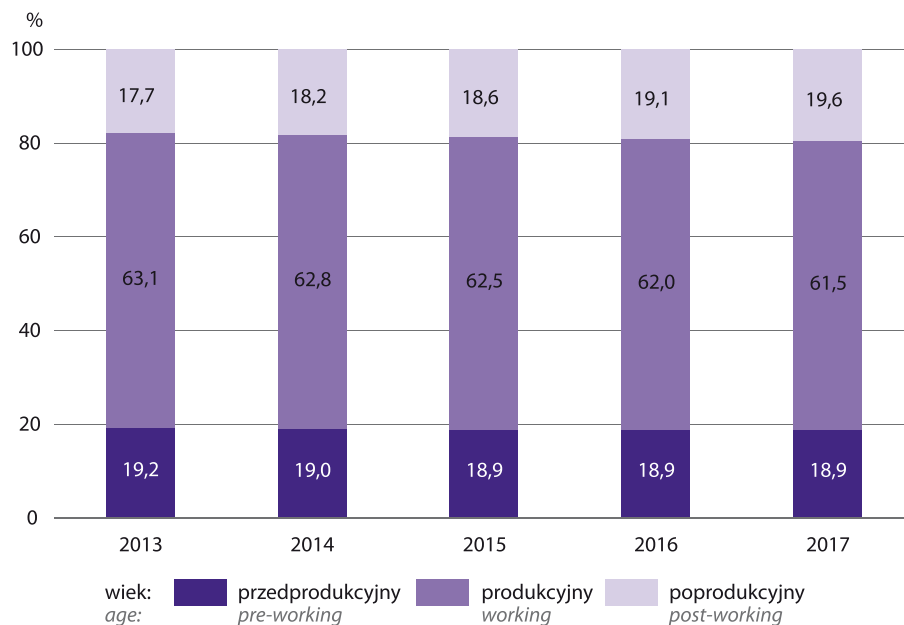
Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Mediana wieku ludności ogółem Median age of total population	37,9	38,3	38,6	39,0	39,3
mężczyźni males	36,4	36,8	37,2	37,6	38,0
kobiety females	39,4	39,7	40,1	40,5	40,8
Ludność (stan w dniu 31 XII) w wieku w tys.: Population (as of 31 XII) at age in thous.:					
przedprodukcyjnym pre-working	644,7	640,8	638,6	639,2	642,5
produkcyjnym working	2120,4	2115,9	2106,1	2097,2	2086,0
poprodukcyjnym post-working	595,4	611,6	628,0	645,9	662,9
Współczynnik obciążenia demograficznego (stan w dniu 31 XII) Age dependency ratio (as of 31 XII)	58	59	60	61	63

W strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku z roku na rok zmniejszała się liczba osób w wieku produkcyjnym przy jednoczesnym wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W 2017 r. osoby w wieku produkcyjnym stanowiły 61,5% ogólnej liczby ludności, a ich udział w strukturze zmniejszył się w stosunku do 2013 r. o 1,6 p. proc. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowiły 19,6% ludności, a w porównaniu z 2013 r. zanotowano wzrost ich udziału w strukturze o 1,8 p. proc. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 18,9 i był niższy o 0,2 p. proc. niż w 2013 r., ale od 2015 r. utrzymywał się na stałym poziomie.

Wykres 4. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku

Stan w dniu 31 XII

Chart 4. Structure of population by economic age groups
As of 31 XII

Pomimo obserwowanych niekorzystnych zmian w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku, zgodnie z typologią trójkąta Osanna¹ województwo małopolskie w 2017 r. zostało przyporządkowane do grupy województw młodych demograficznie (typ III). Wpłynęły na to wyższe od przeciętnych w Polsce udziały ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności, a także niższy od przeciętnej udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności województwa.

Współczynnik obciążenia demograficznego to relacja między liczbą ludności w wieku nieprodukcyjnym (tj. przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym) na 100 osób w wieku produkcyjnym.

W analizowanym okresie z roku na rok zwiększała się wartość współczynnika obciążenia demograficznego. W 2017 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały 63 osoby w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy w 2013 r. wartość współczynnika wynosiła 58 osób. Takie same wartości zanotowano dla Polski.

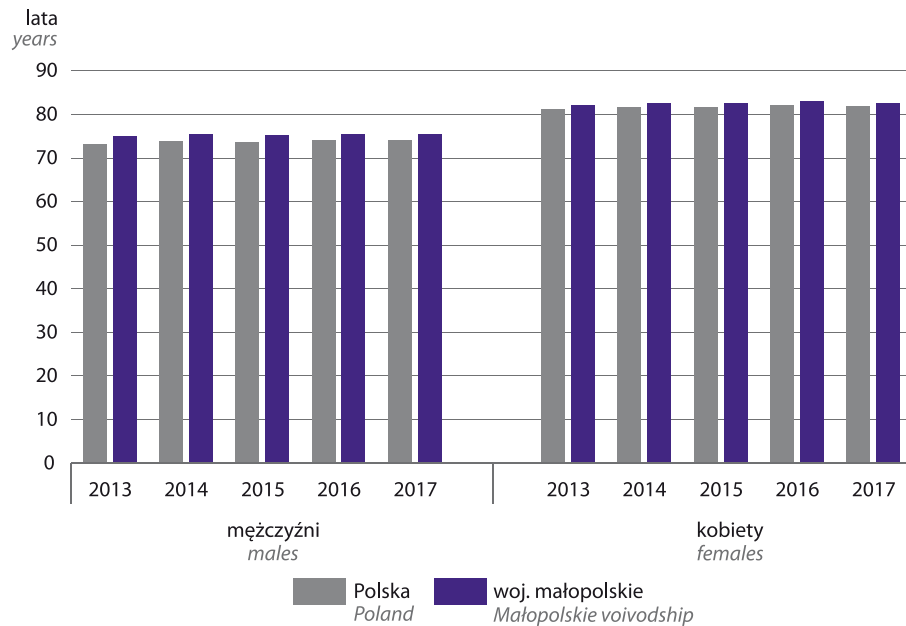
1.1.3. Stan zdrowia ludności*1.1.3. Health of population*

Długość życia kobiet i mężczyzn wydłużyła się. W 2017 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,4 lat, a od 2013 r. wzrosła o 0,6 lat. W przypadku przeciętnej długości życia kobiet zanotowano podobny wzrost, jednak kobiety statystycznie żyły dłużej od mężczyzn. W 2017 r. przeciętna długość życia kobiet wyniosła 82,6 lat, a w 2013 r. – 82,0. Wartości dla kraju były niższe niż w województwie małopolskim – w 2017 r. długość życia mężczyzn wyniosła 74,0 lata, natomiast kobiet – 81,8 lat. W województwie przewaga w długości trwania życia mężczyzn mieszkających w miastach nad mieszkańcami wsi wyniosła 0,8 lat,

¹ Patrz uwagi metodologiczne, str. 137.

natomiast w przypadku kobiet była mniejsza – 0,2 roku. Dla porównania w Polsce mężczyźni mieszkający w miastach żyli przeciętnie dłużej o 1,0 rok od mieszkających na wsi, natomiast w przypadku kobiet nie zanotowano różnicy w długości życia.

Wykres 5. Przeciętne trwanie życia
Chart 5. Life expectancy

Ogólny współczynnik umieralności, który definiuje się jako liczbę zgonów na 1 tys. ludności w latach 2013–2017 w województwie małopolskim wyniósł 9 zgonów. W Polsce wartość wskaźnika była wyższa i w analizowanym okresie wynosiła 10 zgonów. W 2017 r. w województwie małopolskim wśród osób mieszkających w miastach współczynnik umieralności (10 zgonów) był wyższy niż na wsi (9 zgonów).

Najczęstszą przyczynę zgonów, zarówno w województwie jak i w kraju, stanowiły choroby układu krążenia. W 2016 r. w województwie na ich skutek zmarło 49,0% mieszkańców (w Polsce – 43,3%). Zagrożeniem dla życia były także choroby nowotworowe. W 2016 r. były przyczyną śmierci 28,1% mieszkańców województwa oraz 27,3% mieszkańców kraju. W stosunku do 2013 r. odsetek zgonów z tego powodu wzrósł o 1,9 p. proc. w województwie, podobnie jak w kraju, gdzie zanotowano wzrost o 1,8 p. proc.

Na stan zdrowia ludności wpływają warunki pracy. Istotnym wskaźnikiem jest w tym przypadku liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem. W 2017 r. wartość wskaźnika wyniosła w województwie 61 osób, natomiast w Polsce była wyższa – 78 osób. W stosunku do 2013 r. wartość wskaźnika zmniejszyła się w województwie o 7 osób, natomiast w Polsce – o 16 osób. W latach 2014–2016 w województwie liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. zatrudnionych w zbiorowości objętej badaniem zmniejszyła się, a w 2017 r. wzrosła. Dla porównania w Polsce w latach 2013–2017 utrzymywała się tendencja spadkowa. Kolejnym wskaźnikiem związanym z warunkami pracy jest liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy na 1 tys. pracujących. W 2017 r. wartość wskaźnika w województwie wyniosła 5 osób i była niższa niż w Polsce, gdzie na 1 tys. pracujących przypadało 7 osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy. W województwie choroby zawodowe stwierdzono u 147 osób, a więc było to o 20 przypadków mniej niż w 2013 r.

1.1.4. Rynek pracy

1.1.4. Labour market

Aktywność zawodowa ludności

Occupational activity of population

Za podstawę oceny zmian w zakresie aktywności ludności na rynku pracy służą wyniki reprezentacyjnego „Badania aktywności ekonomicznej ludności” (BAEL). Badanie to zawiera pytanie o status na rynku pracy (pracujący, bezrobotny, czy bierny zawodowo), które kierowane jest do osób w wieku 15–75 lat. Z uwagi na relatywnie niewielki – wśród aktywnych zawodowo – udział osób w wieku 15–17 lat oraz osób w wieku poprodukcyjnym, ocenę zjawiska i skalę zmian analizuje się w zbiorowości osób w wieku produkcyjnym.

Aktywni zawodowo to osoby pracujące oraz bezrobotne.

Wskaźnik zatrudnienia obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

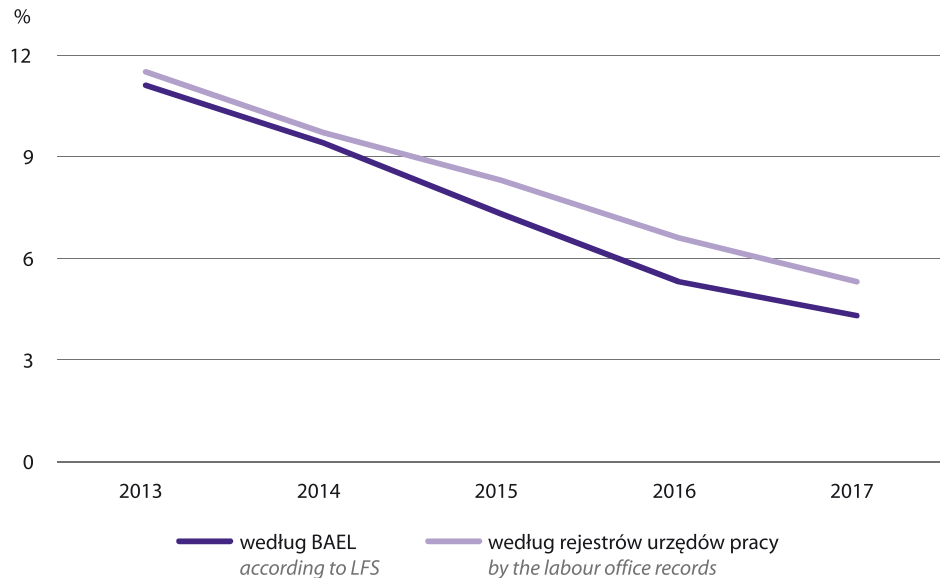
W latach 2013–2017 aktywność zawodowa ludności województwa małopolskiego systematycznie rosła (z wyjątkiem 2015 r. kiedy to uległa niewielkiemu zmniejszeniu). Współczynnik aktywności zawodowej populacji w wieku produkcyjnym w omawianym okresie zwiększył się o 1,8 p. proc. osiągając wartość 74,9%. W skali kraju poziom omawianego wskaźnika wykazywał tendencję wzrostową w całym analizowanym okresie, a jego wartość wzrosła o 2,4 p. proc. do 75,9%.

Wzrost aktywności zawodowej ludności województwa małopolskiego przejawiał się również w rosnącej wartości wskaźnika zatrudnienia. W 2013 r. w populacji w wieku produkcyjnym wskaźnik ten wyniósł 64,9%, podczas gdy w 2017 r. było to 71,7%. W Polsce wskaźnik zatrudnienia w 2017 r. osiągnął większą wartość (72,1%) niż w województwie, ale jego rozpiętość w latach 2013–2017 była mniejsza (o 0,4 p. proc.). Korzystne zmiany na rynku pracy przełożyły się na spadek stopy bezrobocia. W tym miejscu należy przypomnieć, że stopa bezrobocia w populacji w wieku produkcyjnym, obliczana na podstawie wyników „Badania aktywności ekonomicznej ludności” (BAEL), prowadzonego we wszystkich krajach UE według zaleceń EUROSTATU, jest znacznie niższa od stopy bezrobocia rejestrowanego liczonego na podstawie ewidencji urzędów pracy (np. w 2017 r. w województwie małopolskim – niższa o 1,0 p. proc.).

Różnica wynika z przyjętej w BAEL definicji osoby bezrobotnej, tj. nie wykonującej przez co najmniej godzinę w tygodniu poprzedzającym badanie jakiegokolwiek pracy – w żadnej formie (umowa o pracę, umowa cywilno-prawna, niekiedy umowa ustna w przypadku pracy dorywczej lub nierejestrowanej, albo pomoc w rodzinnej działalności gospodarczej) – przynoszącej zarobek lub dochód, oraz nie mogącej podjąć takiej pracy w kolejnych dwóch tygodniach. W przypadku rejestracji w urzędzie pracy istotna jest (poza wieloma innymi kryteriami) gotowość podjęcia pracy najemnej w pełnym wymiarze czasu pracy, oraz konieczność przyjęcia oferty, która spełnia minimalne kryteria tak w zakresie warunków pracy jak i wynagrodzenia (choć nie spełnia oczekiwań osoby poszukującej pracy).

Wykres 6. Stopa bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym według BAEL^a oraz stopa bezrobocia rejestrowanego^b

Chart 6. Unemployment rate among working age population according to LFS^a as well as registered unemployment rate^b

a Średnia z IV kwartału. b Stan w końcu grudnia.
a Average for the 4th quarter. b As of the end of December.

Liczba pracujących w wieku produkcyjnym w IV kwartale 2017 r. szacowana według metodologii BAEL wyniosła w województwie 1380 tys. osób i w porównaniu z 2013 r. zwiększyła się o 7,5%, natomiast spadek liczby bezrobotnych w wieku produkcyjnym w tym samym okresie był wysoki i wyniósł 48,6% (od 144 tys. w 2013 r. do 74 tys. w 2017 r.). W skali kraju w analizowanym okresie wystąpił wzrost liczby pracujących o 3,4%, a liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 54,8%. Warto dodać, że zarówno w województwie jak i w kraju zmniejszyła się w omawianym okresie liczba osób w wieku produkcyjnym biernych zawodowo, odpowiednio o 13,3% oraz o 12,5%.

Pracujący w gospodarce narodowej

Employed persons in the national economy

W 2017 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej w województwie małopolskim wyniosła 1414,1 tys. i w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 12,2%. W skali kraju odnotowano niższy (o 1,7 p. proc.) niż w województwie wzrost liczby pracujących. Pracujący w województwie małopolskim stanowili w 2017 r. 9,2% zbiorowości pracujących w kraju (9,1% w 2013 r.). W strukturze pracujących według płci nieznacznie przeważali mężczyźni, którzy w 2017 r. stanowili 51,6% ogólnej liczby pracujących, a ich udział w relacji do 2013 r. zwiększył się o 0,5 p. proc.

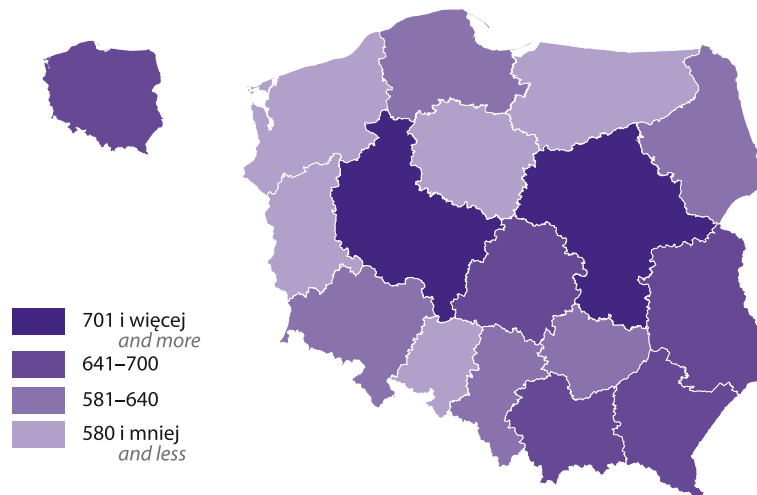
W latach 2013–2017 wzrastała liczba pracujących w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym, zarówno w województwie jak i w skali kraju, przy czym wskaźnik przyjmował wyższe wartości dla województwa. W 2017 r. w województwie małopolskim na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym pracowało 678 osób (654 w kraju), wobec wartości 594 w 2013 r. (570 w kraju). Najwyższą wartość wskaźnika w 2017 r. odnotowano w województwie mazowieckim – 809, najniższą zaś w warmińsko-mazurskim (505).

Tablica 3. Pracujący^a
 Stan w dniu 31 XII
Table 3. Employed persons^a
As of 31 XII

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Ogółem w tys. <i>Total in thous.</i>	1260,0	1294,0	1321,9	1373,5	1414,1
sektor publiczny <i>public sector</i>	246,7	248,6	247,0	248,7	251,5
sektor prywatny <i>private sector</i>	1013,3	1045,4	1074,9	1124,8	1162,6
w tym kobiety <i>of which women</i>	616,2	633,1	645,9	666,2	684,3
Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym <i>Per 1000 population of working age</i>	594	612	628	655	678

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.
a By actual workplace and kind of activity; excluding employed persons in budgetary entities conducting activity within the scope of national defence and public safety.

Mapa 1. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według województw w 2017 r.
 Stan w dniu 31 XII
Map 1. Employed persons per 1000 population of working age by voivodships in 2017
As of 31 XII

W strukturze pracujących według sektorów ekonomicznych zmniejszył się udział pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (z 21,6% w 2013 r. do 19,3% w 2017 r.). Wzrost udziału pracujących odnotowano w przemyśle i budownictwie (z 23,5% do 23,9%) oraz w handlu; naprawie pojazdów samochodowych; transporcie i gospodarce magazynowej; zakwaterowaniu i gastronomii; informacji i komunikacji (z 24,0% do 25,4%). Zwiększył się również udział pracujących w podmiotach zaliczanych do sektora usług pozostałych² (z 27,7% do 28,2%). Pracujący w sektorze działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości zarówno w 2013 r., jak i 2017 r. stanowili po 3,2% ogólnej liczby pracujących w województwie.

²W tym usług społecznych – edukacja, ochrona zdrowia oraz administracja i obowiązkowe zabezpieczenia społeczne.

Bezrobotni zarejestrowani

Registered unemployed persons

W latach 2013–2017 liczba bezrobotnych zarejestrowanych zmniejszała się z roku na rok zarówno w kraju jak i w województwie małopolskim. Spadek w województwie wyniósł 51,7% i był wyższy niż w kraju (49,9%). W 2017 r. w województwie zarejestrowanych było 79,4 tys. osób bezrobotnych, którzy stanowili 7,3% wśród 1081,7 tys. bezrobotnych w kraju.

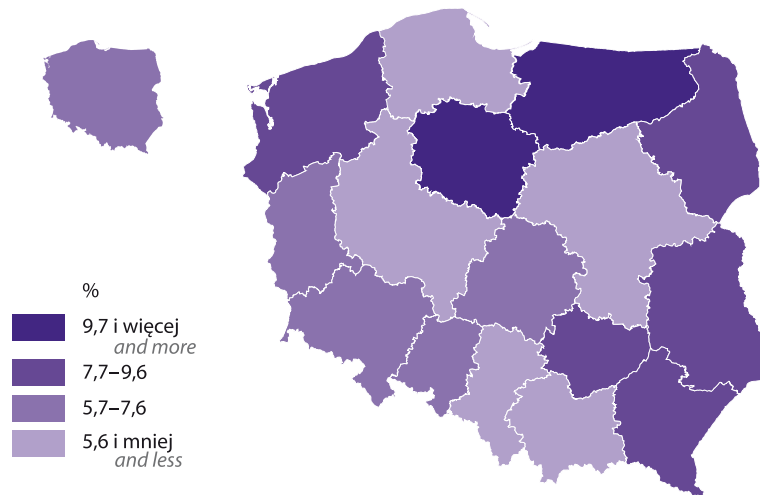
Stopę bezrobocia rejestrowanego obliczono jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie małopolskim była jedną z niższych w kraju. W 2017 r. wyniosła 5,3%, a w stosunku do 2013 r. zmniejszyła się o 6,2 p. proc. Dla porównania, w kraju stopa bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z 2013 r. obniżyła się o 6,8 p. proc. i w 2017 r. wyniosła 6,6%. W latach 2013–2017 stopa bezrobocia w województwie była niższa niż średnia wartość stopy bezrobocia dla całego kraju.

Mapa 2. Stopa bezrobocia rejestrowanego według województw w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 2. *Registered unemployment rate by voivodships in 2017*
As of 31 XII

W 2017 r. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w województwie wyniósł 3,8%, podczas gdy w kraju był wyższy (4,6%). W stosunku do 2013 r. odsetek zmniejszył się o 3,9 p. proc. w województwie i 4,2 p. proc. w kraju.

W strukturze bezrobotnych według płci przeważały kobiety. W 2017 r. w województwie stanowiły one 56,3% osób pozostających bez pracy, natomiast w kraju 55,1%. W porównaniu z 2013 r. udział kobiet wśród bezrobotnych wzrósł o 4,9 p. proc. w województwie i o 4,1 p. proc. w kraju. W analizowanym okresie wzrastał także udział osób niepełnosprawnych wśród bezrobotnych zarejestrowanych: z 5,1% do 6,1% w województwie oraz z 5,4% do 6,2% w kraju.

W latach 2013–2017, w przeciwieństwie do sytuacji w kraju, w województwie małopolskim większość bezrobotnych stanowiły osoby mieszkające na wsi. W 2017 r. ich udział w strukturze wyniósł 53,0%, podczas gdy w kraju był równy 45,6%. Odsetek bezrobotnych mieszkających na wsi wśród osób pozostających bez pracy zmniejszał się w latach 2013–2016, a w 2017 r. nastąpił wzrost, podczas gdy w kraju w latach 2013–2017 odsetek stale się zwiększał.

W zbiorowości bezrobotnych udział osób pozostających bez pracy ponad 12 miesięcy zarówno w województwie jak i w kraju oscylował wokół 40%. W województwie małopolskim wśród 31,4 tys. takich osób 19,6 tys. osób pozostawało bez pracy powyżej 24 miesięcy. Zarówno w województwie jak i w Polsce udział osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się w stosunku do 2013 r. o 5,2 p. proc., a w 2017 r. osoby te stanowiły 24,7% ogólnej liczby bezrobotnych w województwie i 25,1% w kraju.

W województwie małopolskim w strukturze bezrobotnych według wieku największą część stanowiły osoby w przedziale wieku 25–34 lat, a ich udział wśród bezrobotnych w 2013 r. (47,0 tys.) i w 2017 r. (23,2 tys.) oscylował wokół 29%. W stosunku do 2013 r. o 9,5 p. proc. zmniejszył się odsetek najmłodszych bezrobotnych (poniżej 25 roku życia), natomiast udział osób w wieku 55 lat i więcej wzrósł o 5,3 p. proc. W 2017 r. liczba najstarszych bezrobotnych wynosiła 13,3 tys., podczas gdy w 2013 r. było to 18,9 tys.

Tablica 4. Wybrane dane dotyczące bezrobocia rejestrowanego

Stan w dniu 31 XII

Table 4. Selected data on registered unemployment
As of 31 XII

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Bezrobotni zarejestrowani ogółem w tys. <i>Total registered unemployed persons in thous.</i>	164,4	139,0	119,6	96,5	79,4
mężczyźni <i>men</i>	79,9	66,2	55,4	44,2	34,7
kobiety <i>women</i>	84,5	72,8	64,2	52,3	44,7
Z liczby ogółem – bezrobotni w tys.: <i>Of total number – registered unemployed persons in thous.:</i>					
niepełnosprawni <i>disabled persons</i>	8,4	8,2	7,3	5,9	4,9
poniżej 25 roku życia <i>up to the age of 25</i>	38,4	28,8	21,5	15,3	11,0
pozostający bez pracy dłużej niż 12 miesięcy <i>remaining unemployed over 12 months</i>	62,9	57,6	48,1	38,5	31,4
Stopa bezrobocia rejestrowanego w % <i>Registered unemployment rate in %</i>	11,5	9,7	8,3	6,6	5,3

1.2. Aktywność gospodarcza

1.2. Economic activity

1.2.1. Produkt krajowy brutto

1.2.1. Gross domestic product

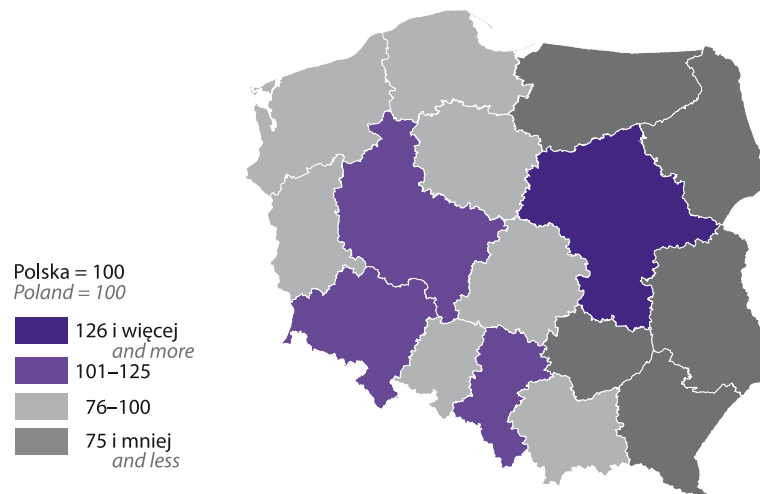
W 2016 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto (PKB) w województwie małopolskim w cenach bieżących osiągnęła poziom 148,1 mld zł i w porównaniu z 2015 r. była wyższa w cenach bieżących o 4,2%, a w cenach stałych o 3,2%.

Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej; równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów; jest liczony w cenach rynkowych.

W latach 2014–2016 udział województwa małopolskiego w tworzeniu produktu krajowego brutto zwiększał się i w 2016 r. wyniósł 8,0% (7,8% w 2014 r.), przy czym województwo skupiało jednocześnie 9,2% ogólnej liczby pracujących w gospodarce narodowej. Dla porównania największy udział w tworzeniu PKB w 2016 r. miało województwo mazowieckie – 22,3% (16,9% pracujących w gospodarce narodowej), a najniższe województwo opolskie – 2,1% (2,2%).

W analizowanych latach województwo małopolskie należało do grupy 12 województw, w których PKB na 1 mieszkańca nie przekraczał przeciętnej wartości dla kraju. W 2016 r. PKB na 1 mieszkańca wyniósł 43,9 tys. zł (39,8 tys. zł w 2014 r.), przy średniej krajowej 48,4 tys. zł (44,7 tys. zł).

Mapa 3. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące) według województw w 2016 r.
Map 3. Gross domestic product per capita (current prices) by voivodships in 2016

Porównanie województwa małopolskiego pod względem produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w relacji do średniego poziomu wskaźnika w Unii Europejskiej (UE28) wymaga zastosowania umownej waluty – standardu siły nabywczej (PPS). W latach 2014–2016 wartość PKB na 1 mieszkańca w województwie małopolskim stanowiła odpowiednio 60%, 62% i 62% średniej Unii Europejskiej, przy wartościach dla kraju: 67%, 68% i 68%. Dla porównania, jedynym województwem, w którym wartość PKB na 1 mieszkańca przekraczała średnią unijną było województwo mazowieckie (109% w 2016 r.).

1.2.2. Podmioty gospodarki narodowej

1.2.2. Entities of the national economy

Dalsze analizy aktywności gospodarczej ze względu na dostępność danych i ich porównywalność we wszystkich przekrojach terytorialnych oparto na liczebności i strukturze podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON. Na przestrzeni lat 2013–2017 liczba podmiotów w województwie małopolskim systematycznie wzrastała i na koniec grudnia 2017 r. osiągnęła poziom 380,0 tys.

Liczba podmiotów przypadających na 10 tys. ludności w województwie małopolskim w 2017 r. wynosiła 1121 (podobnie jak w Polsce), przy wartości 1045 w 2013 r. (1057 w kraju).

Tablica 5. Podmioty gospodarki narodowej

Stan w dniu 31 XII

Table 5. Entities of the national economy

As of 31 XII

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Ogółem Total	351074	356785	363883	371107	380020
o liczbie pracujących: employing:					
Do 9 osób Up to 9 persons	335314	340861	347983	355066	364142
10–49	12989	13163	13171	13304	13149
50–249	2427	2419	2383	2387	2385
250 i więcej osób 250 and more persons	344	342	346	350	344

Największy udział w liczbie podmiotów ogółem – 95,8% stanowiły podmioty o liczbie pracujących do 9 osób, a odsetek podmiotów z liczbą pracujących powyżej 49 osób był niewielki i wynosił 0,7%.

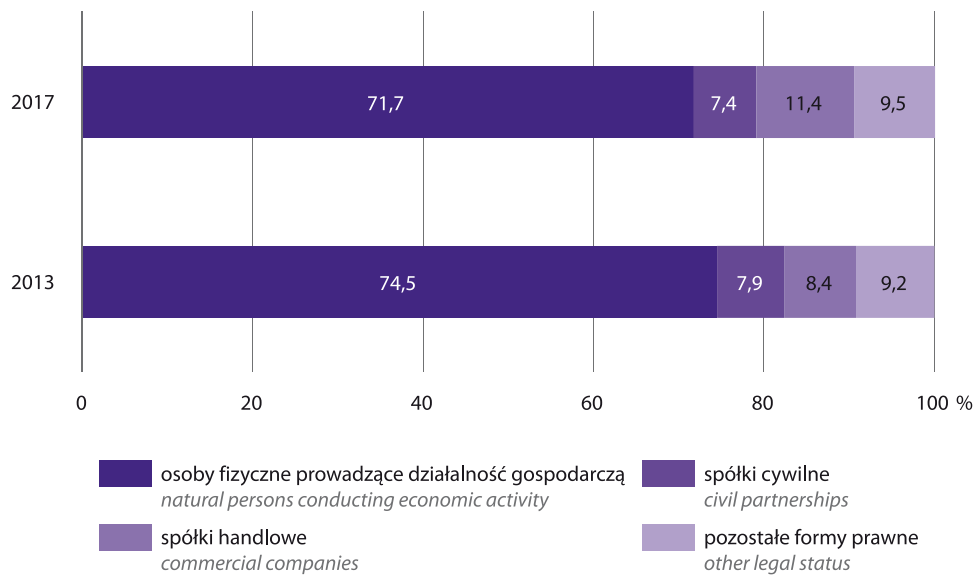
W latach 2013–2017 utrzymywała się przewaga liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych. W 2017 r. w województwie małopolskim zarejestrowano 34045 nowych podmiotów gospodarki narodowej, podczas gdy wyrejestrowano 24948. Przewaga liczby podmiotów rozpoczynających działalność w stosunku do liczby podmiotów wyrejestrowanych była wyższa niż w kraju, tj. 36,5% (Polska – 25,9%).

W 2017 r. w województwie małopolskim zdecydowaną większość, bo 97,1% wszystkich podmiotów stanowiły podmioty zarejestrowane w sektorze prywatnym (w kraju – 96,1%). Wśród podmiotów sektora prywatnego 73,8% (272,6 tys. osób) stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W latach 2013–2017 obserwowano wzrost liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

W omawianym okresie nastąpił wzrost udziału spółek handlowych z 8,4% w 2013 r. do 11,4% w 2017 r. Liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego na koniec omawianego okresu stanowiła 1,7% ogólnej liczby podmiotów.

Wykres 7. Struktura podmiotów gospodarki narodowej według form prawnych
Stan w dniu 31 XII

Chart 7. Structure on entities of the national economy by legal status
As of 31 XII

Spośród wszystkich podmiotów w 2017 r., ponad połowa (56,7%) skupiona była w czterech sekcjach PKD: handel; naprawa pojazdów samochodowych (22,9% ogólnej liczby podmiotów), budownictwo (14,0%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (10,1%) oraz przetwórstwo przemysłowe (9,6%). W stosunku do stanu z 2013 r. zwiększył się udział jednostek zarejestrowanych w sekcji działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 1,0 p. proc.) oraz budownictwo (o 0,5 p. proc.), a zmalał udział firm należących do sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych (o 2,7 p. proc.) oraz przetwórstwo przemysłowe (o 0,2 p. proc.).

W 2017 r. przedsiębiorcy decydując się na otwarcie nowej firmy najczęściej wybierali jako dominującą działalność budownictwo – 6,9 tys. (20,3% ogólnej liczby nowych podmiotów), handel; naprawa pojazdów samochodowych – 5,7 tys. (16,7%), działalność profesjonalną, naukową i techniczną – 3,8 tys. (11,1%) oraz przetwórstwo przemysłowe – 2,7 tys. (7,8%).

1.3. Zamożność mieszkańców

1.3. Inhabitants' wealth

1.3.1. Dochody ludności

1.3.1. Income of population

Dochód rozporządzalny obejmuje bieżące dochody pieniężne i niepieniężne (w tym wartość spożycia naturalnego, tj. wartość towarów i usług konsumpcyjnych pobranych na potrzeby gospodarstwa domowego z działalności gospodarczej na własny rachunek – rolniczej i pozarolniczej oraz wartość towarów i usług otrzymanych bezpłatnie), bez zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatków płaconych przez osoby pracujące na własny rachunek, jak również bez składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne.

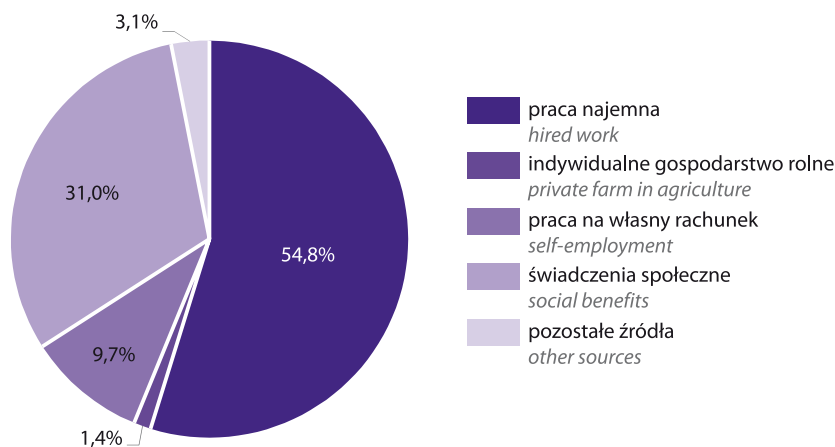
Dochody ludności są podstawowym czynnikiem kształtującym konsumpcję i często stanowią miarę poziomu życia ludności. Obejmują one łączne przychody pieniężne oraz te otrzymywane przez gospodarstwa domowe w naturze. Pochodzą m.in. z pracy osobiście wykonywanej, świadczeń społecznych (z ubezpieczeń społecznych w tym emerytur, rent i z pozostałych świadczeń społecznych w tym świadczeń rodzinnych), innych źródeł np. z własności lub najmu. Rozpatrywane po opodatkowaniu i zapłaceniu obowiązkowych składek ubezpieczeniowych nazywane są dochodami rozporządzalnymi. Jest to ta część dochodu gospodarstwa domowego, którą może ono przeznaczyć na cele konsumpcyjne lub przyrost oszczędności.

Podstawowym źródłem danych w zakresie tego tematu są wyniki reprezentacyjnego „Badania budżetów gospodarstw domowych”.

W 2017 r. w porównaniu z 2013 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych poprawiła się. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody. W 2017 r. przeciętne gospodarstwo domowe w województwie małopolskim rozporządzało miesięcznym dochodem wynoszącym 1492 zł na osobę (wzrost o 21,5% w stosunku do 2013 r.). Był to dochód niższy od przeciętnego w kraju o 106 zł, tj. o 6,6%.

Wykres 8. Struktura przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych według źródeł uzyskania w 2017 r.

Chart 8. Structure of the average monthly available income per person in households by source of maintenance in 2017

W dochodzie rozporządzalnym gospodarstw domowych dominującą rolę odgrywały dochody z pracy najemnej, czyli wynagrodzenia i pochodne. W 2017 r. w województwie małopolskim z tego źródła pochodziło 54,8% dochodu rozporządzalnego, a od 2013 r. udział dochodów z pracy najemnej wzrósł o 0,2 p. proc.

Drugą pozycję w strukturze dochodów zajmowały świadczenia społeczne, które obejmowały świadczenia z ubezpieczeń społecznych, w tym emerytury i renty oraz pozostałe świadczenia społeczne, w tym świadczenia rodzinne, świadczenia pomocy społecznej, zasiłki dla bezrobotnych i dodatki mieszkaniowe. Udział tego źródła był nadal wysoki i w 2017 r. wynosił 31,0% dochodu rozporządzalnego, a w stosunku do 2013 r. wzrósł o 3,2 p. proc., co było związane m.in. z możliwością pobierania od kwietnia 2016 r. świadczenia wychowawczego „Rodzina 500+”. Dochody z pracy na własny rachunek poza rolnictwem w 2017 r. stanowiły 9,7% ogólnych dochodów, a z gospodarstwa rolnego 1,4%.

1.3.2. Wynagrodzenia

1.3.2. *Wages and salaries*

Wynagrodzenia, czyli dochody z pracy, są głównym źródłem utrzymania ludności. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (w gospodarce narodowej) w województwie małopolskim w 2017 r. wynosiło 4097,35 zł i było niższe o ponad 4% w stosunku do płacy w kraju wynoszącej 4283,73 zł. W porównaniu z 2013 r. przeciętna płaca w województwie wzrosła o ponad 21%, w kraju był to wzrost o ponad 17%.

Przeciętne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie, po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą.

Tablica 6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej

Table 6. Average monthly gross wages and salaries in the national economy

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017	
	w złotych <i>in zlotys</i>					2013=100
Polska <i>Poland</i>	3659,40	3777,10	3907,85	4052,19	4283,73	117,1
Województwo małopolskie <i>Małopolskie voivodship</i>	3372,60	3485,33	3667,02	3839,56	4097,35	121,5

W sektorze publicznym w 2017 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie wyniosło 4690,19 zł (o 14,5% wyższe niż przeciętnie w województwie) i wzrosło o 15,3% w stosunku do 2013 r., natomiast w sektorze prywatnym – 3893,68 zł (o 5,0% niższe niż w województwie) i również odnotowano wzrost w porównaniu z 2013 r. – o 25,5%. Duże zróżnicowanie przeciętnej płacy wystąpiło w poszczególnych sekcjach PKD. W 2017 r. najwyższe wynagrodzenie brutto zanotowano w sekcji informacja i komunikacja – 7916,84 zł (o 93,2% wyższe od średniej płacy w województwie), a najniższe w sekcji zakwaterowanie i gastronomia – 2657,77 zł (o 35,1% niższe niż przeciętnie w województwie), a także w sekcji transport i gospodarka magazynowa – 2954,74 zł (o 27,9% niższe od średniej płacy w województwie).

1.3.3. Świadczenia społeczne

1.3.3. *Social benefits*

Opisane w niniejszym rozdziale świadczenia obejmują świadczenia z ubezpieczeń społecznych – emerytury i renty oraz podstawowe grupy pomocy socjalnej państwa – świadczenia wychowawcze; świadczenia rodzinne i świadczenia środowiskowej pomocy społecznej.

Pomoc socjalna państwa pełni rolę uzupełniającą w stosunku do świadczeń z tytułu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych i nie jest zależna od uprzednich wpłat składek osób i gospodarstw domowych.

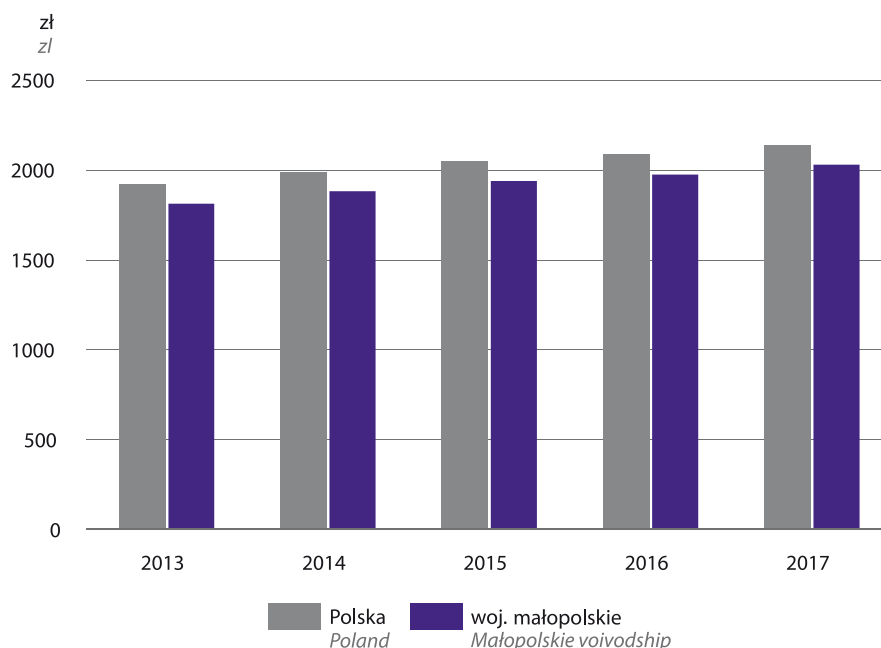
W 2017 r. mieszkańcy województwa małopolskiego w ramach świadczeń społecznych najwięcej środków – 16521,8 mln zł otrzymali z tytułu emerytur i rent; 2241,1 mln zł – w formie świadczeń wychowawczych; 843,9 mln zł – w ramach świadczeń rodzinnych oraz 259,3 mln zł – w różnych formach świadczeń środowiskowej pomocy społecznej.

Świadczenia emerytalno-rentowe

Retirement and other pension benefits

Emerytury i renty to podstawowe niezarobkowe źródła utrzymania. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe nierolnicze w województwie małopolskim w 2017 r. wynosiło 2029,96 zł, w tym emerytura 2128,34 zł. Zarówno świadczenie ogółem, jak i emerytura pracownicza były niższe od średnich krajowych o około 6%. Faktyczna różnica średnich wojewódzkich do odpowiednich świadczeń krajowych jest jednak niższa na korzyść wojewódzkich, gdyż przeciętne krajowe są podawane łącznie ze świadczeniami służb mundurowych, a w podziale na województwa nie są one uwzględniane. W województwie małopolskim w omawianym okresie przeciętna emerytura i renta wypłacana z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) wynosiła 1163,06 zł, w tym emerytura 1206,76 zł. Świadczenia te były niższe od przeciętnych w kraju odpowiednio o 3,0% i o 1,2%.

Wykres 9. Świadczenia emerytalno-rentowe z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych
Chart 9. Retirement and other pension benefits from non-agricultural social security system

W porównaniu z 2013 r. przeciętne miesięczne świadczenie emerytalno-rentowe nierolnicze wzrosło o 12,0%, w tym przeciętna emerytura pracownicza o 11,2%. Przeciętne świadczenia emerytalno-rentowe rolnicze wzrosło o 7,3%, w tym emerytura rolnicza – o 6,6%.

W 2017 r. w województwie małopolskim świadczenia emerytalno-rentowe pobierało przeciętnie 719,9 tys. osób (726,9 tys. osób w 2013 r.), w tym emerytury wypłacane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) pobierało 439,0 tys. osób (w 2013 r. – 420,1 tys. osób), a emerytury wypłacane przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (KRUS) pobierało 67,0 tys. osób (w 2013 r. – 74,1 tys. osób).

Świadczenia wychowawcze

Child raising benefits

Wprowadzone od kwietnia 2016 r. świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł miesięcznie na dziecko w wieku poniżej 18 lat, wpłynęło na poprawę sytuacji materialnej wszystkich rodzin z co najmniej dwojgiem dzieci oraz uboższych rodzin z jednym dzieckiem³.

Według stanu w grudniu 2017 r. świadczenia wychowawcze w województwie małopolskim otrzymało 221,8 tys. rodzin. Udział rodzin z województwa małopolskiego w ogólnej liczbie rodzin w kraju pobierających świadczenia wychowawcze wyniósł 9,2%.

W zbiorowości rodzin korzystających ze świadczeń wychowawczych w województwie 1,6 tys., tj. 0,7% to rodziny zastępcze łącznie z rodzinami stanowiącymi rodzinne domy dziecka.

Tablica 7. Podstawowe dane o beneficjentach oraz kwotach świadczeń wychowawczych w 2017 r.
Table 7. Basic data on beneficiaries and amounts of child raising benefits in 2017

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Województwo małopolskie Małopolskie voivodship	
		ogółem total	Polska=100 Poland=100
Rodziny ^{ab} pobierające świadczenia w tys. Families ^{ab} receiving benefits in thous.	2423,8	221,8	9,2
Dzieci ^{acd} na które pobrano świadczenia: Children ^{acd} for whom benefits were collected:			
w tys. in thous.	3647,8	347,1	9,5
w ogólnej liczbie dzieci ^d w % in total number of children ^d in %	52,7	54,0	x
Roczna kwota wypłaconych świadczeń w mln zł Annual amount of benefits paid in mln zł	23162,7	2241,1	9,6
Roczna kwota świadczeń na 1 mieszkańca w zł Annual amount of benefits per capita in zł	662	610	x

a Stan w grudniu. b łącznie z rodzinami zastępczymi i rodzinnymi domami dziecka. c łącznie z dziećmi w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka. d W wieku poniżej 18 lat.

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

a As of December. b Including foster families and foster homes. c Including children in foster families and foster homes. d Up to the age of 18.

Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W ostatnim miesiącu 2017 r. rodziny naturalne otrzymały świadczenie wychowawcze na 344,7 tys. dzieci, natomiast rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka – dodatek wychowawczy⁴ na 2,4 tys. dzieci. Łączna liczba dzieci, na które wypłacono świadczenia wychowawcze w województwie małopolskim wyniosła 437,1 tys.

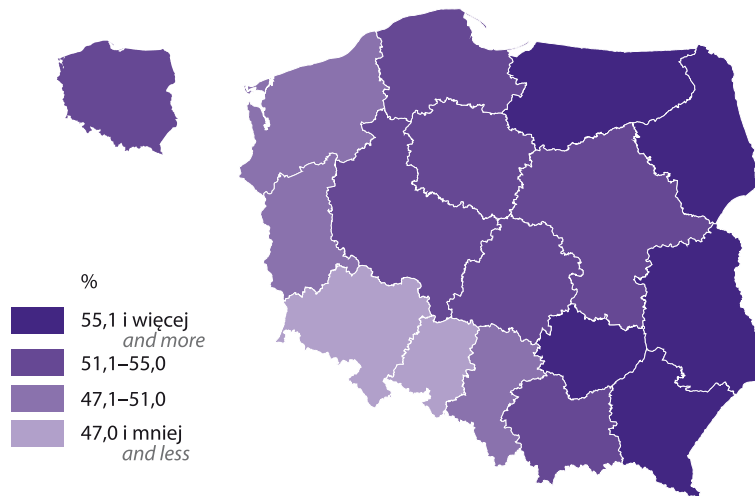
Częstość korzystania ze świadczenia wychowawczego (mierzona udziałem dzieci, na które pobrano świadczenia w ogólnej liczbie dzieci poniżej 18 roku życia) w województwie małopolskim wyniosła 54,0%. W skali kraju udział tych dzieci był mniejszy i wyniósł 52,7%. Rozpiętość tego wskaźnika pomiędzy województwami była wysoka i wynosiła od 45,9% w województwie opolskim do 59,2% w województwie lubelskim.

³ Na pierwsze (jedyne) dziecko obowiązuje próg dochodowy – 800 zł na osobę w rodzinie, a w przypadku rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym – 1200 zł. Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195 z późn. zmianami).

⁴ W takiej samej wysokości jak świadczenie wychowawcze, tj. 500 zł na dziecko.

Mapa 4. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według województw w grudniu 2017 r.

Map 4. Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by voivodships in December 2017

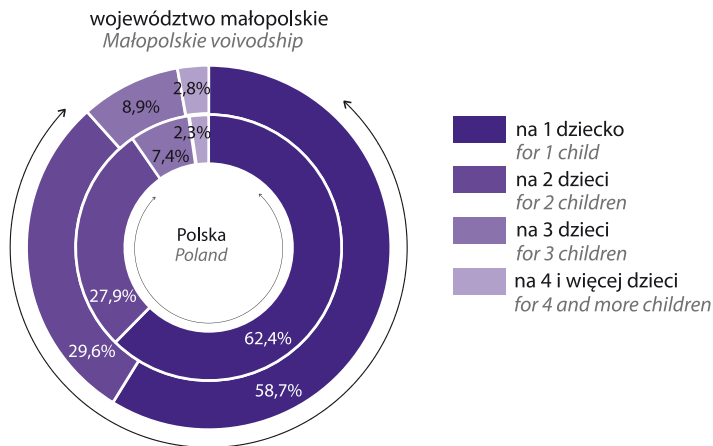

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W zbiorowości rodzin naturalnych w województwie, najwięcej – 129,5 tys., tj. 58,7% otrzymało świadczenie wychowawcze na jedno dziecko; 29,6% – na dwoje dzieci; 8,9% – na troje dzieci, a dalsze 2,8% na czworo i więcej dzieci.

Wykres 10. Struktura rodzin pobierających świadczenie wychowawcze w grudniu 2017 r.

Chart 10. Structure of families receiving child raising benefit in December 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

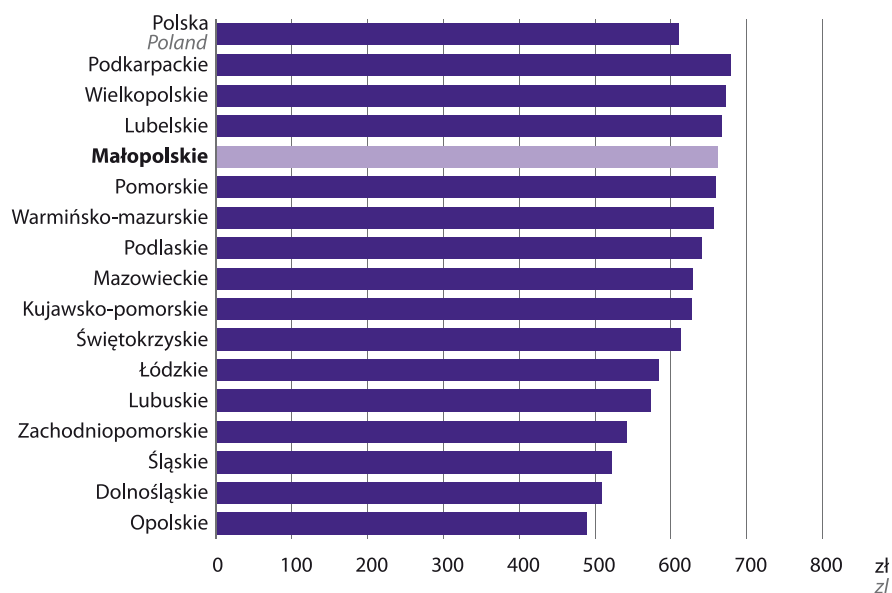
Mniejszy w województwie małopolskim niż w kraju, odsetek rodzin pobierających świadczenie na jedno dziecko wynika z większej częstości występowania w kraju rodzin niepełnych⁵.

Warto dodać, że wśród 90,7 tys. rodzin pobierających świadczenie wychowawcze na dwoje i więcej dzieci w województwie małopolskim, ponad 4/5 otrzymało świadczenie na pierwsze dziecko, zatem te rodziny musiały spełniać kryterium dochodowe (800 lub 1200 zł na osobę).

W 2017 r. rodziny otrzymały z tytułu świadczeń wychowawczych 2241,1 mln zł (w tym w formie dodatku wychowawczego 14,4 mln zł). Kwota świadczeń wychowawczych wypłaconych w województwie małopolskim stanowiła 9,6% ogółu wypłat z tego tytułu w kraju. Wartość świadczeń w przeliczeniu na 1 mieszkańca wynosiła 662 zł i pod tym względem województwo małopolskie znalazło się wśród 4 województw z najwyższą wartością tego wskaźnika przy średniej krajowej 610 zł.

Wykres 11. Roczna kwota świadczenia wychowawczego na 1 mieszkańca w 2017 r.

Chart 11. Annual amount of child raising benefits per capita in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W skali kraju omawiany wskaźnik był zróżnicowany i wynosił od 489 zł na mieszkańca w województwie opolskim do 680 zł w województwie podkarpackim.

Świadczenia rodzinne

Family benefits

W 2017 r. w województwie małopolskim z różnego rodzaju świadczeń rodzinnych korzystało średnio miesięcznie 163,8 tys. beneficjentów, a przeciętnie w miesiącu wypłacano 406,1 tys. świadczeń. Kwota wypłaconych w ciągu roku świadczeń rodzinnych wyniosła 843,9 mln zł i w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 25,3%. Wartość świadczeń wypłaconych w województwie stanowiła 8,5% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w Polsce wobec 9,0% w 2013 r.

⁵ W województwie małopolskim od wielu lat utrzymuje się niski poziom rozpadu małżeństw (tj. liczba rozwodów na 1000 ludności) oraz znacznie mniejszy niż w kraju odsetek urodzeń pozamałżeńskich.

Tablica 8. Podstawowe dane o beneficjentach świadczeń rodzinnych i kwotach świadczeń
 Tables 8. Basic data on beneficiaries of family benefits and amounts of benefits

Wyszczególnienie Specification	2013	2017		
		ogółem total	2013=100	Polska=100 Poland=100
Beneficjenci świadczeń rodzinnych w tys. Beneficiaries of family benefits in thous.	170,0	163,8	96,4	8,4
Średnia miesięczna liczba wypłacanych świadczeń w tys. Average monthly number of benefits paid in thous.	426,9	406,1	95,1	9,1
Dzieci, na które pobrano zasiłek rodzinny w tys. Children for whom family allowance was collected in thous.	231,7	218,9	94,5	10,0
Udział dzieci w wieku poniżej 18 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku w % Share of children up to the age of 18 for whom parents received family allowance in the total number of children at this age in %	32,7	31,5	x	x
Roczna kwota wypłaconych świadczeń w mln zł Annual amount of benefits paid in mln zł	673,3	843,9	125,3	8,5
Roczna kwota świadczeń na 1 mieszkańca w zł Annual amount of benefits per capita in zł	200	249	124,2	x

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
 Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

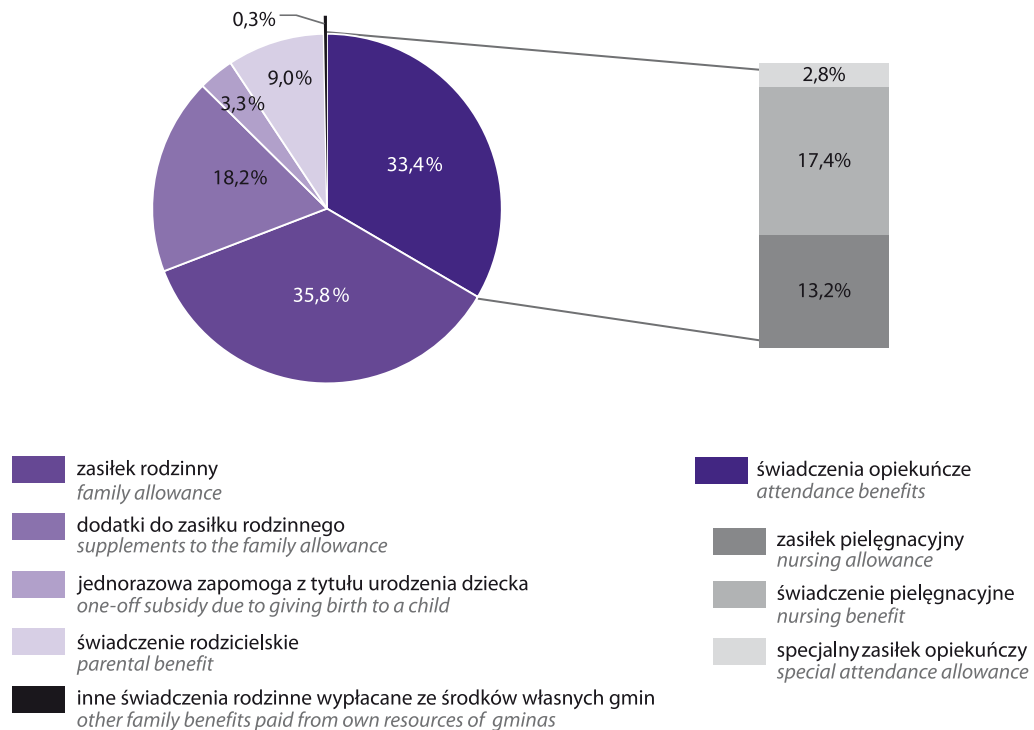
Łączna kwota świadczeń rodzinnych w 2017 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie małopolskim wynosiła 249 zł i w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 24,2%.

W skali kraju ten wskaźnik w 2017 r. był wyższy i wyniósł 253 zł (wzrost w porównaniu z 2013 r. o 32,9%).

W strukturze wydatków na świadczenia rodzinne w 2017 r., podobnie jak w poprzednich latach, dominowały wydatki na zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, czyli pomoc skierowana do rodzin z dziećmi. Na te świadczenia przeznaczono łącznie 455,0 mln zł, tj. 54,0% ogólnej kwoty wydatków na świadczenia rodzinne w województwie. W 2013 r. było to 433,1 mln zł, tj. 64,3% ogółu wydatków.

System świadczeń rodzinnych jest systemem pomocowym państwa skierowanym głównie do rodzin o najniższych dochodach. Państwo udziela finansowej pomocy w wychowywaniu dzieci oraz wspomaga osoby starsze i niepełnosprawne w celu zaspokojenia potrzeb życiowych. Część świadczeń rodzinnych – zasiłek rodzinny, specjalny zasiłek opiekuńczy, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka, to świadczenia zależne od kryterium dochodowego. Te świadczenia są przyznawane na roczne okresy zasiłkowe. Podstawę prawną systemu świadczeń rodzinnych stanowi ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1518, z późn. zm.). **Beneficjenci świadczeń rodzinnych** to rodziny pobierające świadczenia na dzieci pozostające na utrzymaniu oraz osoby dorosłe pobierające świadczenia na siebie.

Wykres 12. Struktura wartości wypłaconych świadczeń rodzinnych w 2017 r.
 Chart 12. Structure of family benefits paid in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
 Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

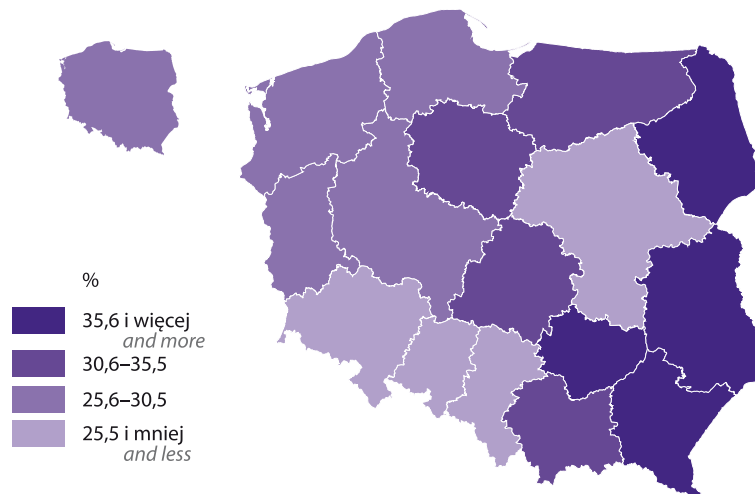
W województwie małopolskim w 2017 r. wypłacono zasiłki rodzinne w kwocie 301,6 mln zł, tj. o 9,3% więcej niż w 2013 r. Średnio miesięcznie zasiłek rodzinny pobierało 107,3 tys. rodzin, tj. o 5,5% mniej w porównaniu z 2013 r. Najliczniejszą grupę wśród rodzin pobierających zasiłek rodzinny stanowiły rodziny z dwojgiem dzieci uprawnionych do zasiłku (44,2 tys. rodzin, tj. 41,2% rodzin uprawnionych do zasiłku) oraz z jednym dzieckiem (36,9 tys. rodzin, tj. 34,4% rodzin uprawnionych). Najmniej liczną grupę stanowiły rodziny z czworgiem i więcej dzieci (7,3 tys., tj. 6,8% rodzin uprawnionych). W 2013 r. udział rodzin z dwojgiem dzieci i z jednym dzieckiem był niższy i wynosił odpowiednio 39,2% i 34,0% uprawnionych do zasiłku ogółem, natomiast udział rodzin z czworgiem i więcej dzieci był wyższy i wynosił 9,1%.

Przeciętnie miesięcznie zasiłek rodzinny wypłacano na 218,9 tys. dzieci, przy czym najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku 6–12 lat (81,1 tys. – 37,0% dzieci z zasiłkiem rodzinnym ogółem) oraz poniżej 6 roku życia (66,7 tys. dzieci – 30,5% dzieci z zasiłkiem).

Zasiłek rodzinny pobierało w województwie 31,5% wszystkich dzieci poniżej 18 roku życia. W kraju odsetek ten wynosił 29,3%.

Mapa 5. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według województw w 2017 r.

Map 5. Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by voivodships in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

Pod względem wysokości dochodu na osobę wśród rodzin pobierających zasiłek rodzinny w województwie małopolskim w 2017 r. przeważały rodziny o przeciętnym miesięcznym dochodzie netto na osobę do 400 zł (47,7 tys. rodzin – 44,5% rodzin otrzymujących zasiłek) oraz od 400 zł do wysokości progu dochodowego⁶ (42,5 tys. rodzin – 39,6% rodzin otrzymujących zasiłek). Spośród rodzin uprawnionych w 2017 r. do zasiłku rodzinnego 12,6 tys. (11,7%) nie osiągnęło żadnych dochodów.

W województwie małopolskim wypłacono 153,5 mln zł dodatków do zasiłków rodzinnych (przeciętnie miesięcznie 104,5 tys. świadczeń). Stanowiło to 18,2% ogólnej kwoty wypłaconych w województwie świadczeń rodzinnych. W porównaniu z 2013 r. kwota wypłaconych dodatków zmalała o 2,4%. Blisko połowę kwoty dodatków do zasiłków rodzinnych stanowiły łącznie dodatki z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej (26,8%) oraz opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego (22,7%). Najniższy udział w wydatkach na dodatki do zasiłku rodzinnego miały dodatki z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego (7,5%) oraz z tytułu urodzenia dziecka (8,3%).

Od 1 stycznia 2016 r. wprowadzony został nowy sposób ustalania wysokości przysługujących zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami według zasady „złotówka za złotówkę”. Według tej zasady przekroczenie przez rodzinę progu dochodowego uprawniającego do zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami nie wyklucza całkowicie tej rodziny z systemu świadczeń rodzinnych – otrzymuje ona świadczenie pomniejszone o kwotę przekroczenia kryterium dochodowego.

W 2017 r. w ogólnej kwocie wypłaconych w województwie małopolskim zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami 16,2 mln zł, tj. 3,6% przyznano według zasady „złotówka za złotówkę”. Przeciętnie miesięcznie wypłacano 22,7 tys. świadczeń (7,0% wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami). Dla porównania rok wcześniej według zasady „złotówka za złotówkę” wypłacono 8,1 mln zł (1,8% ogólnej kwoty wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami), a przeciętna miesięczna liczba świadczeń wyniosła 11,8 tys. (3,6% wszystkich wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami).

⁶ Dochód netto, tj. po odliczeniu podatku dochodowego i składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, od 1 listopada 2015 r. wynosi 674 zł na osobę lub 764 zł na osobę, jeśli w rodzinie wychowuje się dziecko niepełnosprawne.

Dla porównania w skali kraju kwota świadczeń wypłaconych według zasady „złotówka za złotówkę” stanowiła 3,5% ogólnej kwoty wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, a ich średnia miesięczna liczba 7,5% wszystkich wypłaconych zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami (w 2016 r. odpowiednio 1,8% i 3,9%).

W ogólnej kwocie świadczeń rodzinnych wypłaconych w 2017 r. w województwie małopolskim 281,9 mln zł, tj. 33,4% stanowiły świadczenia opiekuńcze skierowane do osób niepełnosprawnych. W porównaniu z 2013 r. kwota świadczeń opiekuńczych wzrosła o 72,2 mln zł (o 34,4%), a ich udział w ogólnej kwocie świadczeń rodzinnych o 2,3 p. proc. Ponad połowę przeznaczono na świadczenia pielęgnacyjne (146,8 mln zł, tj. 52,1% świadczeń opiekuńczych ogółem). Pozostała część to zasiłki pielęgnacyjne (111,3 mln zł – 39,5%) oraz specjalny zasiłek opiekuńczy (23,9 mln zł – 8,5%).

W Polsce świadczenia opiekuńcze stanowiły 40,6% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych.

Łączna kwota wypłaconej z budżetu państwa jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka osiągnęła w 2017 r. w województwie małopolskim wartość 28,2 mln zł i była wyższa o 10,5% od kwoty wypłaconej w 2013 r. Przeciętnie w miesiącu świadczenie pobierało 2,3 tys. osób. W skali kraju wypłacono z tego tytułu 300,0 mln zł (średnio miesięcznie 25,0 tys. świadczeń).

Dodatkowo w 2017 r. w województwie, gminy ze środków własnych wypłaciły zapomogi z tytułu urodzenia dziecka w kwocie 2,7 mln zł, co stanowiło 29,0% kwoty wypłaconej z tego tytułu ogółem w Polsce.

Od 1 stycznia 2016 r. wprowadzone zostało nowe świadczenie rodzinne tzw. **świadczenie rodzicielskie**. To świadczenie przysługuje kobietom, które urodziły dziecko, a nie otrzymują zasiłku macierzyńskiego lub uposażenia macierzyńskiego (bezrobotni, studenci, wykonujący pracę na podstawie umów cywilnoprawnych).

Wydatki na świadczenia rodzicielskie w 2017 r. wyniosły 76,0 mln zł, co stanowiło 9,0% ogólnej kwoty wydatków na świadczenia rodzinne w województwie małopolskim. W porównaniu z 2016 r. kwota wypłaconych świadczeń rodzicielskich wzrosła o 16,2 mln zł (o 27,1%). Przeciętnie miesięcznie w województwie wypłacano 6,9 tys. świadczeń (w 2016 r. – 5,4 tys.).

W kraju wydatki na świadczenia rodzicielskie w 2017 r. wyniosły 1044,6 mln zł i stanowiły 10,6% wszystkich wydatków na świadczenia rodzinne, a pobierało je średnio miesięcznie 94,9 tys. osób. W porównaniu z poprzednim rokiem wzrosła zarówno kwota jak i średnia miesięczna liczba wypłaconych świadczeń rodzicielskich (odpowiednio o 21,1% i o 21,7%).

Świadczenia środowiskowej pomocy społecznej

Benefits of social assistance

Rodziny i osoby będące w trudnej sytuacji bytowej mogą otrzymać wsparcie ze strony państwa, na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (jednolity tekst Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.). W 2017 r. w województwie małopolskim z różnych form środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 164,2 tys. osób, określanych jako beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej⁷. Zbiorowość ta stanowiła 7,5% ogólnej liczby beneficjentów w kraju.

⁷ Dane o korzystających – dane administracyjne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Zbiór Centralny Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej), stanowiący podstawę badania „Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej”; dane o świadczeniach – roczne sprawozdania resortowe MRPiPS-03.

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc świadczona na podstawie ustawy o pomocy społecznej przez lokalne ośrodki pomocy społecznej dla gospodarstw domowych i osób zamieszkałych na obszarze działania gminy.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej (zamiennie – korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej) to wszyscy członkowie gospodarstw domowych oraz osoby bezdomne, które w roku badania otrzymały przynajmniej raz jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Świadczeniobiorcy pomocy społecznej – to osoby, na które została wystawiona imienna decyzja przyznająca świadczenie. Świadczeniobiorcy są częścią ogółu beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej.

Udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności, określanymi jako **zasięg korzystania z pomocy społecznej** wynosił 4,8% wobec 5,7% w kraju. W porównaniu z sytuacją w 2013 r. liczba beneficjentów w województwie małopolskim w 2017 r. zmniejszyła się o 27,4% (w kraju spadek o 32,0%), a zasięg korzystania z pomocy w województwie zmniejszył się o 1,9 p. proc. (w kraju spadek o 2,6 p. proc.). W latach 2013–2017 udział beneficjentów w ludności województwa kształtował się na poziomie poniżej średniej krajowej, chociaż w ostatnich latach ta różnica się zmniejszała (spadek wartości wskaźnika w województwie był wolniejszy niż w kraju).

Tablica 9. Podstawowe dane o beneficjentach środowiskowej pomocy społecznej oraz kwotach świadczeń
Tables 9. Basic data on beneficiaries of social assistance and amounts of benefits

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2017		
	ogółem <i>total</i>	2013=100	Polska=100 <i>Poland=100</i>	
Beneficjenci ogółem w tys. <i>Total beneficiaries in thous.</i>	226,2	164,2	72,6	7,5
w tym z dochodem na osobę poniżej kryterium ^a w tys. <i>of which with income per person below the criterion^a in thous.</i>	158,9	95,1	59,8	7,0
Udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności w % <i>Share of beneficiaries in total number of population in %</i>	6,7	4,8	x	x
Roczna kwota wypłaconych świadczeń w mln zł <i>Annual amount of benefits paid in mln zł</i>	223,6	259,3	116,0	7,0
Roczna kwota świadczeń na 1 mieszkańca w zł <i>Annual amount of benefits per capita in zł</i>	67	77	115,0	x

a Uprawniającego do ubiegania się o świadczenia pieniężne, w 2013 r. to kryterium wynosiło 456 zł na osobę w rodzinie i 542 zł na osobę samotną, a w 2017 r. odpowiednio 514 zł i 634 zł.

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

a Entitling to apply for monetary benefits, in 2013 this criterion was 456 zł per person in the family and 542 zł for a single person, and in 2017: 514 zł and 634 zł respectively.

Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W populacji korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyodrębniani są **ubodzy beneficjenci, czyli osoby z dochodem poniżej ustawowego kryterium**. W 2017 r. w województwie małopolskim liczba ubogich beneficjentów wynosiła 95,1 tys. osób i w porównaniu z 2013 r. zmniejszyła się o 40,2%. Taki sam spadek zanotowano w skali kraju.

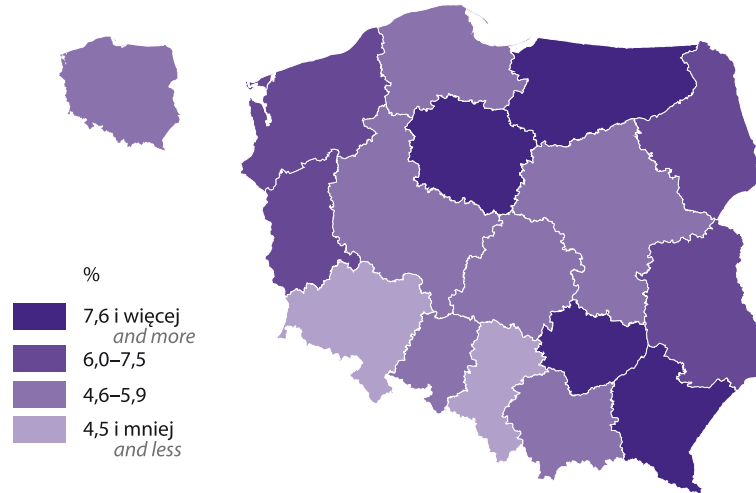
Od 2016 r. po wprowadzeniu świadczenia wychowawczego (którego kwota nie jest ujmowana w dochodzie uprawniającym do ubiegania się o wsparcie z pomocy społecznej), sytuacja bytowa wielu ubogich beneficjentów poprawiła się.

Większość ubogich beneficjentów, to członkowie rodzin z dziećmi poniżej 18 roku życia na utrzymaniu. Z powodu niskiego dochodu wszystkie te rodziny otrzymywały świadczenie wychowawcze na każde

dziecko⁸. Gdyby kwoty tego świadczenia były ujmowane w dochodzie (będącym podstawą korzystania z pomocy społecznej) tych rodzin, to liczba ubogich beneficjentów w 2017 r. w województwie małopolskim wyniosłaby 45,2 tys. tj. o 52,4% mniej niż ustalono w badaniu „Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej” (w kraju odpowiednio mniej o 44,7%).

Mapa 6. Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności według województw w 2017 r.

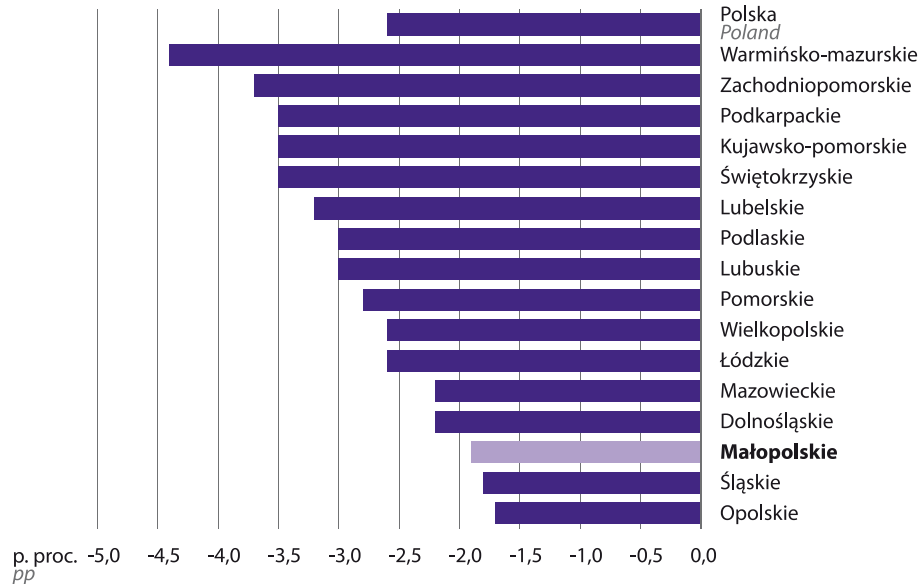
Map 6. Share of beneficiaries of social assistance in total number of population by voivodships in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

Wykres 13. Spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. w porównaniu z 2013 r.

Chart. 13. Decrease in scope of benefiting from social assistance in 2017 in comparison with 2013

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

⁸ Kryterium dochodowe (800 lub 1200 zł na osobę) dotyczyło pierwszego dziecka, na każde następne dziecko świadczenie przysługiwało bez względu na dochód na osobę w rodzinie.

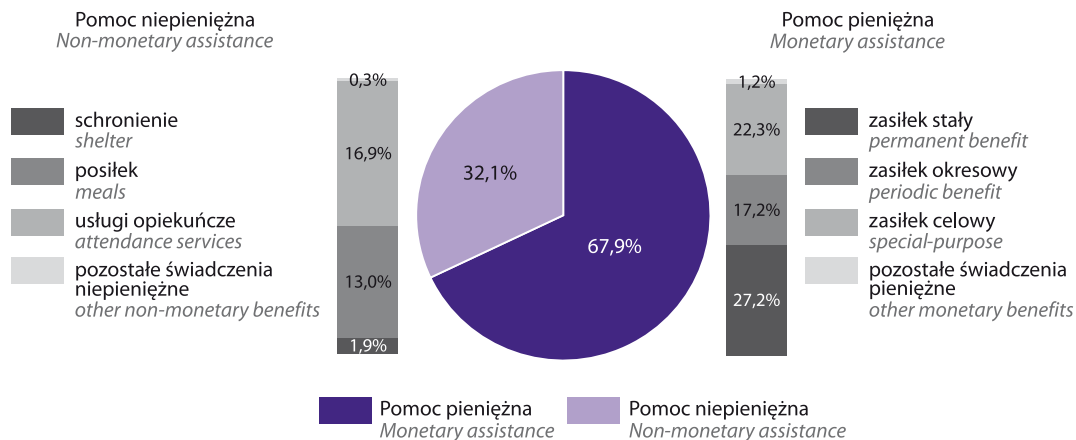
W 2017 r. beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w województwie małopolskim otrzymali wsparcie w wysokości 259,3 mln zł. W porównaniu z 2013 r. wartość świadczeń w 2017 r. była wyższa o 16,0%. Wydatki z tego tytułu w województwie małopolskim w 2017 r. stanowiły 7,0% ogółu środków wydatkowanych na tę pomoc w kraju.

Ogólna wartość świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie małopolskim w 2017 r. wynosiła 77 zł (w kraju 96 zł na mieszkańca). Omawiany wskaźnik najwyższą wartość osiągnął w województwie kujawsko-pomorskim (160 zł na mieszkańca), a następnie w warmińsko-mazurskim (153 zł na mieszkańca), natomiast najniższą w województwie śląskim (71 zł na mieszkańca), a także w mazowieckim (74 zł na mieszkańca) i małopolskim (77 zł na mieszkańca).

Z ogólnej kwoty świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w 2017 r. mieszkańcy województwa małopolskiego otrzymali 176,2 mln zł, tj. 67,9% w formie świadczeń pieniężnych, a 83,1 mln zł (32,1%) w formie świadczeń niepieniężnych.

Wykres 14. Struktura wydatków środowiskowej pomocy społecznej według form pomocy i rodzajów świadczeń w 2017 r.

Chart 14. Structure of social assistance expenditure by forms of assistance and types of benefits in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

Najwięcej środków 70,4 mln zł, tj. 27,2% ogólnej kwoty, wypłacono jako zasiłki stałe. W tym miejscu warto zaznaczyć, że pojęcie „zasiłek stały” oznacza nie tylko świadczenie wypłacane co miesiąc przez czas „nieokreślony”, ale również świadczenie wypłacane okresowo, ale dłużej niż przez 12 miesięcy. Warunkiem przyznania tego świadczenia, poza kryterium dochodowym, jest niemożność podjęcia pracy (z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności). W ogólnej liczbie świadczeniobiorców pomocy społecznej w 2017 r. osoby, które otrzymywały zasiłek stały stanowiły 12,7%.

Na zasiłki celowe wydatkowano w 2017 r. 57,9 mln zł, co stanowiło 22,3% ogólnej wartości świadczeń. Trzecią pod względem wartości grupę świadczeń stanowiły zasiłki okresowe – 44,7 mln zł, tj. 17,2%. Podobny udział – 16,9% z całej kwoty świadczeń środowiskowej pomocy społecznej, miały usługi opiekuńcze, na które w 2017 r. przeznaczono 43,7 mln zł.

1.3.4. Struktura wydatków, spożycie, wyposażenie gospodarstw domowych

1.3.4. Structure of expenditure, consumption, furnishings of households

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne przeznaczone są na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego. Obejmują wydatki na towary i usługi zakupione za gotówkę, również przy użyciu karty płatniczej lub kredytowej i na kredyt, wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego.

W latach 2013–2017 systematycznie wzrastała nadwyżka dochodów nad wydatkami, co dało gospodarstwom domowym większe możliwości oszczędzania. W 2017 r. w województwie małopolskim przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w przeliczeniu na osobę wynosiły 1006 zł (średnia krajowa – 1176 zł).

Przeciętne miesięczne wydatki gospodarstw domowych w 2017 r. stanowiły 67,4% dochodu rozporządzalnego (w 2013 r. udział ten był wyższy i wynosił 83,1%). W 2017 r. gospodarstwa województwa małopolskiego 96,8% wszystkich wydatków przeznaczyły na cele konsumpcyjne (w 2013 r. – 96,9%). W ogólnych wydatkach dominującą pozycję zajmowały wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe. Na te towary gospodarstwa województwa małopolskiego przeznaczyły 26,0%, a statystyczny Polak – 24,3%. Drugą co do wielkości pozycją wydatków były opłaty za użytkowanie mieszkania i nośniki energii, które w 2017 r. w gospodarstwach województwa małopolskiego stanowiły 21,9% wydatków ogółem (w kraju – 19,5%).

Znaczącą pozycją w budżecie rodzin były także wydatki na transport – 8,0% (w kraju – 8,7%) oraz rekreacja i kultura – 6,7% (w kraju – 6,9%). Z pozostałych wydatków 5,1% stanowiły wydatki na odzież i obuwie, a wydatki na zdrowie (zakup leków, usługi lekarskie i medyczne) – 5,0%. Najmniej, bo tylko 1,0% przeznaczyły gospodarstwa domowe na edukację.

W porównaniu z 2013 r. struktura wydatków w województwie małopolskim uległa zmianom. Wzrosły m.in. wydatki na restauracje i hotele (o 0,8 p. proc.) oraz wydatki na użytkowanie mieszkania i nośniki energii (o 0,6 p. proc.). Zmniejszyły się natomiast m.in. wydatki związane z transportem (o 1,7 p. proc.) i z łącznością (o 0,4 p. proc.).

Spożycie

Consumption

Jednym ze wskaźników charakteryzujących warunki życia gospodarstw domowych jest stopień zaspokojenia podstawowych potrzeb, szczególnie w zakresie odżywiania.

W 2017 r. przeciętne miesięczne spożycie podstawowych artykułów żywnościowych na 1 osobę w województwie małopolskim kształtowało się na poziomie: 3,0 kg pieczywa, 4,8 kg mięsa, 1,8 kg wędlin, 3,0 l mleka świeżego, 0,8 kg sera, 11 jajek, 1,0 kg cukru, 3,4 kg owoców oraz 7,6 kg warzyw i 3,0 kg ziemniaków. W ostatnich latach systematycznie spada przeciętne miesięczne spożycie na osobę większości podstawowych artykułów żywnościowych. Zmiany w spożyciu żywności w województwie małopolskim w ostatnich latach można uznać za typowe dla całej Polski.

Tablica 10. Przeciętne miesięczne spożycie niektórych artykułów żywnościowych na 1 osobę w gospodarstwach domowych

Table 10. Average monthly per capita consumption of selected foodstuffs of households

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Pieczywo i produkty zbożowe w kg <i>Bread and cereals in kg</i>	6,78	6,41	6,33	5,97	5,42
w tym pieczywo ^a <i>of which bread^a</i>	4,16	3,85	3,75	3,38	3,02
Mięso w kg <i>Meat in kg</i>	4,99	4,92	4,88	4,96	4,77
Ryby i owoce morza ^b w kg <i>Fish and seafood^b in kg</i>	0,32	0,29	0,31	0,31	0,25
Mleko ^c w l <i>Milk^c in l</i>	3,86	3,69	3,39	3,28	2,99
Jogurty w kg <i>Yoghurt in kg</i>	0,45	0,43	0,41	0,46	0,44
Sery i twarogi ^d w kg <i>Cheese and curd^d in kg</i>	0,90	0,85	0,85	0,86	0,82
Jaja w szt. <i>Eggs in pcs</i>	12,67	12,32	12,43	12,06	10,98
Oleje i tłuszcze w kg <i>Oils and fats in kg</i>	1,16	1,15	1,14	1,07	1,00
Owoce w kg <i>Fruits in kg</i>	3,31	3,37	3,47	3,55	3,35
Warzywa w kg <i>Vegetables in kg</i>	9,06	8,88	8,51	8,18	7,55
Cukier w kg <i>Sugar in kg</i>	1,44	1,48	1,44	1,18	0,99

a Bez pieczywa chrupkiego, tostowego i cukierniczego. b Bez marynat, przetworów ze zwierząt morskich i słodkowodnych, wyrobów garmazeryjnych i panierowanych oraz bez konserw rybnych. c Bez zagęszczonego i w proszku. d Bez serków słodkich.

a Excluding crisp bread, toasted bread and confectionery. b Excluding pickles, processed sea and fresh-water food and fish, ready-to-serve food including coated food products and excluding canned fish. c Excluding condensed and powdered milk. d Excluding sweet cottage cheese.

W latach 2013–2017 w największym stopniu spadło spożycie cukru, pieczywa, mleka, ryb i owoców morza oraz warzyw. Zwiększył się udział spożycia owoców.

Na spadek spożycia artykułów żywnościowych mogła mieć wpływ zmiana modelu żywienia i częstsze korzystanie z gotowych półproduktów i produktów oraz usług lokali gastronomicznych, o czym może świadczyć wzrost udziału w ogólnych wydatkach wydatków na restauracje i hotele.

Wyposażenie gospodarstw domowych

Furnishings of households

Wyposażenie gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania jest również istotnym miernikiem charakteryzującym poziom życia ludności. Świadczy ono o zasobności gospodarstw domowych, a także kształtuje subiektywną ocenę gospodarstwa domowego o jego sytuacji materialnej. Wyposażenie gospodarstw domowych województwa małopolskiego w dobra trwałego użytkowania, zapewniające elementarny standard życia (pralka automatyczna, chłodziarka, chłodziarko-zamrażarka) jest prawie pełne. W 2017 r. chłodziarkę, chłodziarko-zamrażarkę posiadało 97,4% gospodarstw domowych w województwie i 98,7% w kraju, a pralkę automatyczną odpowiednio 96,6% i 96,3%. Znacznie mniejsze zaspokojenie występowało w zakresie wyposażenia w przedmioty bardziej luksusowe. W 2017 r. zmywarkę do naczyń posiadało 29,0% gospodarstw domowych w województwie (w kraju – 31,8%), a kuchenkę mikrofalową – 57,3% (w Polsce – 58,7%).

Komputer z dostępem do Internetu posiadało ponad 3/4 gospodarstw domowych w województwie (78,1%), w kraju około 3,3 p. proc. mniej. Telefon komórkowy w omawianym okresie posiadało 94,8% gospodarstw w województwie i 96,2% w kraju, smartfon odpowiednio 51,5% i 60,6% gospodarstw, a urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej 43,2% (w kraju 60,6%). W samochód osobowy w 2017 r. wyposażonych było 67,4% gospodarstw w województwie i 65,0% w kraju.

Tablica 11. Gospodarstwa domowe wyposażone w wybrane przedmioty trwałego użytkowania^a
Table 11. Households equipped with selected durable goods^a

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017
w % ogólnej liczby gospodarstw domowych <i>in % of total number of households</i>					
Chłodziarka, chłodziarko-zamrażarka <i>Refrigerator, fridge-freezer</i>	98,2	97,9	97,3	97,8	97,4
Zamrażarka <i>Freezer</i>	30,0	28,9	23,9	21,6	22,1
Pralka automatyczna <i>Automatic washing machine</i>	93,6	94,1	95,7	96,4	96,6
Zmywarka do naczyń <i>Dishwasher</i>	20,3	23,0	23,6	27,4	29,0
Kuchenka mikrofalowa <i>Microwave oven</i>	57,9	58,2	57,4	57,4	57,3
Sprzęt do odbioru, nagrywania i odtwarzania dźwięku ^b <i>Hi-fi stereo music system^b</i>	x	x	74,0	70,0	65,9
Odbiornik telewizyjny <i>Television set</i>	94,7	93,7	94,8	94,6	89,4
Urządzenie do odbioru telewizji satelitarnej lub kablowej <i>Satellite or cable television equipment</i>	53,8	53,1	54,4	51,6	43,2
Telefon komórkowy <i>Mobile phone</i>	92,5	93,5	93,3	94,0	94,8
w tym smartfon <i>of which smartphone</i>	22,2	30,8	40,1	46,3	51,5
Komputer osobisty <i>Personal computer</i>	74,4	75,6	76,3	76,8	78,7
w tym laptop, tablet <i>of which laptop, tablet</i>	48,5	54,9	58,4	63,4	65,2
Komputer z dostępem do Internetu <i>Computer with access to the Internet</i>	72,7	74,6	75,2	76,1	78,1
Samochód osobowy <i>Passenger car</i>	63,9	64,8	62,2	64,3	67,4

a Opracowano na podstawie stanu w końcu poszczególnych kwartałów. b Obejmuje: radio, radiomagnetofon, radio z odtwarzaczem płyt kompaktowych lub radiomagnetofon z odtwarzaczem płyt kompaktowych, wieżę.

a Compiled on the basis of data at the end of individual quarters. b Includes: radio, cassette player, CD player or cassette player with CD player, stereo.

W 2017 r. utrzymała się tendencja wzrostu odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (40,1% gospodarstw domowych wobec 22,5% w 2013 r.) oraz obniżania się odsetka gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (9,7% wobec 17,7% w 2013 r.).

1.3.5. Zasoby mieszkaniowe

1.3.5. Dwelling stocks

Zasoby mieszkaniowe województwa małopolskiego według stanu w końcu 2017 r. wynosiły 1181,9 tys. mieszkań, w których znajdowało się 4629,3 tys. izb o łącznej powierzchni użytkowej 92716,6 tys. m². W porównaniu z 2013 r. przybyło 64,7 tys. mieszkań, co oznacza wzrost o 5,8%. Łączna powierzchnia użytkowa wzrosła o 6319,7 tys. m² (o 7,3%), a liczba izb o 261,6 tys. (o 6,0%). Równocześnie wzrosła liczba ludności o 30,8 tys., tj. o 0,9%. Zasoby mieszkaniowe województwa stanowiły 8,2% ogółu zasobów w Polsce.

Na koniec 2017 r. w miastach województwa małopolskiego znajdowało się 695,5 tys. mieszkań, tj. 58,8% ogółu zasobów mieszkaniowych województwa (w kraju – 67,5%), a na wsi 486,4 tys., tj. 41,2% (w kraju – 32,5%), przy czym ludność w miastach stanowiła 48,3% ogólnej liczby ludności w województwie (w kraju – 60,1%), a na wsi 51,7% (w kraju – 39,9%).

W badanym okresie zarówno w miastach, jak i na wsi systematycznie zwiększała się liczba mieszkań, izb oraz powierzchnia użytkowa.

Pod pojęciem zasobów mieszkaniowych rozumiemy ogół mieszkań zamieszkałych i niezamieszkałych znajdujących się w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych.

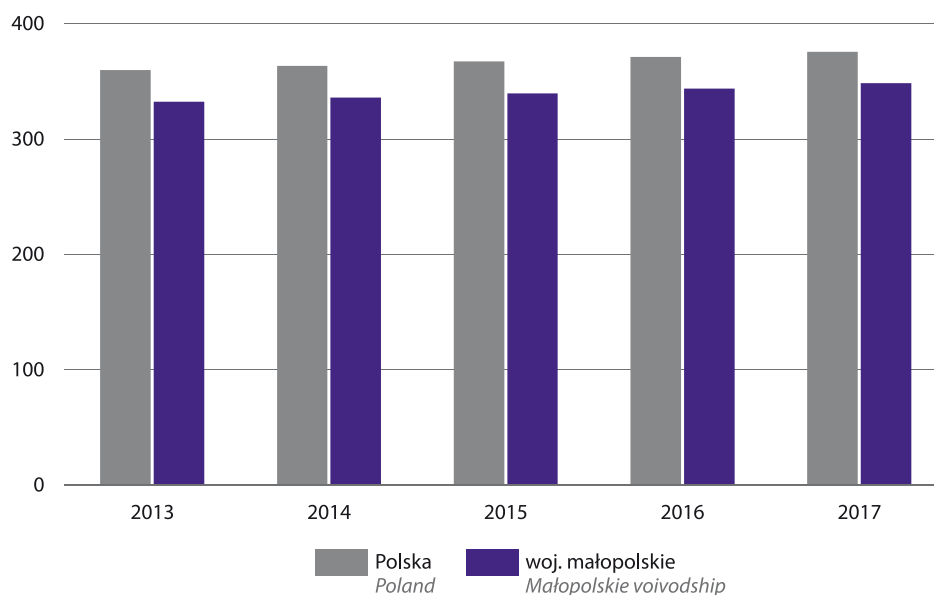
Przyrost liczby mieszkań był m.in. efektem inwestycji w budownictwie, rozbudowy i przebudowy budynków istniejących, jak również zmiany charakteru przeznaczenia powierzchni mieszkalnych.

W porównaniu z rokiem 2013 w miastach liczba mieszkań wzrosła o 42,1 tys., tj. o 6,4% (liczba ludności utrzymała się na niezmiennym poziomie), natomiast na wsi stan zasobów zwiększył się o 22,6 tys., co oznacza wzrost o 4,9% (liczba ludności wzrosła o 1,8%).

Wykres 15. Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności

Stan w dniu 31 XII

Chart 15. Dwelling stocks per 1000 population
As of 31 XII

Stopień nasycenia mieszkaniami, wyrażany liczbą mieszkań na 1 tys. ludności jest jednym z mierników ogólnego standardu mieszkaniowego. W końcu 2017 r. wskaźnik ten dla województwa małopolskiego wyniósł 349 (w 2013 r. – 332) i był niższy od wskaźnika dla kraju o 27.

Warunki mieszkaniowe

Living conditions

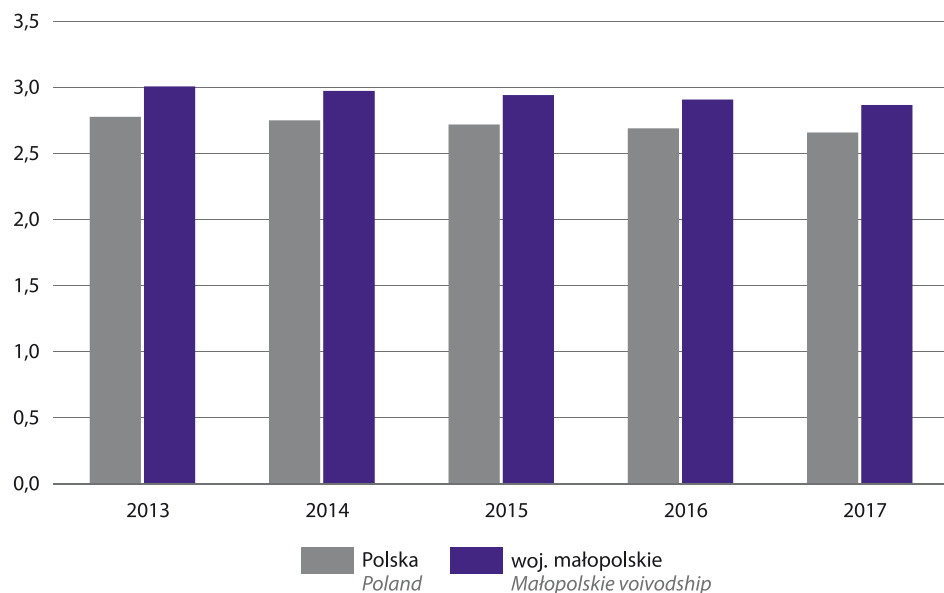
W latach 2013–2017 warunki mieszkaniowe w województwie małopolskim ulegały systematycznej poprawie, co znajdowało odzwierciedlenie w wartościach wskaźników ilustrujących przeciętną liczbę osób przypadających na mieszkanie i izbę oraz powierzchnię użytkową mieszkania.

W badanym okresie w województwie małopolskim zmniejszyła się liczba osób przypadających na mieszkanie i na koniec 2017 r. wynosiła 2,87 (w 2013 r. – 3,01). Zmalała również liczba osób przypadających na izbę i w końcu 2017 r. wyniosła 0,73 (w 2013 r. – 0,77). Dla porównania w kraju na 1 mieszkanie przypadało 2,66 osoby, a na izbę 0,70.

Wykres 16. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie

Stan w dniu 31 XII

Chart 16. Average number of persons per dwelling
As of 31 XII

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 1,6 m² i na koniec 2017 r. wyniosła 27,3 m² (w kraju – 27,8 m²).

Biorąc pod uwagę liczbę osób przypadających na 1 mieszkanie i 1 izbę zaludnienie mieszkań było wyższe na wsi, gdzie przeciętnie na 1 mieszkanie w końcu 2017 r. przypadało średnio 3,61 osób, podczas gdy w miastach wskaźnik ten osiągnął wartość 2,35. Liczba ludności na 1 izbę wyniosła odpowiednio – 0,79 i 0,68 osoby. Statystyczny mieszkaniec miasta miał w końcu 2017 r. do dyspozycji 27,4 m² powierzchni użytkowej mieszkania, tj. o 1,8 m² więcej niż w 2013 r., natomiast mieszkaniec wsi 27,3 m² (o 1,5 m² więcej). W Polsce na 1 mieszkanie w miastach przypadało średnio 2,37 osoby, a na 1 izbę 0,67, na wsi odpowiednio 3,26 i 0,75. Powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę na wsi była o 1,5 m² większa niż w miastach i wynosiła 28,7 m².

Standard mieszkań

Standard of dwellings

W badanym okresie standard mieszkań mierzony wielkością mieszkania i liczbą izb oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne uległ poprawie i jednocześnie był wyższy niż standard mieszkań w kraju.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w województwie małopolskim w końcu 2017 r. wynosiła 78,4 m² i zwiększyła się na przestrzeni pięciu lat o 1,1 m². W porównaniu z przeciętnym mieszkaniem w kraju, mieszkanie w województwie małopolskim było większe o 4,4 m².

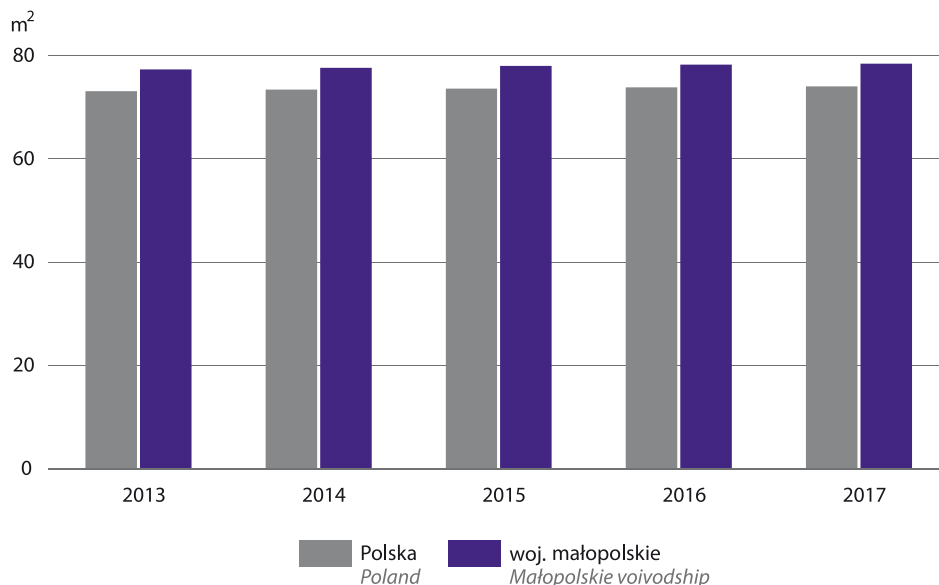
Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie wynosiła 3,92, podczas gdy w Polsce wskaźnik ten osiągnął wartość 3,82.

Wykres 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania

Stan w dniu 31 XII

Chart 17. Average useful floor area per dwelling
As of 31 XII

Porównując powierzchnię użytkową i liczbę izb, wyższy standard posiadały mieszkania wiejskie. W końcu 2017 r. średnia wielkość mieszkania na wsi wynosiła 98,5 m² powierzchni użytkowej i wzrosła o 2,5 m² w porównaniu z 2013 r. Mieszkanie na wsi było większe od mieszkania w miastach o 34,1 m² i posiadało średnio 4,54 izby, tj. o 1,06 izby więcej niż w miastach. Statystyczne mieszkanie w województwie małopolskim zlokalizowane na terenach wiejskich było o 5,0 m² większe od przeciętnego mieszkania z terenu wiejskiego w kraju, natomiast mieszkanie w miastach było nieznacznie mniejsze (o 0,2 m²).

Wyposażenie mieszkań w województwie małopolskim w podstawowe instalacje ulegało z każdym rokiem systematycznej choć niewielkiej zmianie. W 2017 r., podobnie jak w poprzednich latach, mieszkania te były lepiej wyposażone w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne niż mieszkania w kraju zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich.

W badanym okresie w wodociąg wyposażonych było 96,9% mieszkań (w kraju – 96,8%), w ustęp 95,0%, w łazienkę 93,2% (w kraju odpowiednio 93,7% i 91,4%). Gaz sieciowy posiadało 63,6% mieszkań (w kraju – 55,5%), a centralne ogrzewanie 82,3% (podobnie jak w kraju).

Pod względem wyposażenia w podstawowe instalacje, mieszkania w miastach posiadały wyższy standard niż mieszkania na wsi. W miastach w wodociąg wyposażonych było 99,1% mieszkań (na wsi – 93,6%), w ustęp 98,5% (na wsi – 90,1%), w łazienkę 97,6% (na wsi – 86,9%). Największe dysproporcje można zauważyć w wyposażeniu mieszkań w gaz sieciowy i centralne ogrzewanie. W miastach 73,0% mieszkań posiadało gaz z sieci, a centralne ogrzewanie 88,5%, podczas gdy na terenach wiejskich wskaźniki te wynosiły odpowiednio 50,2% i 73,4%.

Tablica 12. Udział mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne w ogólnej liczbie mieszkań w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Table 12. Share of dwellings fitted with sanitary and technical installations in total number of dwellings in 2017 As of 31 XII

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Mieszkania – w % – wyposażone w: <i>Dwellings – in % – fitted with:</i>				
	wodociąg <i>water supply system</i>	ustęp <i>lavatory</i>	łazienkę <i>bathroom</i>	gaz z sieci <i>gas from supply system</i>	centralne ogrzewanie <i>central heating</i>
Polska <i>Poland</i>					
Ogółem <i>Grand total</i>	96,8	93,7	91,4	55,5	82,3
Miasta <i>Urban areas</i>	99,1	97,3	95,6	71,8	87,5
Wieś <i>Rural areas</i>	92,2	86,4	82,8	21,9	71,6
województwo małopolskie <i>Małopolskie voivodship</i>					
Razem <i>Total</i>	96,9	95,0	93,2	63,6	82,3
Miasta <i>Urban areas</i>	99,1	98,5	97,6	73,0	88,5
Wieś <i>Rural areas</i>	93,6	90,1	86,9	50,2	73,4

1.3.6. Mieszkania oddane do użytkowania

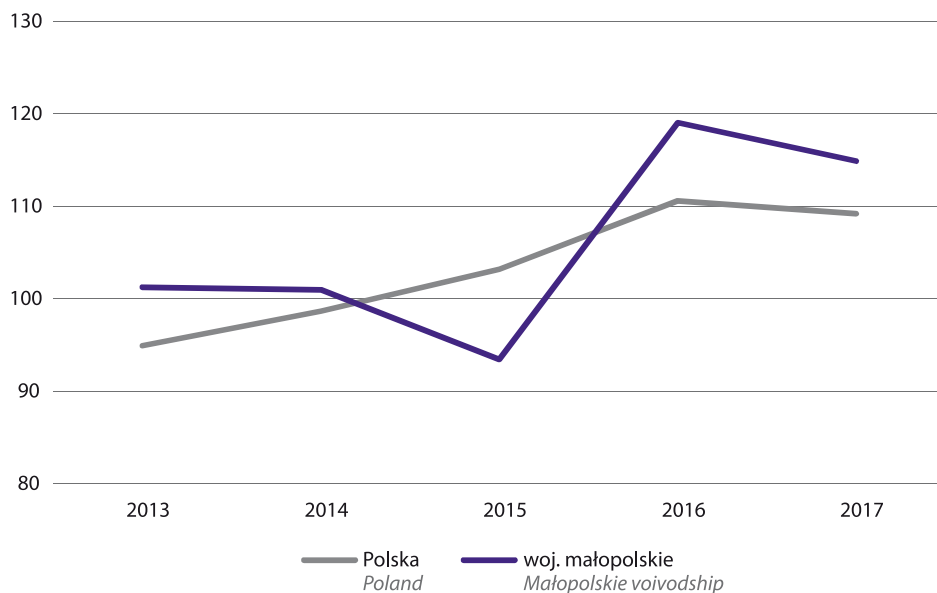
1.3.6. Dwellings completed

W latach 2013–2017 na terenie województwa małopolskiego notowano systematyczny wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania (z wyjątkiem 2015 r., gdzie liczba nowych inwestycji zmniejszyła się).

Informacje o mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Wykres 18. Dynamika mieszkań oddanych do użytkowania rok poprzedni = 100

Chart 18. *Indices of dwellings completed previous year = 100*

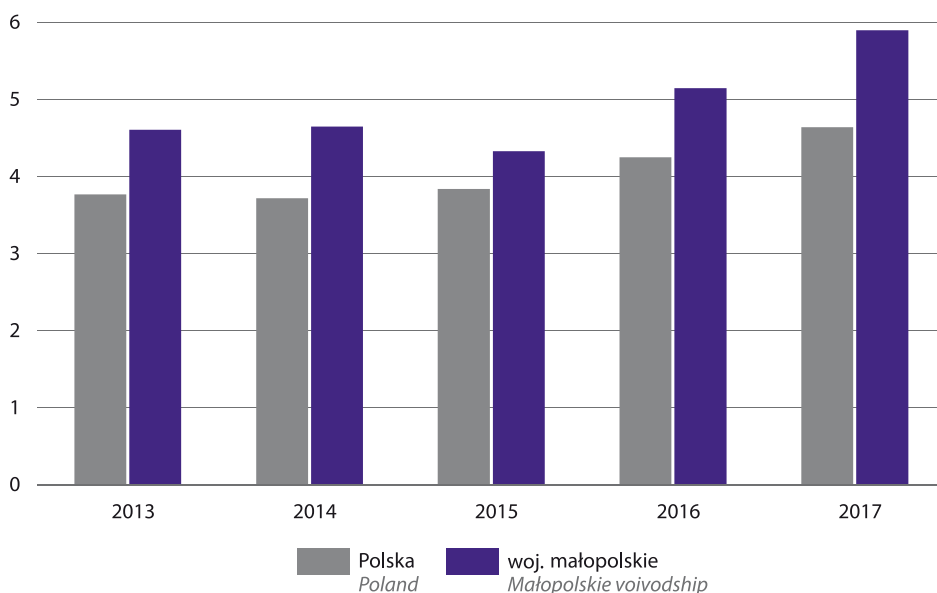

W 2017 r. na terenie województwa małopolskiego oddano do użytkowania 20,0 tys. mieszkań, co stanowiło 11,2% mieszkań przekazanych na terenie kraju.

Miernikiem natężenia budownictwa mieszkaniowego jest liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności. Wskaźnik ten w 2017 r. w województwie małopolskim wyniósł 5,9 (w 2013 r. – 4,6), przy średniej dla kraju 4,6 (w 2013 r. – 3,8).

Wykres 19. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

Chart 19. *Dwellings completed per 1000 population*

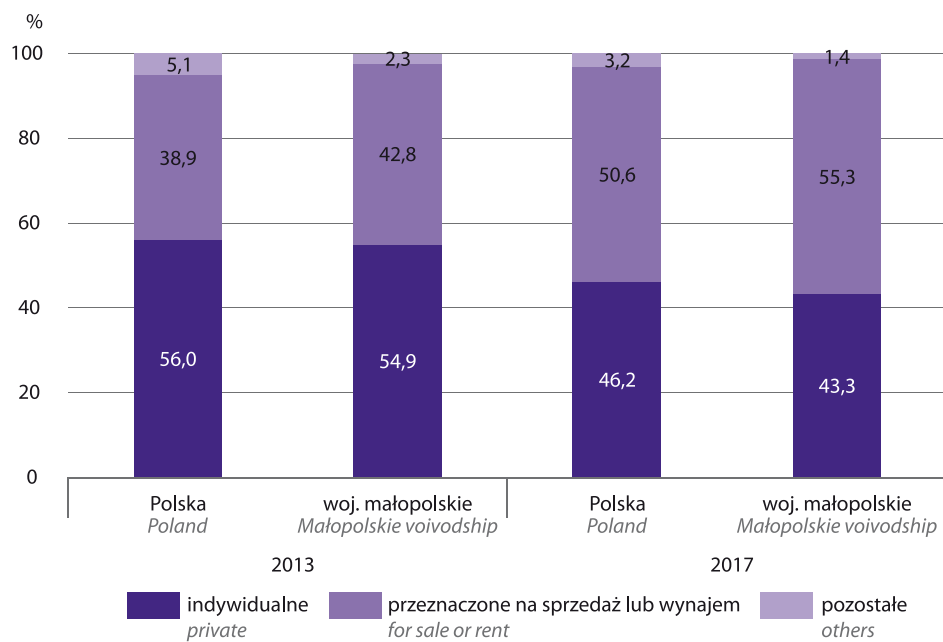

W badanym okresie większość mieszkań zrealizowano w ramach budownictwa indywidualnego oraz przeznaczonego na sprzedaż lub wynajem. Ich udział w ogólnej liczbie mieszkań oddanych do użytkowania w województwie małopolskim w 2017 r. wynosił odpowiednio 43,3% i 55,3% (w 2013 r. – 54,9% i 42,8%). Te formy budownictwa dominowały również w strukturze mieszkań oddanych do użytkowania na terenie kraju.

Podziału na mieszkania w budynkach spółdzielni mieszkaniowych, indywidualnych (tj. realizowanych przez osoby fizyczne, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe) oraz realizowanych z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem dokonano na podstawie sposobu finansowania budowy lub przeznaczenia mieszkań.

Wykres 20. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania

Chart 20. Structure of dwellings completed

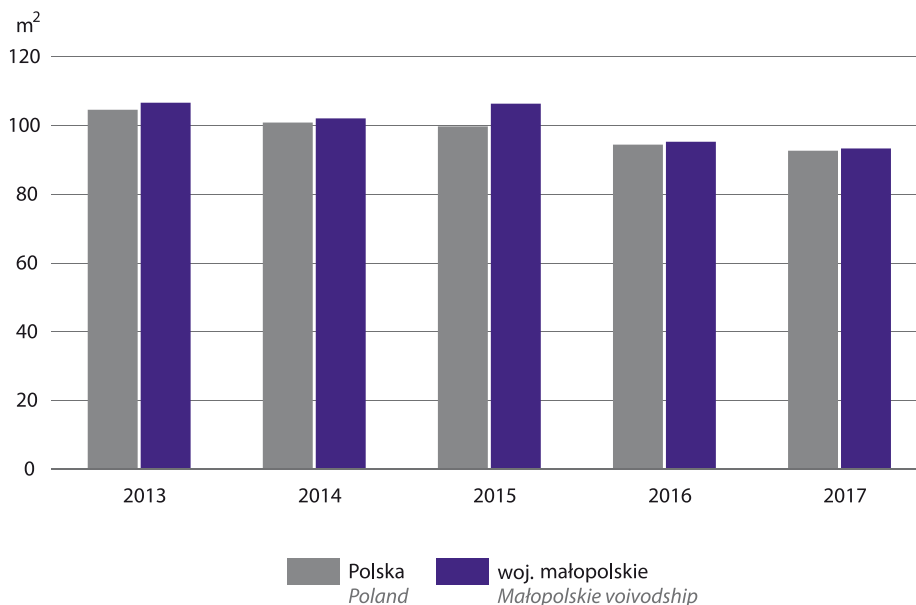
W latach 2013–2017 w miastach przybyło więcej mieszkań niż na wsi. W 2017 r. na terenach miejskich oddano do użytkowania 13,5 tys. nowych inwestycji, co stanowiło 67,7% ogólnej liczby mieszkań oddanych w województwie (w kraju – 118,2 tys., tj. 66,3%).

W porównaniu z 2013 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania wzrosła o 28,9%, w tym w miastach zwiększyła się o 44,9%, a na wsi o 4,7%. W kraju odnotowano wzrost mieszkań przekazanych do eksploatacji w miastach o 33,6%, a na terenach wiejskich o 6,1%.

Podobnie jak w kraju, tak i w miastach województwa małopolskiego w 2017 r. najwięcej przekazano mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (79,6% wszystkich oddanych lokali w miastach, w kraju – 69,3%) oraz indywidualnych (18,2% ogółu, w kraju – 26,2%). Na terenach wiejskich z uwagi na specyfikę omawianego obszaru zdecydowaną większość stanowiły lokale będące własnością osób fizycznych (95,8% ogółu mieszkań na wsi, w kraju – 85,5%).

Przeciętna powierzchnia użytkowa nowo wybudowanych mieszkań w województwie małopolskim w 2017 r. wynosiła 93,4 m², przy średniej wielkości w kraju – 92,7 m².

Wykres 21. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania
 Chart 21. Average useful floor area per dwelling completed

W 2017 r. największe mieszkania, o przeciętnej powierzchni 145,3 m², wybudowane były przez inwestorów indywidualnych, a najmniejsze lokale o powierzchni 40,7 m² przekazano do użytkowania w budownictwie komunalnym.

Mieszkania wybudowane na terenie wsi województwa małopolskiego były znacznie większe od lokali wybudowanych na terenie miast. Średni metraż 1 mieszkania oddanego do użytku na wsi wyniósł 150,2 m² (w kraju – 130,5 m²) i był o 83,9 m² większy od przeciętnego mieszkania wybudowanego w mieście (w kraju większy o 56,9 m²).

W porównaniu z 2013 r. w województwie małopolskim, podobnie jak w kraju, nastąpił spadek przeciętnej wielkości oddanych mieszkań o 13,3 m² (w Polsce – 11,9 m²). Średnia powierzchnia mieszkań oddanych do użytkowania w miastach spadła o 10,5 m², a na terenach wiejskich o 1,8 m² (w kraju spadek odpowiednio o 9,2 m² i 8,0 m²).

W 2017 r. liczba mieszkań, na realizację których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym wyniosła 25,3 tys., tj. 10,1% ogólnej liczby pozwoleń wydanych w Polsce, z czego 42,8% w budownictwie indywidualnym (w kraju – 45,9%). Na przestrzeni pięciu lat ich liczba wzrosła o 63,4% (w kraju – o 80,4%). W omawianym okresie na terenie województwa inwestorzy rozpoczęli realizację 20,6 tys. mieszkań, co stanowiło 10,0% ogólnej liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto w kraju, w tym 10,0 tys. w ramach budownictwa indywidualnego. W relacji do 2013 r. liczba rozpoczętych inwestycji zwiększyła się o 24,4% (w Polsce – 61,7%).

1.3.7. Infrastruktura komunalna

1.3.7. Municipal infrastructure

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej w województwie małopolskim na koniec 2017 r. wynosiła 20,4 tys. km (wzrost w porównaniu z 2013 r. o 10,4%), co stanowiło 6,7% długości sieci krajowej. Na przestrzeni pięciu lat o 9,1% wzrosła również liczba czynnych połączeń wodociągowych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zakwaterowania i w końcu 2017 r. wynosiła 477,2 tys. szt.

W 2017 r. na 100 km² powierzchni województwa małopolskiego przypadało 134,6 km sieci wodociągowej (w kraju – 97,2 km), przy czym zagęszczenie sieci wodociągowej na terenach wiejskich było znacznie mniejsze niż w miastach i wynosiło 115,2 km (w miastach – 292,7 km).

Tablica 13. Sieć wodociągowa rozdzielcza

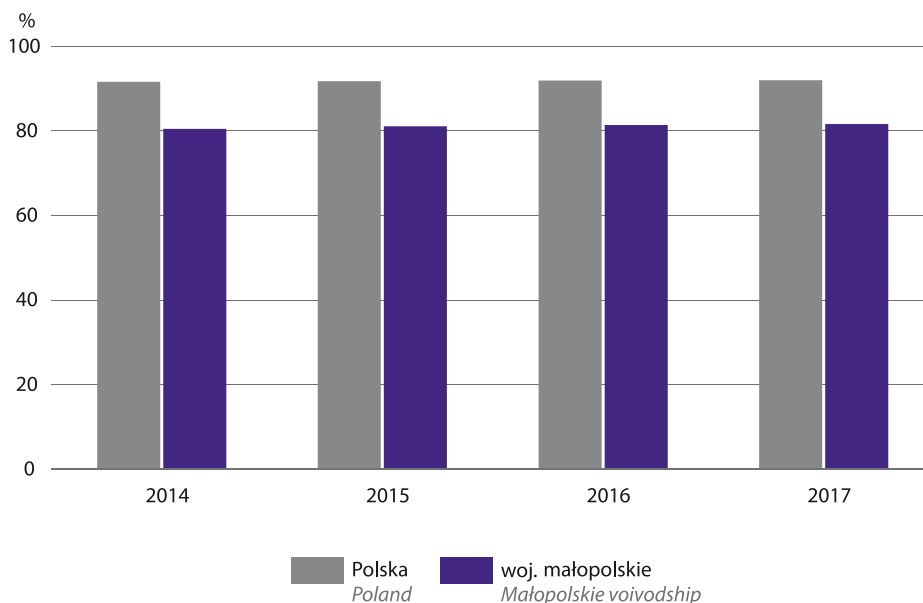
Stan w dniu 31 XII

Table 13. Distribution water supply system

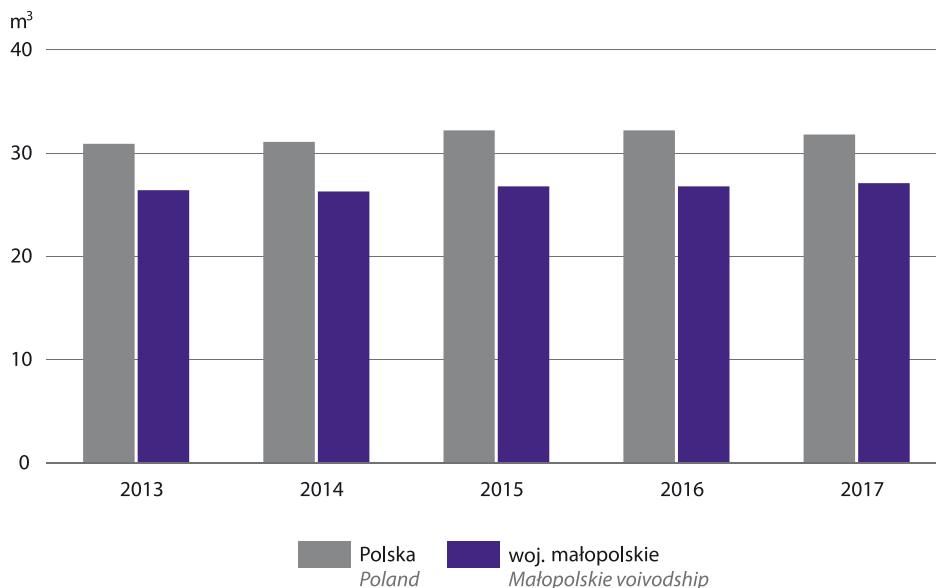
As of 31 XII

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
	na 100 km ² w km per 100 km ² in km				
	Polska Poland				
Ogółem Grand total	92,0	93,5	95,3	96,3	97,2
Miasta Urban areas	297,6	303,7	306,7	310,8	314,2
Wieś Rural areas	76,8	77,9	79,4	80,2	80,8
	województwo małopolskie Małopolskie voivodship				
Razem Total	121,9	125,2	130,3	133,3	134,6
Miasta Urban areas	264,6	269,8	282,1	288,7	292,7
Wieś Rural areas	104,4	107,5	111,8	114,2	115,2

W 2017 r. w województwie małopolskim 81,6% ogólnej liczby ludności korzystało z wodociągów (w kraju – 92,0%). Wskaźnik ten w miastach wynosił 95,4% (w kraju – 96,6%), a na terenach wiejskich 68,7% (w kraju – 85,1%). W porównaniu z 2014 r. dostępność do sieci wodociągowej w województwie małopolskim wzrosła o 1,1 p. proc. (w kraju o 0,4 p. proc.).

Wykres 22. Udział korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie ludnościChart 22. *Share of population using water supply system in total number of population*

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2017 r. wyniosło 91,6 hm³ i było większe o 3,6% w porównaniu z 2013 r. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego zużycie wody wyniosło 27,1 m³, przy czym w miastach było to 36,8 m³, a na terenach wiejskich 18,0 m³. W kraju jeden mieszkaniec w gospodarstwie domowym zużył średnio o 4,7 m³ wody z wodociągów więcej od mieszkańca województwa małopolskiego, w tym w miastach o 2,7 m³ mniej, a na wsi o 10,5 m³ więcej.

Wykres 23. Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańcaChart 23. *Consumption of water from water supply systems in households per capita*

W 2017 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim wynosiła 15,9 tys. km i wzrosła w porównaniu z 2013 r. o 3,5 tys. km, tj. o 28,3% (stanowiło to 10,1% długości sieci krajowej wobec 9,3% w 2013 r.). Równocześnie o 26,6% wzrosła w badanym okresie liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania i na koniec 2017 r. wyniosła 318,7 tys. szt.

Tablica 14. Sieć kanalizacyjna rozdzielcza

Stan w dniu 31 XII

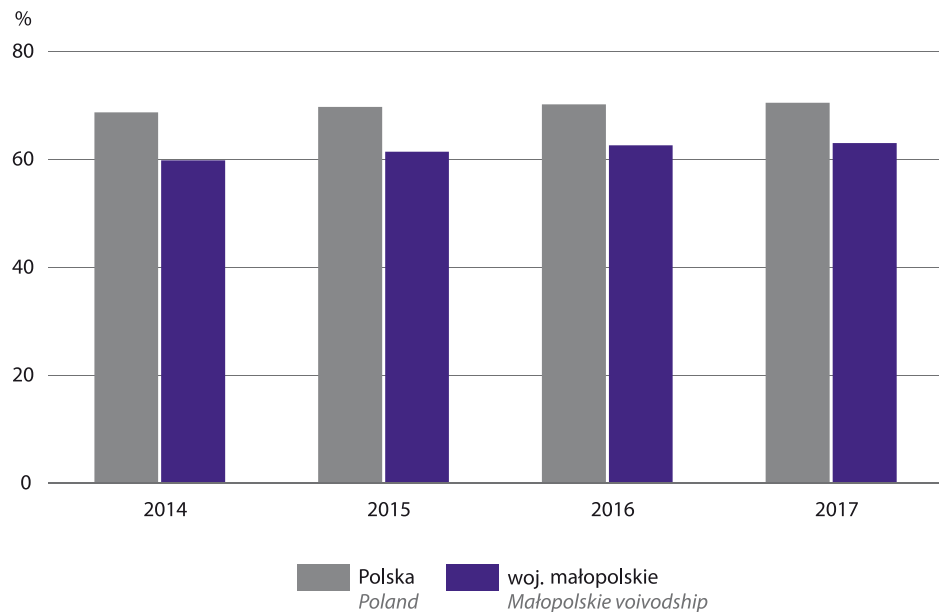
Table 14. Sewage distribution system
As of 31 XII

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
	na 100 km ² w km per 100 km ² in km				
	Polska Poland				
Ogółem Grand total	42,5	45,7	47,9	49,3	50,1
Miasta Urban areas	267,2	284,6	284,4	291,4	295,4
Wieś Rural areas	25,9	28,0	30,1	31,1	31,6
	województwo małopolskie Małopolskie voivodship				
Razem Total	81,5	89,0	99,1	102,3	104,5
Miasta Urban areas	283,2	293,5	309,3	315,2	319,9
Wieś Rural areas	56,8	63,9	73,4	76,3	78,2

Na 100 km² powierzchni województwa w 2017 r. przypadało 104,5 km sieci kanalizacyjnej (w kraju – 50,1 km). Zagęszczenie sieci kanalizacyjnej w 2017 r. na wsi było mniejsze o 241,7 km niż w miastach i wynosiło 78,2 km na 100 km².

Wykres 24. Udział korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności

Chart 24. Share of population using sewage system in total number of population

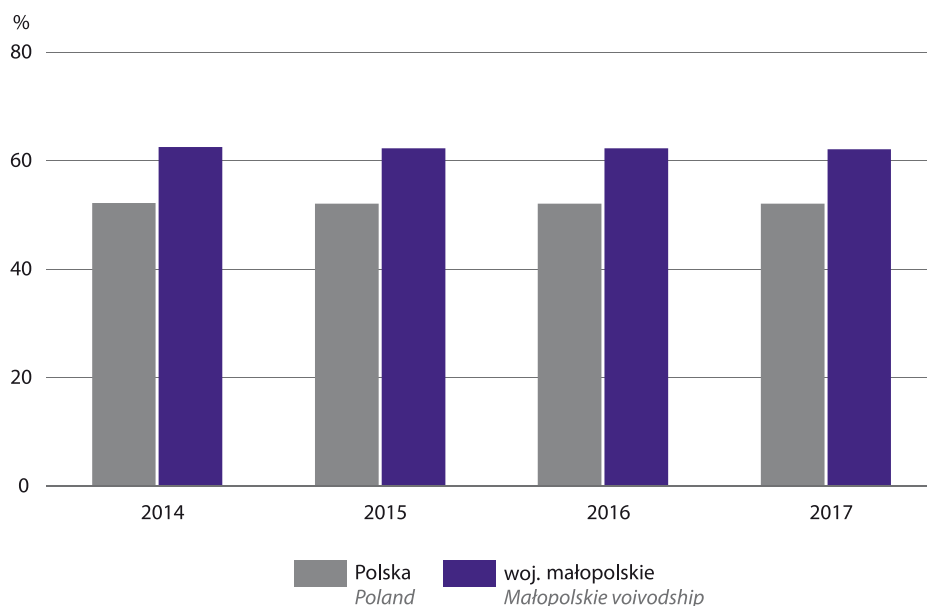

Użytkownikami sieci kanalizacyjnej było 63,0% mieszkańców województwa małopolskiego (w kraju – 70,5%). W miastach odsetek ludności korzystającej z systemu odprowadzania ścieków był znacznie większy niż na terenach wiejskich i wynosił 88,3%, na wsi – 39,2% (w kraju odpowiednio 90,2% i 40,8%). W porównaniu z 2014 r. dostępność do sieci kanalizacyjnej wzrosła o 3,2 p. proc. (w Polsce o 1,8 p. proc.), przy czym w mieście o 1,2 p. proc., a na wsi o 5,3 p. proc.

W 2017 r. długość sieci gazowej rozdzielczej w województwie małopolskim wynosiła 22,4 tys. km i stanowiła 17,1% długości sieci krajowej (w 2013 r. – 17,6%). Na 100 km² przypadało 147,8 km sieci gazowej rozdzielczej (w kraju – 41,9 km), przy czym na terenie miast wskaźnik ten wynosił 348,4 km (w kraju – 273,3 km), a na terenach wiejskich 123,3 km (w kraju – 24,5 km).

W 2017 r. z sieci gazowej korzystało 62,1% mieszkańców (w kraju – 52,1%). Ze względu na większe zagęszczenie sieci gazowej w miastach, z gazu sieciowego korzystało 73,6% ludności miejskiej (w kraju – 71,2%) i 51,4% ludności zamieszkującej tereny wiejskie (w kraju – 23,3%).

Wykres 25. Udział korzystających z sieci gazowej w ogólnej liczbie ludności
Chart 25. Share of population using gas supply system in total number of population

Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych w 2017 r. wynosiło 5046,5 GWh (w Polsce – 47029,4 GWh), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 1490,3 kWh (w kraju – 1224,0 kWh).

W 2017 r. w województwie małopolskim odnotowano 1310,4 tys. odbiorców energii elektrycznej na niskim napięciu, co oznacza wzrost o 7,5% w porównaniu z 2013 r. Zużycie energii elektrycznej w województwie małopolskim stanowiło 9,4% zużycia krajowego. Wskaźnik zużycia energii elektrycznej na 1 odbiorcę w województwie w 2017 r. wynosił 2105,0 kWh (w kraju – 1962,6 kWh), natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa małopolskiego – 814,6 kWh (w kraju – 762,4 kWh). W omawianym okresie mieszkańcy miast zużywali średnio w ciągu roku więcej energii niż mieszkańcy wsi (w miastach – 868,7 kWh, na wsi – 764,0 kWh).

1.4. Dostępność usług społecznych

1.4. Availability of social services

1.4.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

1.4.1. Health care and social welfare

Jednym z wielu czynników decydujących o warunkach życia ludności jest poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie ochrony zdrowia, który przekłada się na długość życia, stan zdrowia mieszkańców.

Tablica 15. Wybrane dane z zakresu ochrony zdrowia

Table 15. Selected data on health care

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Pracownicy medyczni (stan w dniu 31 XII): Medical personnel (as of 31 XII):					
lekarze doctors	7765	7596	7668	8137	8214
lekarze dentyści dentists	1282	1334	1359	1525	1504
pielęgniarki nurses	18179	18022	18214	18138	18133
Porady udzielone w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca: Consultations provided in the scope of out-patient health care per capita:					
lekarskie doctors'	7,1	7,1	7,3	7,5	7,4
stomatologiczne stomatological	0,9	1,0	1,0	1,0	1,1
Leczeni w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności In-patients in general hospitals per 10 thous. population	1777	1790	1830	1853	1855
Liczba ludności na 1 aptekę (stan w dniu 31 XII) Number of population per pharmacy (as of 31 XII)	3047	2978	2958	2969	2931

Ważnym elementem opieki zdrowotnej są zasoby kadrowe, zarówno liczba osób uprawnionych do wykonywania zawodu medycznego, liczba osób faktycznie pracujących z pacjentem, jak i poziom wykształcenia zasobów kadrowych w ochronie zdrowia.

Dane o pracownikach medycznych dotyczą pracujących w: placówkach wykonujących działalność leczniczą, praktykach zawodowych, aptekach oraz domach i zakładach pomocy społecznej, żłobkach i klubach dziecięcych.

Dane dotyczą pracujących bezpośrednio z pacjentem, tj. bez osób, dla których głównym miejscem pracy jest uczelnia, jednostka administracji państwowej lub samorządu terytorialnego albo NFZ.

W województwie małopolskim w 2017 r. (według stanu w dniu 31 XII), jako uprawnionych do wykonywania zawodu medycznego, zarejestrowanych było m.in.: 13,3 tys. lekarzy, 3,8 tys. lekarzy dentyistów, 25,4 tys. pielęgniarek. W latach 2013–2017 rosła liczba uprawnionych do wykonywania zawodu, co przełożyło się na zwiększenie dostępności kadry medycznej w przeliczeniu na 10 tys. ludności województwa. W 2017 r. na 10 tys. ludności przypadało 39 lekarzy wobec 37 w 2013 r. (w kraju odpowiednio 38 wobec 36 lekarzy). Liczba lekarzy dentyistów przypadająca na 10 tys. ludności wzrosła z 10 w 2013 r. do 11 w 2017 r. (podobna tendencja wystąpiła w kraju). Zwiększyła się dostępność liczby pielęgniarek na 10 tys. ludności z 71 w 2013 r. do 75 w 2017 r. (w kraju odpowiednio z 73 do 76).

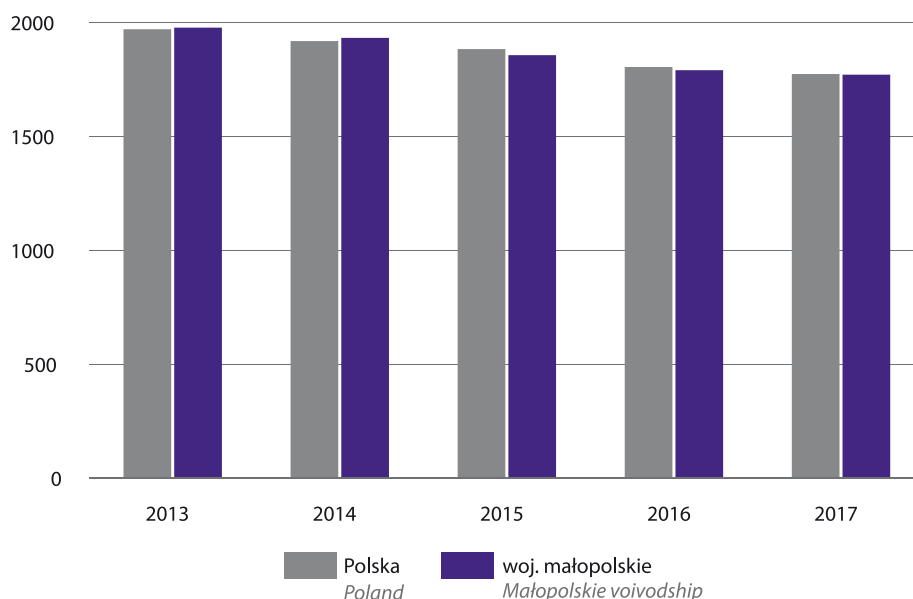
W końcu 2017 r. w ochronie zdrowia w województwie pracowało (w głównym miejscu pracy) m.in.: 8,2 tys. lekarzy, 1,5 tys. lekarzy dentyków, 18,1 tys. pielęgniarek. Na 1 lekarza pracującego bezpośrednio z pacjentem w 2017 r. przypadało 413 mieszkańców (w kraju – 426 osób), w 2013 r. było to 433 mieszkańców (w kraju – 452 osoby). Zmniejszyła się potencjalna liczba pacjentów w przeliczeniu na 1 lekarza dentyka z 2621 osób w 2013 r. do 2255 osób w 2017 r. W kraju przeciętne wartości wskaźnika były wyższe, w 2013 r. – 3124 osoby oraz 2883 osoby w 2017 r. Zwiększyła się natomiast liczba osób pozostających pod opieką pracującej pielęgniarki z 185 osób w 2013 r. do 187 w 2017 r. (w kraju odpowiednio z 192 do 198).

Podstawowym miejscem ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dla mieszkańców są przychodnie, w których pacjenci mogą korzystać ze świadczeń podstawowej lub specjalistycznej opieki zdrowotnej, tj. porad lekarskich, w tym specjalistycznych, stomatologicznych, podstawowych zabiegów oraz świadczeń z zakresu rehabilitacji leczniczej. W latach 2013–2017 sukcesywnie wzrastała liczba przychodni na terenie województwa. W końcu 2017 r. działało 1915 przychodni (tj. 8,8% ogólnej liczby placówek w kraju), wobec 216 placówek w 2013 r. Rosnąca liczba przychodni jest zjawiskiem korzystnym i widocznym w analizie wskaźników pozwalającym ocenić poziom dostępności tego rodzaju placówek dla mieszkańców. Na każde 10 tys. ludności przypadało 5 przychodni w 2013 r., natomiast w 2017 r. – 6 placówek. Wskaźnik określający liczbę ludności w przeliczeniu na 1 przychodnię obniżył się z 1978 osób w 2013 r. do 1771 osób w 2017 r. (przy średniej ogólnopolskiej 1774 osoby).

Wykres 26. Liczba ludności na 1 przychodnię

Stan w dniu 31 XII

Chart 26. Number of population per out-patient department
As of 31 XII

Porady udzielone przez lekarzy i lekarzy dentyków w zakresie ambulatoryjnej opieki zdrowotnej podano łącznie z badaniami profilaktycznymi oraz z poradami lekarskimi udzielonymi w izbach przyjęć szpitali ogólnych i orzeczeniami wojskowych komisji lekarskich, a także łącznie z poradami finansowanymi przez pacjentów (środki niepubliczne).

W 2017 r. lekarze ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w województwie małopolskim udzielili 29,0 mln porad, tj. 9,0% ogólnej liczby porad w kraju. Liczba udzielonych porad w latach 2013–2017 wykazywała tendencję wzrostową, co odzwierciedla wskaźnik liczby porad przypadających na 1 mieszkańca województwa, którego wartość wzrosła z 8,0 porad w 2013 r. do 8,6 w 2017 r. (w kraju – 8,4).

W województwie małopolskim stosunkowo dobrze rozwinięte jest leczenie uzdrowiskowe. W 2017 r. działały 44 szpitale i sanatoria uzdrowiskowe (17,7% wszystkich działających w kraju). Leczeniem uzdrowiskowym objęto 92,5 tys. osób, z których prawie 90% skorzystało z usług oferowanych przez sanatoria i szpitale w systemie stacjonarnym. W placówkach tych 1 łóżko wykorzystywane było średnio przez 252 dni i przypadało na nie 14 kuracjuszy. Przeciętna długość pobytu 1 kuracjusza wynosiła 18 dni.

W ramach stacjonarnej opieki zdrowotnej w województwie w 2017 r. działało 87 szpitali ogólnych, tj. 9,1% ogólnej liczby placówek w kraju. W porównaniu z 2013 r. liczba szpitali zwiększyła się o 3 placówki. Szpitale dysponowały 15,0 tys. łóżek. Na 10 tys. ludności województwa przypadały 44 łóżka (średnio 226 osób na 1 łóżko), w Polsce wskaźnik ten wyniósł 48 (207 osób na 1 łóżko). Przeciętnie na oddziałach kardiologicznych przypadało 2,4 łóżka na 10 tys. ludności, na onkologicznych – 1,1 łóżka, a na oddziałach dla przewlekle chorych – 0,2 łóżka. W 2017 r. hospitalizowanych było 628,0 tys. osób, o 31,6 tys. osób więcej niż w 2013 r. W przeliczeniu na 10 tys. ludności leczonych było 1855 osób, o 78 osób więcej niż w 2013 r. Przeciętny pobyt chorego w szpitalu trwał 5,8 dnia (w 2013 r. – 5,9 dnia). W analizowanym okresie wydłużyło się średnie wykorzystanie łóżka w szpitalach z 254 dni w 2013 r. do 257 dni w 2017 r.

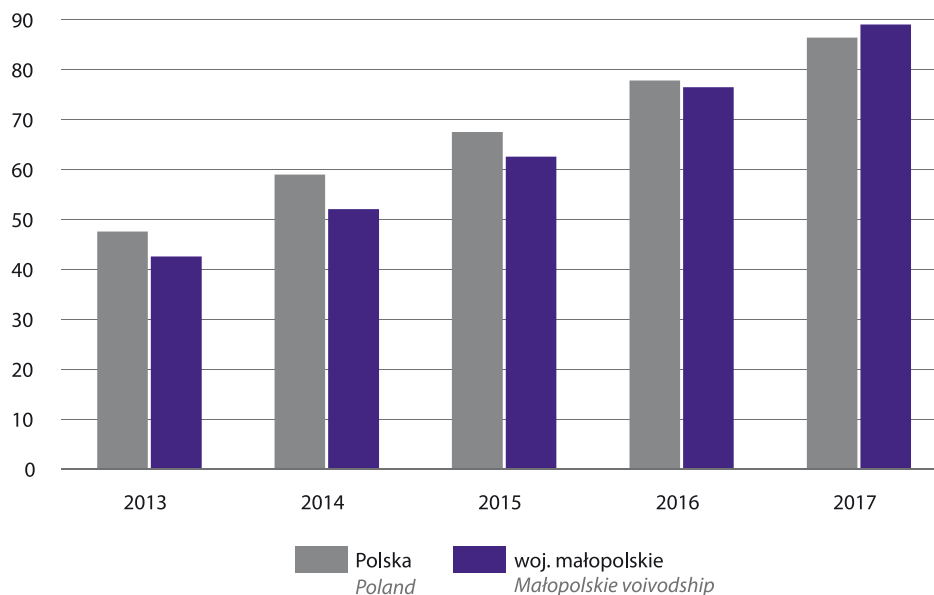
Dzięki rosnącej systematycznie liczbie aptek ogólnodostępnych (1157 w 2017 r.), mieszkańcy województwa nie mają większych trudności z zakupem leków. W 2017 r. na 1 aptekę przypadało 2931 osób (w kraju 2882 osoby), o 116 osób mniej niż w 2013 r. (w kraju o 268 osób mniej). Uzupełnieniem sieci aptek były punkty apteczne, tj. ogólnodostępne punkty sprzedaży leków gotowych o ściśle określonym asortymencie. Zgodnie z zamiarem ustawodawcy, w większości działały one na terenach wiejskich (w województwie 99,3%), gdzie dostęp do aptek jest ograniczony. W 2017 r. funkcjonowało 135 punktów aptecznych, które stanowiły 10,5% działających punktów aptecznych w kraju. Łącznie na 1 aptekę i punkt apteczny przypadało 2625 osób.

W latach 2013–2017 znacznie poprawiła się sytuacja w województwie w zakresie opieki nad dziećmi w wieku 0–2 lat. W 2017 r. działało 267 żłobków, łącznie z oddziałami żłobkowymi (10,4% żłobków w kraju) oraz 63 kluby dziecięce (11,3% klubów dziecięcych w kraju). W porównaniu z 2013 r. przybyło 168 żłobków oraz 39 klubów dziecięcych. Łącznie placówki te dysponowały 10,9 tys. miejsc, ponad dwukrotnie więcej niż w 2013 r. W sektorze prywatnym na 1 żłobek przypadało średnio 28 miejsc, a na 1 klub dziecięcy 18 miejsc. W placówkach prowadzonych przez samorząd gminny średnie wartości były zdecydowanie wyższe – 79 miejsc na 1 żłobek oraz 28 miejsc na 1 klub dziecięcy. Liczba miejsc w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku 0–2 lat wynosiła 89, o ponad połowę więcej niż w 2013 r. W końcu 2017 r. w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych przebywało łącznie 9,8 tys. dzieci, a w ciągu całego roku 15,4 tys. dzieci. Pobyt w placówce został częściowo lub całkowicie pokryty przez gminę ponad połowie dzieciom przebywającym w ciągu całego 2017 r.

Opiekę nad dziećmi i młodzieżą pozbawioną opieki ze strony rodziny naturalnej w ramach pomocy społecznej sprawują placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej, wsparcia dziennego oraz rodzinna piecza zastępcza. W końcu 2017 r. na terenie województwa działało 85 placówek opiekuńczo-wychowawczych (tj. 7,4% placówek tego typu w Polsce), które objęły opieką 1045 wychowanków. Opiekę dzienną w 2017 r. zapewniały 224 placówki wsparcia dziennego (tj. 7,7% placówek w kraju), w których w ciągu roku przebywało 12,4 tys. dzieci. Pieczę zastępczą sprawowało 2020 rodzin zastępczych oraz 25 rodzinnych domów dziecka. Łącznie opieką objęto 3,0 tys. dzieci (w Polsce 55,8 tys.).

Wykres 27. Dzieci w żłobkach^a i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku 0–2 lat
Stan w dniu 31 XII

Chart 27. Children in nurseries^a and children's clubs per 1000 children aged 0–2
As of 31 XII

a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

W ramach systemu pomocy społecznej osoby wymagające wsparcia mogą przebywać w instytucjach świadczących opiekę stacjonarną. W końcu 2017 r. w województwie działały 163 zakłady stacjonarne pomocy społecznej. W ciągu całego roku opiekę w tych placówkach otrzymało 14,4 tys. osób, a w dniu 31 XII przebywało w nich 10,1 tys. osób, w tym 5,0 tys. kobiet.

1.4.2. Edukacja

1.4.2. Education

W roku szkolnym 2017/2018 na terenie województwa małopolskiego funkcjonowały 2264 placówki wychowania przedszkolnego, w tym 1380 (61,0% ogólnej liczby placówek) zlokalizowanych było na wsi. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 liczba placówek zwiększyła się o 115 (o 5,4%). Placówki, które funkcjonowały na terenie województwa, stanowiły 10,3% ogólnej liczby placówek w kraju. W strukturze placówek dominowały przedszkola, które stanowiły 58,2% ogólnej liczby placówek wychowania przedszkolnego. Udział oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych wyniósł 37,1%, pozostałe 4,7% przypadało na punkty przedszkolne oraz zespoły wychowania przedszkolnego.

W latach 2013–2017 notowano ciągle wzrost ogólnej liczby placówek wychowania przedszkolnego. Według stanu w roku szkolnym 2017/2018 w porównaniu ze stanem z roku szkolnego 2013/2014 największy wzrost zanotowano w przypadku przedszkoli – o 160 placówek, punktów przedszkolnych – o 5 placówek, natomiast liczba oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych zmniejszyła się o 72 placówki. Na 1 placówkę przedszkolną w województwie w 2017 r. przypadało średnio 57 dzieci (w kraju – 62 dzieci).

Tablica 16. Wychowanie przedszkolne
Table 16. Pre-primary education

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Rok szkolny <i>School year</i>				
	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018
Placówki ogółem <i>Total establishments</i>	2149	2177	2175	2242	2264
w tym przedszkola <i>of which nursery schools</i>	1120	1173	1216	1280	1317
Miejsca w przedszkolach <i>Places in nursery schools</i>	91061	95299	96890	105071	111575
Dzieci w placówkach <i>Children attending establishments</i>	118253	114724	110727	123614	128998
w tym w przedszkolach <i>of which nursery schools</i>	88514	88435	86923	98024	102713
Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc <i>Children attending nursery schools per 100 places</i>	97	93	90	93	92
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–5 lat <i>Children attending nursery schools per 1000 children aged 3–5</i>	734	789	841	820	859

Wraz ze wzrostem liczby placówek rosła liczba miejsc dla dzieci w tych placówkach. W roku szkolnym 2017/2018 przedszkola dysponowały 111,6 tys. miejsc, o 20,5 tys. więcej (o 22,5%) niż w roku szkolnym 2013/2014. Na 100 miejsc w przedszkolach w roku szkolnym 2017/2018 przypadało 92 dzieci uczęszczających do tych placówek (97 dzieci w roku szkolnym 2013/2014).

W roku szkolnym 2017/2018 w województwie wychowaniem przedszkolnym objętych zostało 129,0 tys. dzieci, tj. 9,5% ogólnej liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w kraju. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 liczba dzieci w placówkach zwiększyła się o 10,7 tys. (o 9,1%). Zezwając dane o liczbie dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego do informacji z poprzednich lat, należy mieć na uwadze, iż w latach szkolnych 2013/2014–2015/2016 dzieci 5-letnie objęte były obowiązkiem odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego, a od roku szkolnego 2016/2017 obowiązek ten dotyczył dzieci 6-letnich. Na 1 tys. dzieci w wieku 3–5 lat do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 859 dzieci w roku szkolnym 2017/2018 (w kraju – 847 dzieci), a w roku szkolnym 2013/2014 było to 734 dzieci (w kraju – 741 dzieci).

Edukacja ma istotne znaczenie dla rozwoju człowieka i społeczeństwa. Od sposobu funkcjonowania systemu edukacji uzależniona jest jakość kapitału intelektualnego ludności, która wpływa m.in. na rynek pracy. Jest także zależność odwrotna – rozwój społeczno-gospodarczy rodzi nowe potrzeby i kreuje popyt na określone umiejętności. Badanie oczekiwań rynku pracy, wraz z obserwacją preferencji edukacyjnych i zawodowych uczniów, umożliwia zaplanowanie oferty programowej szkół.

Na terenie województwa w roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowało 1536 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (łącznie ze specjalnymi). Było to o 96 szkół więcej w porównaniu z danymi z roku szkolnego 2013/2014. Wzrost liczby szkół w głównej mierze spowodowany był wprowadzoną reformą edukacji i przekształceniem części gimnazjów w szkoły podstawowe. Zdecydowanie więcej szkół podstawowych (70,8%) zlokalizowanych było na wsi, a uczyło się w nich 53,1% ogólnej liczby uczniów.

W roku szkolnym 2017/2018 w szkołach podstawowych w województwie naukę pobierało 241,7 tys. uczniów. W roku szkolnym 2013/2014 dzieci 6-letnie na wniosek rodziców mogły rozpocząć naukę w I klasie szkoły podstawowej, w roku szkolnym 2014/2015 obowiązkiem szkolnym zostały objęte dzieci 6-letnie urodzone w pierwszej połowie 2008 r., a w roku szkolnym 2015/2016 dzieci 6-letnie

urodzone w 2009 r. oraz dzieci 7-letnie urodzone w drugiej połowie 2008 r. Od roku szkolnego 2016/2017 przywrócono obowiązek szkolny dla dzieci 7-letnich. Dodatkowo w wyniku przejścia z 6- na 8-letnią szkołę podstawową w roku szkolnym 2017/2018, absolwenci z roku szkolnego 2016/2017 kontynuowali naukę, jako pierwszy rocznik uczniów realizujących program klasy siódmej szkoły podstawowej. Wśród uczniów szkół podstawowych w roku szkolnym 2017/2018 naukę w klasie pierwszej rozpoczęło 33,9 tys. uczniów, pierwszy rocznik klasy siódmej liczył 34,9 tys. uczniów.

Przeciętnie na szkołę podstawową w województwie małopolskim w roku szkolnym 2017/2018 przypadało 157 uczniów, przy czym w miastach było to średnio 252 uczniów, a na wsi 118 uczniów. Oddział szkolny w szkole podstawowej liczył przeciętnie 17 uczniów. W szkołach zlokalizowanych na wsi odnotowano korzystniejszą sytuację w stosunku do szkół miejskich – 15 uczniów na 1 oddział na wsi i 19 uczniów w miastach.

Zmiany w edukacji zakładają stopniowe wygaszanie i likwidację gimnazjów. W roku szkolnym 2017/2018 gimnazja nie przeprowadziły naboru do I klasy, uczniowie pozostali w szkołach podstawowych kontynuując naukę w klasie siódmej. W roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowały jeszcze 104 placówki, w których naukę pobierało 65,3 tys. uczniów. Dla porównania w roku szkolnym 2013/2014 działało 755 gimnazjów, w których uczyło się 104,8 tys. uczniów.

Rozpoczęta reforma edukacji w roku szkolnym 2017/2018 wprowadziła nowy typ szkół – branżowe I stopnia, które powstały z przekształcenia dotychczasowych zasadniczych szkół zawodowych (istniejących do roku szkolnego 2016/2017). W szkołach branżowych I stopnia w roku szkolnym 2017/2018 pozostali jeszcze uczniowie oddziałów zasadniczych szkół zawodowych. Gimnazja oraz zasadnicze szkoły zawodowe nie przeprowadziły naboru do klas I i tym samym rozpoczął się proces stopniowego ich wygaszania. Zespoły szkół publicznych składające się z gimnazjów i zasadniczych szkół zawodowych zostały przekształcone w szkoły branżowe I stopnia. Rekrutacja do szkół branżowych I stopnia obejmuje absolwentów gimnazjów i prowadzona będzie w dwóch kolejnych latach szkolnych: 2017/2018 i 2018/2019.

W województwie małopolskim utworzono 140 szkół branżowych I stopnia (w miejsce 154 szkół zasadniczych zawodowych działających w poprzednim roku szkolnym), w których naukę pobierało 17,2 tys. uczniów łącznie z uczniami oddziałów zasadniczych szkół zawodowych. W klasie pierwszej rozpoczęło naukę 5,8 tys. uczniów. Absolwenci (5,6 tys.) z roku szkolnego 2016/2017 byli absolwentami jeszcze zasadniczych szkół zawodowych. Ponadto funkcjonowało 38 specjalnych szkół przysposabiających do pracy, w których uczyło się 807 uczniów.

Na terenie województwa w roku szkolnym 2017/2018 funkcjonowało 175 liceów ogólnokształcących dla młodzieży (łącznie ze specjalnymi), a więc szkoły, które umożliwiały uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 liczba liceów zmniejszyła się o 9 placówek. W liceach ogólnokształcących naukę pobierało 43,8 tys. młodzieży. W ciągu omawianych pięciu lat liczba uczniów sukcesywnie zmniejszała się, w porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 licealistów było mniej o 5,9 tys. (o 11,8%). Przeciętnie na jedno liceum w województwie przypadało 250 uczniów, natomiast jeden oddział liczył średnio 27 uczniów. Porównując dane dotyczące absolwentów liceów ogólnokształcących w przeciągu pięciu lat, zauważalny jest spadek ich liczby. Rok szkolny 2016/2017 ukończyło 14,1 tys. uczniów.

Technika oraz szkoły artystyczne ogólnokształcące dające uprawnienia zawodowe należą do szkół, których ukończenie umożliwia zdobycie wykształcenia średniego, kwalifikacji zawodowych oraz świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. W roku szkolnym 2017/2018 działało 160 tego typu szkół. Pomimo sukcesywnego spadku liczby szkół w ostatnich 5 latach, liczba uczniów corocznie wzrastała. W roku szkolnym 2017/2018 naukę w tych placówkach pobierało 52,0 tys. młodzieży wobec 50,9 tys. w roku szkolnym 2013/2014. W roku szkolnym 2016/2017 absolwentami szkół zostało 11,8 tys. młodzieży. Największą popularnością wśród absolwentów gimnazjów w województwie cieszyły się licea ogólnokształcące i technika, czyli szkoły, które dawały możliwość uzyskania świadectwa dojrzałości, a tym

samym kontynuowania nauki w szkołach wyższych. W przeciwieństwie do trendu ogólnokrajowego uczniowie w województwie częściej wybierali naukę w technikum niż w liceum. Ukończenie technikum daje możliwość uzyskania ukierunkowanego wykształcenia średniego, kwalifikacji zawodowych, większych szans zdobycia pracy w zawodzie.

Województwo małopolskie jest drugim pod względem liczby studentów (po województwie mazowieckim) ośrodkiem akademickim w Polsce. W roku akademickim 2017/2018 (biorąc pod uwagę faktyczną lokalizację uczelni i ich jednostek zamiejscowych) studiowało tu 157,7 tys. osób (łącznie z cudzoziemcami), w tym 1,2 tys. osób w 7 zamiejscowych jednostkach organizacyjnych 4 szkół wyższych z innych województw. Największym ośrodkiem akademickim w województwie jest Kraków, gdzie na poziomie wyższym naukę pobierało 143,6 tys. osób. Liczba studentów w pozostałych miastach o największej liczbie studiujących wyniosła: 5,2 tys. – w Tarnowie, 4,5 tys. – w Nowym Sączu, 2,0 tys. – w Nowym Targu.

1.4.3. Kultura

1.4.3. Culture

Na terenie województwa małopolskiego działają instytucje kultury, których podstawowym celem jest prowadzenie wielokierunkowej działalności społeczno-kulturalnej. Poprzez bogactwo ofert skierowanych do odbiorców w różnym wieku umożliwiają one aktywne uczestnictwo w życiu społeczno-kulturalnym danej społeczności, a także przyczyniają się do integracji lokalnej ludności.

Tablica 17. Wybrane dane o podmiotach działających w obszarze kultury
Table 17. Selected data on entities operating in the field of culture

Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Biblioteki publiczne: <i>Public libraries:</i>					
liczba podmiotów ^{ab} <i>number of entities^{ab}</i>	731	724	725	722	717
czytelnicy ^c w tys. <i>borrowers^c in thous.</i>	669,9	655,9	664,7	656,9	653,6
Teatry^d i instytucje muzyczne: <i>Theatres^d and music institutions:</i>					
liczba podmiotów ^a <i>number of entities^a</i>	18	17	18	18	20
widzowie i słuchacze w tys. <i>audience in thous.</i>	1029,9	1132,2	1143,3	3032,8	1356,3
Kina stałe: <i>Fixed cinemas:</i>					
liczba podmiotów ^a <i>number of entities^a</i>	49	47	45	45	44
widzowie w tys. <i>audience in thous.</i>	2817,3	3693,9	4087,6	4567,5	5142,2
Muzea^e: <i>Museums^e:</i>					
liczba podmiotów ^a <i>number of entities^a</i>	119	116	134	129	132
zwiedzający w tys. <i>visitors in thous.</i>	7676,1	8038,2	8890,6	9914,0	10659,3

a Stan w dniu 31 XII. b Łącznie z filiami. c Łącznie z punktami bibliotecznymi. d Posiadające własny stały zespół artystyczny. e Łącznie z oddziałami.

a As of 31 XII. b With branches. c Including library service points. d Possessing own permanent artistic ensemble. e Including branches.

Biblioteki

Libraries

Od wielu lat, zarówno w województwie jak i w kraju obserwuje się spadek liczby bibliotek publicznych. Na koniec 2017 r. w województwie małopolskim działało 717 bibliotek (łącznie z filiami) i w porównaniu z 2013 r. było ich mniej o 14 (o 1,9%). Podobną tendencję zaobserwowano w kraju, gdzie liczba bibliotek zmniejszyła się o 2,0%.

Wraz ze zmniejszającą się liczbą bibliotek wzrasta liczba mieszkańców przypadająca na 1 placówkę biblioteczną (z 4308 osób w 2013 r. do 4468 w 2017 r.).

W 2017 r. księgozbiór placówek bibliotecznych w województwie liczył 11,1 mln woluminów (co stanowiło 8,6% zasobów krajowych), ponad 6 tys. zbiorów elektronicznie zinwentaryzowanych. W omawianych latach biblioteki poszerzały swoją ofertę zwiększając corocznie księgozbiór o nowe pozycje. Wskaźnik określający księgozbiór bibliotek w przeliczeniu na 1 tys. ludności wynosił 3268 (w kraju – 3340) wobec 3240 w 2013 r. Jednak poziom czytelnictwa nieznacznie obniżał się. Zmniejszyła się rokrocznie liczba czytelników aktywnie wypożyczających księgozbiór (z 669,9 tys. w 2013 r. do 653,6 tys. w 2017 r.). W przeliczeniu na 1 tys. ludności w 2013 r. było 200 czytelników, a w 2017 r. już tylko – 193. Spadała także liczba wypożyczeń księgozbioru. Wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika w 2017 r. w województwie wynosił 15,0 woluminów (w kraju – 17,5), wobec 15,6 woluminów w 2013 r. (w kraju – 18,5).

Obecnie biblioteki to nie tylko miejsca, w których wypożycza się książki, ale także udostępnia się zbiory elektroniczne w bibliotekach cyfrowych oraz pomaga w wyszukiwaniu informacji poprzez bezpłatny dostęp do Internetu. W 2017 r. wszystkie placówki biblioteczne posiadały dostęp do 77,3 tys. licencjonowanych zbiorów elektronicznych. Spośród wszystkich bibliotek publicznych w województwie 98,2% wyposażonych było w komputery. Łącznie użytkowano 4,8 tys. komputerów, w tym 2,5 tys. dostępnych dla czytelników – w zdecydowanej większości były to komputery podłączone do Internetu (99,0%).

Biblioteki organizują różnego rodzaju imprezy dla użytkowników (np. literackie, okolicznościowe). W 2017 r. odbyło się 16,9 tys. takich imprez, w których wzięło udział łącznie 492,5 tys. uczestników.

Systematycznie ulega poprawie dostępność bibliotek dla osób niepełnosprawnych. Polega to m.in. na ułatwieniu dostępu do placówki, wyposażeniu czytelni w specjalny sprzęt komputerowy dla osób z różnym rodzajem niepełnosprawności, zaopatrywaniu się w powiększalniki elektroniczne ułatwiające czytanie osobom niewidzącym oraz urządzenia do odtwarzania książki mówionej zapisanej cyfrowo. W województwie w 2017 r. funkcjonowało 250 obiektów (34,9%) z udogodnieniami wejścia do budynku, 137 obiektów (19,1%) z udogodnieniami wewnątrz budynku, 7 obiektów przystosowanych dla czytelników niewidzących i słabowidzących. W czytelniach bibliotek 129 miejsc dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych.

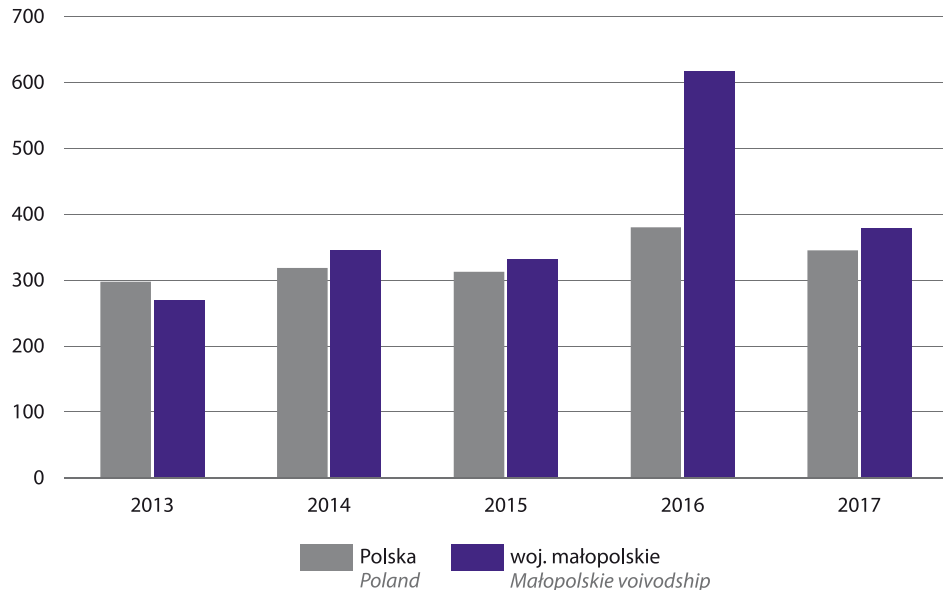
Teatry

Theatres

Według stanu na koniec 2017 r. w województwie małopolskim działalność sceniczną prowadziło 20 teatrów i instytucji muzycznych posiadających własny zespół artystyczny, czyli 10,7% instytucji tego typu działających w Polsce. W porównaniu z 2013 r. liczba omawianych instytucji zwiększyła się o 2 placówki (o 11,1%). Działało 10 teatrów dramatycznych, 3 teatry lalkowe, 4 teatry muzyczne, 2 orkiestry oraz 1 filharmonia.

W omawianym roku w województwie małopolskim w teatrach i instytucjach muzycznych znajdowało się 7,8 tys. miejsc na widowni w stałej sali, co oznacza wzrost w stosunku do 2013 r. o 15,6%. W 2017 r. na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych przypadało 436 osób (w kraju – 405) wobec 500 osób w 2013 r. (w kraju – 470).

Wykres 28. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności
 Chart 28. Audience in theatres and music institutions per 1000 population

W województwie w 2017 r. teatry i instytucje muzyczne zorganizowały 6,4 tys. przedstawień i koncertów, które obejrzało łącznie 1,4 mln widzów i słuchaczy. W stałej sali widowiskowej odbyło się 4,5 tys. przedstawień i koncertów, a uczestniczyło w nich 900,0 tys. widzów i słuchaczy.

W omawianym okresie teatry i instytucje muzyczne rokrocznie poszerzały swoją ofertę, wzrastała liczba przedstawień i koncertów, które cieszyły się dużą popularnością oraz rosnącą liczną widzów i słuchaczy. Przeciętna frekwencja na 1 przedstawienie wzrosła z 192 osób w 2013 r. do 212 osób w 2017 r. Największą popularnością cieszyły się przedstawienia w teatrach dramatycznych i lalkowych, które w 2017 r. obejrzało 821,7 tys. widzów oraz przedstawienia w teatrach muzycznych, które zgromadziły 230,8 tys. widzów. Teatry i instytucje muzyczne poza działalnością sceniczną oferowały inne formy działalności. W 2017 r. zorganizowały m.in. 228 imprez plenerowych, w których uczestniczyło 342,0 tys. widzów, 30 festiwali, które obejrzało 213,3 tys. widzów, 431 odczytów, prelekcji, spotkań dla 90,4 tys. uczestników.

W 2017 r. działalność w obiektach przystosowanych dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich prowadziło 13 obiektów z udogodnieniami wejścia do budynku i 12 obiektów z udogodnieniami wewnątrz budynku (podobnie jak w 2013 r.). Wśród działających w województwie obiektów scenicznych 2 (10,0%) wyposażone były w urządzenia do audiodeskrypcji (w kraju 19 obiektów, tj. 10,2%).

Kina Cinemas

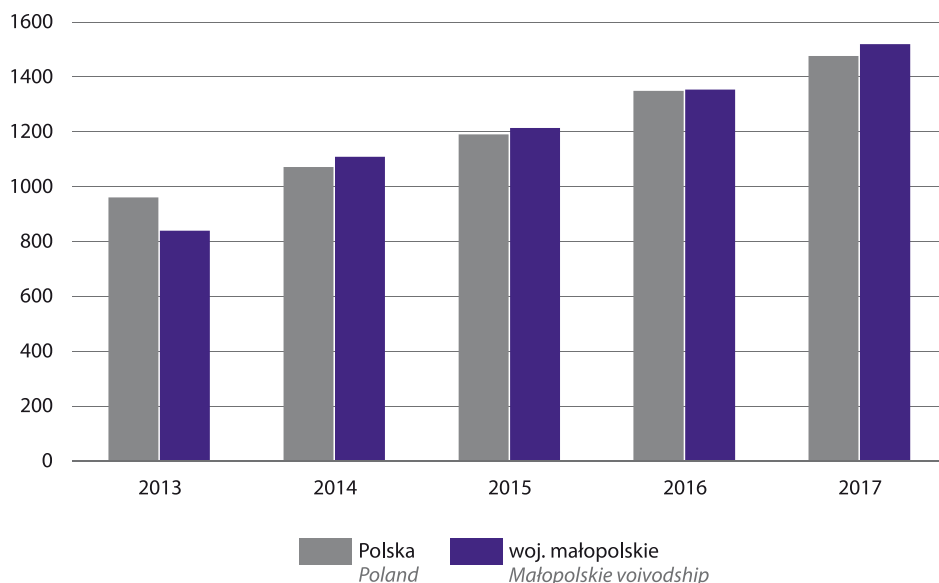
W województwie małopolskim w 2017 r. działały 44 kina stałe, a ich liczba zmalała w porównaniu z poprzednim rokiem o 1 (o 2,2%), a z 2013 r. o 5 obiektów (o 10,2%). Kina stałe w województwie stanowiły 9,0% ogólnej liczby kin stałych w kraju.

Kina stałe w województwie dysponowały 24,8 tys. miejsc na widowni i było to o 1,9% mniej w porównaniu z 2013 r. Przeciętnie na jedno miejsce w kinach stałych w 2017 r. przypadało 137 osób wobec 133 osób w 2013 r. W kraju wskaźnik ten wyniósł odpowiednio 133 i 142 osób.

W kinach województwa małopolskiego w ciągu roku odbyło się 199,2 tys. seansów filmowych, czyli o 27,4% więcej niż w 2013 r. (10,0% ogólnej liczby seansów w kraju). Wzrosła również (o 82,5%) liczba widzów z 2,8 mln w 2013 r. do 5,1 mln w 2017 r. (9,1% ogólnej liczby widzów w Polsce). W ciągu omawianych pięciu lat widoczny jest coroczny wzrost liczby wyświetlanych seansów, które gromadziły coraz większą liczbę widzów. W 2013 r. przeciętnie 1 seans filmowy obejrzało 18 osób, a w 2017 r. – 26 osób.

Wykres 29. Widzowie w kinach stałych na 1000 ludności

Chart 29. Audience in fixed cinemas per 1000 population

Od lat niezmienna pozostaje w województwie liczba kin wielosalowych (multipleksów). W 2017 r. było ich nadal 5 i dysponowały 62 salami projekcyjnymi oraz 12,7 tys. miejsc na widowni. W kinach tych wyświetlono 108,9 tys. seansów, tj. więcej o 2,0% niż przed rokiem i o 13,1% niż w 2013 r. Liczba widzów w multipleksach w 2017 r. wyniosła 3,1 mln i wzrosła zarówno w odniesieniu do 2016 r. jak i do 2013 r. (odpowiednio o 7,8% i o 73,1%).

Większość kin w województwie przystosowano dla potrzeb osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. W 2017 r. 81,8% obiektów posiadało udogodnienia wejścia do budynku i 75,0% udogodnienia wewnątrz budynku (w 2013 r. odpowiednio 85,7% i 65,3% obiektów).

Muzea Museums

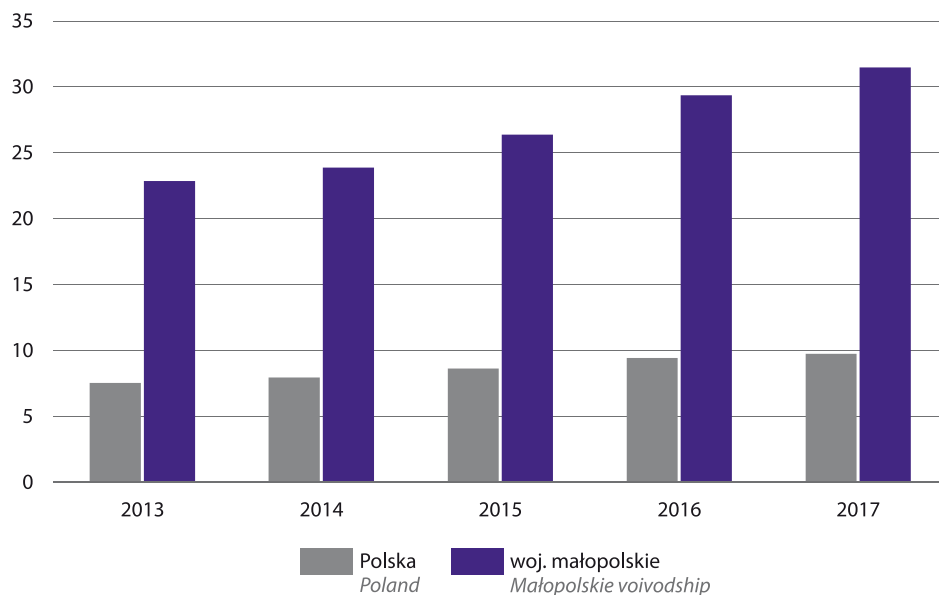
W 2017 r. w województwie małopolskim działały 132 muzea, łącznie z oddziałami muzealnymi. Liczba muzeów wzrosła o 3 placówki, tj. o 2,3% w stosunku do poprzedniego roku i o 13 (o 10,9%) w stosunku do 2013 r. Muzea województwa małopolskiego stanowiły 13,9% wszystkich muzeów w kraju.

Łączna liczba muzealiów według stanu na koniec 2017 r. wynosiła 5,1 mln eksponatów. Muzealia województwa małopolskiego stanowiły 24,2% wszystkich muzealiów w kraju. W ciągu roku muzea zorganizowały w kraju 317 wystaw stałych i 659 wystaw czasowych, na których prezentowane były posiadane zbiory muzealne.

W 2017 r. w województwie małopolskim muzea i wystawy muzealne zwiedziło 10,7 mln osób (co stanowiło 28,4% ogólnej liczby zwiedzających w Polsce), tj. o 7,5% więcej w stosunku do roku poprzedniego i o 38,9% więcej w stosunku do 2013 r. Muzea w województwie corocznie są licznie zwiedzane przez

m.in turystów, mieszkańców, wycieczki szkolne. W 2017 r. najwięcej osób zwiedziło muzea artystyczne i historyczne (łącznie 46,7% ogólnej liczby zwiedzających). Nieodpłatnie (w tym w ramach „Nocy Muzeów”) muzea zwiedziło 2,3 mln osób.

Wykres 30. Zwiedzający muzea na 10 tys. ludności
Chart 30. *Museum visitors per 10 thous. population*

Poprawie uległa dostępność muzeów dla osób niepełnosprawnych, co jest zgodne z ogólnie występującą tendencją w Polsce. W 2017 r. w województwie 69 (52,3%) obiektów muzealnych posiadało udogodnienia wejścia do budynku i 55 (41,7%) wewnątrz budynku. Dla porównania w 2013 r. było to odpowiednio 54 i 39 obiektów (45,4% i 32,8%).

1.4.4. Turystyka

1.4.4. Tourism

Według stanu w dniu 31 lipca 2017 r. województwo małopolskie było jednym z najlepiej rozwiniętych województw pod względem infrastruktury turystycznej – znajdowały się w nim 1532 turystyczne obiekty noclegowe oraz 99,4 tys. miejsc noclegowych. Stanowiło to 14,3% wszystkich obiektów i 12,8% wszystkich miejsc noclegowych w kraju. W stosunku do 2016 r. liczba obiektów wzrosła o 3,1%, a miejsc o 4,6% (w całym kraju było to odpowiednio 1,8% i 3,6%). Liczba miejsc noclegowych przypadających na 1 tys. ludności zwiększyła się z 28,3 do 29,4 – więcej miejsc noclegowych w stosunku do liczby mieszkańców znajdowało się jedynie w województwach zachodniopomorskim i pomorskim.

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych (wyrażony w procentach) obliczono dzieląc ogólną liczbę udzielonych noclegów przez ilość wszystkich oferowanych miejsc noclegowych w poszczególnych dniach miesiąca, w ciągu których były one faktycznie udostępnione.

W ciągu całego 2017 r. w województwie małopolskim udzielono 13,2 mln noclegów, o 811,6 tys. więcej niż w 2016 r. co odpowiadało wzrostowi o 6,6% (w kraju o 5,7%). Stopień wykorzystania miejsc noclegowych wyniósł 40,8% (w Polsce 39,3%) wzrastając o 1,4 p. proc. (w kraju o 1,2 p. proc.). W 2017 r. z noclegów skorzystało 4,9 mln turystów z czego 1,5 mln stanowili turyści zagraniczni. W stosunku do 2016 r. oznaczało to wzrost o 324,1 tys. (7,1%) w przypadku turystów ogółem i 83,1 tys. (6,0%) w przypadku turystów zagranicznych.

Tablica 18. Podstawowe dane o turystycznej bazie noclegowej i jej wykorzystaniu
 Table 18. *Basic data on tourist accommodation establishments and their occupancy*

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016 ^a	2017 ^a
Obiekty turystyczne ^b <i>Tourist facilities^b</i>	1397	1418	1448	1489	1532
Miejsca noclegowe ^b w tys. <i>Beds^b in thous.</i>	83,8	87,2	90,3	95,5	99,4
Korzystający z noclegów w tys. <i>Tourists accommodated in thous.</i>	3567,5	3748,4	4075,0	4577,3	4901,4
w tym turyści zagraniczni w tys. <i>of which foreign tourists in thous.</i>	1180,9	1191,2	1218,1	1376,9	1460,0
Udzielone noclegi w tys. <i>Nights spent (overnight stay) in thous.</i>	9678,9	10166,2	10942,8	12354,2	13165,7
w tym turystom zagranicznym w tys. <i>of which foreign tourists in thous.</i>	2732,5	2842,6	2940,5	3328,4	3553,4

a Dane opracowano z uwzględnieniem imputacji dla jednostek, które odmówiły udziału w badaniu. b Stan w dniu 31 VII.
 a Data were compiled with consideration of imputation for units, which refused to participate in the survey. b As of 31 VII.

1.4.5. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego

1.4.5. *Revenue and expenditure of local government units budgets*

Stopień zaspokojenia zbiorowych potrzeb mieszkańców województwa w latach 2013–2017 determinowała sytuacja finansowa jednostek samorządowych. Tempo wzrostu dochodów przyjmowało zmienne wartości, jednak było szybsze od przeciętnego w kraju.

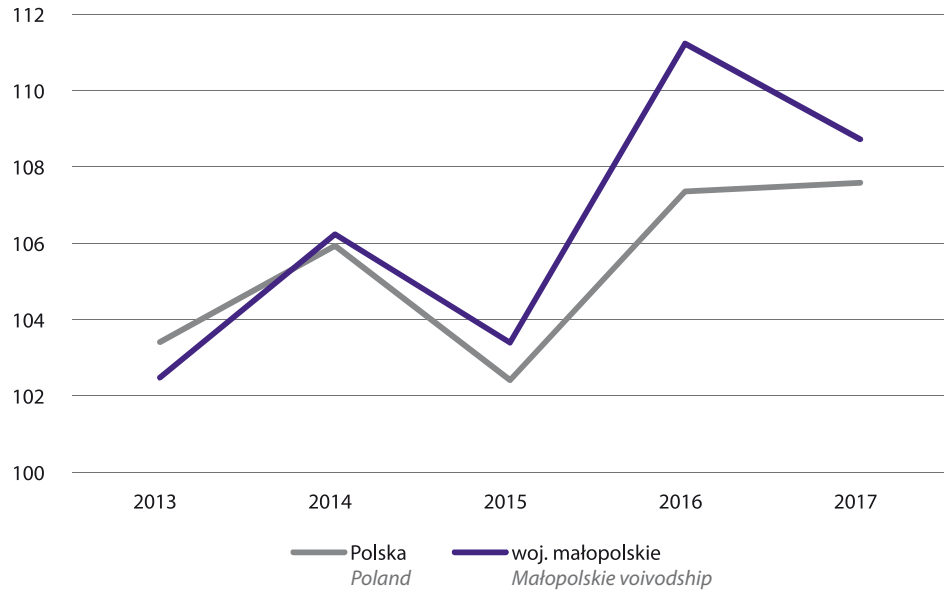
W 2017 r. w budżetach małopolskich jednostek samorządowych wszystkich kategorii zgromadzono dochody ogółem w wysokości 19673 mln zł, czyli o 32,8% wyższe w odniesieniu do roku 2013. Kwota dochodów przypadających na 1 mieszkańca województwa wyniosła 5810 zł, tj. o 1398 zł (o 31,7%) więcej niż w 2013 r. Dystans do kwoty przeciętnej w kraju wyniósł 173 zł wobec 353 zł w 2013 r.

Podobnie wyglądała sytuacja w zakresie dochodów własnych. Łączna ich kwota wynosiła 9093 mln zł i była o 28,5% wyższa od kwoty z roku 2013. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody własne wyniosły 2685 zł i były o 8,9% niższe niż przeciętnie w kraju. W porównaniu z 2013 r. kwota dochodów własnych per capita wzrosła w województwie małopolskim o 27,4%, a średnio w kraju – o 23,6%.

Struktura dochodów ogółem według źródeł ich pochodzenia (dochody własne, dotacje i subwencje) pozwala na ocenę, w jakiej części zależą od wzrostu aktywności lokalnych jednostek gospodarczych, a w jakiej od transferów zewnętrznych w postaci dotacji i subwencji. Na przestrzeni całego omawianego okresu dochody własne małopolskich jednostek samorządowych nie przekroczyły połowy dochodów ogółem (oscylowały w przedziale 46,2%–49,2%) i nadal pozostały poniżej średniego wskaźnika w kraju. W 2017 r. udział dochodów własnych w dochodach ogółem wyniósł 46,2% (w kraju – 49,3%).

Wykres 31. Dynamika dochodów budżetów jednostek samorządu terytorialnego rok poprzedni=100

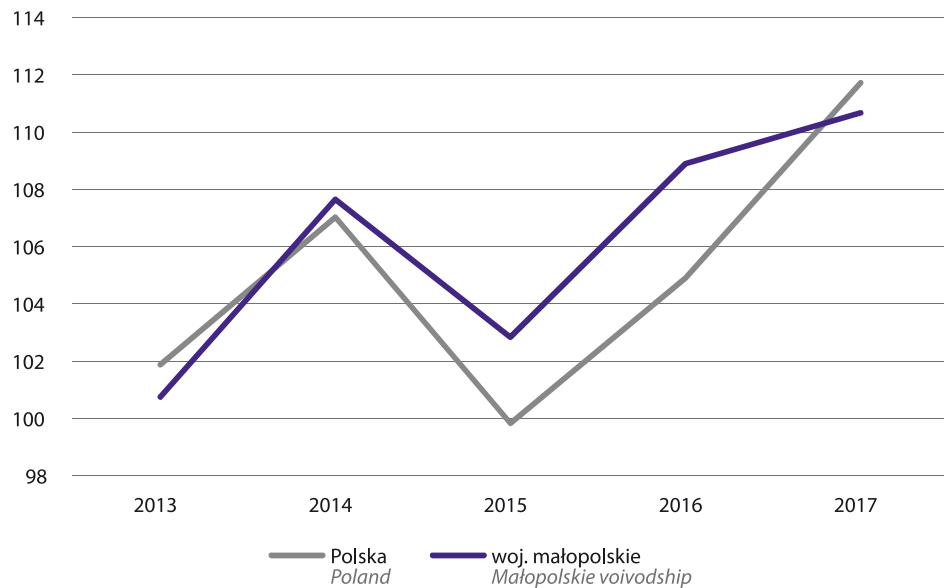
Chart 31. *Indices of revenue of local government units budgets previous year=100*

Nieco bardziej niż dochody rosły wydatki jednostek samorządowych w województwie małopolskim. W 2017 r. osiągnęły wartość 19644 mln zł, czyli przekroczyły poziom z 2013 r. o 33,4%.

Wykres 32. Dynamika wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego rok poprzedni=100

Chart 32. *Indices of expenditure of local government units budgets previous year=100*

Na 1 mieszkańca województwa małopolskiego w 2017 r. przypadało 5801 zł, czyli o 544 zł więcej niż w roku poprzednim i o 1414 zł w odniesieniu do 2013 r. Nadal było to mniej, niż średnio w kraju, ale dystans ten zmniejszył się z 388 zł w 2013 r. do 189 zł w 2017 r. Zmienne było również tempo wydatkowania środków inwestycyjnych. W 2017 r. na inwestycje przeznaczono łącznie 2829 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę 835 zł (w kraju – 871 zł).

Tablica 19. Dochody i wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego
Table 19. Revenue and expenditure of local government units budgets

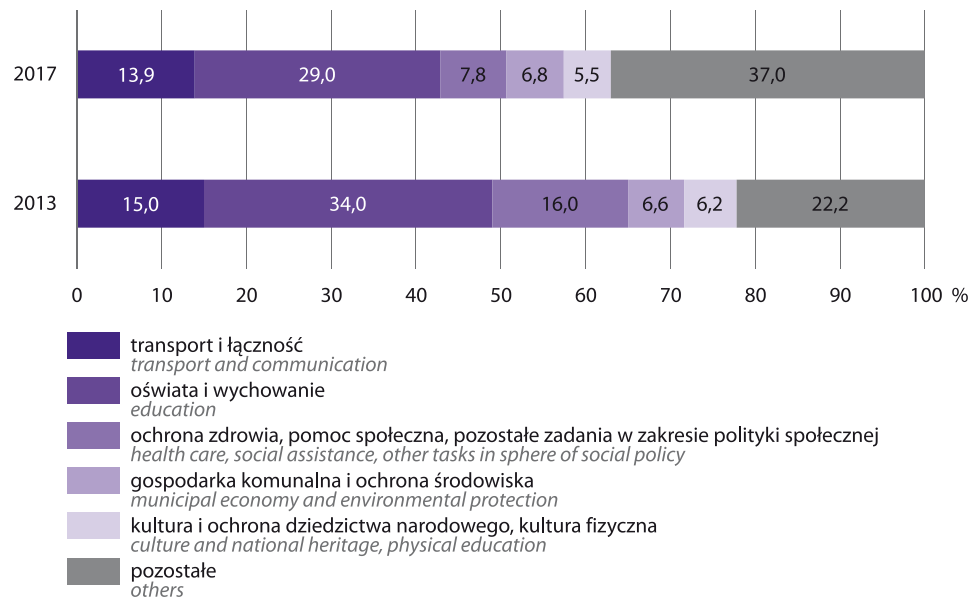
Wyszczególnienie <i>Specification</i>	2013	2014	2015	2016	2017
Polska <i>Poland</i>					
Dochody ogółem w mln zł <i>Total revenue in mln zł</i>	183458	194337	199019	213669	229879
w tym własne <i>of which own revenue</i>	91802	98594	103445	106683	113245
Dochody na 1 mieszkańca w zł <i>Revenue per capita in zł</i>	4765	5050	5175	5560	5983
Wydatki ogółem w mln zł <i>Total expenditure in mln zł</i>	183839	196754	196415	206035	230166
w tym inwestycyjne <i>of which investments</i>	33497	39923	37220	24408	33468
Wydatki na 1 mieszkańca w zł <i>Expenditure per capita in zł</i>	4775	5113	5108	5362	5990
województwo małopolskie <i>Małopolskie voivodship</i>					
Dochody ogółem w mln zł <i>Total revenue in mln zł</i>	14811	15734	16268	18094	19673
w tym własne <i>of which own revenue</i>	7075	7636	8009	8415	9053
Dochody na 1 mieszkańca w zł <i>Revenue per capita in zł</i>	4412	4677	4826	5359	5810
Wydatki ogółem w mln zł <i>Total expenditure in mln zł</i>	14725	15851	16301	17750	19644
w tym inwestycyjne <i>of which investments</i>	2452	3012	3115	2320	2829
Wydatki na 1 mieszkańca w zł <i>Expenditure per capita in zł</i>	4387	4712	4836	5257	5801

Przedstawione dane dotyczące sytuacji finansowej małopolskich jednostek samorządowych dały obraz ich możliwości w zakresie realizacji nałożonych zadań, czyli zapewnienia poprawy poziomu życia swoich mieszkańców wraz z równoczesnym harmonijnym rozwojem regionu.

Wyższy poziom życia mieszkańców oznacza zarówno zwiększone dochody samorządów, jak i wyższe oczekiwania w zakresie poziomu oferowanych usług, zwłaszcza w obszarze infrastruktury drogowej, edukacji, pomocy społecznej, gospodarki komunalnej czy kultury.

Odpowiedź na pytanie – w jaki sposób jednostki samorządowe województwa małopolskiego starają się sprostać oczekiwaniom swoich mieszkańców daje analiza wydatków z ich budżetów w układzie działowym. Od lat w jednostkach samorządowych niezmiennie dominują wydatki zrealizowane w działach: oświata i wychowanie, pomoc społeczna oraz transport i łączność, stąd też w omawianym okresie 2013–2017 również one stanowią największe obciążenie budżetów.

Wykres 33. Struktura wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego według działów
 Chart 33. Structure of expenditure of local government units budgets by division

W 2017 r. w budżetach jednostek samorządu terytorialnego województwa małopolskiego jedną z najważniejszych pozycji stanowiły wydatki związane z edukacją. W dziale oświata i wychowanie zrealizowano 5690 mln zł, co stanowiło 29,0% wydatków ogółem. Z kwoty przeznaczanej na finansowanie oświaty w 2017 r. na 1 mieszkańca województwa małopolskiego przypadało średnio 1680 zł (o 188 zł więcej niż w 2013 r.).

Obok oświaty, jednym z najważniejszych obszarów działania samorządów, w którym realizują politykę interwencjonizmu państwa na poziomie lokalnych społeczności (przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu, zwalczanie patologii społecznej) jest ochrona zdrowia i pomoc społeczna. W 2017 r. na wydatki w trzech działach: ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej małopolskie samorządy przeznaczyły 1529 mln zł, czyli 7,8% wydatków ogółem. Wydatki w tym obszarze w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły średnio 451 zł.

Do priorytetowych zadań jednostek samorządowych województwa należy również budowa i odbudowa infrastruktury technicznej, gdyż jest to sposób na zwiększenie atrakcyjności terenu i możliwości jego aktywizacji. W 2017 r. w dziale transport i łączność zrealizowano 2735 mln zł, czyli 13,9% wydatków ogółem. Na 1 mieszkańca województwa dało to kwotę 808 zł wobec 659 w 2013 r.

Wśród zadań samorządów związanych z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb mieszkańców, istotne miejsce zajmuje również dbałość o środowisko, w którym żyje społeczeństwo. Na zadania realizowane w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska z budżetów małopolskich jednostek samorządowych w 2017 r. wydatkowano 1329 mln zł (6,8% wydatków ogółem), a środki pochodziły głównie z budżetów gmin i miast na prawach powiatu (1316 mln zł), zgodnie z podziałem kompetencji jednostek samorządowych określonych w ustawie. Przeznaczone zostały na poprawę odczuwalnego poziomu życia mieszkańców: oczyszczanie miast i wsi, oświetlenie ulic, placów i dróg, utrzymanie zieleni, ochronę powietrza i wód, gospodarkę ściekową i odpadami. Na 1 mieszkańca województwa wydatkowano średnio 393 zł (w 2013 r. – 290 zł).

Oprócz czysto gospodarczych dziedzin życia, jednostki samorządowe finansowały również instytucje związane z kulturą i sztuką oraz sportem i rekreacją. Wydatki związane z utrzymaniem i rozwojem instytucji kultury według klasyfikacji budżetowej zawarte są w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego,

natomiast związane z obiektami sportowymi w dziale kultura fizyczna. W 2017 r. łącznie w obu działach zrealizowano 1090 mln zł, z czego na kulturę przypadało 667 mln zł, a na sport 423 mln zł. W 2017 r. środki zaangażowane w dziale kultura i ochrona dziedzictwa narodowego w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 197 zł, z kolei kwota rozdysponowana w dziale kultura fizyczna wyniosła 125 zł.

1.4.6. Stan i ochrona środowiska

1.4.6. *Environmental protection*

Środowisko naturalne jest zasobem będącym do dyspozycji ludności i zabezpieczającym pokrycie jej podstawowych potrzeb życiowych. Przyroda, czystość powietrza i wód powierzchniowych, zasoby wód podziemnych, dostateczna lesistość i ochrona zasobów przyrody – to wszystko określa naturalne warunki dla życia mieszkańców. Województwo małopolskie to region o wyjątkowych w skali kraju zasobach przyrody ożywionej i nieożywionej oraz zróżnicowanym krajobrazie i warunkach klimatycznych. Zachowanie zasobów naturalnych oraz poprawa i ochrona stanu środowiska są bardzo ważne, a wręcz konieczne dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego województwa.

Obszary prawnie chronione w województwie małopolskim według stanu w dniu 31 XII 2017 r. zajmowały łącznie 804,6 tys. ha, tj. o 13,8 tys. ha (o 1,7%) więcej niż w 2013 r. Stanowiło to 53,0% ogólnej powierzchni geograficznej województwa i 7,9% ogólnej powierzchni chronionej w Polsce. W 2017 r. w województwie w przeliczeniu na jednego mieszkańca przypadało 2,4 tys. m² powierzchni prawnie chronionej, tj. więcej o 19 m² niż w 2013 r. (średnio w kraju – 2,6 tys. m²).

W omawianym roku w strukturze obszarów objętych ochroną prawną w województwie największy udział stanowiły obszary chronionego krajobrazu – 71,1% (niższy o 1,3 p. proc. w stosunku do 2013 r.), a w dalszej kolejności parki krajobrazowe – 21,9% (niższy o 0,3 p. proc.), parki narodowe – 4,7% (niższy o 0,1 p. proc.), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 1,7% (wyższy o prawie 1,7 p. proc.), rezerваты przyrody – 0,4% (nie uległa zmianie), użytki ekologiczne – 0,2% (wyższy o 0,1 p. proc.), a najmniejszy stanowiąiska dokumentacyjne – niecałe 0,1% (pozostała na tym samym poziomie). Udział obszarów chronionego krajobrazu w województwie małopolskim stanowił 8,2% ogólnej powierzchni tego typu obszarów w Polsce.

Na terenie województwa małopolskiego znajdowało się 5 parków narodowych z Siedzibą Dyrekcji – Tatrzański, Gorczański, Babiogórski, Pieniński i Ojcowski oraz część parku Magurskiego z siedzibą w województwie podkarpackim. Parki narodowe zajmowały 38,0 tys. ha, co stanowiło 2,5% ogólnej powierzchni województwa. W porównaniu z 2013 r. powierzchnia parków narodowych nieznacznie zwiększyła się (o 12 ha).

W 2017 r. było 85 rezerwatów przyrody o powierzchni 3,4 tys. ha (wzrost o 1,7% w odniesieniu do 2013 r.), co stanowiło 0,2% ogólnej powierzchni województwa. Udział powierzchni rezerwatów przyrody w województwie małopolskim w ogólnej tego typu powierzchni w Polsce wyniósł 2,0%. Najliczniejsze w województwie były rezerваты chroniące ekosystemy leśne (43 obiekty) o łącznej powierzchni 2,1 tys. ha oraz krajobrazowe (15 obiektów) o powierzchni 0,8 tys. ha. W 2017 r. pod ścisłą ochroną znajdowało się 6,7% powierzchni rezerwatów (11,3% w 2013 r.), a przeciętna powierzchnia rezerwatu wyniosła 40,3 ha (39,6 ha).

Parki krajobrazowe są terenami chronionymi ze względu na walory przyrodniczo-krajobrazowe, historyczne i kulturowe, a jednocześnie pełnią funkcję rekreacyjno-wypoczynkową. W 2017 r. powierzchnia parków krajobrazowych (łącznie z powierzchnią rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody) w województwie małopolskim wyniosła 178,3 tys. ha, tj. 11,7% ogólnej powierzchni województwa (w porównaniu z 2013 r. nie uległa zmianie). Największym parkiem wchodzącym w Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego pod względem powierzchni był Popradzki Park Krajobrazowy (53,4 tys. ha), a jego udział w ogólnej powierzchni województwa wyniósł 3,5%.

Tablica 20. Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniu i ochronie środowiska
 Table 20. Major data on the state, threat and protection of the environment

Wyszczególnienie Specification	2013	2017		
	ogółem total	2013=100	Polska=100 Poland=100	
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych (stan w dniu 31 XII) w tys. ha <i>Area of special nature value (as of 31 XII) in thous. ha</i>	790,8	804,6	101,7	7,9
Powierzchnia lasów (stan w dniu 31 XII) w tys. ha <i>Area of forests (as of 31 XII) in thous. ha</i>	434,9	435,4	100,1	4,7
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności: <i>Water consumption for needs of the national economy and population:</i>				
na 1 m ² w dam ³ <i>per 1 m² in dam³</i>	31,3	31,5	100,6	101,9
na 1 mieszkańca w m ³ <i>per capita in m³</i>	141,7	141,1	99,6	56,1
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód lub do ziemi: <i>Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground:</i>				
oczyszczane w % wymagających oczyszczenia <i>treated in % of requiring treatment</i>	98,1	94,7	x	x
nieoczyszczane na 1 km ² w dam ³ <i>untreated per 1 km² in dam³</i>	0,3	0,9	300,0	300,0
Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi: <i>Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground:</i>				
na 1 km ² w dam ³ <i>per 1 km² in dam³</i>	17,6	17,7	100,6	252,9
na 1 mieszkańca w dam ³ <i>per capita in dam³</i>	79,6	79,2	99,5	138,5
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^a <i>Population connected to wastewater treatment plants in % of total population^a</i>	59,6	66,1	x	x
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w tys. t: <i>Emission of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality in thous. t:</i>				
pyłowych <i>particulates</i>	3,6	2,1	57,3	5,8
gazowych (bez CO ₂) <i>gases (excluding CO₂)</i>	108,6	87,1	80,2	6,3
Redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w % zanieczyszczeń wytworzonych: <i>Reduction of air pollutants from plants of significant nuisance to air quality in % of pollutants produced:</i>				
pyłowych <i>particulates</i>	99,5	99,7	x	x
gazowych (bez CO ₂) <i>gases (excluding CO₂)</i>	54,9	54,6	x	x
Odpady wytworzone (w ciągu roku; z wyłączeniem odpadów komunalnych) na 1 km ² w t <i>Waste generated (during the year; excluding municipal waste) per 1 km² in t</i>	424	372	87,9	102,3
Odpady komunalne zebrane ^b (w ciągu roku) na 1 mieszkańca w kg <i>Municipal waste collected^b (during the year) per capita in kg</i>	209	297	142,0	95,2

a Ludność korzystająca – dane szacunkowe, ludność ogółem – na podstawie bilansów. b Dane szacunkowe.
 a Population connected – estimated data, total population – based on balances. b Estimated data.

W analizowanym roku w województwie małopolskim znajdowało się 2210 pomników przyrody (o 1 pomnik więcej niż w 2013 r.), co stanowiło 6,1% ogólnej ich liczby w Polsce. Wśród nich, przeważały pojedyncze drzewa – 1722 obiekty, a ich udział w ogólnej liczbie pomników przyrody w województwie wyniósł 77,9%.

Najmłodszą formą ochrony przyrody, wprowadzoną w Polsce w 2004 r., jest Europejska Sieć Ekologiczna czyli „Natura 2000”. W 2017 r. w ramach „Natura 2000” na obszarze województwa małopolskiego, położonych w całości lub częściowo, znajdowały się obszary specjalnej ochrony ptaków i siedlisk. Obszary ochrony ptaków zajmowały powierzchnię 133,4 tys. ha (o 271 ha mniej niż w 2013 r.), a ich udział w ogólnej powierzchni województwa wyniósł 8,8% (2,7% w relacji do Polski). Obszary ochrony siedlisk o powierzchni 153,0 tys. ha (w porównaniu do 2013 r. nie uległy zmianie) stanowiły 10,1% ogólnej powierzchni województwa (4,4% w skali kraju).

Na przestrzeni lat 2013–2017 ogólna powierzchnia gruntów leśnych uległa nieznacznym zmianom. Grunty leśne w 2017 r. zajmowały obszar 440,6 tys. ha, tj. 29,0% ogólnej powierzchni województwa i 4,7% ogólnej powierzchni gruntów leśnych w kraju. W porównaniu z 2013 r. ogólna powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się o 461 ha, a w odniesieniu do 2016 r. zmniejszyła się o 133 ha. W omawianym latach nastąpił niewielki, ale systematyczny wzrost powierzchni lasów prywatnych (o 1,1 tys. ha), a powierzchnia lasów publicznych pozostała prawie taka sama. W 2017 r. ogólna powierzchnia lasów stanowiła 98,8% obszaru gruntów leśnych w województwie, a jej udział w ogólnej powierzchni lasów w Polsce wyniósł 4,7%. W strukturze własnościowej lasów więcej było lasów publicznych (56,3%) niż prywatnych (43,7%). W zarządzie Lasów Państwowych znajdowało się 199,0 tys. ha (45,2% ogólnej powierzchni gruntów leśnych).

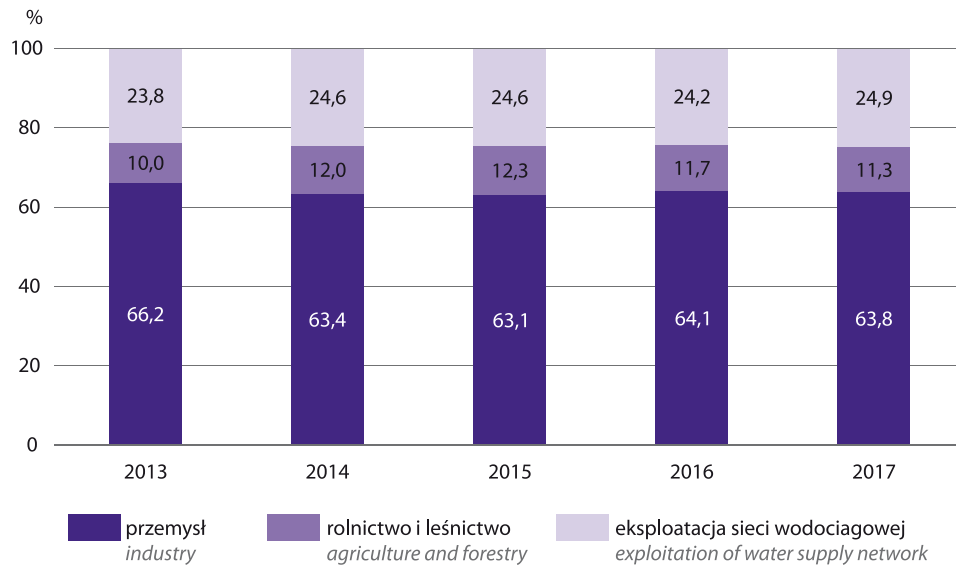
Wskaźnik lesistości (lesistość) obliczono jako stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni danego obszaru (kraju, województwa, powiatu, gminy).

Wskaźnik lesistości w latach 2013–2017 w województwie małopolskim utrzymywał się niemal na tym samym poziomie. W 2017 r. wyniósł 28,7% (w 2013 r. – 28,6%), podczas gdy średnio w kraju – 29,6%.

Polska jest krajem niezbyt zasobnym w wodę, a województwo małopolskie jest pod tym względem szczególnie ubogie, stąd problem prawidłowej gospodarki wodą nabiera szczególnego znaczenia. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie na koniec 2017 r. wynosiły 663,1 hm³, co stanowiło zaledwie 3,7% zasobów krajowych.

W latach 2013–2017 zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie małopolskim ulegało niewielkim zmianom. W 2017 r. zużyto 477,8 hm³ wody (wzrost o 0,4% w odniesieniu do 2013 r.), co stanowiło 4,9% ogółu zużycia wody w kraju. Przemysł zużył 305,0 hm³, w tym 96,9% przeznaczono na cele produkcyjne. Zużycie wody przez wodociągi sieciowe wynosiło 118,9 hm³ (24,9% ogólnej ilości zużytej wody w województwie), a do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie zużyto 53,9 hm³ (11,3%).

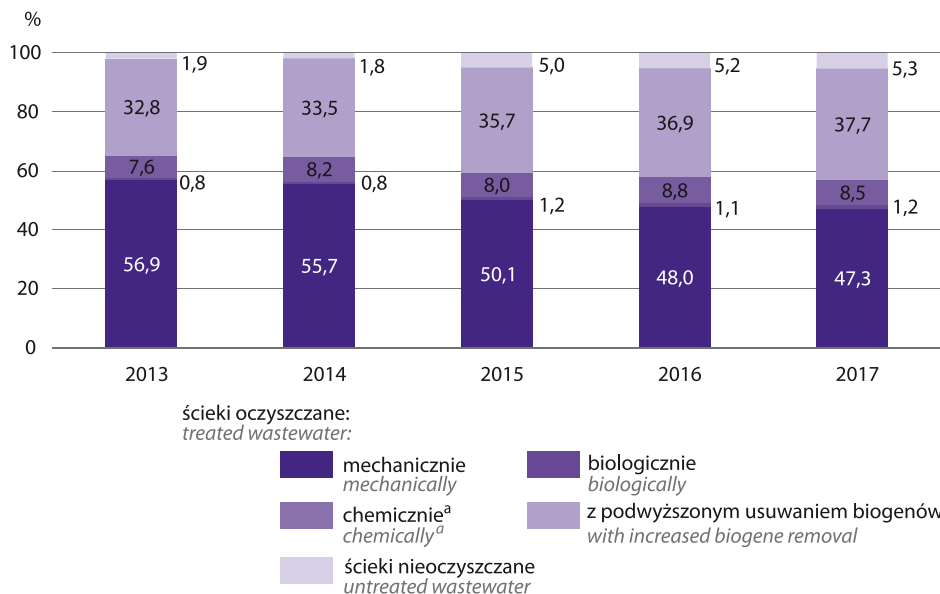
Wykres 34. Struktura zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności według celów poboru
 Chart 34. Structure of water consumption for needs of the national economy and population by purpose

Głównym źródłem zaopatrzenia gospodarki narodowej w wodę są wody powierzchniowe, które pokrywają ponad 86% potrzeb. Zanieczyszczenie i degradację wód powierzchniowych powodują przede wszystkim ścieki odprowadzane zarówno z zakładów przemysłowych, jak i z kanalizacji miejskiej i wiejskiej. W latach 2013–2017 w województwie małopolskim ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód powierzchniowych lub do ziemi nieznacznie zmniejszyła się. W 2017 r. ogólna ilość ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych w województwie do wód lub do ziemi wynosiła 522,2 hm³ (spadek o 6,2% w stosunku do 2013 r.), z czego 51,3% (wzrost o 3,3 p. proc.) wymagało oczyszczenia. Udział ścieków przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód lub do ziemi w województwie w ogólnej ilości tego typu ścieków w Polsce wyniósł – 6,2%. Bezpośrednio do wód, bez procesu oczyszczania, odprowadzono z 66 zakładów 14,1 hm³ (w 2013 r. z 68 zakładów – 4,9 hm³) ścieków wymagających oczyszczenia. Pozostałe ścieki wymagające oczyszczenia w ilości 254,0 hm³ (w 2013 r. – 262,1 hm³) zostały oczyszczone w oczyszczalniach przemysłowych i komunalnych. W 2017 r. wskaźnik udziału ścieków oczyszczanych w ściekach wymagających oczyszczenia w województwie małopolskim wyniósł 94,7% (w 2013 r. – 98,1%), przy średnim wskaźniku dla Polski – 95,2%.

Wykres 35. Struktura ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczenia odprowadzonych do wód lub do ziemi

Chart 35. Structure of industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground

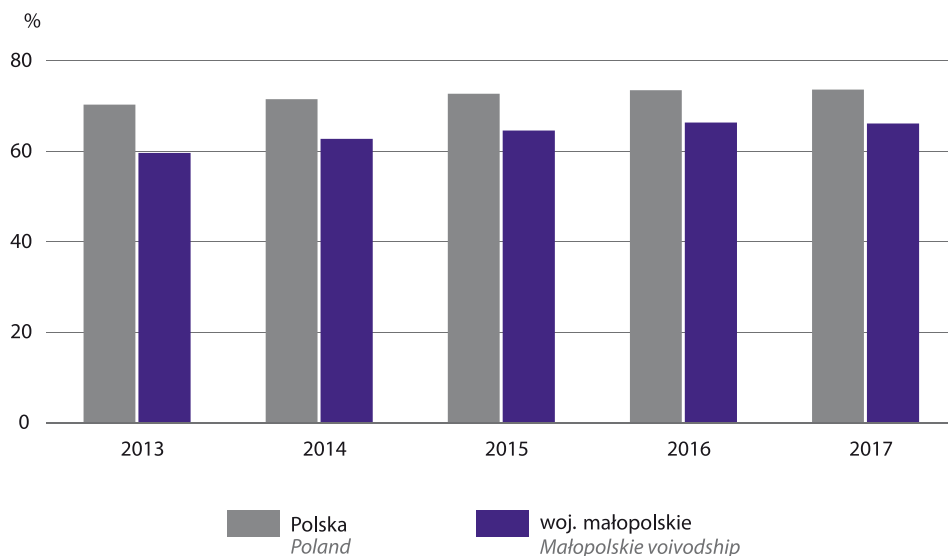

a Dane dotyczą tylko ścieków przemysłowych.
 a Data concern only industrial wastewater.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat w województwie małopolskim zwiększyła się ilość ścieków oczyszczanych chemicznie o 50,0% (z 2,2 hm³ w 2013 r. do 3,3 hm³ w 2017 r.), a następnie z podwyższonym usuwaniem biogenów – o 15,7% (z 87,2 hm³ w 2014 r. do 100,9 hm³ w 2017 r.) oraz biologicznie o 13,4% (z 20,2 hm³ w 2013 r. do 22,9 hm³ w 2017 r.). Natomiast zmniejszyła się ilość ścieków oczyszczanych mechanicznie o 16,5% (z 151,9 hm³ w 2013 r. do 126,9 hm³ w 2017 r.).

Wykres 36. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w ogólnej liczbie ludności^a

Chart 36. Population connected to wastewater treatment plants in total number of population^a

a Ludność korzystająca – dane szacunkowe, ludność ogółem – na podstawie bilansów.
 a Population connected – estimated data, total population – based on balances.

Według danych szacunkowych w 2017 r. w województwie małopolskim 66,1% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków (w Polsce – 73,6%). Odsetek ten w ciągu ostatnich lat systematycznie wzrastał i dla porównania w 2013 r. wyniósł 59,6%.

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza jest przemysł lokalny, a także elektrociepłownie, kotłownie, paleniska domowe opalane węglem, najczęściej niskiej jakości oraz środki transportu.

Na przestrzeni kilku ostatnich lat emisja zanieczyszczeń pyłowych znacząco zmniejszyła się, a gazowych ulegała wahaniom. W 2017 r. na terenie województwa małopolskiego działało 139 zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (o 5 zakładów więcej niż w 2013 r.), co stanowiło 7,4% ogólnej liczby tego typu zakładów w kraju. W ciągu roku z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza wyemitowano łącznie 89,1 tys. ton pyłów i gazów (bez CO₂), co stanowiło 6,3% ogólnej emisji gazów (bez CO₂) w kraju. W województwie z wyżej wymienionych zakładów wypuszczono do atmosfery 2,1 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych (0,14 t na 1 km²), co stanowiło 5,8% ogólnopolskiej emisji pyłów (w Polsce średnio 0,11 t na 1 km²). W omawianym roku nastąpił znaczny spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych w porównaniu z 2013 r. – o 42,7%, a zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) – o 19,8%. Zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) wyemitowano 87,1 tys. ton, a ich udział w ogólnej emisji tego typu zanieczyszczeń w Polsce wyniósł 6,3%. Największy odsetek w ogólnej emisji zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) w województwie stanowił metan 45,8% (wzrost o 7,2 p. proc. w stosunku do 2013 r.), w dalszej kolejności tlenek węgla – 18,9% (wzrost o 7,7 p. proc.), tlenki azotu – 17,3 % (spadek o 1,5 p. proc.) oraz dwutlenek siarki – 14,8% (spadek o 12,7 p. proc.), a najmniejszy podtlenek azotu – 1,0% (spadek o 0,6 p. proc.).

W analizowanym roku wyemitowano 10,9 mln ton zanieczyszczeń gazowych (z CO₂) (spadek o 0,7% w stosunku do 2013 r., wzrost o 8,6% do 2016 r.), a ich udział w skali kraju wyniósł 5,1%. Wśród zanieczyszczeń gazowych w województwie małopolskim dominował dwutlenek węgla (CO₂) – 10,8 mln ton (spadek o 0,5% w odniesieniu do 2013 r., ale wzrost o 8,7% do 2016 r.), co stanowiło 99,2% ogólnej emisji gazów. Udział wojewódzkiej emisji dwutlenku węgla (CO₂) w skali kraju wyniósł 5,1%.

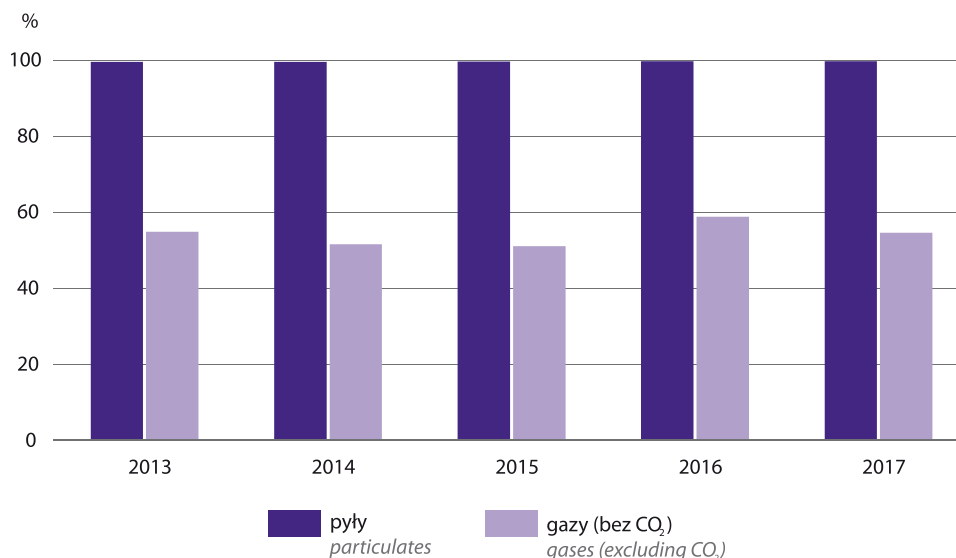
W 2017 r. większość zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza, tj. ponad 65,5% (w 2013 r. 69,4%), posiadała urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, natomiast 18,0% (17,2%) było wyposażonych w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych. W urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń powietrza zatrzymano i zneutralizowano 725,7 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych (wzrost o 8,3% w stosunku do 2013 r.), tj. 99,7% zanieczyszczeń pyłowych wytworzonych i 104,6 tys. ton zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) (spadek o 20,8%), tj. 54,6% zanieczyszczeń gazowych wytworzonych (wskaźnik został wyliczony bez CO₂). Równocześnie w urządzeniach do redukcji zatrzymano 87,4% węglowodorów, 86,1% dwutlenku siarki, 47,6% tlenków azotu, 2,9% tlenku węgla oraz pozostałe zanieczyszczenia gazowe – 12,8%.

Stopień redukcji zanieczyszczeń jest miarą skuteczności działania urządzeń oczyszczających, jako wielkość charakterystyczna dla urządzeń i wskazująca, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany.

Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń gazowych w latach 2013–2017 ulegał wahaniom (w granicach między 51,1% w 2015 r. a 58,8% w 2016 r.), podczas gdy w przypadku zanieczyszczeń pyłowych utrzymywał się on na stosunkowo wysokim poziomie (w 2013 r. – 99,5% do 99,7% w 2017 r.).

Wykres 37. Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń gazowych i pyłowych

Chart 37. Degree of reduction of gaseous and particulate pollutants produced

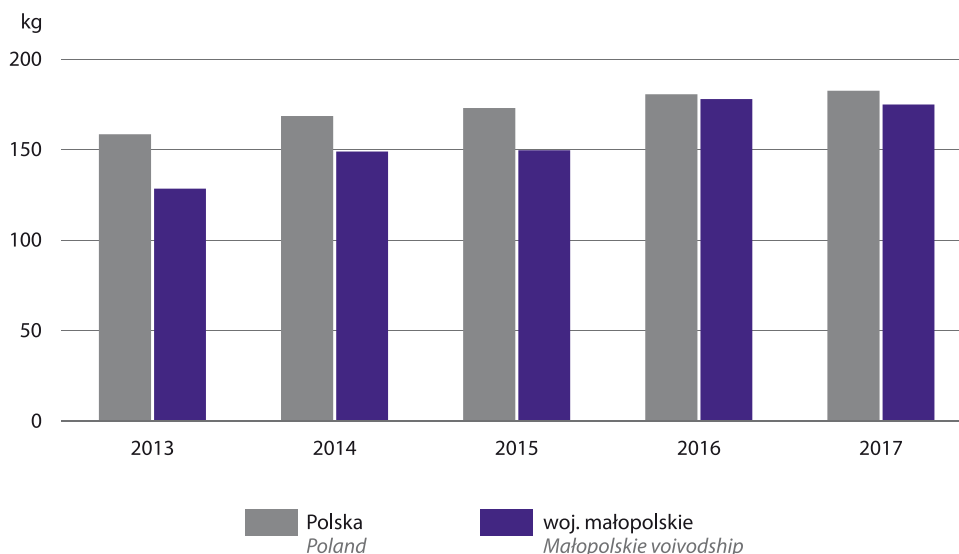

Bytowa i przemysłowa działalność człowieka pociąga za sobą powstawanie odpadów, które wpływają na stan i stopień zanieczyszczenia środowiska. Powodują także niszczenie walorów krajobrazowych obniżając wartości estetyczne otoczenia (wysypiska, hałdy).

W latach 2013–2016 ogólna ilość odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych) dotychczas składowanych (nagromadzonych) wykazywała tendencję malejącą.

W 2017 r. w 142 zakładach (o 4 zakłady mniej niż w 2013 r.) województwa małopolskiego wytworzono 5653,6 tys. ton (spadek o 12,1% w odniesieniu do 2013 r., ale wzrost do 2016 r. o 17,5%) odpadów przemysłowych (z wyłączeniem odpadów komunalnych), co stanowiło 5,0% odpadów wytworzonych w kraju. Największy odsetek odpadów wytworzonych w ciągu roku, stanowiły odpady poddane odzyskowi – 54,0% (w 2014 r. – 57,9%), a w dalszej kolejności odpady przekazane innym odbiorcom – 39,6% (33,3%), unieszkodliwione – 4,2% (5,0%) oraz magazynowane czasowo – 2,2% (3,8%). Na 1 km² powierzchni województwa przypadało blisko 373 tony odpadów wytworzonych (w 2013 r. – 424), podczas gdy średnio w kraju – 364 tony. Ogólna ilość odpadów składowanych (nagromadzonych) na koniec 2017 r. wynosiła 124,9 mln ton (wzrost o 9,2% w stosunku do 2013 r.), co stanowiło 7,2% odpadów składowanych w kraju. Na 1 km² powierzchni województwa przypadało 8,2 tys. ton odpadów dotychczas składowanych (w 2013 r. – 7,5 tys.).

Wykres 38. Odpady komunalne zebrane z gospodarstw domowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca
 Chart 38. *Municipal waste collected from households per capita*

Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych zależy zarówno od liczby mieszkańców, jak i ilości zakładów wytwórczych i usługowych. Od 2013 r. w województwie małopolskim ilość wytworzonych odpadów komunalnych systematycznie rosła. W ciągu 2017 r. zebrano 700,2 tys. ton zmieszanych odpadów komunalnych (wzrost o 18,2% w stosunku do 2013 r.), co stanowiło 8,0% tego typu odpadów w kraju. Gospodarstwa domowe wytworzyły 84,7% ogólnej ilości odpadów komunalnych zmieszanych (wzrost o 11,8 p. proc. w odniesieniu do 2013 r.) w województwie (8,4% w skali kraju).

W 2017 r. zebrano 1004,5 tys. ton odpadów komunalnych odebranych lub zebranych (bez wyselekcjonowanych) (wzrost o 43,1% w porównaniu z 2013 r.), w tym z gospodarstw domowych 882,0 tys. ton (wzrost o 69,5%). Na 1 mieszkańca województwa przypadało 296,7 kg wyżej wymienionych odpadów (w kraju średnio 311,5 kg), w tym z gospodarstw domowych – 260,5 kg.

Powoli rośnie selektywna zbiórka odpadów komunalnych i ich segregacja. W 2017 r. zebrano selektywnie 304,4 tys. ton odpadów (wzrost prawie trzykrotny w odniesieniu do 2013 r.), co stanowiło 30,3% ogólnej ilości odpadów komunalnych odebranych lub zebranych w województwie, w tym szkło stanowiło 15,0%, odpady biodegradowalne – 24,8%, tworzywa sztuczne – 11,5%, a papier i tektura – 4,7%. Z gospodarstw domowych odebrano 288,9 tys. ton odpadów zebranych selektywnie (wzrost ponad trzykrotnie w stosunku do 2013 r.). Odpady komunalne zebrane selektywnie w województwie małopolskim stanowiły 9,3% ogólnej ilości takich odpadów w Polsce.

1.4.7. Transport i łączność

1.4.7. *Transport and communication*

Według stanu na koniec 2017 r. na terenie województwa małopolskiego znajdowało się 31,5 tys. km dróg, z czego drogi o nawierzchni twardej stanowiły 82,1% (w całym kraju 71,0%). Od 2013 r. przybyło 1,8 tys. km (7,3%) dróg utwardzonych oraz 1,9 tys. km (8,6%) dróg o nawierzchni twardej ulepszonej, co było jednym z lepszych wyników w kraju. W tym samym okresie długość autostrad w województwie zwiększyła się o 72,5 km do 180,1 km. W 2017 r. na 100 km² powierzchni województwa przypadało 170,6 km dróg o nawierzchni twardej (w 2013 r. – 158,9 km), podczas gdy w kraju wskaźnik ten wynosił 95,8 km. Większy udział dróg utwardzonych w powierzchni miało jedynie województwo śląskie.

Ogólne dane o długości dróg publicznych obejmują dane o nawierzchni twardej i gruntowej w granicach administracyjnych miast i poza granicami administracyjnymi miast. Do dróg o nawierzchni twardej zalicza się drogi o nawierzchni twardej ulepszonej (z kostki kamiennej, klinkieru, betonu, z płyt kamienno-betonowych, bitumu) oraz o nawierzchni nieulepszonej (tłuczniowej i brukowej).

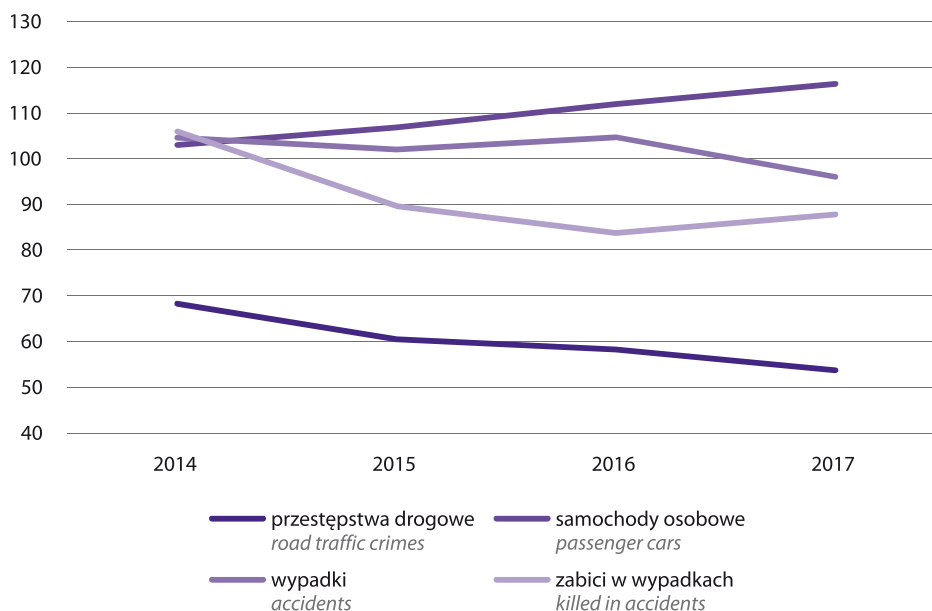
Długość linii kolejowych normalnotorowych na obszarze województwa małopolskiego w 2017 r. wynosiła 1077 km, z czego 901 km, tj. 83,7% było zelektryfikowanych. W stosunku do 2013 r. długość linii kolejowych normalnotorowych ogółem zmniejszyła się o 44 km, natomiast długość linii zelektryfikowanych zwiększyła o 31 km. Gęstość linii kolejowych normalnotorowych w 2017 r. wynosiła 7,1 km na 100 km² podczas gdy w całym kraju było to 6,1 km na 100 km².

Ruch pasażerów w portach lotniczych w województwie małopolskim stanowił w 2017 r. 14,6% całkowitego ruchu lotniczego w Polsce, ustępując jedynie ruchowi pasażerskiemu w województwie mazowieckim. Składało się na niego 5,8 mln przylotów i odlotów oraz 1124 tranzytów. Liczba tych pierwszych wzrosła od 2013 r. o 60,2%, natomiast liczba tranzytów spadła o 80,5%.

Według stanu na koniec 2017 r. w województwie zarejestrowanych było 2464,9 tys. pojazdów samochodowych i ciągników, z czego samochody osobowe stanowiły 76,3%, a ciężarowe 11,3%. W porównaniu z 2013 r. ich liczba wzrosła o 342,4 tys. pojazdów, tj. o 16,1% (w całym kraju o 15,4%). Największy przyrost liczby pojazdów zanotowano w kategorii ciągników samochodowych – 35,3% oraz motocykli – 29,7%. W latach 2013–2017 wraz ze wzrostem całkowitej liczby pojazdów zwiększyła się również liczba pojazdów przypadająca na 1 tys. ludności – od 481 do 554 w przypadku samochodów osobowych i od 80 do 89 dla samochodów ciężarowych. Były to wartości poniżej średniej krajowej, która w 2017 r. wyniosła: dla samochodów osobowych – 586, a dla ciężarowych – 95.

Wykres 39. Dynamika liczby samochodów osobowych i wypadków drogowych w województwie małopolskim (2013 = 100)

Chart 39. Indices of the number of passenger cars and road traffic accidents in Małopolskie voivodship (2013 = 100)

Pomimo wzrostu liczby pojazdów liczba wypadków drogowych w województwie małopolskim utrzymywała się na podobnym poziomie, spadając nieznacznie z 3764 w 2013 r. do 3612 w 2017 r. Wyraźniej zmniejszyła się natomiast śmiertelność wypadków – liczba zabitych spadła z 221 do 194, oraz liczba popełnianych przestępstw drogowych – z 9240 do 4960. Województwo małopolskie charakteryzowało się jedną z najniższych w kraju liczbą ofiar śmiertelnych przypadających na 100 tys. ludności (jedynie w województwie śląskim była niższa) – w 2017 r. wyniosła ona 5,7 (w kraju – 7,4).

Placówki pocztowe obejmują placówki pocztowe, agencje pośrednictwa, oddziały i kioski (obsługiwane przez pracowników operatora publicznego).

Na obszarze województwa małopolskiego w 2017 r. funkcjonowało 553 placówek pocztowych operatora wyznaczonego i było to o 13 placówek (2,3%) mniej w porównaniu z 2013 r. W skali kraju spadek liczby placówek pocztowych wyniósł w omawianym okresie 4,1%. Na 1 placówkę pocztową operatora wyznaczonego przypadało w 2017 r. średnio 6133 osób, co było najwyższą wartością w kraju – średnia dla Polski wynosiła 5081 osób.

Liczba telefonicznych łączy głównych w 2017 r. wynosiła 376,2 tys. i zmalała w porównaniu z 2013 r. o 144,8 tys. (27,8%). Tendencję spadkową wykazywała również liczba abonentów prywatnych, która zmniejszyła się o 26,5% – z 374,6 tys. do 275,5 tys. Podobne tendencje, wywołane głównie ekspansją telefonii komórkowej, występowały w całym kraju.

Telefoniczne łącza główne obejmują standardowe łącza główne oraz łącza w dostęпах ISDN, tj. telefoniczną sieć cyfrową z integracją usług umożliwiającą wykorzystanie tej samej sieci dla transmisji głosu, obrazu, faksów, danych.

1.4.8. Bezpieczeństwo publiczne

1.4.8. *Public safety*

Bezpieczeństwo jest jedną z najważniejszych potrzeb ludności wpływających na komfort i warunki życia. Jednym z czynników wpływających na poczucie bezpieczeństwa przez mieszkańców jest sprawne funkcjonowanie służb porządku publicznego, organów ścigania. Ocena stanu bezpieczeństwa wewnętrznego kraju jest najczęściej dokonywana na podstawie statystyk policyjnych.

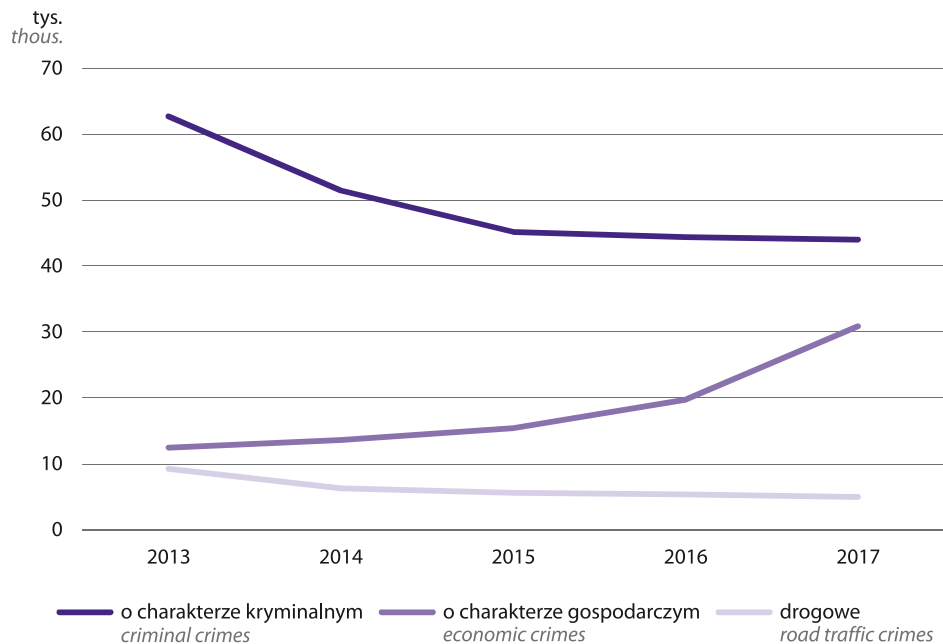
Przestępstwo stwierdzone jest to zdarzenie, co do którego w zakończonym postępowaniu przygotowawczym potwierdzono, że jest przestępstwem.

W 2017 r. w województwie małopolskim odnotowano 82,4 tys. przestępstw stwierdzonych ogółem w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, co stanowiło 10,9% ogólnej liczby przestępstw w Polsce. Liczba przestępstw stwierdzonych przez policję zmniejszyła się w latach 2013–2015, a następnie w latach 2016–2017 zanotowała tendencję wzrostową (wzrost ujawnialności głównie przestępstw gospodarczych i cyberprzestępczości). Jednak liczba przestępstw stwierdzonych w 2017 r. była niższa o 4,8% od notowanej w 2013 r.

Ponad połowa przestępstw stwierdzonych w 2017 r. (44,0 tys.) była przestępczością kryminalną, która w omawianych latach zmniejszyła się (o 29,8% w stosunku do 2013 r.). W grupie przestępstw kryminalnych w porównaniu z 2013 r. zmniejszyło się zarówno zagrożenie przestępczością przeciwko życiu i zdrowiu, jak i przestępczością przeciwko mieniu (odpowiednio: o 23,2% i 28,8%), co jest pozytywnym zjawiskiem wpływającym na poprawę bezpieczeństwa ludności. Spadła liczba zarówno poważnych przestępstw kryminalnych (zabójstwa, rozboje z bronią lub niebezpiecznym narzędziem), jak też przestępstw mniej groźnych w skutkach, lecz uciążliwych dla społeczeństwa, takich jak drobne kradzieże lub uszkodzenia mienia.

Wykres 40. Przepęstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych według rodzaju

Chart 40. *Ascertained crimes by the police in completed preparatory proceedings by type*

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw jest to stosunek liczby przestępstw wykrytych w danym roku (łącznie z wykrytymi po podjęciu z umorzenia) do liczby przestępstw stwierdzonych w danym roku, powiększonej o liczbę przestępstw stwierdzonych w podjętych postępowaniach, a umorzonych w latach poprzednich z powodu niewykrycia sprawców.

Wykrywalność sprawców przestępstw ogółem w województwie małopolskim wzrosła w latach 2013–2017 z 63,6% do 79,4% (dla porównania w kraju zwiększyła się w tym okresie z 67,0% do 71,7%). Ten pozytywny trend dotyczył także wykrywalności sprawców przestępstw kryminalnych, która zwiększyła się o 14,1 p. proc. (z 52,8% do 66,9%).

Wskaźnik zagrożenia przestępczością (liczba przestępstw stwierdzonych na 10 tys. ludności) w województwie małopolskim w 2017 r. wyniósł 243 (w kraju – 196). W 2013 r. odnotowano 258 przestępstw na 10 tys. ludności. W latach 2013–2017 wraz ze spadkiem ogólnej liczby stwierdzonych przestępstw kryminalnych zmniejszało się zagrożenie tą kategorią przestępstw (z 187 do 130 w przeliczeniu na 10 tys. ludności).

Rozdział 2

Chapter 2

Warunki życia ludności w powiatach województwa małopolskiego

Living conditions of the population in powiats of Małopolskie voivodship

2.1. Zasoby ludzkie

2.1. Human resources

2.1.1. Stan ludności i jego zmienność

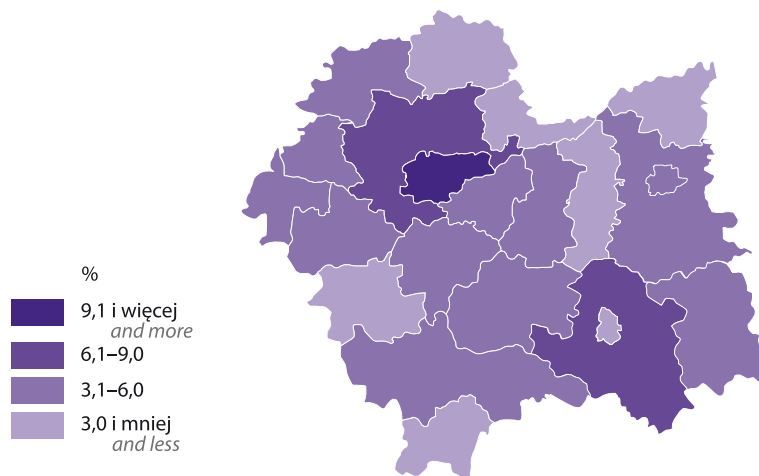
2.1.1. Size of population and its changeability

Wśród powiatów województwa małopolskiego w latach 2013–2017 najwyższą liczbą mieszkańców charakteryzował się Kraków. W 2017 r. zamieszkiwało w nim 767,3 tys. osób, które stanowiły 22,6% ogólnej liczby ludności województwa małopolskiego. Liczbą mieszkańców wyższą niż 200 tys. cechowały się powiaty: krakowski (8,1% ludności województwa), nowosądecki (6,3%) oraz tarnowski (5,9%). W powiecie proszowickim, miechowskim oraz dąbrowskim liczba ludności nie przekraczała 60 tys., a udział mieszkańców w strukturze ludności województwa był mniejszy niż 2%.

Mapa 7. Udział ludności powiatów w ogólnej liczbie ludności województwa w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 7. Share of powiats' population in total number of voivodship's population in 2017
As of 31 XII

W 2017 r. w 16 powiatach zanotowano dodatni przyrost rzeczywisty ludności, przy czym najwyższy – w powiecie krakowskim (2,3 tys. osób), a w dalszej kolejności w Krakowie (2,0 tys. osób) oraz powiecie wielickim (1,9 tys. osób). Największy ubytek ludności zanotowano w Tarnowie (o 0,5 tys.) Ujemny przyrost rzeczywisty charakteryzował także powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, miechowski, dąbrowski.

W 2017 r. najwyższe wartości współczynnika urbanizacji zanotowano (poza miastami na prawach powiatu) w powiatach: chrzanowskim (61,7%), oświęcimskim (52,9%) oraz olkuskim (48,8%). W 2013 r. również w tych samych powiatach udział ludności miejskiej był najwyższy. W 2017 r. do grupy powiatów o najniższych odsetkach ludności miejskiej zaliczały się powiaty tarnowski (11,9%) oraz krakowski (16,4%). W 15 powiatach wartość współczynnika urbanizacji zmniejszyła się w stosunku do 2013 r.

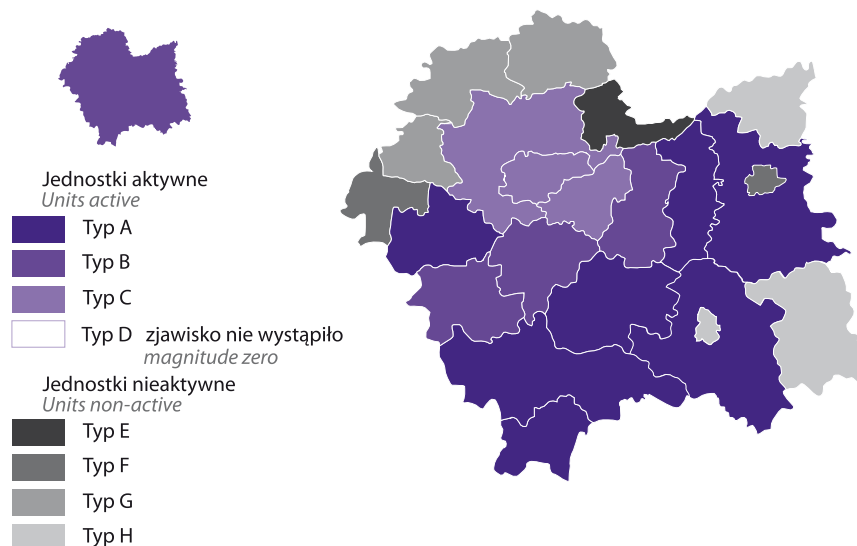
Współczynnik feminizacji jest to relacja liczby kobiet do liczby mężczyzn na danym obszarze, pomnożona przez 100; wskazuje ile kobiet przypada na 100 mężczyzn.

Powiaty województwa małopolskiego były znacznie zróżnicowane pod względem wartości współczynnika feminizacji. W 2017 r. najwięcej kobiet na 100 mężczyzn przypadało w miastach na prawach powiatu: Krakowie (114), Tarnowie (112) oraz Nowym Sączu (109). Najniższe wartości współczynnika zanotowano w powiatach limanowskim (100 kobiet), dąbrowskim oraz nowosądeckim (po 101 kobiet).

Zgodnie z typologią demograficzną jednostek przestrzennych według J.W. Webba⁹ większość, bo 13 powiatów województwa małopolskiego w 2017 r. można było zaliczyć do grupy powiatów aktywnych, w których występował przyrost ludności wynikający z relacji pomiędzy przyrostem naturalnym oraz saldem migracji stałej. Wśród powiatów rozwojowych dominował typ A – w 7 powiatach dodatni przyrost naturalny przewyższał ujemne saldo migracji. Z grupy powiatów, które w 2013 r. były jednostkami rozwojowymi, jedynie w powiecie dąbrowskim w 2017 r. zanotowano spadek liczby ludności spowodowany ujemnym saldem migracji, które nie zostało zrekompensowane przez dodatni przyrost naturalny, a więc zmianę grupy na nierozwojową. W stosunku do 2013 r. żaden z powiatów nie zmienił swojego charakteru z nieaktywnego na aktywny demograficznie. W grupach powiatów aktywnych i nieaktywnych demograficznie w stosunku do 2013 r. zmieniał się jedynie typ jednostek.

Mapa 8. Typologia demograficzna powiatów według Webba w 2017 r.

Map 8. Demographic typology of powiats according to Webb in 2017

W latach 2013–2017 większość powiatów cechowała się dodatnią wartością przyrostu naturalnego. W 2017 r. największe nadwyżki liczby urodzeń nad liczbą zgonów zanotowano w Krakowie (1,5 tys. osób) oraz powiatach nowosądeckim (1,2 tys. osób) i limanowskim (0,7 tys. osób). Wśród powiatów o ujemnym przyroście naturalnym liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń najbardziej w powiatach olkuskim (minus 0,3 tys. osób), chrzanowskim i miechowskim (po minus 0,2 tys. osób).

⁹ Patrz uwagi metodologiczne, str. 138.

Saldo migracji stałej w 2017 r. przyjęło wartości dodatnie w 7 powiatach województwa małopolskiego. Największy napływ ludności odnotowano w powiecie krakowskim (2,1 tys. osób), a w dalszej kolejności w Krakowie (2,0 tys. osób) oraz powiecie wielickim (1,6 tys. osób). Wśród powiatów charakteryzujących się ujemnym saldem migracji stałej największy odpływ ludności cechował miasta na prawach powiatu: Tarnów (minus 0,4 tys. osób) oraz Nowy Sącz (minus 0,3 tys. osób). Na saldo migracji wpływały też migracje zagraniczne ludności. W 2017 r. dodatnie saldo migracji zagranicznych odnotowano w 16 powiatach (najwyższe w Krakowie), podczas gdy w 2013 r. w żadnym powiecie liczba imigrantów nie zrównoważyła odpływu emigrantów.

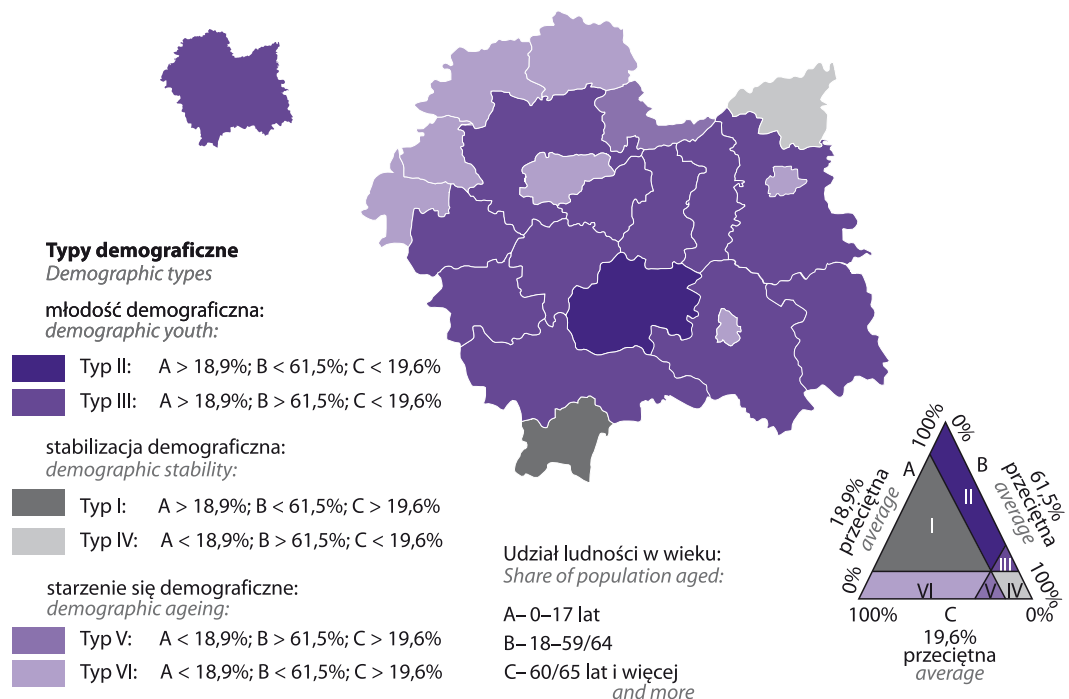
2.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu

2.1.2. Ageing of population and pace of this process

W stosunku do 2013 r. zwiększyła się wartość mediany, a więc wieku środkowego ludności, zarówno w przypadku województwa jak i we wszystkich jego powiatach. Obrazuje to powolny proces starzenia się populacji. Statystycznie najmłodszy mieszkańcy województwa małopolskiego pochodzili z powiatów limanowskiego i nowosądeckiego (odpowiednio 35,3 i 35,6 lat), natomiast najwyższe wartości mediany zanotowano w Tarnowie (43,2 lata). To właśnie w nim mediana wieku ludności w porównaniu z 2013 r. wzrosła najbardziej – o 2,0 lata. Najwolniej natomiast starzeć się mieszkańcy powiatu miechowskiego oraz Krakowa.

Mapa 9. Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku – trójkąt Osanna w 2017 r.

Map 9. Classification of powiats by age groups – Osanna triangle in 2017

Zgodnie z typologią trójkąta Osanna¹⁰, która przyporządkowuje jednostkę do typu demograficznego na podstawie struktury ludności według ekonomicznych grup wieku, 12 powiatów województwa małopolskiego cechowało się młodością demograficzną. Wśród nich w 11 przypadkach dominował typ III, w którym udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności był wyższy od przeciętnego,

¹⁰ Patrz uwagi metodologiczne, str. 137.

który w województwie wynosił 18,9%, podobnie jak udział ludności w wieku produkcyjnym (wyższy niż przeciętny 61,5%). Jednocześnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym był niższy od przeciętnej, która wynosiła 19,6%. Wśród 8 powiatów, które zaliczono do jednostek starzejących się znalazły się miasta na prawach powiatu oraz powiaty stanowiące północno-zachodnie krańce województwa. W tych przypadkach udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności był niższy niż przeciętna, natomiast udział ludności w wieku poprodukcyjnym – wyższy. Zgodnie z typologią stabilizacja demograficzna cechowała dwa powiaty – tatrzański i dąbrowski.

W stosunku do 2013 r. udział dzieci i młodzieży, a więc osób w wieku przedprodukcyjnym, w ogólnej liczbie ludności wzrósł jedynie w Krakowie oraz powiecie wielickim. Udział osób w wieku poprodukcyjnym zwiększył się natomiast w każdym powiecie, a największy wzrost zanotowano w Tarnowie (o 3,3 p. proc.) oraz w powiecie olkuskim (o 3,0 p. proc.). W 2017 r. najwyższym odsetkiem ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności cechował się Tarnów (24,2%), podczas gdy w 2013 r. by to powiat miechowski z udziałem na poziomie 21,3%.

W porównaniu z 2013 r. zwiększyły się także wartości współczynnika obciążenia demograficznego. Największy wzrost zanotowano w przypadku miast na prawach powiatu: Krakowa (o 8 osób) oraz Tarnowa (o 7 osób). W 2013 i w 2017 r. najniższą wartością współczynnika cechował się powiat dąbrowski (odpowiednio 55 oraz 56 osób), natomiast najwięcej osób w wieku nieprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym zanotowano w powiecie miechowskim (63 osoby w 2013 r. oraz 67 osób w 2017 r.).

Najwyższą wartością współczynnika płodności w 2017 r. cechował się powiat limanowski (54,45 urodzenia żywe na 1 tys. kobiet w wieku rozrodczym), a następnie nowosądecki (51,50). Najniższe wartości zanotowano w Tarnowie (37,03) oraz powiecie olkuskim (39,99). Liczba urodzeń żywych przypadająca na 1 tys. kobiet w wieku rozrodczym w stosunku do 2013 r. zwiększyła się w każdym z powiatów, a największy wzrost zanotowano w Krakowie (o 10,04 urodzeń żywych).

2.1.3. Stan zdrowia ludności

2.1.3. *Health of population*

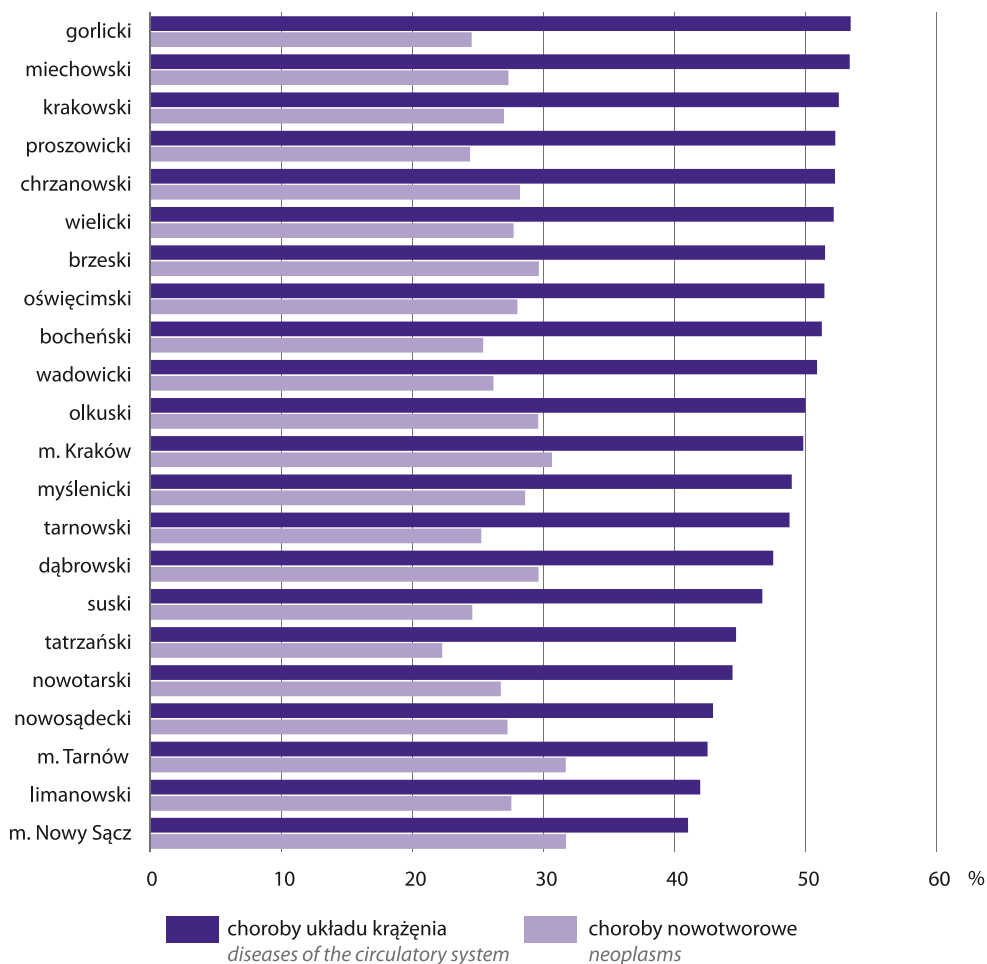
W latach 2013–2017 w województwie małopolskim liczba zgonów na 1 tys. ludności wynosiła 9. W 2017 r. najwyższą wartość współczynnika zanotowano w powiecie miechowskim – 13 zgonów. W powiatach chrzanowskim, olkuskim, oświęcimskim i proszowickim współczynnik umieralności wyniósł 11 zgonów. Najmniejszą liczbę zgonów na 1 tys. ludności zanotowano w powiatach limanowskim, myślenickim, nowosądeckim, nowotarskim oraz wielickim – współczynnik umieralności wyniósł w nich 8. W stosunku do 2013 r. liczba zgonów na 1 tys. ludności wzrosła o 1 w powiatach: dąbrowskim, myślenickim, olkuskim, oświęcimskim, wadowickim, a także w miastach na prawach powiatu: Krakowie i Tarnowie.

Analizując dane dotyczące zgonów niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych można zauważyć, że w stosunku do 2013 r. najwyższy wzrost wartości wskaźnika (o 6) zanotowano w powiecie dąbrowskim, natomiast największy spadek charakteryzował powiat proszowicki (o 5), w którym w 2017 r. nie wystąpiły zgony niemowląt. W 2017 r. najwyższa liczba zgonów niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych wystąpiła w powiecie dąbrowskim (8), a następnie w tarnowskim (7), a najniższa (poza powiatem proszowickim) w powiecie bocheńskim (2).

W latach 2013–2016 najczęstszą przyczynę zgonu stanowiły choroby układu krążenia. W 2016 r. województwie spowodowały one 49,0% zgonów, natomiast w powiatach województwa małopolskiego odsetek zgonów na skutek chorób krążenia wahał się od 41,0% w Nowym Sączu do 53,4% w powiatach gorlickim i miechowskim. W stosunku do 2013 r. największy wzrost udziału zgonów spowodowanych chorobami krążenia w ogólnej licznie zgonów nastąpił w powiecie proszowickim (o 6,1 p. proc.), a największy spadek w powiecie wadowickim (o 4,1 p. proc.).

Mieszkańcy województwa małopolskiego stosunkowo często umierali także z powodu chorób nowotworowych. W 2016 r. stanowiły one przyczynę 28,1% zgonów, a najwyższy odsetek w strukturze zgonów zanotowano w miastach na prawach powiatu: Tarnowie i Nowym Sączu (po 31,7%) oraz Krakowie (30,7%). Najmniejszy udział zgonów spowodowanych chorobami nowotworowymi w ogólnej liczbie zgonów zanotowano w powiecie tatrzańskim (22,3%). W porównaniu z 2013 r. odsetek zgonów na skutek chorób nowotworowych najbardziej zwiększył się w powiecie brzeskim (o 7,9 p. proc.), natomiast największy spadek zanotowano w powiecie proszowickim (o 4,5 p. proc.).

Wykres 41. Udział zgonów według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów według powiatów w 2016 r.
Chart 41. Share of deaths by selected causes in total number of deaths by powiats in 2016

Ze stanem zdrowia ludności związane są także warunki pracy. W 2017 r. w województwie liczba osób zatrudnionych w warunkach zagrożenia w przeliczeniu na 1 tys. osób zatrudnionych w badanej zbiorowości wyniosła 61. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w powiatach brzeskim (164 osoby) oraz chrzanowskim (135 osób), natomiast najniższe w powiatach dąbrowskim (18 osób) oraz myślenickim (23 osoby). W stosunku do 2013 r. największy wzrost wskaźnika (o 59 osób) wystąpił w powiecie brzeskim, a największy spadek (o 92 osoby) w Nowym Sączu.

W 2017 r. najwięcej osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy w przeliczeniu na 1 tys. pracujących odnotowano w powiecie gorlickim (8), a następnie w Nowym Sączu (7), natomiast najmniej w powiatach dąbrowskim i miechowskim (po 3 osoby).

2.1.4. Rynek pracy

2.1.4. Labour market

Pracujący w powiatach

Employed persons in powiats

W 2017 r. liczba pracujących (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) w województwie wyniosła 806,7 tys. i w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 11,9%. W okresie pięciu analizowanych lat liczba pracujących zwiększyła się we wszystkich powiatach, z wyjątkiem chrzanowskiego, gdzie odnotowano nieznaczny spadek liczby pracujących (o 0,5% mniej niż w 2013 r.). Największy wzrost liczby pracujących odnotowano w powiecie wielickim (o 36,1% więcej), a najmniejszy w Tarnowie (o 1,2% więcej).

W zbiorowości pracujących nieznacznie przeważały kobiety – 50,9% ogólnej liczby pracujących, a ich udział w porównaniu z 2013 r. zwiększył się o 0,4 p. proc. Największy odsetek pracujących kobiet w 2017 r. odnotowano w powiecie tatrzańskim (63,1%), najmniejszy zaś w powiecie olkuskim (44,4%).

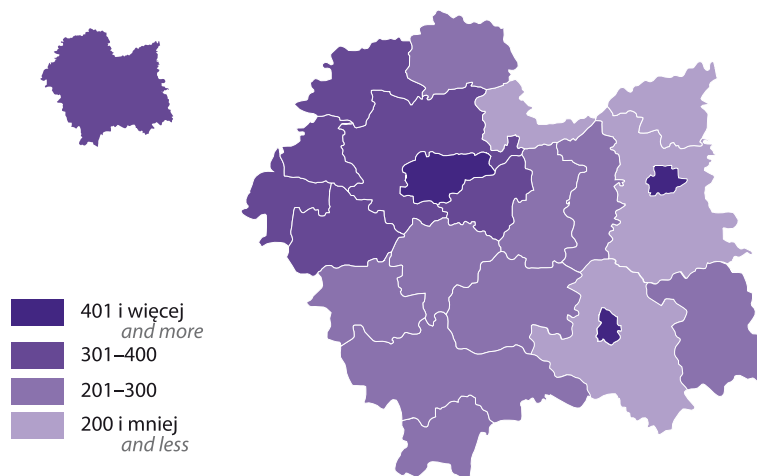
W 2017 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym pracowało 387 osób (340 w 2013 r.). W porównaniu z 2013 r. we wszystkich powiatach odnotowano wzrost wartości wskaźnika, przy czym najwyższy wzrost dotyczył miast na prawach powiatu: Krakowa, Nowego Sącza i Tarnowa. Wspomniane miasta cechowała w 2017 r. najwyższa liczba pracujących na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym: w Krakowie – 731 osób (620 w 2013 r.), Nowym Sączu – 663 (588) i Tarnowie – 607 (562). Pozostałe 19 powiatów cechowała niższa wartość wskaźnika niż przypadająca dla województwa, przy czym najmniej pracujących na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym odnotowano w powiecie dąbrowskim – 167 w 2017 r. (161 w 2013 r.), a w dalszej kolejności w tarnowskim – 170 (162) i proszowickim – 177 (154).

Mapa 10. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 10. Employed persons per 1000 working age population by powiats in 2017

As of 31 XII

Rozpatrując strukturę pracujących według wybranych sektorów ekonomicznych, w 2017 r. 30,8% (31,5% w 2013 r.) pracujących świadczyło pracę w sektorze przemysłu i budownictwa, przy czym najwyższy odsetek pracujących w tym sektorze odnotowano w powiecie olkuskim – 50,3% ogólnej liczby pracujących w powiecie (47,9% w 2013 r.), najniższy zaś w powiecie tatrzańskim – 9,5% (11,4%). W zbiorowości pracujących 27,3% (25,9%) świadczyło pracę w grupie sekcji: handel; naprawa pojazdów samochodowych;

transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja – powiatem o największym udziale pracujących w tych sekcjach był powiat tatrzański – 39,0% (39,8%), natomiast najniższy odsetek pracujących odnotowano w powiecie bocheńskim – 18,7% (19,1%).

Bezrobotni zarejestrowani

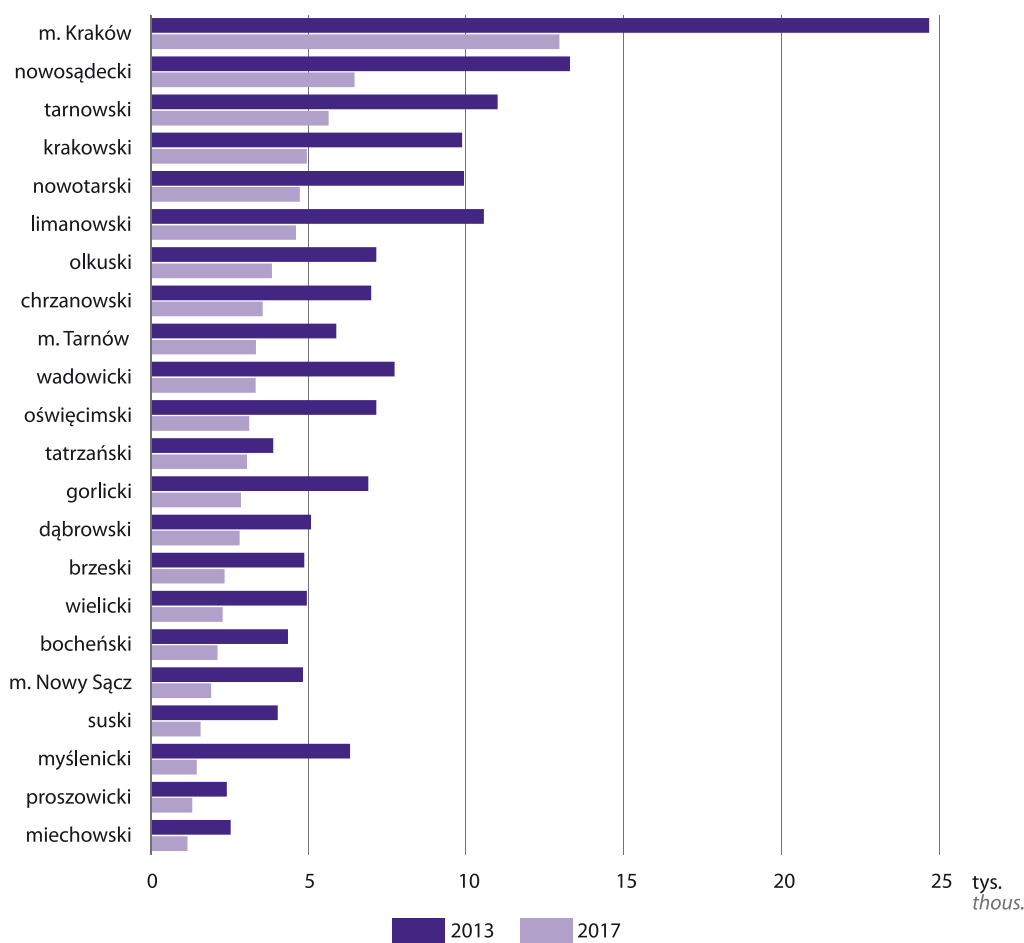
Registered unemployed persons

W stosunku do 2013 r. we wszystkich powiatach województwa małopolskiego zmniejszyła się liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych, jednak powiaty były pod tym względem bardzo zróżnicowane. Największy spadek bezrobotnych zarejestrowanych odnotowano w powiecie myślenickim (o 77,0%), a w dalszej kolejności w suskim (o 60,8%) oraz Nowym Sączu (o 60,3%). W powiecie tatrzańskim spadek był najmniejszy i wyniósł 21,5%, podczas gdy w całym województwie liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 51,7%. W połowie powiatów spadek liczby bezrobotnych przewyższał średni spadek w województwie.

Wykres 42. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych według powiatów

Stan w dniu 31 XII

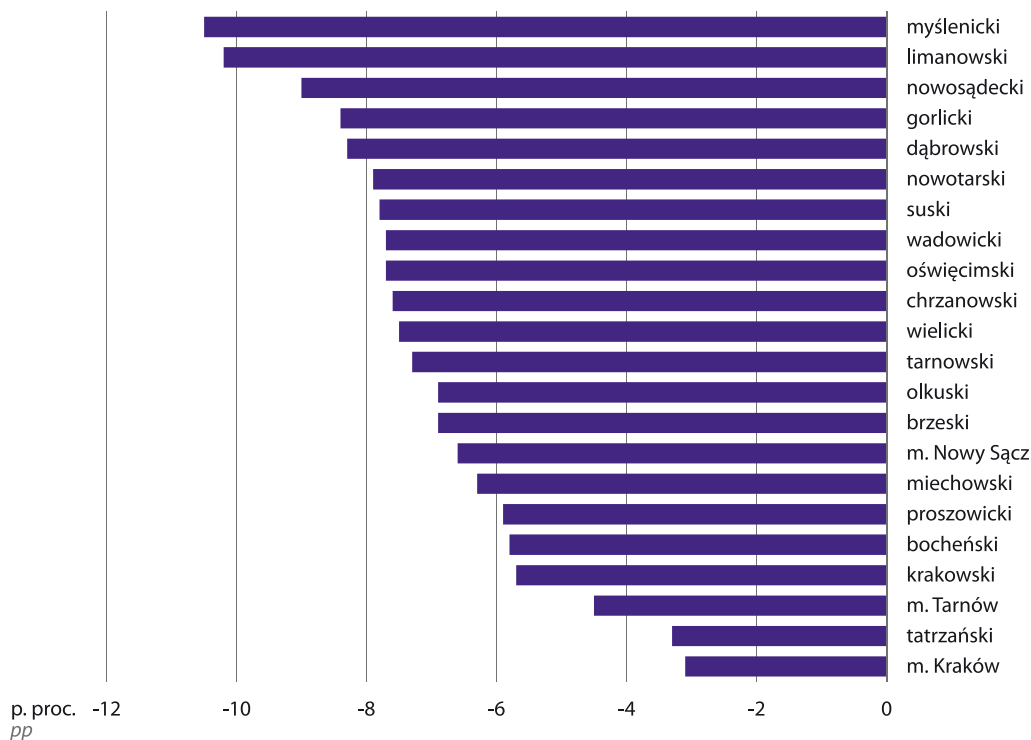
Chart 42. Number of registered unemployed persons by powiats
As of 31 XII

Powiaty województwa małopolskiego były znacznie różnicowane także pod względem stopy bezrobocia rejestrowanego. W 2017 r. w województwie wyniosła ona 5,3%. Najniższe wartości stopy bezrobocia zanotowano w Krakowie (2,7%) oraz powiecie myślenickim (3,0%), a najwyższe w powiatach dąbrowskim (12,0%) oraz tatrzańskim (10,3%). W stosunku do 2013 r. stopa bezrobocia zmniejszyła się we wszystkich powiatach województwa, a najbardziej w powiecie myślenickim (o 10,5 p. proc.). Najmniejszy spadek stopy bezrobocia zanotowano w Krakowie (o 3,1 p. proc.).

Wykres 43. Spadek stopy bezrobocia rejestrowanego w 2017 r. w stosunku do 2013 r. według powiatów

Chart 43. Decrease of registered unemployment rate in 2017 in relation to 2013 by powiats

W analizie danych dotyczących bezrobocia ważnym wskaźnikiem jest udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który w 2017 r. w województwie wyniósł 3,8%. Powiatami o najwyższych wartościach wskaźnika były dąbrowski (7,4%) oraz tatrzański (7,3%). Najniższym udziałem bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym cechował się powiat myślenicki (1,8%). W stosunku do 2013 r. wartość wskaźnika zmniejszyła się we wszystkich powiatach. Największy spadek zanotowano w powiecie limanowskim (o 7,7 p. proc.), natomiast najmniejszy w powiecie tatrzańskim (o 1,8 p. proc.).

W strukturze bezrobotnych według grup wieku największy odsetek stanowiły osoby w wieku 25–34 lata. W województwie ich udział w 2017 r. wyniósł 29,2% i zwiększył się w stosunku do 2013 r. o 0,6 p. proc. Wśród powiatów odsetek osób w wieku 25–34 lata w ogólnej liczbie bezrobotnych wahał się od 25,8% w Krakowie do 34,6% w powiecie dąbrowskim. W stosunku do 2013 r. wzrost udziału tej grupy wśród bezrobotnych wynoszący ponad 4 p. proc. zanotowano w powiatach nowosądeckim, suskim i nowotarskim, natomiast spadek o ponad 2 p. proc. charakteryzował Kraków oraz powiat chrzanowski.

Drugą grupę pod względem udziału wśród bezrobotnych stanowiły osoby w wieku 35–44 lata. Ich odsetek zwiększył się w województwie małopolskim z 18,9% w 2013 r. do 22,3% w 2017 r. Spadek udziału mniejszy niż 1 p. proc. zanotowano jedynie w dwóch powiatach – myślenickim i suskim. Wzrost oscylujący

wokół 5 p. proc. wystąpił w powiatach olkuskim, wadowickim i proszowickim. W 2017 r. wśród powiatów najwyższy udział tej grupy wśród bezrobotnych wystąpił w powiecie olkuskim (25,3%), natomiast najniższy w powiecie myślenickim (17,1%).

W latach 2013–2017 w strukturze osób pozostających bez pracy można zaobserwować stopniowy spadek udziału najmłodszej grupy bezrobotnych – poniżej 25 lat. Odsetek najbardziej zmniejszył się w powiecie miechowskim, a w dalszej kolejności w bocheńskim, tarnowskim i proszowickim i w każdym z tych powiatów spadek wyniósł ponad 14 p. proc. Najmniejszy spadek w stosunku do 2013 r. zanotowano w Krakowie (o 3,7 p. proc.). W 2017 r. największy udział bezrobotnych poniżej 25 roku życia w strukturze bezrobotnych wystąpił w powiecie proszowickim (23,0%), a najmniejszy zanotowano w Krakowie (6,8 %).

Z drugiej strony w analizowanym okresie wśród bezrobotnych z roku na rok większą część stanowili najstarsi bezrobotni – powyżej 55 roku życia. W województwie ich odsetek zwiększył się z 11,5% w 2013 r. do 16,8% w 2017 r. (o 5,3 p. proc.), a wzrost większy niż średni w województwie wystąpił w 12 powiatach. Największą zmianę odnotowano w powiatach myślenickim i miechowskim (wzrost udziału o ponad 8 p. proc.). Osoby pozostające bez pracy w wieku 55 i więcej lat stanowiły ponad 20% bezrobotnych w Krakowie oraz powiatach oświęcimskim i wielickim. Najwolniej odsetek bezrobotnych z tej grupy wieku zwiększał się w powiecie tatrzańskim – w stosunku do 2013 r. wzrost udziału w strukturze osób pozostających bez pracy wyniósł 1,6 p. proc. Najmniejszy odsetek bezrobotnych w wieku 55 lat i więcej odnotowano w powiecie dąbrowskim (10,6%).

Powiaty województwa małopolskiego były znacznie zróżnicowane pod względem zmian, jakie zachodziły w strukturze osób bezrobotnych w zakresie czasu pozostawania bez pracy. Podczas gdy w całym województwie odsetek osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy w ogólnej liczbie bezrobotnych zwiększył się o 1,2 p. proc. w stosunku do 2013 r., w powiatach zanotowano zmiany od spadku o 20,1 p. proc. w powiecie myślenickim do wzrostu o 8,8 p. proc. w powiecie brzeskim. W 2017 r. osoby pozostające bez pracy dłużej niż rok stanowiły 52,4% bezrobotnych w powiecie tatrzańskim i był to najwyższy udział wśród powiatów. Ponad 45,0% bezrobotnych pozostawało bez pracy dłużej niż rok w powiatach miechowskim, proszowickim i brzeskim. Najniższy udział w strukturze zanotowano w powiecie myślenickim (19,7%).

W każdym z powiatów w stosunku do 2013 r. zwiększył się w strukturze bezrobotnych udział osób pozostających bez pracy krócej niż 3 miesiące. Największy wzrost zanotowano w powiecie myślenickim (o 20,7 p. proc.) oraz w powiatach suskim, nowotarskim oraz limanowskim (ponad 10 p. proc.), a najmniejszy w powiatach brzeskim, tatrzańskim i bocheńskim (poniżej 1 p. proc.). W 2017 r. najwyższy odsetek osób pozostających bez pracy poniżej 3 miesięcy wśród bezrobotnych zanotowano w powiecie myślenickim (43,6%), a najniższy w powiecie tatrzańskim (20,3%).

2.2. Aktywność gospodarcza

2.2. *Economic activity*

2.2.1. Podmioty gospodarki narodowej

2.2.1. *Entities of the national economy*

W powiatach województwa małopolskiego obserwuje się rozwój przedsiębiorczości, czyli liczby podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 10 tys. ludności powiatu.

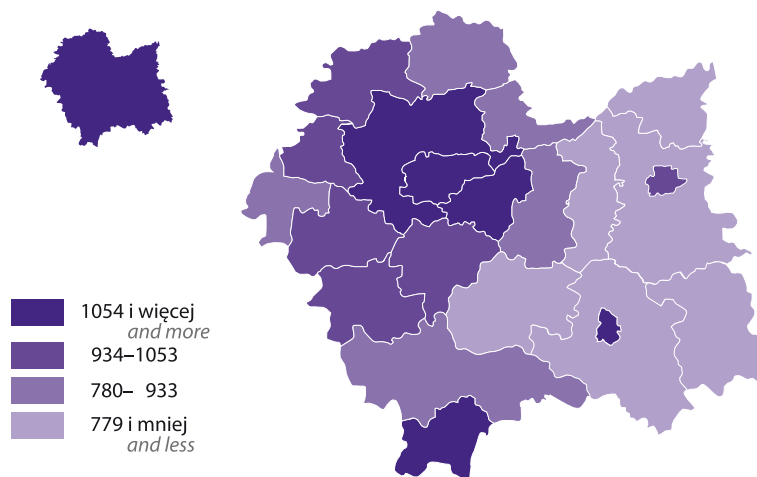
W 2017 r. w Krakowie na każde 10 tys. ludności przypadało 1805 podmiotów, a w powiatach tatrzańskim i wielickim oraz w Nowym Sączu, liczba podmiotów na 10 tys. ludności przekraczała średnią wojewódzką wynoszącą 1121 podmiotów. Najniższe natężenie podmiotów odnotowano w powiecie dąbrowskim, gdzie na 10 tys. ludności przypadały 563 podmioty, a w dalszej kolejności w powiecie tarnowskim (625).

W analizowanym okresie we wszystkich powiatach odnotowano wzrost omawianego wskaźnika. Największy przyrost podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2017 r. odnotowano w Krakowie (165), a w dalszej kolejności w powiecie krakowskim (82) i wielickim (79).

Mapa 11. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 11. *Entities of the national economy per 10 thous. population by powiats in 2017*
As of 31 XII

Podmioty prowadzące działalność to w większości podmioty sektora prywatnego, w 2017 r. najwyższy ich udział odnotowano w powiecie wielickim (98,5%), a najniższy w powiecie dąbrowskim (94,8%). Wśród podmiotów sektora prywatnego w każdym powiecie zdecydowaną większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, od 62,6% w Krakowie do 86,2% w powiecie limanowskim. W latach 2013–2017 w większości powiatów wystąpił spadek udziału osób fizycznych w ogólnej liczbie podmiotów, największy w Krakowie o 5,0 p. proc., a najmniejszy w powiecie tarnowskim o 0,1 p. proc. Wzrost udziału osób fizycznych w ogólnej liczbie podmiotów wystąpił jedynie w powiecie limanowskim (o 0,7 p. proc.).

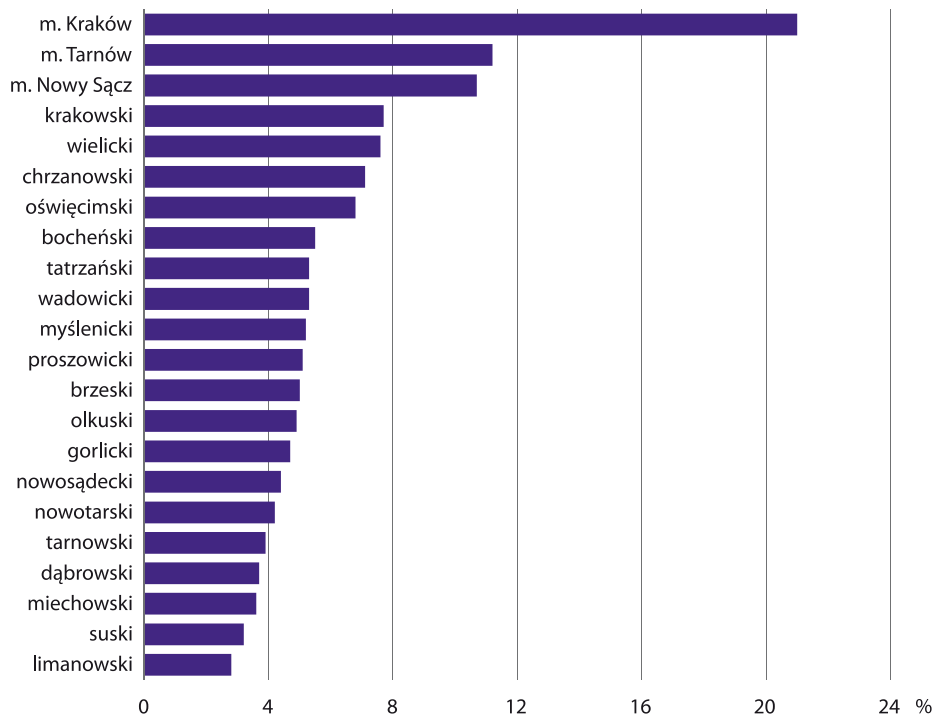
Przez cały analizowany okres widoczne było silne zróżnicowanie udziału spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów. Spółki handlowe swoje siedziby najchętniej lokowały w miastach na prawach powiatu. Ich udział w ogólnej liczbie podmiotów w 2017 r. wynosił: w Krakowie – 21,0%, w Tarnowie – 11,2%, w Nowym Sączu – 10,7%, przy średniej wojewódzkiej – 11,4%.

Spółki handlowe z kapitałem zagranicznym swoje siedziby miały przede wszystkim w Krakowie i w 2017 r. ich udział w ogólnej liczbie podmiotów wynosił 3,6%.

W 2017 r. największy udział podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie podmiotów odnotowano w powiecie tatrzańskim (97,1% ogólnej liczby podmiotów w powiecie), a największy udział podmiotów o liczbie pracujących 10–49 w powiecie dąbrowskim (odpowiednio 4,4%).

Wykres 44. Udział spółek handlowych w ogólnej liczbie podmiotów według powiatów w 2017 r.
Stan w dniu 31 XII

*Chart 44. Share of commercial companies in total number of entities by powiats in 2017
As of 31 XII*

W strukturze podmiotów według sekcji PKD w 2017 r. we wszystkich powiatach dominowały firmy należące do sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych (stanowiły ok. 25% wszystkich jednostek w powiatach). Najwyższy odsetek firm z sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych wystąpił w powiecie olkuskim (32,5% ogólnej liczby podmiotów w powiecie). Kolejną liczną sekcją pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów było budownictwo. Najwięcej firm budowlanych (29,9% ogólnej liczby podmiotów w powiecie) zarejestrowanych było w powiecie limanowskim.

2.3. Zamożność mieszkańców

2.3. Inhabitants' wealth

2.3.1. Wynagrodzenia

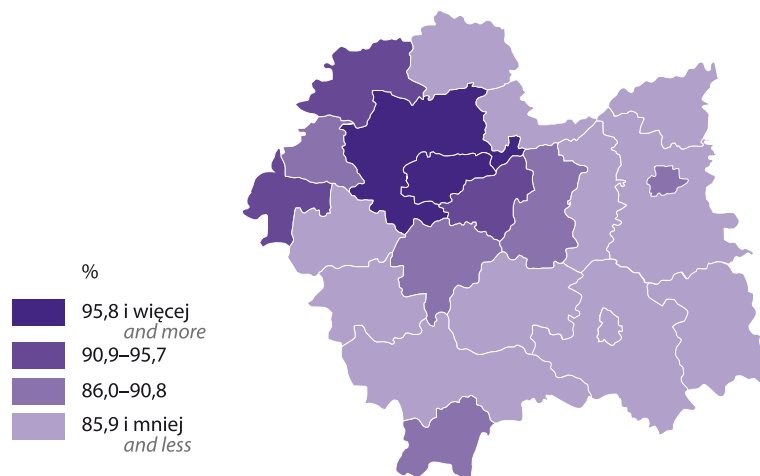
2.3.1. Wages and salaries

W 2017 r. w powiatach województwa małopolskiego występowało znaczne zróżnicowanie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (w podmiotach, w których liczba pracujących przekroczyła 9 osób). W omawianym okresie najwyższe wynagrodzenie brutto w wysokości 4966,21 zł otrzymali pracownicy zatrudnieni w Krakowie, w którym zlokalizowane firmy, instytucje i uczelnie zatrudniają wysokiej klasy specjalistów w wielu dziedzinach gospodarki. Wynagrodzenie tych osób wywierało istotny wpływ na poziom średniej płacy. Relatywnie wysoką średnią płacę otrzymywali również zatrudnieni w powiatach: krakowskim – 4858,10 zł i wielickim – 4164,14 zł, a także w powiatach w zachodniej części województwa:

olkuskim i oświęcimskim – odpowiednio 4139,58 zł i 4048,18 zł, przy średniej dla województwa wynoszącej 4347,10 zł. Najniższą przeciętną miesięczną płacę w 2017 r. odnotowano w powiecie tarnowskim oraz nowosądeckim i stanowiła ona około 77% przeciętnej płacy dla województwa.

Mapa 12. Udział przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w powiatach do średniego wynagrodzenia w województwie w 2017 r.

Map 12. Share of average monthly gross wages and salaries in powiats into average wages and salaries in the voivodship in 2017

2.3.2. Świadczenia społeczne

2.3.2. Social benefits

Świadczenie wychowawcze

Child raising benefit

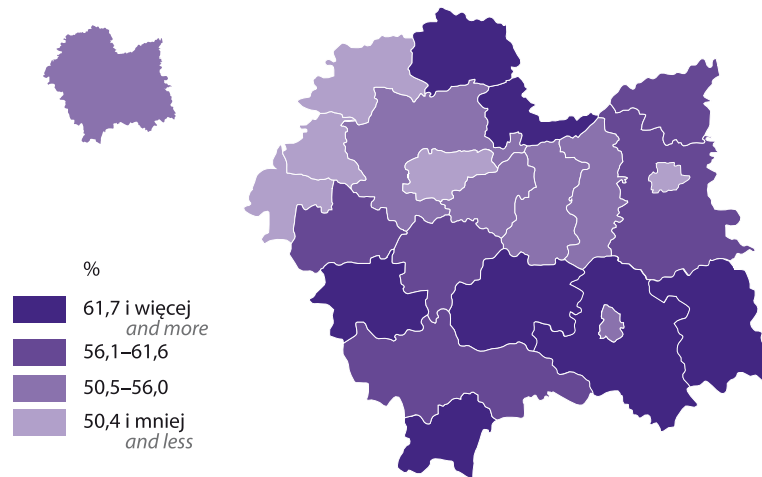
Między powiatami województwa małopolskiego można zauważyć geograficzne zróżnicowanie w poziomie korzystania rodzin ze świadczenia wychowawczego¹¹ (mierzonego udziałem dzieci, na które rodziny otrzymały świadczenie w ogólnej liczbie dzieci poniżej 18 roku życia). W powiatach południowej i południowo-wschodniej części województwa, oraz w powiatach proszowickim i miechowskim wskaźnik ten w grudniu 2017 r. przekraczał 61,5%, przy czym w powiecie nowosądeckim był najwyższy i wynosił 63,3%.

W zachodniej części województwa (powiaty: oświęcimski, chrzanowski i olkuski) odsetek dzieci, na które rodzice pobrali świadczenie wychowawcze nie sięgał 49% ogólnej liczby dzieci w tych powiatach (tj. o ponad 14 p. proc. mniej niż w powiecie nowosądeckim). Stosunkowo niski poziom wskaźnika – 49,4%, wystąpił także w Tarnowie, a najniższy w Krakowie – 41,1%.

¹¹ Opis według powiatów nie uwzględnia dodatku wychowawczego, wypłacanego na dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka.

Mapa 13. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według powiatów w grudniu 2017 r.

Map 13. Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by powiats in December 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

Podobnie jak wyżej (pod względem wartości maksymalnych i minimalnych) kształtowało się terytorialne zróżnicowanie powiatów województwa małopolskiego według wskaźnika: roczna kwota świadczenia wychowawczego na mieszkańca w 2017 r. Silne zróżnicowanie między powiatami w tym zakresie wynika z różnic we względnej liczbie dzieci poniżej 18 roku życia, tj. ich udziału w ogólnej liczbie ludności. Ponadto pomiędzy powiatami występuje znaczne zróżnicowanie w zakresie liczebności dzieci w rodzinach. Powiaty limanowski i nowosądecki charakteryzuje bardzo wysoki odsetek rodzin wielodzietnych¹², tj. z trojgiem i więcej dzieci na utrzymaniu. Kwoty świadczeń wychowawczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w tych powiatach były najwyższe w województwie i wynosiły odpowiednio 963 zł i 942 zł. Najniższa wartość tego wskaźnika wystąpiła w Krakowie (437 zł) i była ponad dwukrotnie mniejsza niż w powiatach limanowskim i nowosądeckim. Także stosunkowo niska kwota świadczeń wychowawczych na 1 mieszkańca – poniżej 520 zł, wystąpiła w Tarnowie oraz powiatach: chrzanowskim, oświęcimskim i olkuskim.

Świadczenia rodzinne

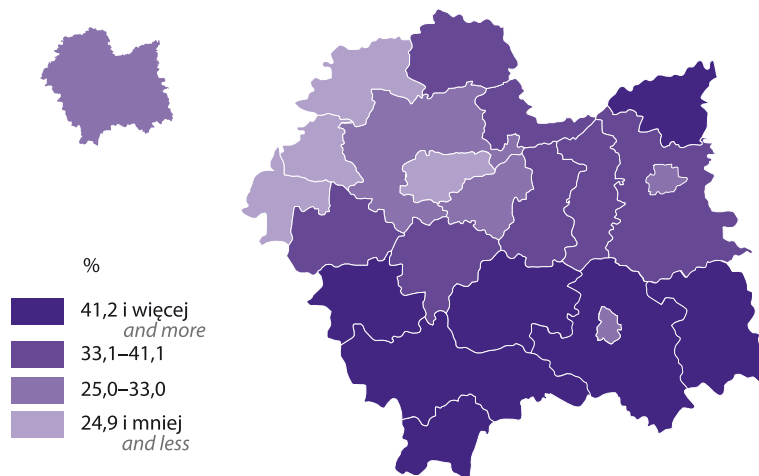
Family benefits

O poziomie korzystania ze świadczeń rodzinnych w poszczególnych powiatach świadczy wskaźnik udziału dzieci poniżej 18 roku życia, na które rodzice pobierają zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. W województwie małopolskim w układzie przestrzennym według powiatów występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. Różnice w tym zakresie pokrywają się ze zróżnicowaniem w opisanym wyżej poziomie korzystania ze świadczenia wychowawczego. W 2017 r. liczba dzieci poniżej 18 roku życia, na które rodzice pobierali zasiłek rodzinny była najwyższa w powiatach południowej części województwa: nowosądeckim i limanowskim, gdzie objęła blisko 50% populacji dzieci w tym wieku. Najmniejszy udział dzieci poniżej 18 roku życia, z uprawnieniem do zasiłku rodzinnego wystąpił w 2017 r. w Krakowie (12,1% dzieci w tym wieku) i w powiatach zachodniej części województwa: oświęcimskim (18,9%), chrzanowskim (22,1%) i olkuskim (22,4%).

¹² Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego 2011, powiat limanowski – 27,7%, a powiat nowosądecki – 25,1% i były to najwyższe udziały w skali kraju.

Mapa 14. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według powiatów w 2017 r.

Map 14. Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by powiats in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

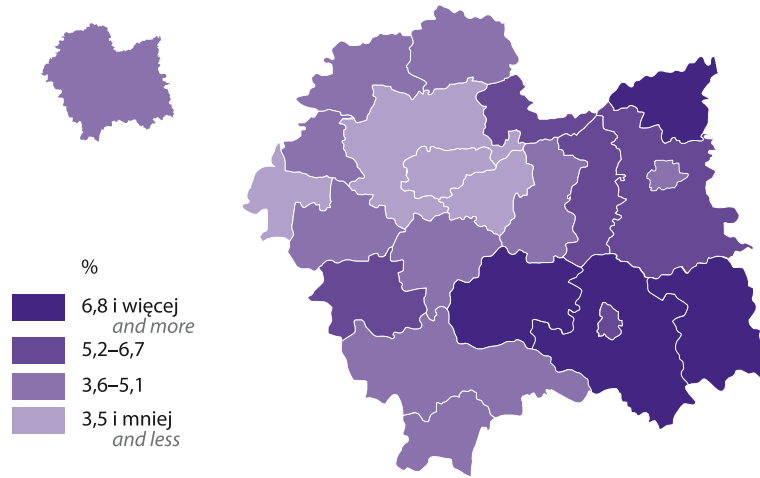
Podobne zróżnicowanie między powiatami wystąpiło w zakresie wskaźnika: kwota świadczeń rodzinnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2017 r. wskaźnik ten najwyższą wartość osiągnął w powiecie limanowskim (415 zł na mieszkańca), a następnie w nowosądeckim (409 zł na mieszkańca). Dwukrotnie niższy wskaźnik (około 200 zł na mieszkańca) wystąpił w powiatach: olkuskim, chrzanowskim i oświęcimskim. Najniższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (125 zł na mieszkańca).

Świadczenia środowiskowej pomocy społecznej

Benefits of social assistance

W 2017 r. między powiatami województwa małopolskiego występowało znaczne zróżnicowanie zasięgu korzystania z pomocy społecznej (tj. udziału beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności), podobne jak w 2013 r. Najwyższy udział beneficjentów tej pomocy w ogólnej liczbie ludności (9,0%–9,9%) wystąpił w tej samej co i w 2013 r. grupie powiatów – dąbrowskim, limanowskim, nowosądeckim i gorlickim, tylko w zmienionej kolejności. Podobnie jak w 2013 r., najniższy zasięg korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. występował w Krakowie i wynosił 2,8%. Stosunkowo niską wartość tego wskaźnika w 2017 r. (3,1%–3,6%), zanotowały te same co i w 2013 r. powiaty: krakowski, oświęcimski, wielicki i olkuski.

Mapa 15. Zasięg korzystania z pomocy społecznej według powiatów w 2017 r.
 Map 15. Range of benefiting from social assistance by powiats in 2017

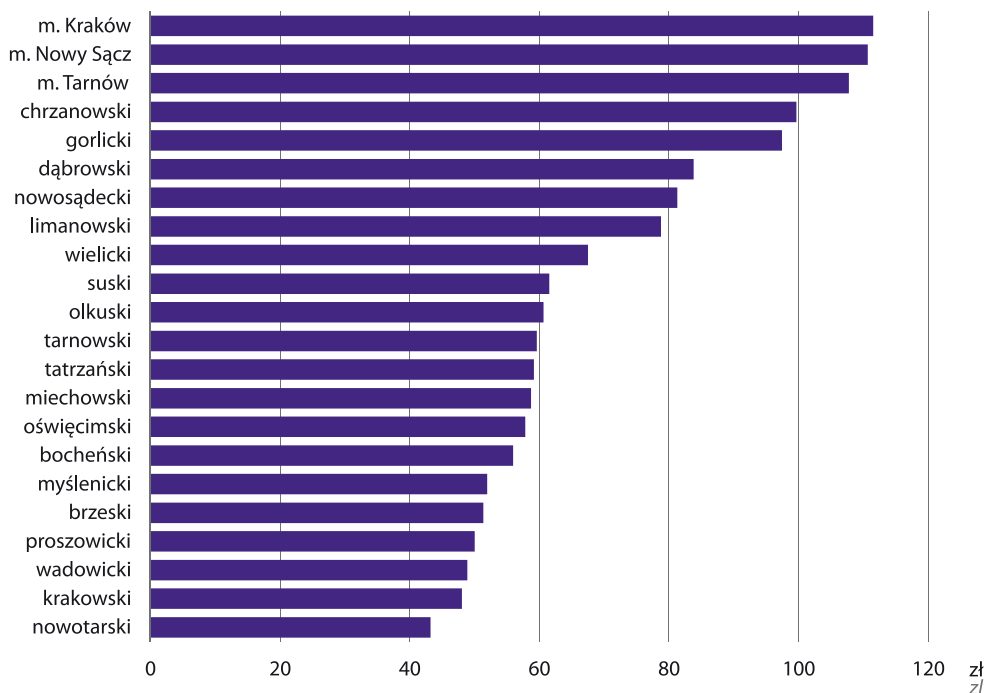
Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
 Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W 2017 r. we wszystkich powiatach województwa małopolskiego wystąpił spadek zasięgu korzystania z pomocy społecznej w porównaniu z 2013 r. W retrospektywnych porównaniach tego zasięgu można zauważyć regułę (obserwowaną także w danych wojewódzkich), że jeżeli początkowa wartość wskaźnika była wysoka, to i spadek był stosunkowo wysoki. Największy spadek udziału beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w 2017 r. w porównaniu z 2013 r. (o 4,1 p. proc.), wystąpił w powiatach nowosądeckim i gorlickim, a nieznacznie niższy w powiatach: limanowskim, myślenickim i dąbrowskim (odpowiednio o 3,3 p. proc., o 3,0 p. proc. oraz o 2,9 p. proc.). Minimalny spadek zasięgu, o 0,6 p. proc. w porównywanych latach wystąpił w Krakowie, a relatywnie niski (o mniej niż 1,5 p. proc.) w powiatach: krakowskim, olkuskim i tatrzańskim oraz w Tarnowie.

W 2017 r. wskaźnik: wartość świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca najwyższy poziom osiągnął w miastach na prawach powiatu Krakowie i Nowym Sączu – po 111 zł, a nieznacznie mniej – 108 zł, w Tarnowie. W Krakowie liczba świadczeniobiorców usług opiekuńczych w 2017 r. stanowiła 36,5% ogólnej liczby korzystających z tych usług w województwie małopolskim. Wartość tej pomocy znacznie podnosi ogólną wartość świadczeń. W powiatach – poza miastami na prawach powiatu, najwyższą wartość omawianego wskaźnika zanotowano w powiecie chrzanowskim – 100 zł oraz gorlickim – 97 zł. Najniższe wartości świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 r. (poniżej 50 zł), wystąpiły w powiatach: nowotarckim, krakowskim i wadowickim.

Wykres 45. Roczna wartość świadczeń środowiskowej pomocy społecznej na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.

Chart 45. Annual value of social assistance benefits per capita by powiats in 2017

Źródło: dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: data of the Ministry of Family, Labour and Social Policy.

W porównaniu z 2013 r. roczna kwota świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 r. była niższa w 6 powiatach, przy czym w powiecie proszowickim i w Nowym Sączu obniżyła się o ponad 10%. W pozostałych powiatach wartość tego wskaźnika była w 2017 r. wyższa niż w 2013 r. Kraków oraz powiaty chrzanowski i dąbrowski zanotowały największy wzrost w tym zakresie, odpowiednio o: 37%, 36% i 30%.

2.3.3. Zasoby mieszkaniowe

2.3.3. Dwelling stocks

W końcu 2017 r., podobnie jak i w poprzednich latach, najwięcej mieszkań (380,1 tys.) skupionych było w Krakowie. Stanowiły one 32,2% zasobów wojewódzkich (w 2013 r. – 31,0%). Drugim pod względem liczby mieszkań (86,3 tys.) był powiat krakowski, w którym znajdowało się, podobnie jak pięć lat wcześniej, 7,3% ogólnej liczby mieszkań w województwie. W pozostałych 20 powiatach, gdzie skupionych było prawie 2/3 zasobów wojewódzkich, udział mieszkań mieścił się w granicach od 1,1% do 4,7%. Najmniej zasobów mieszkaniowych zlokalizowanych było na terenie powiatu proszowickiego (13,2 tys.).

W porównaniu z końcem 2013 r. największy wzrost liczby mieszkań (poza Krakowem – o 9,7%), odnotowano w powiecie wielickim (o 8,0%), natomiast najmniejszy w powiecie miechowskim (o 1,5%).

Warunki mieszkaniowe

Living conditions

Najkorzystniejsze warunki mieszkaniowe pod względem zagęszczenia występowały w Krakowie, gdzie liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie w końcu 2017 r. wynosiła 2,02 (w 2013 r. – 2,19), a na 1 izbę 0,64 (pięć lat wcześniej – 0,69). Najmniej korzystne warunki mieszkaniowe odnotowano w powiecie nowosądeckim, gdzie na 1 mieszkanie przypadało 4,02 osoby (w 2013 r. – 4,05), a na 1 izbę 0,93 osoby (w 2013 r. – 0,95).

Tablica 21. Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie

Stan w dniu 31 XII

Table 21. Average number of persons per dwelling

As of 31 XII

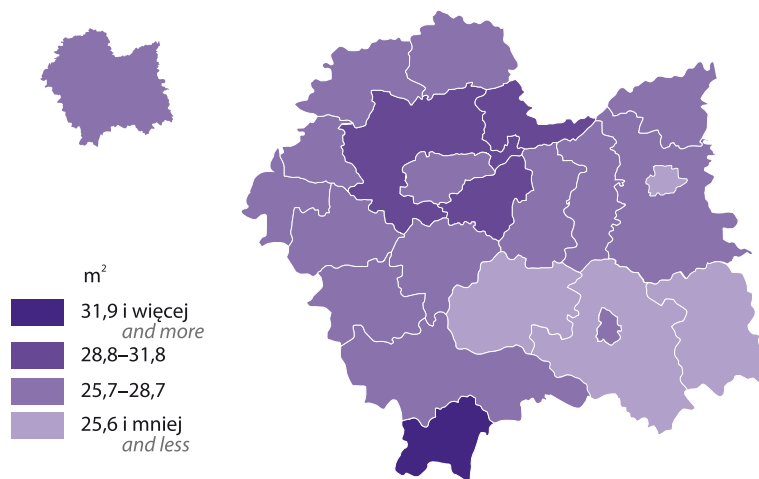
Wyszczególnienie Specification	2013	2014	2015	2016	2017
Województwo <i>Voivodship</i>	3,01	2,98	2,94	2,91	2,87
Powiaty: <i>Powiats:</i>					
bocheński	3,42	3,38	3,36	3,34	3,29
brzeski	3,48	3,45	3,42	3,39	3,34
chrzanowski	2,93	2,90	2,88	2,86	2,84
dąbrowski	3,67	3,63	3,60	3,57	3,53
gorlicki	3,52	3,49	3,46	3,42	3,39
krakowski	3,27	3,25	3,23	3,21	3,18
limanowski	3,92	3,89	3,86	3,83	3,79
miechowski	2,94	2,92	2,90	2,89	2,86
myślenicki	3,74	3,72	3,70	3,68	3,65
nowosądecki	4,05	4,03	4,02	4,01	4,02
nowotarski	3,68	3,66	3,63	3,60	3,57
olkuski	3,05	3,02	2,99	2,97	2,95
oświęcimski	3,09	3,07	3,04	3,02	2,99
proszowicki	3,43	3,41	3,37	3,34	3,32
suski	3,45	3,42	3,39	3,36	3,32
tarnowski	3,82	3,77	3,73	3,69	3,66
tatrzański	2,83	2,80	2,78	2,75	2,73
wadowicki	3,50	3,47	3,43	3,40	3,36
wielicki	3,29	3,26	3,24	3,23	3,21
Miasta na prawach powiatu: <i>Cities with powiat status:</i>					
Kraków	2,19	2,15	2,11	2,07	2,02
Nowy Sącz	2,85	2,83	2,82	2,80	2,79
Tarnów	2,62	2,60	2,56	2,54	2,52

Według stanu w dniu 31 XII 2017 r. największą przeciętną powierzchnią użytkową przypadającą na 1 osobę dysponowali mieszkańcy powiatu tatrzańskiego (33,7 m²), a najmniejszą mieszkańcy powiatu nowosądeckiego (22,6 m²). Wartości powyżej średniej wojewódzkiej, która wynosiła 27,3 m² na osobę osiągnęło 9 powiatów.

Mapa 16. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 16. Average useful floor area of dwelling per person by powiats in 2017
As of 31 XII

Standard mieszkań

Standard of dwellings

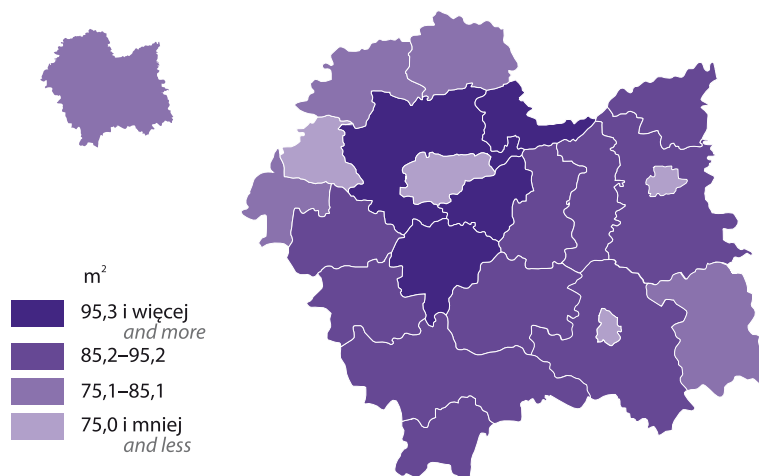
Standard mieszkań w powiatach określono wielkością mieszkania i liczbą izb w jednym mieszkaniu oraz wyposażeniem w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne.

W końcu 2017 r. przeciętna powierzchnia mieszkania w zasobach mieszkaniowych wynosiła 78,4 m². Największe mieszkania zlokalizowane były w powiecie proszowskim (100,5 m²), a najmniejsze skupione były w miastach na prawach powiatu oraz w powiecie chrzanowskim, przy czym podobnie jak w latach ubiegłych najniższy wskaźnik odnotowano w Krakowie – 57,7 m².

Mapa 17. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 17. Average useful floor area per dwelling by powiats in 2017
As of 31 XII

Podobne tendencje zauważono porównując mieszkania pod względem przeciętnej liczby izb, gdzie najwyższy omawiany wskaźnik zanotowano w powiecie tatrzańskim (4,70 izby). Mieszkania o najmniejszej liczbie izb i równocześnie o liczbie izb mniejszej od średniej wojewódzkiej (3,92 izby) znajdowały się w miastach na prawach powiatu: w Krakowie (3,13 izby), Tarnowie (3,60 izby) i Nowym Sączu (3,90 izby).

W końcu 2017 r. pod względem wyposażenia lokali mieszkalnych w podstawowe instalacje sanitarno-techniczne również wyróżniały się miasta na prawach powiatu, gdzie zanotowano największy odsetek instalacji w województwie. W badanym okresie najmniej mieszkań wyposażonych w wodociąg znajdowało się w powiecie brzeskim (88,9%), a w łazienkę, ustęp i centralne ogrzewanie w powiecie miechowskim (odpowiednio 79,3%, 83,6% i 60,9%). Największy odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe odnotowano w Tarnowie (94,2%), a najmniejszy w powiecie suskim (3,8%).

2.3.4. Mieszkania oddane do użytkowania

2.3.4. Dwellings completed

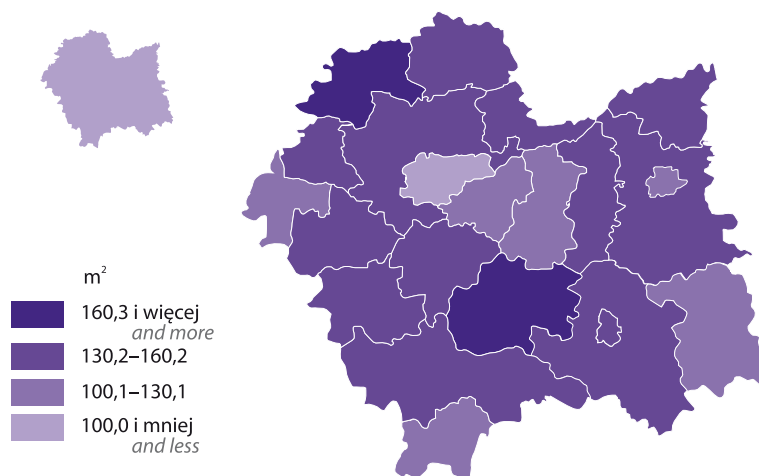
Województwo charakteryzowało się przestrzennym zróżnicowaniem liczby mieszkań oddanych do użytkowania. W 2017 r. podobnie jak i w latach ubiegłych najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w Krakowie (11,0 tys.), powiecie krakowskim (1,4 tys.) oraz wielickim (0,9 tys.). Stanowiły one łącznie 66,5% efektów budownictwa mieszkaniowego całego województwa. Najmniej mieszkań przekazano do użytkowania w powiecie proszowickim (91).

W porównaniu z 2013 r. wzrost liczby mieszkań wystąpił w 14 powiatach województwa małopolskiego, największy w powiecie brzeskim (o 73,8%). W pozostałych powiatach województwa oddano mniej mieszkań, a największy spadek odnotowano w powiecie nowosądeckim (o 66,2%).

Porównując powiaty pod względem wielkości nowo wybudowanych mieszkań, najmniejsze mieszkania (poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 93,4 m²) oddane zostały do użytkowania w Krakowie (56,1 m²). Największe mieszkania o przeciętnej powierzchni 178,7 m² przekazane zostały do użytkowania w powiecie limanowskim.

Mapa 18. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania według powiatów w 2017 r.

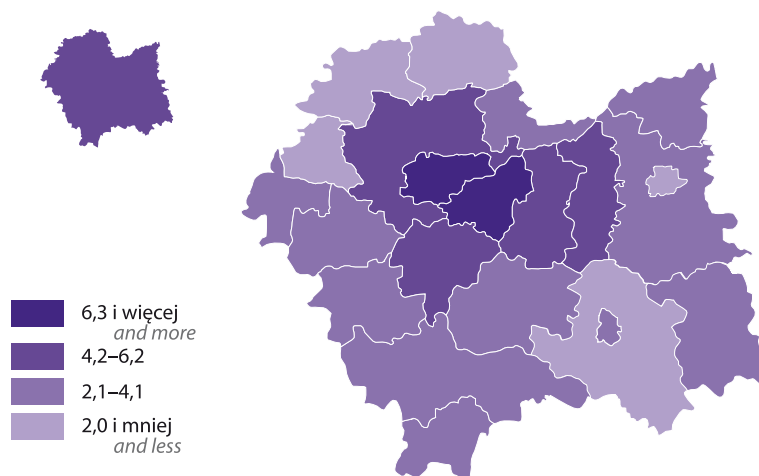
Map 18. Average useful floor area per dwelling completed by powiats in 2017

Miernik natężenia budownictwa mieszkaniowego, czyli liczba oddanych do użytkowania mieszkań na 1 tys. ludności, wyniósł w 2017 r. w województwie małopolskim 5,9. Najwyższy omawiany wskaźnik, poza Krakowem (14,4), wystąpił w powiecie wielickim (7,0). Najniższy wskaźnik nasilenia budownictwa odnotowano w powiecie nowosądeckim (1,0).

Mapa 19. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności według powiatów w 2017 r.

Map 19. Dwellings completed per 1000 population by powiats in 2017

W 2017 r. najwięcej mieszkań, na budowę których wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym zarejestrowano w Krakowie (12,9 tys.) oraz w powiatach ościennych – krakowskim i wielickim (odpowiednio 2,5 tys. i 1,7 tys.). Podobne tendencje można zauważyć w przypadku rozpoczętych budów, gdzie na wspomnianym obszarze rozpoczęto realizację 65,4% wszystkich nowych inwestycji w województwie. Najmniej pozwoleń oraz rozpoczętych budów w omawianym okresie zanotowano w powiecie proszowickim.

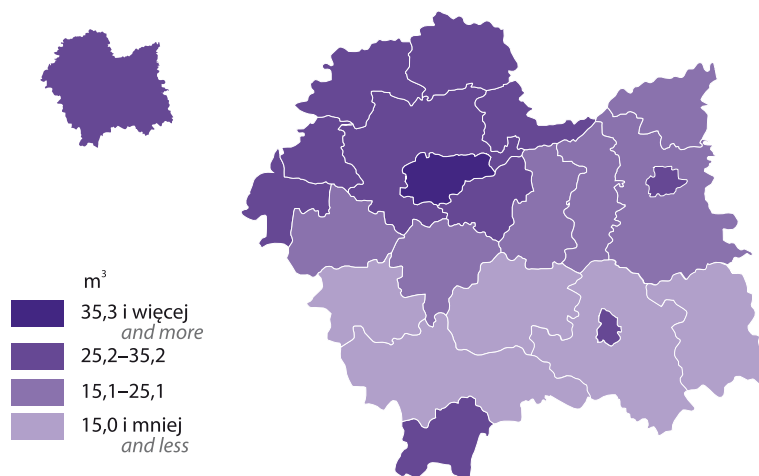
2.3.5. Infrastruktura komunalna

2.3.5. Municipal infrastructure

Dostępność sieci wodociągowej liczona udziałem ludności korzystającej z sieci do ogólnej liczby ludności wynosiła w 2017 r. w województwie małopolskim 81,6% (w 2014 r. – 80,5%). Mieszkańcy Tarnowa posiadali stuprocentowy dostęp do sieci wodociągowej. Wysokim wskaźnikiem charakteryzowały się także Kraków i powiat chrzanowski (odpowiednio – 99,7% i 99,3%). Najmniej mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej w powiecie suskim (39,4%).

W układzie przestrzennym przeliczając długość sieci wodociągowej na 100 km², największe zagęszczenie sieci było w Nowym Sączu (483,7 km), a najmniejsze w powiecie nowotarskim (25,2 km).

Największe średnie zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca w 2017 r. zarejestrowano w Krakowie (45,3 m³), najmniej wody w omawianym okresie zużył mieszkaniec powiatu suskiego (8,8 m³).

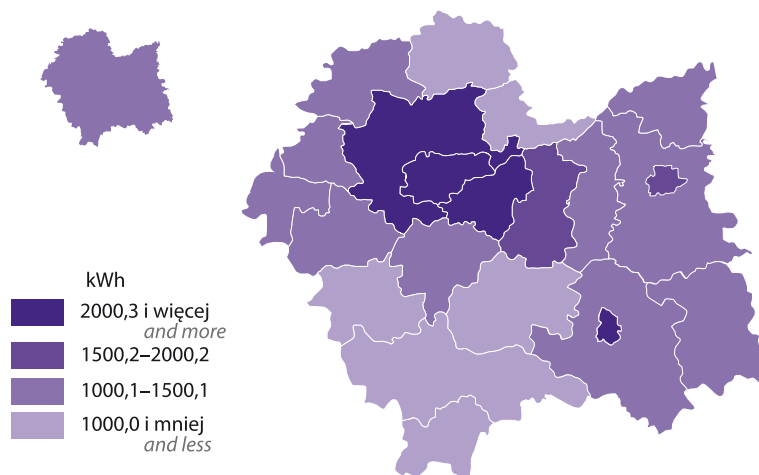
Mapa 20. Zużycie wody z wodociągów na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.*Map 20. Consumption of water from water supply systems per capita by powiats in 2017*

W 2017 r. w województwie małopolskim z sieci kanalizacyjnej korzystało 63,0% ogólnej liczby mieszkańców (w 2014 r. – 59,8%). Największy dostęp do sieci kanalizacyjnej posiadali mieszkańcy miast na prawach powiatu: Krakowa – 91,9%, Tarnowa – 87,8% oraz Nowego Sącza – 85,6%, a najmniejsi mieszkańcy powiatu miechowskiego – 29,1%.

Analizując zagęszczenie sieci kanalizacyjnej w końcu 2017 r. można zauważyć dużą rozpiętość między powiatami województwa małopolskiego. Najwyższy omawiany wskaźnik wystąpił w Nowym Sączu (580,4 km na 100 km²), a najslabiej skanalizowanym był powiat miechowski (20,2 km na 100 km²).

Znacznie zróżnicowany był dostęp do sieci gazowej w gospodarstwach domowych. Najwięcej ludności korzystało z sieci gazowej w Tarnowie – 94,4% ogółu mieszkańców, najmniejszy dostęp posiadali mieszkańcy powiatów suskiego i tatrzańskiego – po 4,1%.

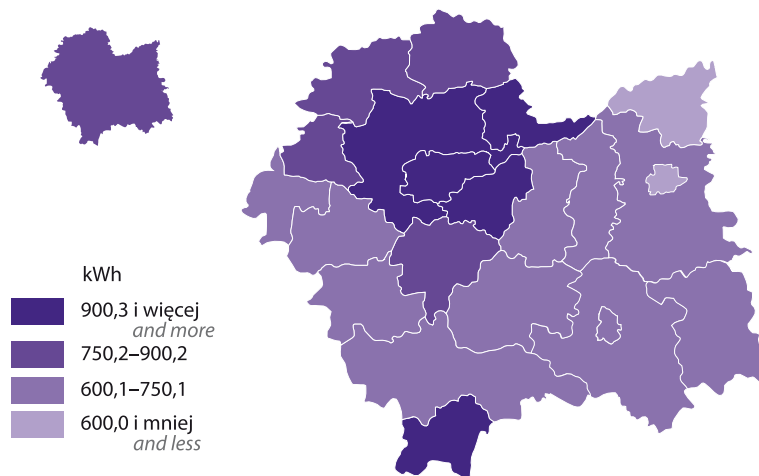
W układzie przestrzennym największe zagęszczenie sieci gazowej wystąpiło w Nowym Sączu (637,0 km na 100 km²), a najmniejsze w powiecie suskim (14,9 km na 100 km²). W 2017 r. zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca wśród powiatów województwa małopolskiego wahało się od 207,2 kWh w powiecie suskim, do 2637,0 kWh w powiecie wielickim.

Mapa 21. Zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.*Map 21. Consumption of gas from gas supply system in households per capita by powiats in 2017*

W 2017 r. wśród powiatów województwa małopolskiego największe zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych odnotowano w powiecie tatrzańskim (1282,3 kWh na 1 mieszkańca). Najmniejszym zużyciem prądu na 1 mieszkańca charakteryzował się powiat dąbrowski (543,2 kWh).

Mapa 22. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca według powiatów w 2017 r.

Map 22. Consumption of electricity in households per capita by powiats in 2017

2.4. Dostępność usług społecznych

2.4. Availability of social services

2.4.1. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

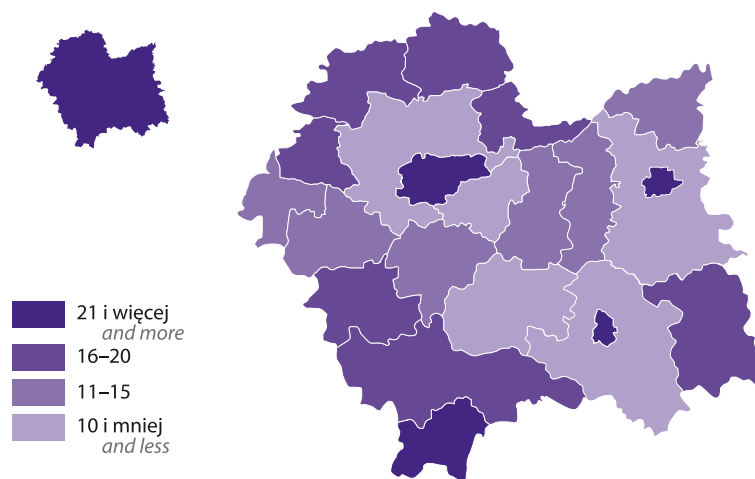
2.4.1. Health care and social welfare

Dostępność mieszkańców do lekarzy pracujących z pacjentami w powiatach znacznie różniła się pod względem liczby mieszkańców przypadających na 1 lekarza. W 2017 r. najkorzystniejsza sytuacja występowała w miastach na prawach powiatu, gdzie potencjalna liczba pacjentów przypadająca na 1 lekarza wynosiła: 172 w Krakowie, 213 w Tarnowie i 379 w Nowym Sączu – przy średniej wojewódzkiej 413 osób. Dużo wyższe wartości wskaźnika notowane były w powiatach. Najwięcej mieszkańców na 1 lekarza przypadało w powiecie tarnowskim – 1881, następnie w powiecie wielickim – 1739, krakowskim – 1447, nowosądeckim – 1039. Faktycznie jednak dostępność do lekarzy w tych powiatach była lepsza ze względu na bliskie sąsiedztwo dużych miast i możliwość korzystania ludności z usług tamtejszych lekarzy.

W porównaniu z 2013 r. w 9 powiatach odnotowano spadek liczby ludności w przeliczeniu na 1 lekarza, najwyższy w powiecie bocheńskim o 117 osób do 763 osób. Natomiast w pozostałych 13 powiatach zwiększyła się liczba mieszkańców przypadająca na 1 lekarza, najbardziej w powiecie olkuskim o 258 osób do 643 osób.

Mapa 23. Liczba lekarzy na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 23. Number of doctors per 10 thous. population by powiats in 2017
As of 31 XII

W latach 2013–2017 wzrastała liczba przychodni, co jest zjawiskiem korzystnym i pożądanym, widocznym w analizie zmiennej przedstawiającej liczbę ludności przypadającą na 1 przychodnię. Wskaźnik ten pozwala ocenić poziom dostępności tego rodzaju placówek dla mieszkańców. W 2017 r. najniższa liczba osób na 1 przychodnię wystąpiła w Krakowie – 1157 osób, w dalszej kolejności w Nowym Sączu – 1236 osób i powiecie myślenickim – 1330 osób. Powiatem o najwyższej wartości wskaźnika był powiat dąbrowski – 3295 osób na 1 przychodnię, następnie powiat wadowicki – 2962 osoby i tarnowski – 2454 osoby. We wszystkich powiatach, z wyjątkiem tarnowskiego odnotowano poprawę dostępności mieszkańców do przychodni w porównaniu z 2013 r. Największy spadek liczby osób na 1 przychodnię odnotowano w powiecie dąbrowskim – o 956 osób, choć i tak wartość wskaźnika pozostała najwyższa wśród powiatów.

Obok dostępności mieszkańców do przychodni, ważnym elementem jest też możliwość korzystania z porad u lekarzy. Wraz ze wzrostem liczby przychodni oraz mniejszym obciążeniem przychodni pacjentami wzrastała w większości powiatów liczba udzielonych porad przez lekarzy. Najniższe wartości wskaźnika (liczba porad udzielonych przez lekarzy w przeliczeniu na 1 mieszkańca) w 2017 r. odnotowano w powiatach: nowosądeckim (4,7), tarnowskim (4,8), wielickim (5,4), krakowskim i wadowickim (po 5,5). Najwięcej porad lekarskich udzielano w miastach na prawach powiatu: Nowym Sączu – średnio 14,2 porad na 1 mieszkańca, Krakowie – 14,1 porad oraz Tarnowie – 14,0 porad. Tak duże dysproporcje znajdują uzasadnienie w organizacji jednostek, świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia. W dużych miastach lekarze specjalistycznych zakładów opieki zdrowotnej udzielają porad również osobom mieszkającym w okolicznych powiatach. Zjawisko to widoczne było szczególnie w takich jednostkach terytorialnych jak: Tarnów i powiat tarnowski, Nowy Sącz i powiat nowosądecki oraz Kraków i sąsiadujące z nim powiaty krakowski i wielicki.

Dostępność ludności do leczenia szpitalnego mierzona jest m.in. liczbą łóżek w szpitalach. W analizowanym okresie w większości powiatów zaobserwowano spadek liczby łóżek w przeliczeniu na 10 tys. ludności. W 2017 r. najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w powiecie tatrzańskim (103,3 łóżka), następnie w Tarnowie (100,0 łóżek) i Nowym Sączu (92,0 łóżka). Najmniejszą liczbą łóżek na 10 tys. ludności dysponowano w powiatach: tarnowskim (5,8 łóżek), krakowskim (12,2 łóżek) i nowosądeckim (15,5 łóżek), a więc w powiatach zlokalizowanych w sąsiedztwie dużych miast, w których mieszkańcy wymienionych powiatów korzystają z opieki szpitalnej.

W ostatnich latach w województwie systematycznie zwiększała się liczba aptek ogólnodostępnych. W 2017 r. przeciętnie z 1 apteki korzystało 2931 osób, tj. o 49 osób więcej niż w kraju. W latach 2013–2017

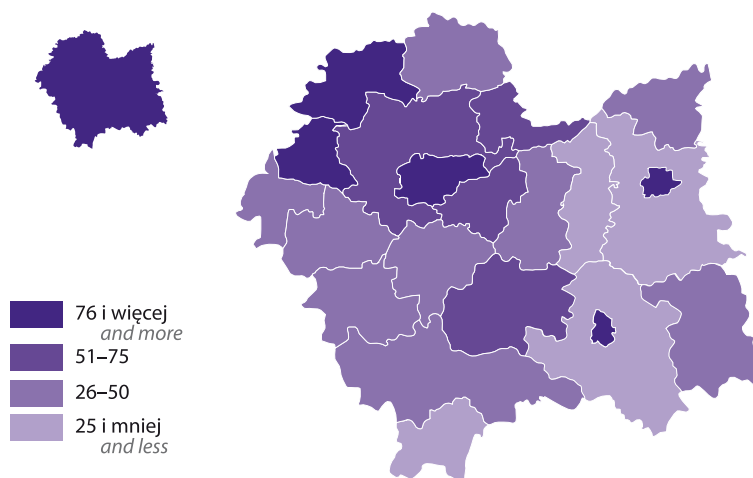
w większości powiatów zmniejszała się liczba mieszkańców przypadająca na 1 aptekę. Najłatwiejszy dostęp do aptek w 2017 r. mieli mieszkańcy miast na prawach powiatu, gdzie na 1 aptekę przypadała najmniejsza liczba osób: Tarnowie – 1828 osób, w Nowym Sączu – 2155 osób, w Krakowie – 2444 osób oraz mieszkańcy powiatów proszowickiego – 2425 osób, tatrzańskiego – 2520 osób, miechowskiego – 2596 osób. W 12 powiatach wartość wskaźnika przekroczyła średnią dla województwa. Najwięcej ludności na 1 aptekę w 2017 r. przypadało w powiecie nowosądeckim (4388 osób), wielickim (3912 osób) i tarnowskim (3871 osób).

W 2017 r. w województwie działało 135 punktów aptecznych uzupełniających infrastrukturę aptek. Ponad połowa punktów aptecznych (50,4% wszystkich działających w województwie) zlokalizowana była w sześciu powiatach: krakowskim, limanowskim, nowosądeckim, nowotarskim, tarnowskim i wadowickim.

W latach 2013–2017 poprawiła się sytuacja w zakresie opieki nad dziećmi w wieku 0–2 lat. W 2013 r. w 6 powiatach nie działał żaden żłobek, oddział żłobkowy czy klub dziecięcy. W powiatach myślenickim i tatrzańskim funkcjonowało tylko po jednym żłobku. Natomiast w 2017 r. w każdym powiecie działały już placówki oferujące opiekę najmłodszym dzieciom. W 2017 r. powstało 65 nowych placówek, najwięcej w Krakowie (28), a następnie w powiatach wielickim (6) oraz krakowskim i chrzanowskim (po 5). W końcu 2017 r. najwięcej żłobków i klubów dziecięcych funkcjonowało w Krakowie (182). W pozostałych powiatach liczba placówek opieki nad dziećmi do lat 3 była znacznie mniejsza i wynosiła od 19 placówek (w powiecie krakowskim i wielickim) do 1 placówki (w powiecie tatrzańskim). W porównaniu z 2013 r. ponad dwukrotnie zwiększyła się liczba miejsc w omawianych placówkach.

Mapa 24. Miejsca w żłobkach^a i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku 0–2 lata według powiatów w 2017 r.
Stan w dniu 31 XII

Map 24. Places in nurseries^a and children's clubs per 1000 children aged 0–2 by powiats in 2017
As of 31 XII

a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

Wskaźnik liczby dzieci w żłobkach, oddziałach żłobkowych i klubach dziecięcych w przeliczeniu na 1 tys. dzieci w wieku 0–2 lata w województwie małopolskim w 2017 r. wyniósł 89,1. Najwięcej dzieci przebywało w placówkach zlokalizowanych w dużych miastach: w Krakowie (233,3 dzieci w przeliczeniu na 1 tys. dzieci w wieku 0–2 lata), Tarnobrzegu (185,7), Nowym Sączu (108,5) oraz powiatach: olkuskim (92,6), wielickim (65,6) oraz limanowskim (63,5).

2.4.2. Edukacja

2.4.2. Education

Pierwszym etapem kształcenia w systemie oświaty jest wychowanie przedszkolne. Na przestrzeni ostatnich lat występowały zmiany w przepisach prawnych normujące wiek obowiązku odbycia rocznego przygotowania przedszkolnego w placówkach wychowania przedszkolnego (w latach 2013–2015 obniżenia do 5 lat, a następnie od 2016 r. podniesienia do lat 6) i w związku z tym zmieniała się również liczba przedszkoli i oddziałów przedszkolnych.

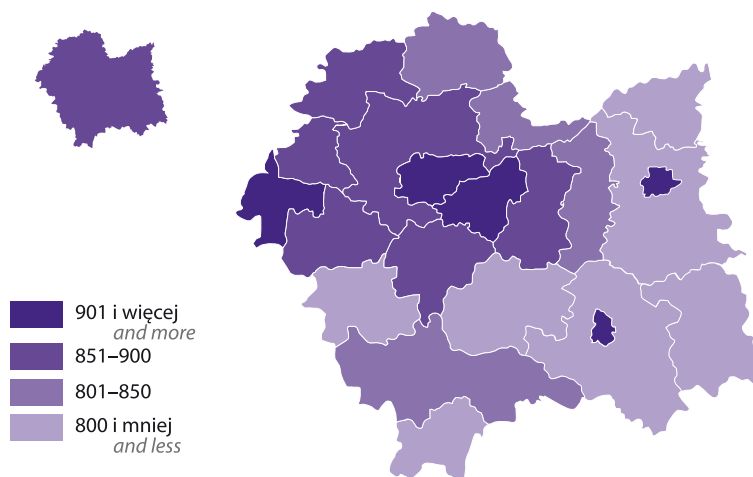
W roku szkolnym 2017/2018 najwięcej placówek wychowania przedszkolnego znajdowało się w Krakowie (394), następnie w powiecie krakowskim (216), nowosądeckim (193) i nowotarskim (171). Najmniejszą liczbę placówek notowano w powiatach dąbrowskim i miechowskim (po 33). W porównaniu z rokiem szkolnym 2013/2014 w pięciu powiatach nastąpił spadek liczby placówek, w tym po 4 placówki w powiatach: dąbrowskim, tarnowskim i wadowickim. W powiecie proszowickim działało tyle samo placówek, a w pozostałych powiatach zwiększyła się liczba placówek, najwięcej w Krakowie (o 35), a w dalszej kolejności w powiatach: wielickim (o 17), krakowskim (o 14) i nowotarskim (o 13).

Mimo zachodzących zmian w systemie oświaty rokrocznie rosła liczba miejsc w placówkach przedszkolnych. W roku szkolnym 2017/2018 największą liczbą miejsc w przedszkolach przypadającą na 1 tys. dzieci w grupie wiekowej 3–6 lat dysponował Tarnów – 1154 miejsca, następnie Kraków – 1124 miejsca i Nowy Sącz – 993 miejsca. Najniższe wartości wskaźnika zanotowano w powiecie miechowskim (346 miejsc), proszowickim (410 miejsc), nowosądeckim (489 miejsc). Na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w województwie przypadało przeciętnie 57 dzieci, najwięcej w Tarnowie – 90 dzieci, najmniej w powiecie proszowickim – 38 dzieci.

Odsetek dzieci w przedziale wiekowym 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w roku szkolnym 2017/2018 w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku mieszkających w województwie wyniósł 87,9%. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w miastach na prawach powiatu powyżej 100%. Przy analizie wskaźnika należy wziąć pod uwagę, iż dzieci mogą być dowożone do placówek przedszkolnych w innych gminach, w zależności od miejsca pracy rodziców. Rodzice mogą wybrać dowolną placówkę przedszkolną. Powiązane jest to także z dostępnością placówek w gminach, liczbą miejsc w placówkach, a także z trendem demograficznym wskazującym na ubytek ludności na wiejskich obszarach peryferyjnych przy jednoczesnym przyroście liczby mieszkańców wsi wokół największych miast, z których część dzieci uczęszczała do placówek przedszkolnych w miastach.

Mapa 25. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat według powiatów w roku szkolnym 2017/2018

Map 25. Number of children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 by powiats in the 2017/2018 school year

2.4.3. Kultura

2.4.3. Culture

Biblioteki

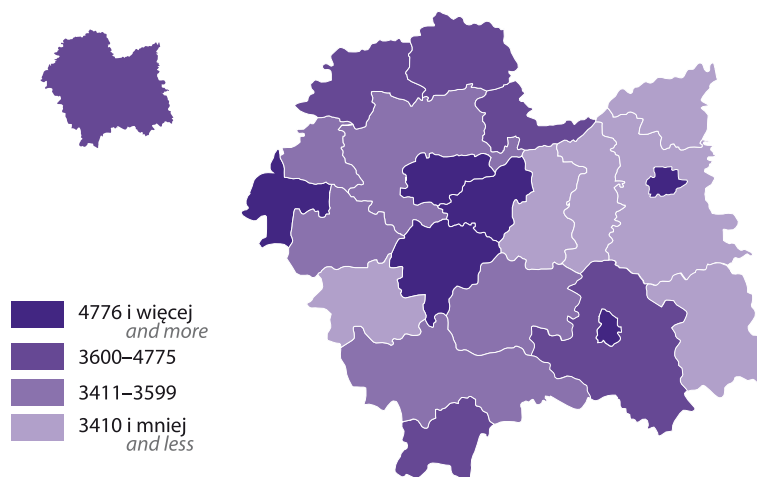
Libraries

W 2017 r. w województwie małopolskim na 1 placówkę biblioteczną przypadało 4,5 tys. osób (w 2013 r. – 4,3 tys. osób). W układzie przestrzennym według powiatów najkorzystniejszy wskaźnik utrzymał się w powiecie bocheńskim i suskim (po 2,7 tys. osób na 1 placówkę biblioteczną), a w dalszej kolejności w powiecie dąbrowskim (2,8 tys. osób). Najgorsza sytuacja pod tym względem od kilku lat utrzymuje się w miastach na prawach powiatu: Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie, gdzie na koniec 2017 r. na 1 placówkę biblioteczną przypadało odpowiednio: 11,1 tys. i 10,5 tys. i 8,4 tys. osób. W większości powiatów liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną wzrosła w porównaniu z 2013 r.

Mapa 26. Ludność na 1 placówkę biblioteczną według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 26. Population per public library by powiats in 2017
As of 31 XII

Księgozbiór bibliotek województwa na koniec 2017 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności wynosił 3268 woluminów (2013 r. – 3240 woluminów). Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie chrzanowskim (4887 woluminów), a w dalszej kolejności w powiecie suskim (4535 woluminów) i tarnowskim (4428 woluminów). Najniższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (2237 woluminów).

Nadal systematycznie maleje liczba wypożyczanych książek. W 2017 r. średnio na 1 czytelnika w województwie małopolskim wypożyczono 15,0 woluminów, podczas gdy w 2013 r. było to 15,6 woluminów. Najwyższy wskaźnik wypożyczeń na 1 czytelnika, powyżej 20 woluminów, odnotowano w powiecie dąbrowskim i olkuskim, natomiast najniższy w powiecie proszowickim (11,1 woluminów).

Kina

Cinemas

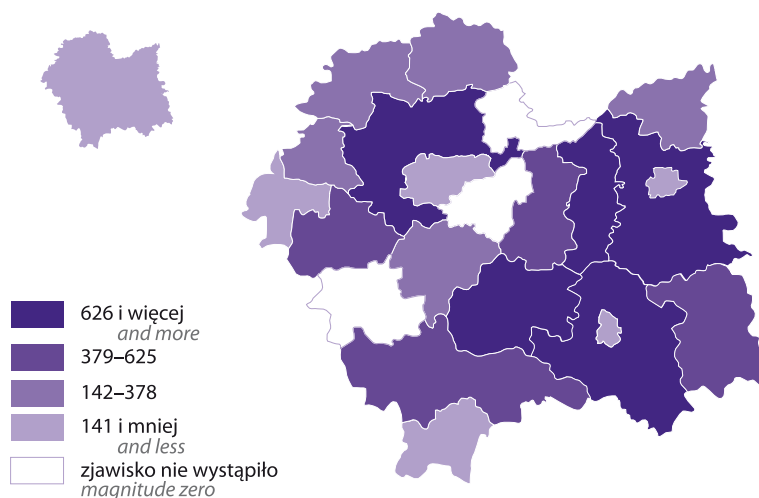
W 2017 r. w województwie funkcjonowało 44 kin stałych i w porównaniu z 2013 r. ich liczba zmalała o 5 obiektów. Przeciętnie na 1 miejsce w kinach stałych przypadało 137 osób.

Wśród powiatów najkorzystniejszy wskaźnik, mierzony liczbą ludności na 1 miejsce w kinach stałych odnotowano w Nowym Sączu (47 osób), a w dalszej kolejności w Krakowie (53 osoby) i w Tarnowie (62 osoby). Najmniej korzystna wartość omawianego wskaźnika wystąpiła w powiecie krakowskim (4581 osób), a następnie w powiecie limanowskim (1541 osób) i tarnowskim (1071 osób). W trzech powiatach (proszowickim, suskim i wielickim) nie działało ani jedno kino stałe.

Mapa 27. Ludność na 1 miejsce w kinach stałych według powiatów w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 27. Population per seat in fixed cinemas by powiats in 2017
As of 31 XII

Muzea

Museums

W 2017 r. w województwie małopolskim działały 132 muzea (łącznie z oddziałami muzealnymi). W porównaniu z 2013 r. liczba muzeów wzrosła o 13 placówek, tj. o 10,9%. Placówki muzealne znajdowały się we wszystkich powiatach województwa, przy czym najwięcej (64 placówki) zlokalizowanych było w Krakowie (48,5% wszystkich placówek muzealnych województwa), najmniej (tylko po jednej) w powiecie dąbrowskim, miechowskim i proszowickim.

Najliczniej zwiedzano muzea w Krakowie oraz w powiecie oświęcimskim i wielickim. Łącznie w wymienionych powiatach skupionych było 84,9% wszystkich zwiedzających muzea w województwie. Pod względem liczby zwiedzających w przeliczeniu na 10 tys. ludności przodował powiat wielicki (140,0 tys. osób), a w dalszej kolejności oświęcimski (139,1 tys. osób). Najniższy wskaźnik odnotowano natomiast w powiecie proszowickim (326 osób), a następnie limanowskim (652 osoby).

2.4.4. Turystyka

2.4.4. Tourism

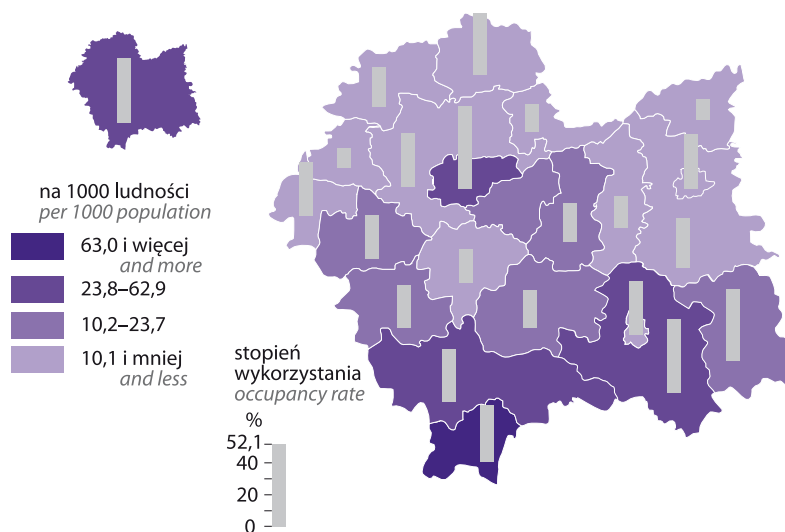
W 2017 r. najwięcej obiektów turystycznych w województwie małopolskim było zlokalizowanych w powiecie tatrzańskim – 525, a najwięcej miejsc noclegowych znajdowało się w Krakowie – 32,0 tys. Te dwie jednostki oraz powiaty nowosądecki i nowotarski charakteryzowały się najlepiej rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i wyraźnie odstawały na tle pozostałych – we wszystkich czterech skupionych było łącznie 78,0% obiektów i 80,3% wszystkich miejsc noclegowych w województwie.

Pod względem liczby noclegów i korzystających z nich turystów dominującą pozycję zajmował Kraków, w którym w 2017 r. udzielono 5,3 mln noclegów (40,0% wszystkich w województwie), w tym 2,9 mln turystom zagranicznym (82,7% w województwie). Kolejny był powiat tatrzański z 3,0 mln udzielonych noclegów (8,0% turystom zagranicznym) oraz nowosądecki, gdzie udzielono 2,1 mln noclegów, w tym 2,6% turystom zagranicznym.

Najsłabiej rozwiniętą infrastrukturę turystyczną posiadały powiaty znajdujące się w północnej części województwa: chrzanowski, olkuski, miechowski, proszowicki i dąbrowski, w których w 2017 r. znajdowało się łącznie jedynie 2,0% obiektów i 1,4% miejsc noclegowych (udzielono w nich jedynie 0,7% wszystkich noclegów w województwie). W latach 2016–2017 odnotowano wzrost liczby udzielonych noclegów w 15 powiatach – największy w powiecie tarnowskim (o 26,8%), a następnie w Nowym Sączu (o 19,0%) oraz powiecie olkuskim (o 18,0%). W 7 powiatach liczba udzielonych noclegów zmniejszyła się – najbardziej w powiecie brzeskim (o 11,5%), wadowickim (o 9,0%) oraz dąbrowskim (o 7,0%).

Mapa 28. Miejsca noclegowe^a i stopień ich wykorzystania według powiatów w 2017 r.

Map 28. Number of beds^a and rate of their occupancy by powiats in 2017

^a Stan w dniu 31 VII.
a As of 31 VII.

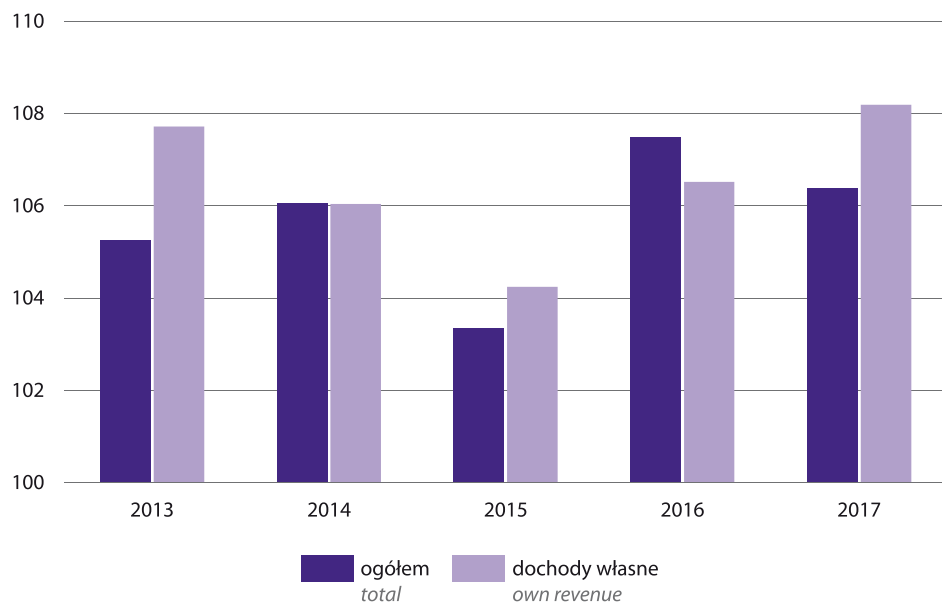
2.4.5. Dochody i wydatki budżetów powiatów i miast na prawach powiatu

2.4.5. Revenue and expenditure of powiats and cities with powiat status budgets

Zadaniem jednostek samorządowych wynikającym z ustawy o samorządzie jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców oraz stworzenie im odpowiednich warunków rozwoju. W praktyce realizacja tych zadań w znacznej mierze uzależniona jest od poziomu zamożności jednostek oraz możliwości zdobycia dodatkowych środków finansowych. W 2017 r. dochody ogółem zgromadzone w budżetach powiatów i miast na prawach powiatu wyniosły 8202 mln zł, czyli o 25,3% więcej w odniesieniu do 2013 r. i o 6,4% w relacji do roku poprzedniego. Najwyższą dynamikę dochodów w latach 2013–2017 odnotowano w 2016 r. (7,5%). Najwyższy wzrost dochodów (w relacji do 2013 r.) przekraczający przeciętny poziom w województwie odnotowano w powiatach wielickim (o 48,0%) i Nowym Sączu (o 33,9%), natomiast w powiatach brzeskim, dąbrowskim, miechowskim i nowosądeckim dochody spadły. W 2017 r. na 1 mieszkańca województwa z budżetów powiatów i miast na prawach powiatu przypadało przeciętnie 2422 zł dochodów ogółem, czyli o 473 zł więcej niż w 2013 r., a najwyższy wzrost odnotowano w budżetach miast na prawach powiatu – Nowym Sączu (o 1548 zł) i Krakowie (o 1547 zł).

Wykres 46. Dynamika dochodów budżetów powiatów i miast na prawach powiatu
rok poprzedni=100

Chart 46. Indices of revenue of powiats and cities with powiat status budgets
previous year=100

Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem, na którą mogą wpływać podejmowane decyzje władz jednostek samorządowych. O ich kształcie decydują również wprowadzane zmiany legislacyjne w zakresie finansów publicznych, ściślej wiążące poziom dochodów własnych z aktywnością i finansami lokalnych przedsiębiorstw oraz zamożnością mieszkańców. W 2017 r. dochody własne powiatów i miast na prawach powiatu osiągnęły wartość 4612 mln zł i stanowiły 56,2% dochodów ogółem (w 2013 r. – 55,3%), co dało większe możliwości dowolnego ich wykorzystania.

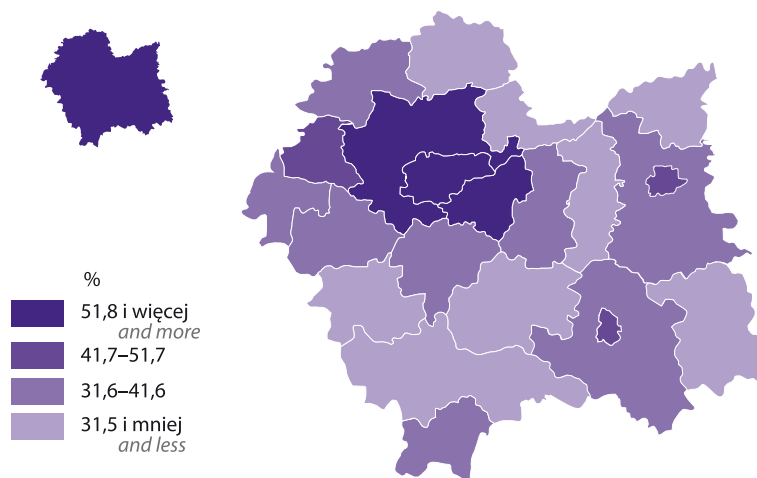
Zmiany w dochodach przebiegały w stosunkowo wyrównanym tempie, stąd też grupy powiatów o najwyższym i najniższym udziale dochodów własnych w dochodach ogółem w 2017 r. pozostały te same, co w 2013 r. Najwyższy udział odnotowano w miastach na prawach powiatu (Krakowie, Nowym Sączu

i Tarnowie) oraz w rozwiniętych gospodarczo powiatach z północno-zachodniej części województwa – chrzanowskim, krakowskim i wielickim. Jednocześnie najniższy udział dochodów własnych wystąpił ponownie w powiatach dąbrowskim i nowotarskim.

W 2017 r. na 1 mieszkańca województwa z dochodów własnych budżetów powiatów i miast na prawach powiatu przypadało średnio 1362 zł (o 284 zł więcej, niż w 2013 r.). Silna dominacja miast na prawach powiatu, w których odnotowano najwyższe wartości: Kraków (4319,22 zł), Tarnów (2969,19 zł) i Nowy Sącz (2581,32 zł) spowodowała, że średni poziom w województwie przekroczyły jedynie te jednostki.

Mapa 29. Udział dochodów własnych w dochodach ogółem budżetów powiatów i miast na prawach powiatu w 2017 r.

Map 29. Share of own revenue in total revenue of powiats and cities with powiat status budgets in 2017

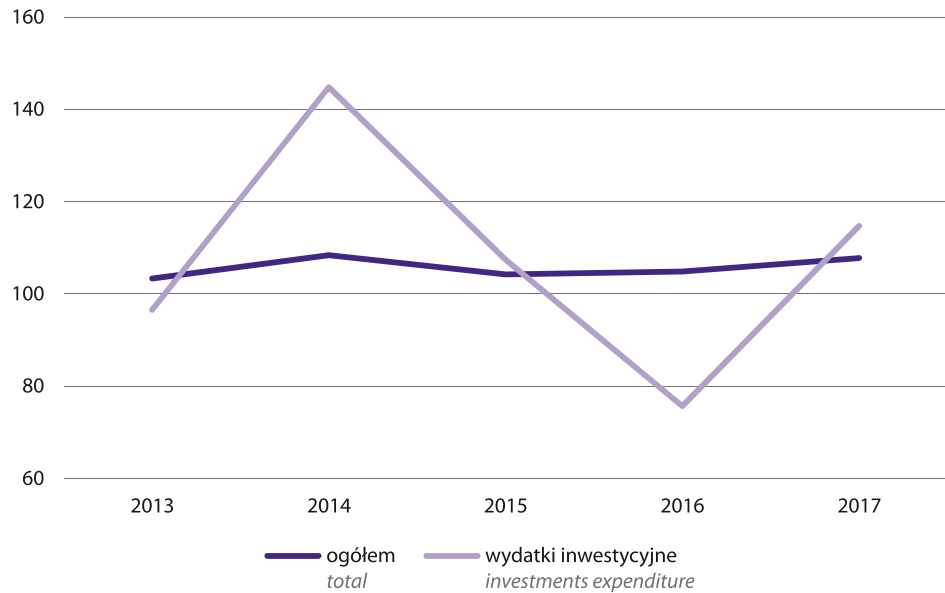

W 2017 r. do budżetów powiatów i miast na prawach powiatu województwa wpłynęło 207 mln zł w ramach finansowania i współfinansowania programów i projektów unijnych (o 26 mln zł więcej niż w 2016 r.), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca oznaczało kwotę 61 zł. Zaznaczyć należy, że wśród powiatów wielkości te były silnie zróżnicowane. Przykładowo, w Nowym Sączu kwota przypadająca na 1 mieszkańca przekraczała 150 zł, a w powiecie krakowskim była niższa niż 10 zł.

W latach 2013–2017 powiaty i miasta na prawach powiatu województwa małopolskiego prowadziły oszczędną gospodarkę finansową, co przekładało się na niższe niż w przypadku dochodów tempo wydatków budżetowych. W 2017 r. z budżetów powiatów i miast na prawach powiatu rozdysponowano 8234 mln zł, czyli o 27,8% więcej niż w 2013 r. Na 1 mieszkańca z wydatków ogółem przypadało średnio 2432 zł (w 2013 r. – 1919 zł, a w 2016 r. – 2262 zł), a na tę wartość wpłynęły wyraźnie dominujące wydatki w miastach na prawach powiatu: Krakowie (6540 zł), Tarnowie (6141 zł) i Nowym Sączu (6053 zł).

Wykres 47. Dynamika wydatków budżetów powiatów i miast na prawach powiatu rok poprzedni=100

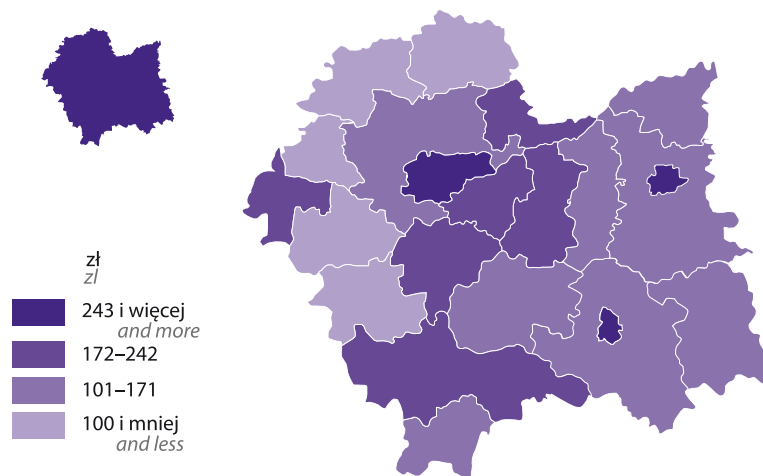
Chart 47. Indices of expenditure of powiats and cities with powiat status budgets previous year=100

W latach 2013–2017 udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem przyjmował wartości od 11,7% w 2013 r. do 12,3% w 2017 r., przy czym największą wartość omawianego wskaźnika zanotowano w 2015 r. – 16,0%. W 2017 r. najczęściej inwestowano w powiatach: bocheńskim, nowosądeckim i wielickim. W wymienionych powiatach inwestycje stanowiły blisko 1/4 ich ogólnych wydatków. W przeliczeniu na 1 mieszkańca największe wydatki inwestycyjne poniesiono z budżetów miast na prawach powiatu oraz powiatów bocheńskiego i oświęcimskiego, a średnia per capita dla województwa wyniosła 300 zł.

Mapa 30. Wydatki inwestycyjne budżetów powiatów i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2017 r.

Map 30. Investments expenditure of powiats and cities with powiat status budgets per capita in 2017

Analiza wydatków ponoszonych według działów przynosi odpowiedź na pytanie, w jaki sposób samorządy próbują spełnić oczekiwania mieszkańców w zakresie poprawy jakości życia. Bezpośrednio lub pośrednio wpływają na poziom życia wydatki ponoszone m.in. na transport i łączność, oświatę i wychowanie, ochronę zdrowia, pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska, a także kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego i kulturę fizyczną.

Wydatki w dziale oświata i wychowanie od wielu lat stanowią najwyższą pozycję w budżetach powiatów i miast na prawach powiatu. W latach 2013–2017 ich udział w budżecie systematycznie spadał. W 2017 r. wydatki w dziale oświata i wychowanie wyniosły 2299 mln zł, co stanowiło 27,9% ogólnej kwoty wydatków budżetów powiatów i miast na prawach powiatu. Największym udziałem wydatków na oświatę i wychowanie charakteryzował się powiat oświęcimski (43,9%), a najmniejszym krakowski (19,1%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki w tym dziale wyniosły średnio 679 zł, najwięcej w miastach na prawach powiatu: Tarnowie (2282 zł), Nowym Sączu (2165 zł) i Krakowie (1598 zł).

Kolejnym obszarem, w którym jednostki samorządowe zaangażują znaczne środki jest ochrona socjalna społeczeństwa. Realizacja zadań w tym zakresie polega nie tylko na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń rodzinnych oraz zasiłków na rzecz osób i rodzin spełniających określone prawem kryteria dochodowe, ale także na pracy socjalnej, utrzymywaniu i rozwoju infrastruktury socjalnej, zapobieganiu marginalizacji i wykluczenia osób i rodzin w trudnych sytuacjach życiowych. W 2017 r. wydatki omawianych jednostek samorządowych zrealizowane w działach ochrona zdrowia, pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej zamknęły się kwotą 908 mln zł (11,0% ogólnej kwoty wydatków), co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało 268 zł (w 2013 r. – 316 zł). Kwoty powyżej średniej przekazano w miastach na prawach powiatu Nowym Sączu (679 zł), Tarnowie (599 zł) i Krakowie (583 zł), a także w powiecie proszowickim (269 zł).

Udział wydatków zrealizowanych w dziale transport i łączność w latach 2013–2017 wahał się między 15,8% a 20,6%. W 2017 r. rozdysponowano 1305 mln zł, z czego na inwestycje 404 mln zł. W relacji do 2013 r. wydatki na transport i łączność wzrosły o 13,6%, a wydatki inwestycyjne w omawianym dziale – o 19,7%.

Szeroko zakrojone inwestycje prowadzone były w powiatach bocheńskim, myślenickim, oświęcimskim, proszowickim i wielickim, gdzie w 2017 r. na inwestycje przekazano ponad 75% ogółu środków w obrębie działu transport i łączność. Przeciętna kwota wydatków zrealizowanych w dziale w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła 385 zł.

Inwestując w infrastrukturę techniczną i ochronę środowiska jednostki samorządowe w oczywisty sposób poprawiają warunki życia mieszkańców. Zadania w zakresie oczyszczania miast i wsi, oświetlenia ulic, placów i dróg, utrzymania zieleni, ochrony powietrza atmosferycznego, gospodarki ściekowej, ochrony wód i gospodarowania odpadami finansowane są w ramach działu gospodarka komunalna i ochrona środowiska. W 2017 r. wydatki w kwocie 619 mln zł zwiększyły się ponad dwukrotnie w relacji do 2013 r. Stanowiły 7,5% łącznych wydatków budżetów powiatów i miast na prawach powiatu wobec 4,4% w roku bazowym. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatkowano przeciętnie 183 zł, podczas gdy w 2013 r. było to 84 zł.

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczeństwa to nie tylko nowe i lepsze drogi czy nowoczesniejsze szkoły, ale także zwiększanie dostępu do instytucji kultury i obiektów sportowych. Utrzymanie takich obiektów, jak teatry, biblioteki, domy i ośrodki kultury, muzea i boiska sportowe finansowane jest w ramach dwóch działów: kultura i ochrona dziedzictwa narodowego oraz kultura fizyczna. Na przestrzeni lat 2013–2017 wydatki w tych działach wykazywały zmienne tendencje. Najwyższe wydatki (489 mln zł) odnotowano w 2014 r. a najniższe w 2015 r. (375 mln zł). W 2017 r. wydatki w obu działach wyniosły łącznie 476 mln zł i były o 19,3% wyższe niż w 2013 r. Na 1 mieszkańca województwa wydatkowano średnio 140 zł, czyli o 21 zł więcej niż w 2013 r.

2.4.6. Bezpieczeństwo publiczne

2.4.6. Public safety

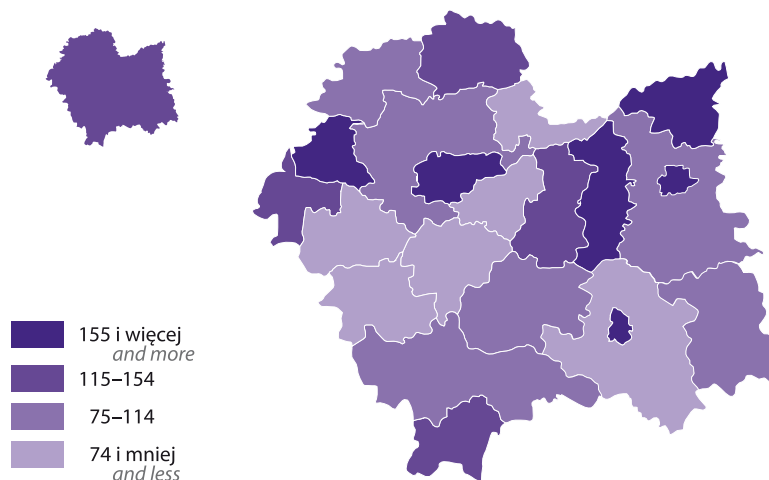
Liczba przestępstw kryminalnych stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w latach 2013–2017 zmniejszała się w powiatach województwa małopolskiego. Przestępczość kryminalna stanowiła ponad połowę ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych w powiatach. Przestępstwa najbardziej uciążliwe społecznie tj. przeciwko życiu i zdrowiu oraz mieniu były jednym z głównych problemów bezpośrednio wpływających na bezpieczeństwo ludności. W większości powiatów województwa małopolskiego sukcesywnie zmniejszała się liczba przestępstw stwierdzonych przeciwko mieniu (m.in. kradzieży, rozbojów, oszustw). Wzrost liczby przestępstw stwierdzonych w 2017 r. w tej grupie w porównaniu z 2013 r. odnotowano jedynie w powiecie nowosądeckim. Również w kategorii przeciwko życiu i zdrowiu, odnotowano spadek przestępczości, z wyjątkiem Tarnowa oraz powiatów suskiego i wielickiego.

Poziom wykrywalności sprawców przestępstw kryminalnych w powiatach województwa małopolskiego w 2017 r. był zróżnicowany i wahał się w granicach od najwyższego 90,4% w powiecie brzeskim do 51,5% w powiecie tatrzańskim i Krakowie, gdzie był najniższy. Poniżej średniej wojewódzkiej wynoszącej 66,9% niższy poziom wykrywalności sprawców oprócz wymienionego powiatu tatrzańskiego i Krakowa zanotowano jeszcze w 3 powiatach: nowotarskim, proszowickim i wielickim. W porównaniu z 2013 r. w badanym okresie w powiatach (z wyjątkiem powiatu proszowickiego) wzrosła wykrywalność sprawców przestępstw kryminalnych, a najwięcej w powiecie krakowskim o 23,2 p. proc.

W 2017 r. najwyższa wartość wskaźnika zagrożenia przestępczością kryminalną (liczba przestępstw na 10 tys. ludności) wystąpiła w Nowym Sączu (243), następnie w powiecie brzeskim (215) oraz Krakowie (207), a najmniejsza w powiecie proszowickim (39), a w dalszej kolejności w nowosądeckim (55) i myślenickim (58).

Mapa 31. Przestępstwa kryminalne stwierdzone na 10 tys. ludności według powiatów w 2017 r.

Map 31. Ascertained criminal crimes per 10 thous. population by powiats in 2017

Rozdział 3

Chapter 3

Warunki życia ludności w gminach województwa małopolskiego

Living conditions of the population in gminas of Małopolskie voivodship

3.1. Zasoby ludzkie

3.1. *Human resources*

3.1.1. Stan ludności i jego zmienność

3.1.1. *Size of population and its changeability*

W stosunku do 2013 r. liczba ludności zwiększyła się w 119 ze 182 gmin województwa małopolskiego. Największy wzrost liczby ludności zanotowano w gminach sąsiadujących z Krakowem: Zielonkach (o 10,2%), Wielkiej Wsi (o 9,2%) oraz Niepołomicach (o 9,0%). Liczba ludności najbardziej zmniejszyła się w gminach Gręboszów (o 3,6%) oraz Bolesław w powiecie dąbrowskim (o 3,5%).

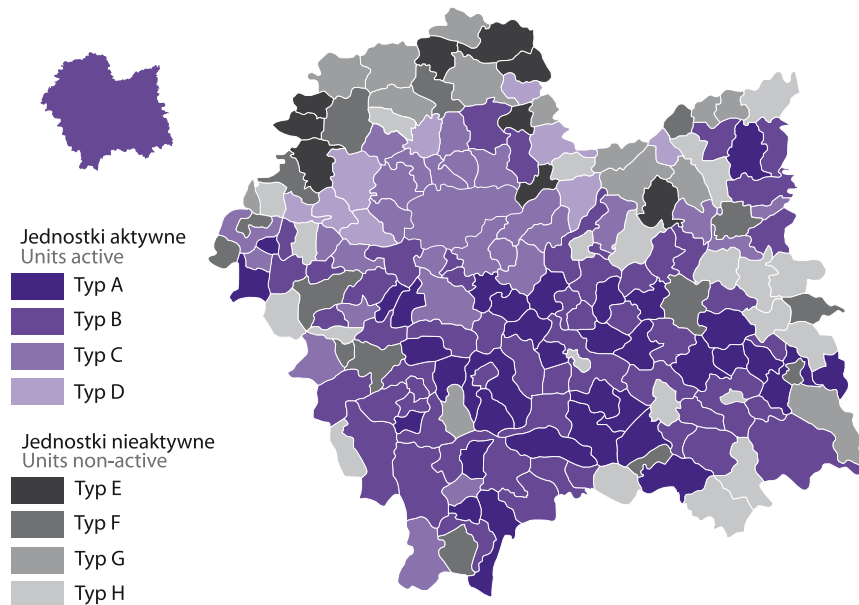
W 2017 r. najwięcej osób zamieszkiwało miasta na prawach powiatu – łącznie 28,3% spośród 3391,4 tys. ludności województwa. Wśród pozostałych gmin dużą liczbą ludności cechowały się gminy miejsko-wiejskie: Wieliczka (58,4 tys.), Olkusz (49,3 tys.) oraz Chrzanów (47,4 tys.). Mieszkańcy każdej z nich stanowili ponad 1,4% ludności województwa. Najmniejszą liczbę ludności zanotowano w gminie Raclawice (2,5 tys.), a w dalszej kolejności w gminie Bolesław w powiecie dąbrowskim (2,7 tys.) oraz Gręboszów (3,3 tys.). Udział ludności każdej z tych gmin w ludności województwa wyniósł 0,1%.

Gminy województwa małopolskiego można zakwalifikować do zaludniających lub wyludniających się w oparciu o typologię demograficzną Webba¹³. Biorąc pod uwagę wartości przyrostu naturalnego i salda migracji stałej, które wpływają na wartość przyrostu rzeczywistego, w 2017 r. 122 gminy województwa przyporządkowano do grupy jednostek aktywnych demograficznie. Wśród nich dominował typ B – w 52 gminach dodatni przyrost naturalny był wyższy od dodatniego salda migracji. 34 gminy reprezentowały typ A, w którym dodatni przyrost naturalny przewyższał ujemne saldo migracji. Gminy aktywne demograficznie zlokalizowane były w południowej i centralnej części województwa.

Wśród gmin nieaktywnych demograficznie w 22 gminach wyludnianie się spowodowane było ujemnym saldem migracji, które nie było rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny (typ H). 15 gmin zakwalifikowano do typu F, a 14 do typu G ze względu na ujemne wartości zarówno przyrostu naturalnego jak i salda migracji.

¹³ Patrz uwagi metodologiczne, str. 138.

Mapa 32. Typologia demograficzna gmin według Webba w 2017 r.
 Map 32. Demographic typology of gminas according to Webb in 2017

W 2017 r. dodatni przyrost naturalny zanotowano w 134 gminach (wobec 131 gmin w 2013 r.). W 2017 r. wartość przyrostu naturalnego na 1 tys. ludności wahała się od minus 8,0 w gminie Książ Wielki do plus 9,9 w gminie Słupnice. W 2013 r. skrajne wartości, jakie przyjmował przyrost naturalny na 1 tys. ludności w gminach województwa małopolskiego były większe – najmniejszą wartość zanotowano w gminie Kozłów (minus 9,1), a największą w gminie Łabowa (plus 10,1).

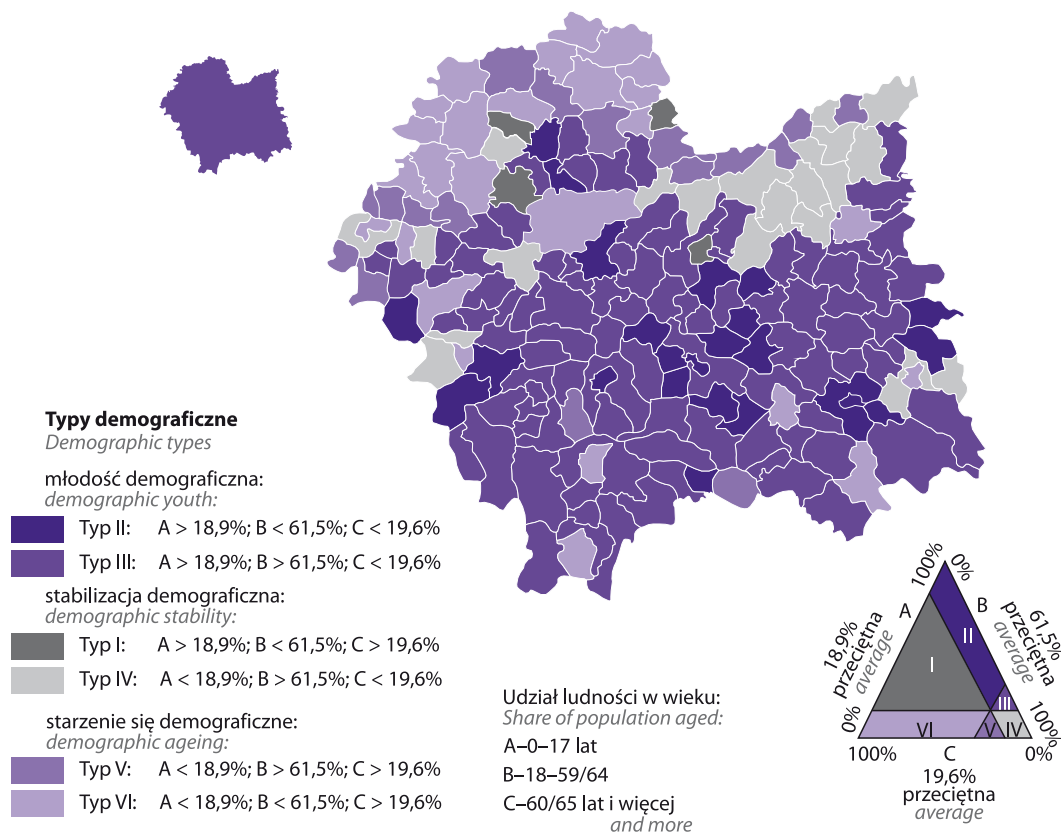
Gminy województwa małopolskiego były zróżnicowane pod względem salda migracji stałej w przeliczeniu na 1 tys. ludności. Najwyższe wartości zanotowano w gminach skupionych wokół Krakowa: Wielkiej Wsi (30,8), Niepołomicach (20,3) oraz Zielonkach (20,2). Najniższe saldo migracji na 1 tys. ludności wystąpiło w gminach: Rytró (minus 7,9), miejskiej Limanowa oraz Gręboszów (po minus 6,9).

3.1.2. Starzenie się ludności i tempo tego procesu

3.1.2. Ageing of population and pace of this process

Zgodnie z typologią trójkąta Osanna, uwzględniającą strukturę ekonomicznych grup wieku, w 2017 r. 115 gmin województwa małopolskiego można było zakwalifikować do młodych demograficznie. Były to głównie gminy zlokalizowane w południowej i wschodniej części województwa małopolskiego. 91 gmin cechujących się młodością demograficzną reprezentowało typ III, w którym udziały ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności były wyższe od przeciętnych w województwie, a udział ludności w wieku poprodukcyjnym był niższy od przeciętnej dla województwa.

Wśród 43 gmin starzejących się demograficznie 26 zaliczono do typu VI. Oznacza to, że udziały osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogólnej liczbie ludności były niższe niż przeciętne w województwie, a udział osób w wieku poprodukcyjnym był wyższy niż w całym województwie. Gminy te położone były głównie w północno-zachodniej części województwa. Stabilizacją demograficzną cechowały się 24 gminy, wśród których dominował typ IV (20 gmin).

Mapa 33. Klasyfikacja gmin według grup wieku – trójkąt Osanna w 2017 r.Map 33. *Classification of gminas by age groups – Osanna triangle in 2017*

W 2017 r. najwyższymi wartościami współczynnika obciążenia demograficznego cechowała się gmina Słaboszów (na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadają 72 osoby w wieku nieprodukcyjnym) oraz gmina miejska Oświęcim (71 osób). Gminami o najmniejszych wartościach były Bolesław w powiecie dąbrowskim i Gręboszów – współczynnik obciążenia demograficznego wyniósł w nich po 51 osób.

3.1.3. Rynek pracy**3.1.3. Labour market****Pracujący w gminach***Employed persons in gminas*

W 2017 r. pracujący (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie łącznie stanowili 51,1% pracujących w gminach województwa małopolskiego (51,2% w 2013 r.). W porównaniu z 2013 r. wzrost liczby pracujących dotyczył 148 gmin (81,3% gmin w województwie), przy czym największe tempo wzrostu odnotowano w gminie Podegrodzie (więcej o 67,4%), a w dalszej kolejności w gminie Siepraw (więcej o 67,3%), Zator (więcej o 63,0%) oraz Koniusza (więcej o 51,6%). Najmniejszy wzrost liczby pracujących, nieprzekraczający 1%, wystąpił w gminach: Bukowno (więcej o 0,2%), Brzeźnica (więcej o 0,7%), Trzebinia (więcej o 0,8%) oraz Wierchosławice (więcej o 0,9%). W przypadku pozostałych 34 gmin (18,7% gmin w województwie) odnotowano spadek liczby pracujących w stosunku do 2013 r., w tym największy w gminie Radziemice (mniej o 34,5% pracujących).

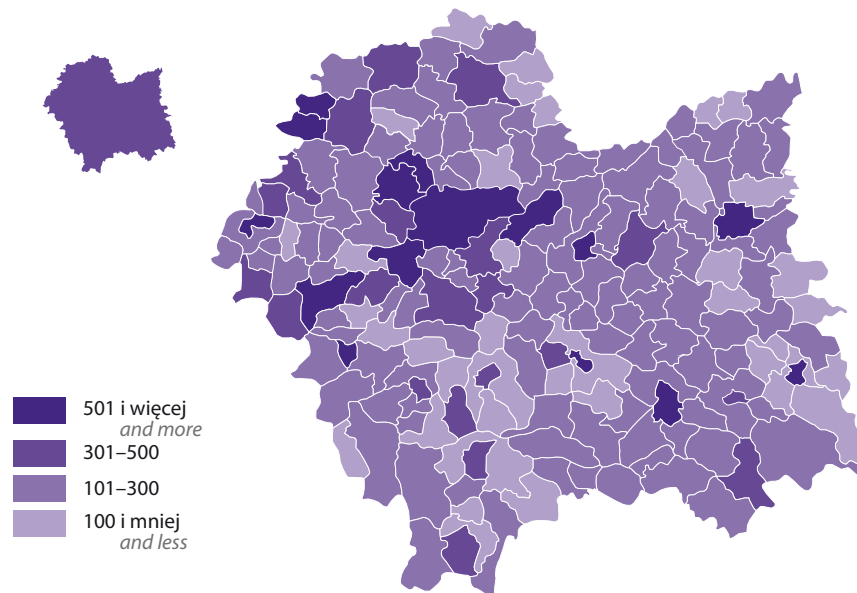
W 2017 r. największy odsetek pracujących kobiet, przekraczający 3/4 ludności pracującej w gminie, odnotowano w dwóch gminach: Wietrzychowice – 78,0% oraz Bolesław w powiecie dąbrowskim – 75,6%, przy wartości dla województwa na poziomie 50,9%. Niższy niż 1/3 udział kobiet w zbiorowości pracujących w danej gminie wystąpił w gminach: Bolesław w powiecie olkuskim (30,4%), Chelmiec (31,6%), Libiąż (31,7%) oraz Trzyciąż (31,9%).

W 2017 r. w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku produkcyjnym najwięcej osób pracowało w gminie Sucha Beskidzka – 985 (761 w 2013 r.), a w dalszej kolejności w gminie Zabierzów – 958 (798). We wspomnianych gminach przybyło także najwięcej osób pracujących na 1000 ludności w wieku produkcyjnym w relacji do początku analizowanego okresu. W 2017 r. najmniejsze wartości wskaźnika wystąpiły w gminach Łapsze Niżne – 68 (63) i Biały Dunajec – 68 (59).

Mapa 34. Pracujący na 1000 ludności w wieku produkcyjnym według gmin w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

Map 34. *Employed persons per 1000 working age population by gminas in 2017*
As of 31 XII

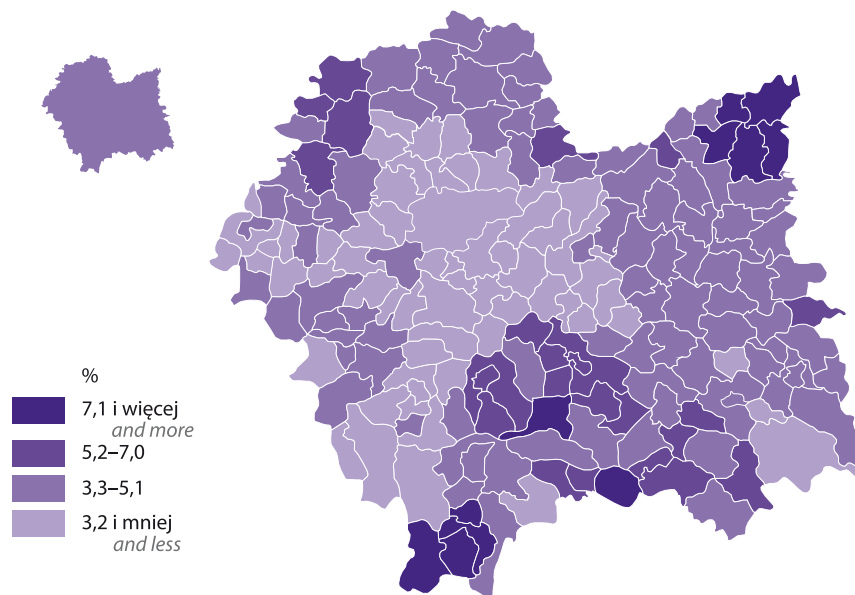
Bezrobotni zarejestrowani

Registered unemployed persons

Gminy województwa małopolskiego były znacznie zróżnicowane pod względem udziału bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W 2017 r. najwyższy odsetek bezrobotnych zanotowano w gminie Mędrzechów – 9,0%, a najniższy w gminie Igołomia-Wawrzeńczyce – 1,3%, podczas gdy w województwie udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł 3,8%. W 2013 r. największą wartość wskaźnika zanotowano w gminie Kamienica (16,3%), a najmniejszą w gminach Zielonki oraz Igołomia-Wawrzeńczyce (po 3,6%). W stosunku do 2013 r. spadek wartości wskaźnika wystąpił we wszystkich gminach województwa małopolskiego. Największy zanotowano w gminie wiejskiej Limanowa (o 9,3 p. proc.), a najmniejszym spadkiem cechowała się gmina Biały Dunajec (o 0,8 p. proc.).

Mapa 35. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym według gmin w 2017 r.

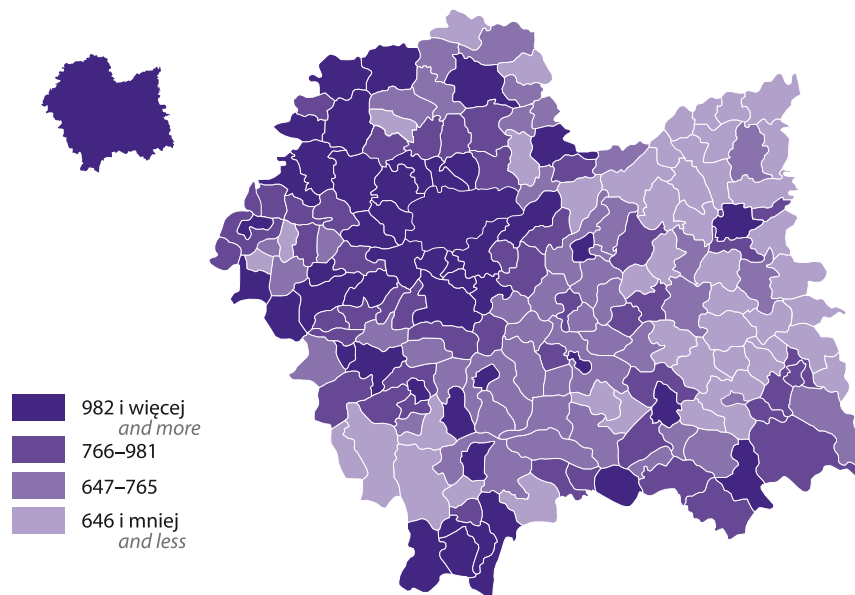
Stan w dniu 31 XII

*Map 35. Share of registered unemployed persons in the number of working age population by gminas in 2017
As of 31 XII***3.2. Aktywność gospodarcza***3.2. Economic activity***3.2.1. Podmioty gospodarki narodowej***3.2.1. Entities of the national economy*

Na poziom życia ludności znaczący wpływ wywiera aktywność gospodarcza, którą w przekroju gmin obrazuje liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności. Liczba podmiotów gospodarki narodowej na 10 tys. ludności osiągnęła wysokie wartości w gminach położonych w sąsiedztwie aglomeracji krakowskiej oraz w gminach turystycznych południowej części województwa małopolskiego. Niską liczbę podmiotów przypadających na 10 tys. ludności odnotowano w gminach wschodnich i północnych województwa. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w Zakopanem, gdzie na 10 tys. ludności przypadało 2158 podmiotów, przy przeciętnym wskaźniku w województwie – 1121 podmiotów.

Mapa 36. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności według gmin w 2017 r.

Stan w dniu 31 XII

*Map 36. Entities of the national economy per 10 thous. population by gminas in 2017
As of 31 XII***3.3. Zamożność mieszkańców****3.3. Inhabitants' wealth****3.3.1. Świadczenia społeczne****3.3.1. Social benefits****Świadczenie wychowawcze****Child raising benefit**

W gminach województwa małopolskiego zróżnicowanie w poziomie korzystania rodzin ze świadczenia wychowawczego¹⁴ (mierzonego udziałem dzieci, na które rodziny otrzymały świadczenie w ogólnej liczbie dzieci w wieku poniżej 18 lat) jest jeszcze większe niż w opisanych wcześniej powiatach.

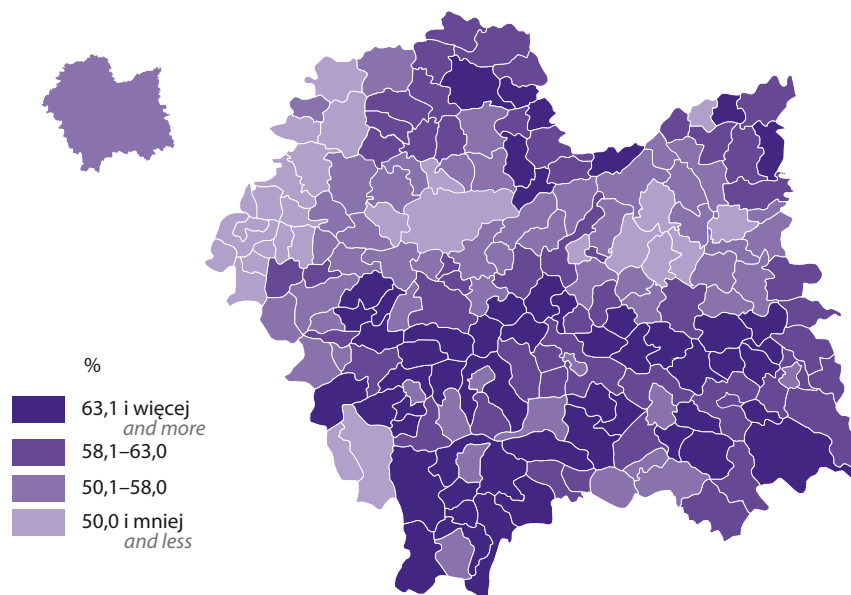
Rozpiętość wskaźnika w 2017 r., która między powiatami wynosiła 23,9%, pomiędzy gminami sięgnęła 31,5%.

Najwyższy udział dzieci, na które rodziny otrzymały świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w wieku poniżej 18 lat wystąpił w gminach: Bystra-Sidzina oraz Uście Gorlickie i wynosił odpowiednio: 73,4% i 72,4%, a najniższy w gminie Lipnica Wielka – 41,9%.

¹⁴ Opis według gmin nie uwzględnia dodatku wychowawczego, wypłacanego na dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka.

Mapa 37. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano świadczenie wychowawcze w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według gmin w 2017 r.

Map 37. Share of children up to the age of 18 for whom child raising benefit was collected in total number of children at this age by gminas in 2017

Także większe wśród gmin niż w przypadku powiatów zróżnicowanie wykazywał wskaźnik: roczna kwota świadczenia wychowawczego w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Rozpiętość tego wskaźnika w 2017 r., która między powiatami wynosiła 527 zł, pomiędzy gminami sięgnęła 775 zł.

Najwyższe wartości omawiany wskaźnik wykazywał w gminach: Słupnice, Łabowa i Łukowica, gdzie wynosił odpowiednio: 1186 zł, 1132 zł i 1104 zł na mieszkańca. Blisko 3-krotnie niższą wartość (w porównaniu z gminą Słupnice) omawiany wskaźnik zanotował w gminie Bukowno – 411 zł na mieszkańca. Także w gminie Chelmek analizowany wskaźnik ukształtował się na bardzo niskim poziomie, poniżej 450 zł na mieszkańca.

Świadczenia rodzinne

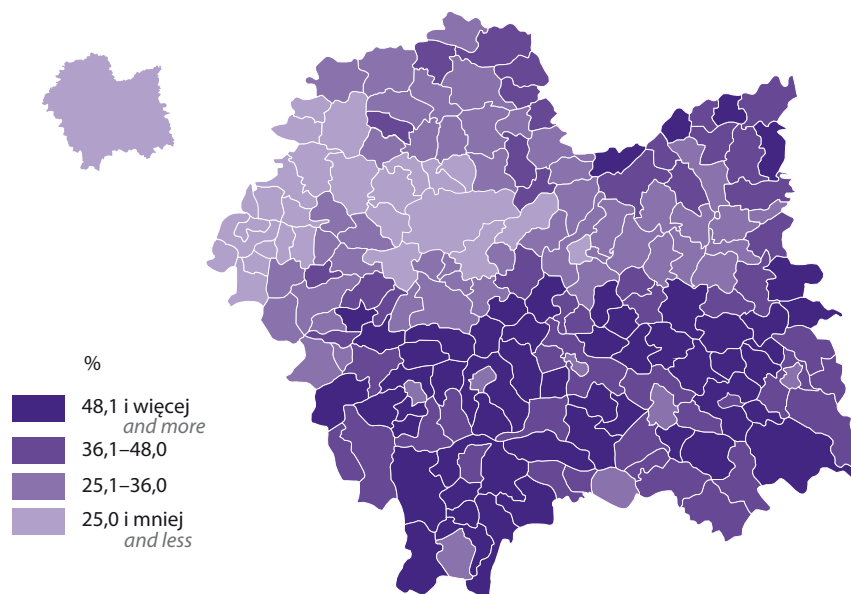
Family benefits

W województwie małopolskim w poszczególnych gminach występuje znaczne zróżnicowanie liczby dzieci będących beneficjentami świadczeń rodzinnych. W całym województwie w 2017 r. dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobierano zasiłek rodzinny stanowiły 31,5% populacji dzieci w tym wieku. Omawiany wskaźnik wykazuje znaczne zróżnicowanie terytorialne przyjmując najniższe wartości w zachodniej części województwa i gminach położonych w pobliżu Krakowa, a najwyższe w południowej części województwa. Udział dzieci, na które pobierano zasiłek rodzinny w populacji dzieci w tym wieku wykazuje się znaczną zmiennością (30,6%) w poszczególnych gminach, przyjmując wartość minimalną w gminie Zielonki (11,1%), a maksymalną w gminie Ropa (64,3%). Dla porównania w 2013 r. najniższą wartość wskaźnika odnotowano w mieście Oświęcim (10,6%), a najwyższą w gminie Bystra-Sidzina (65,9%).

W 2017 r. w porównaniu z 2013 r. w województwie małopolskim obserwowano spadek udziału dzieci poniżej 18 roku życia z uprawnieniem do zasiłku rodzinnego w populacji dzieci w tym wieku o 1,2 p. proc. Na poziomie gmin, spadek tego udziału odnotowano w 109 gminach (największy w gminie Łabowa – o 8,3 p. proc.); w 69 gminach wartość wskaźnika wzrosła (najwięcej w gminie Koszyce – o 8,1 p. proc.). W 4 gminach: Nowy Wiśnicz, Zakliczyn, Kościelisko i Brzeźnica omawiany wskaźnik nie uległ zmianie.

Mapa 38. Udział dzieci poniżej 18 roku życia, na które pobrano zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku według gmin w 2017 r.

Map 38. Share of children up to the age of 18 for whom family allowance was collected in total number of children at this age by gminas in 2017

Roczna kwota świadczeń rodzinnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2017 r. ukształtowała się na poziomie od 131 zł na mieszkańca w gminie Zielonki do 547 zł na mieszkańca w gminie Słopnice.

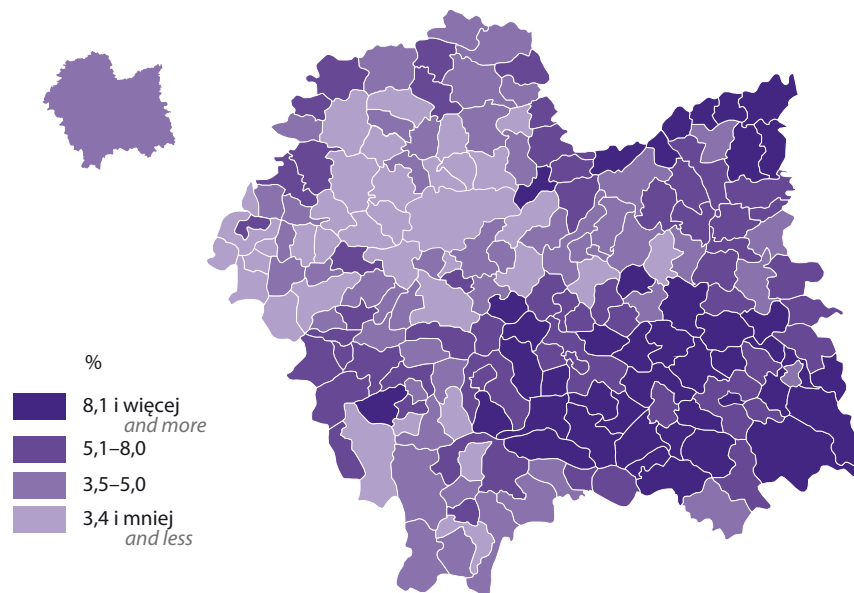
Świadczenia środowiskowej pomocy społecznej

Benefits of social assistance

Wysoki zasięg korzystania z pomocy społecznej, tj. udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności, występuje w większości gmin powiatów: gorlickiego, nowosądeckiego, limanowskiego i dąbrowskiego oraz w pojedynczych gminach powiatów graniczących z nimi. Z drugiej strony stosunkowo niski zasięg występuje w gminach aglomeracji krakowskiej oraz w gminach położonych w zachodniej części województwa małopolskiego. Taki układ terytorialny w zakresie zasięgu korzystania z pomocy społecznej, z niewielkimi zmianami utrzymuje się od 2008 r.

Najwyższy zasięg korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. odnotowano w gminie Bobowa (19,2%), a nieznacznie niższy w gminach: Korzenna, Dobra i Kamienica, gdzie wynosił odpowiednio: 18,0%, 17,5% oraz 17,3%. Najniższe wartości omawianego wskaźnika – poniżej 2,0% w 2017 r. wystąpiły w gminach Krzeszowice i Zielonki – po 1,8% oraz w gminie Zabierzów – 1,9%.

Mapa 39. Zasięg korzystania z pomocy społecznej według gmin w 2017 r.
 Map 39. *Range of benefiting from social assistance by gminas in 2017*

W porównaniu z 2013 r. zasięg korzystania z pomocy społecznej w 2017 r. zwiększył się w gminie Dobra (o 3,7 p. proc.) oraz w jednakowym stopniu – o 1,2 p. proc., w gminach Pałecznicza i Igołomia-Wawrzeńczyce, a w gminie Raclawice pozostał niezmienny. We wszystkich pozostałych 175 gminach¹⁵ obniżył się, w tym najbardziej w gminie wiejskiej Grybów i w gminie Radgoszcz – odpowiednio o 11,9 p. proc. i o 10,8 p. proc.

W 2017 r. najwyższe świadczenia środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w wysokości ponad 150 zł, odnotowano w gminach Korzenna i Łukowica, a nieznacznie niższe – 146 zł na mieszkańca, w gminie Bobowa.

Najniższą wartość świadczeń środowiskowej pomocy społecznej w 2017 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca (18 zł) zanotowano w gminie Dębno, a bardzo niską (poniżej 25 zł na mieszkańca) w gminach: Jabłonka, Nowy Wiśnic i Koniusza.

3.4. Dostępność usług społecznych

3.4. Availability of social services

3.4.1. Dochody i wydatki budżetów gmin

3.4.1. Revenue and expenditure of gminas budgets

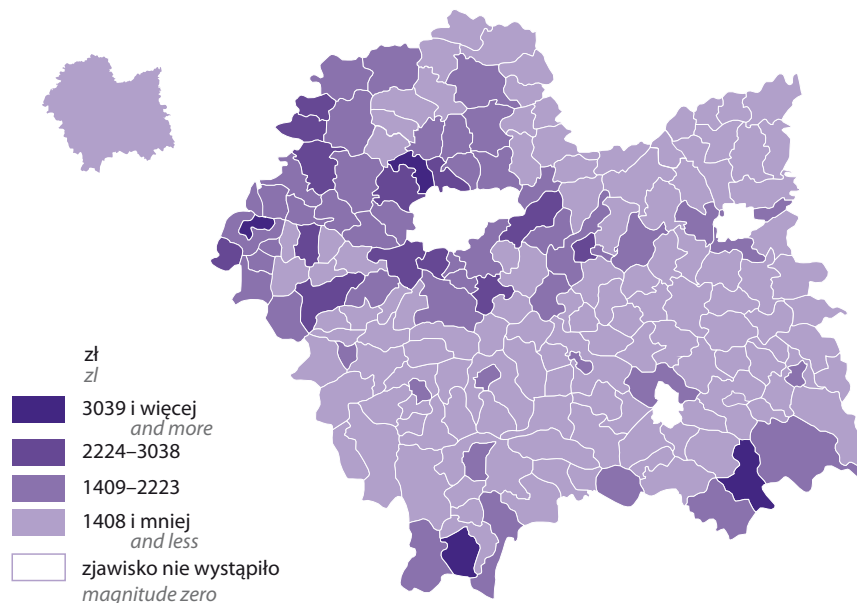
Dochody własne stanowią tę część dochodów ogółem jednostek samorządowych, które w znacznym stopniu są uzależnione od poziomu aktywności gospodarczej i kondycji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorstw. W 2017 r. najwyższe dochody własne na 1 mieszkańca odnotowano w gminie Zakopane, a także w gminie Krynica-Zdrój i gminie miejskiej Oświęcim.

¹⁵ Bez miast na prawach powiatu.

Jednocześnie najniższe dochody własne przypadające na 1 mieszkańca wystąpiły w rolniczych gminach powiatu dąbrowskiego, a także w słabiej rozwiniętych gospodarczo gminach powiatów: gorlickiego, limanowskiego, nowosądeckiego, nowotarskiego i tarnowskiego. Zwiększył się dystans między gminami o granicznych wartościach dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W 2017 r. gminę Zakopane a gminę Lipnica Wielka dzieliło 3256 zł, podczas gdy w 2013 r. było to 2302 zł odnotowane między gminami Zakopane i Radgoszcz.

Mapa 40. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2017 r.

Map 40. Own revenue of gminas budgets per capita in 2017

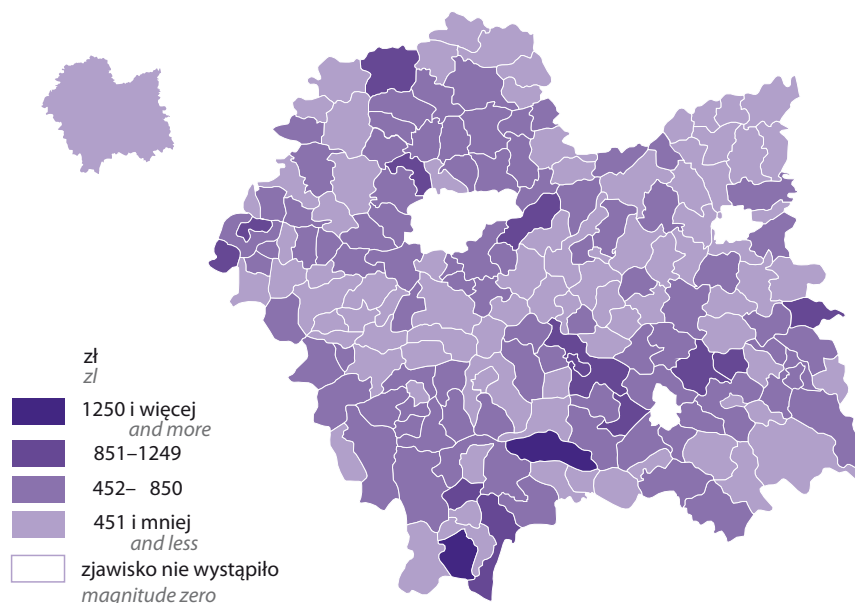

Działania gmin w zakresie aktywizacji terenu oraz poprawy warunków życia mieszkańców obrazują ponoszone wydatki inwestycyjne w przeliczeniu na 1 mieszkańca. O ile w 2013 r. w wydatkach gmin na inwestycje przekazano przeciętnie 529 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, to w 2017 r. kwota zmniejszyła się do 524 zł.

Gminy prowadziły inwestycje głównie w zakresie infrastruktury technicznej, usuwając zniszczenia spowodowane przez klęski żywiołowe i zwiększając atrakcyjność terenu zarówno dla potencjalnych inwestorów, jak i mieszkańców. Biorąc pod uwagę udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w 2017 r. najlepiej wypadła gmina Zakopane (26,9%), a ponadto gminy Ochotnica Dolna (25,8%), Brzeszcze (23,8%) i Wolbrom (23,0%) oraz Wielka Wieś (22,2%). Najmniejszym udziałem omawianych środków charakteryzowały się gminy Bolesław w powiecie dąbrowskim oraz Przeciszów (po 1,8%).

W 2017 r. w rankingu gmin według wydatków inwestycyjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca, czołowe miejsca w województwie zajęły gminy: Zakopane (1646 zł), Ochotnica Dolna (1371 zł), miejska Oświęcim (1127 zł) i Niepołomice (1089 zł). Najmniejsze nakłady na inwestycje (poniżej 100 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca) poniesiono w gminach Bolesław w powiecie dąbrowskim, Przeciszów, Olesno, Rytró i Gręboszów (53–95 zł).

Mapa 41. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2017 r.
 Map 41. Investments expenditure of gminas budgets per capita in 2017

3.5. Obszary problemowe

3.5. Problem areas

W opisie tematu zastosowano inną niż we wcześniejszych edycjach tej publikacji, definicję obszaru problemowego. Przedstawiono analizę obszaru określonego granicami gmin, w których zasięg korzystania z pomocy społecznej, tj. udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności w analizowanych latach 2013 i 2017 był najwyższy i przekraczał 15%.

Gminy obszaru problemowego to gminy, w których zasięg korzystania z pomocy społecznej był wyższy niż 15%.

W 2017 r. w grupie gmin obszaru problemowego w województwie małopolskim były 4 gminy: Bobowa w powiecie gorlickim, Korzenna w powiecie nowosądeckim oraz Dobra i Kamienica w powiecie limanowskim. W tych gminach udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2017 r. wynosił od 17,3% do 19,2% i był blisko 4-krotnie wyższy od średniej wojewódzkiej.

W trzech gminach omawianego obszaru – Bobowej, Korzennej i Kamienicy, wystąpił także bardzo wysoki – około 4-krotnie wyższy w porównaniu ze średnią wojewódzką – zasięg ubogich beneficjentów, tj. osób z dochodem poniżej ustawowego kryterium¹⁶. Wskaźnik ten wynosił odpowiednio: 10,8%, 11,0% i 12,0%, natomiast w gminie Dobra był niższy i wynosił 8,7%.

Cechą wspólną gmin: Bobowa, Korzenna i Kamienica był ponadto bardzo wysoki – wśród mieszkańców tych gmin, udział osób **trwale korzystających z pomocy społecznej**, który w 2017 r. wynosił odpowiednio: 8,5%, 8,4% oraz 9,8%, przy średniej wojewódzkiej na poziomie 2,4%.

¹⁶ W 2017 r. kryterium miesięcznego dochodu netto wynosiło 514 zł na osobę w rodzinie i 634 zł na osobę samotną.

Osoby trwale korzystające z pomocy społecznej to ubodzy beneficjenci tej pomocy, którzy korzystali z niej w roku badania (tj. w 2017 r.) i przynajmniej w ciągu dwóch z trzech poprzednich lat (tj. z lat 2014–2016).

Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej w omawianych trzech gminach zapewne korzystali z tej pomocy dłużej niż w ostatnich czterech latach, gdyż gminy te należały do obszaru problemowego także w 2013 r.

W czterech gminach obszaru problemowego w 2017 r. mieszkało 41,8 tys. osób, tj. 1,2% ogólnej liczby ludności województwa małopolskiego. Wśród mieszkańców obszaru problemowego 4,4 tys. osób to ubodzy beneficjenci pomocy społecznej, a ich udział w ogólnej liczbie ubogich beneficjentów w województwie wynosił 4,7%.

W 2013 r. obszar problemowy obejmował 5,0% ogólnej liczby mieszkańców województwa i 18 gmin, przy czym w siedmiu gminach zasięg korzystania z pomocy społecznej przekraczał 20%, wobec średniej wojewódzkiej 6,7%. Ubodzy beneficjenci pomocy społecznej w gminach obszaru problemowego w 2013 r. stanowili 15,9% ogólnej liczby ubogich beneficjentów w województwie małopolskim.

Warto zwrócić uwagę na istotne elementy wpływające na poziom życia mieszkańców i na wysoki odsetek korzystających z pomocy społecznej.

Ujemne saldo migracji stałej. Decyzje o zmianie stałego miejsca zamieszkania najczęściej podejmują osoby w wieku produkcyjnym mobilnym (18–44 lata). Przewaga wymeldowań nad zameldowaniami oznacza zatem ubytek osób najbardziej dynamicznych gospodarczo i społecznie. Odpływ takich osób osłabia tworzenie lokalnych inicjatyw, które generują powstawanie innych działalności i w efekcie nowe miejsca pracy. W gminach obszaru problemowego w województwie małopolskim saldo migracji stałej na 1 tys. ludności w 2017 r. wynosiło minus 1,3‰ przy dodatnim wskaźniku w województwie na poziomie 1,2‰.

Niskie nasycenie podmiotami gospodarczymi to następstwo niskiej aktywności w zakresie tworzenia małych firm lub prowadzenia własnej działalności gospodarczej. W gminach obszaru problemowego wskaźnik: liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym w 2017 r. był blisko 2-krotnie niższy od średniej wojewódzkiej.

Niski udział osób posiadających stabilny własny dochód w formie wynagrodzenia za pracę, albo emerytury lub renty. W gminach obszaru problemowego te udziały w porównaniu ze średnią wojewódzką w 2016 r.¹⁷ były niższe: w zakresie wynagrodzenia za pracę – o ponad 10 p. proc., a w zakresie emerytury lub renty – o ponad 3 p. proc.

Niska mediana przeciętnych przychodów z pracy lub świadczeń emerytalno-rentowych. W gminach obszaru problemowego mediana rocznych przychodów z pracy w 2016 r.¹⁸ stanowiła 74,5% średniej wojewódzkiej, a mediana przychodów z emerytur i rent – 72,3% średniej wojewódzkiej w 2016 r.¹⁹

Brak pracy. W gminach oddalonych od większych miast, przy niskim nasyceniu podmiotami gospodarczymi występuje brak miejsc pracy. W gminach obszaru problemowego udział bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w liczbie osób w wieku produkcyjnym w 2017 r. był zróżnicowany i wynosił od 2,9% w gminie Bobowa do 7,5% w gminie Kamienica, przy średniej wojewódzkiej 3,8%.

¹⁷ Dane Ministerstwa Finansów są prezentowane z rocznym opóźnieniem.

¹⁸ Jw.

¹⁹ Jw.

Tablica 22. Charakterystyka gmin obszaru problemowego na tle województwa według wybranych cech w 2017 r.

Table 22. Characteristics of the problem area gminas in comparison with the voivodship by selected features in 2017

Wyszczególnienie <i>Specification</i>	Przeciętna dla obszaru problemowego <i>Average for the problem area</i>	Przeciętna wojewódzka <i>Voivodship's average</i>
Saldo migracji stałej na 1000 ludności w ‰ <i>Net permanent migration per 1000 population in ‰</i>	-1,3	1,2
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. osób w wieku produkcyjnym <i>Economic entities per 10 thous. working age population</i>	991,7	1821,8
Udział podatników ^a uzyskujących dochody z wynagrodzeń w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % <i>Share of taxpayers^a receiving income from wages and salaries in working age population in %</i>	39,7	50,8
Udział podatników ^a uzyskujących dochody z emerytur i rent w liczbie ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym w % <i>Share of taxpayers^a receiving income from retirement and other pension in working age and post-working age population in %</i>	25,9	29,0
Mediana rocznych przychodów z tytułu wynagrodzeń ^a w zł <i>Median of annual income from wages and salaries^a in zł</i>	23707	31802
Mediana rocznych przychodów z tytułu emerytur i rent ^a w zł <i>Median of annual income from retirement and other pension^a in zł</i>	13000	17982
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w % <i>Share of unemployed persons in the number of working age population in %</i>	4,8	3,8
Roczna kwota świadczeń wychowawczych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł <i>Annual amount of child raising benefits calculated per capita in zł</i>	992	658
Roczna kwota świadczeń rodzinnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł <i>Annual amount of family benefits calculated per capita in zł</i>	451	249

a Dane Ministerstwa Finansów dotyczą 2016 r.
a Data of the Ministry of Finance concern 2016.

W gminach obszaru problemowego w województwie małopolskim w 2017 r. występował większy niż średni w województwie odsetek dzieci poniżej 18 roku życia, stąd liczba osób pozostających na utrzymaniu była wyższa. Przy wykazanych wyżej relatywnie niskich dochodach osób z własnym dochodem i mniejszej liczbie osób uzyskujących stabilny dochód, przeciętny dochód na osobę w rodzinach w gminach obszaru problemowego był na tyle niski, że te rodziny były zmuszone i uprawnione do skorzystania z pomocy społecznej.

Istotnym wsparciem dla rodzin z dziećmi jest świadczenie wychowawcze. Roczna kwota środków z tego tytułu w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach obszaru problemowego w 2017 r. wyniosła 992 zł i była o ponad 50% wyższa niż przeciętnie w województwie. Także kwota świadczeń rodzinnych w omawianych gminach w przeliczeniu na 1 mieszkańca była wyższa od średniej w województwie o ponad 80%.

Uwagi metodologiczne

Zakres podmiotowy i przedmiotowy

1. Dane zamieszczone w publikacji, jeśli nie zaznaczono inaczej, podano w każdorazowym podziale administracyjnym kraju. Informacje w podziale na miasta i wieś; przez „miasta” rozumie się gminy miejskie oraz miasta w gminach miejsko-wiejskich, przez „wieś” – gminy wiejskie oraz obszary wiejskie w gminach miejsko-wiejskich.
2. Dane prezentowane są w układzie Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), opracowanej na podstawie Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), obowiązującej w krajach Unii Europejskiej, zgodnie z Rozporządzeniem (WE) Nr 1059/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 V 2003 r. (Dz. Urz. UE L 154 z 21 VI 2003 r.) z późniejszymi zmianami.
3. Dane prezentowane są w układzie Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej. PKD 2007 wprowadzona została z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885 z późn. zm.).
4. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tekście.
5. Do przeliczeń danych według liczby ludności, jeśli nie zaznaczono inaczej, przyjęto liczbę ludności według krajowej definicji zamieszkania, opracowaną metodą bilansową. Przy przeliczeniach na 1 mieszkańca (na 1 tys. ludności itp.) danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczeniach danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku – według stanu w dniu 30 VI.
6. Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

Objaśnienia podstawowych pojęć

1. Dane dotyczące **ludności** opracowano na podstawie:
 - a. bilansów stanu i struktury ludności zamieszkałej na terenie gminy. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego,
 - b. rejestrów Ministerstwa Cyfryzacji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały oraz czasowy,
 - c. sprawozdawczość urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach,
 - d. sprawozdawczość sądów – o prawomocnie orzeczonych rozwodach i separacjach.
2. Przez ludność **w wieku produkcyjnym** rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18–64 lata, dla kobiet – 18–59 lat. Wśród ludności w wieku produkcyjnym wyróżnia się ludność **w wieku mobilnym**, tj. w wieku 18–44 lata i **niemobilnym**, tj. mężczyźni – 45–64 lata, kobiety – 45–59 lat. Przez ludność **w wieku nieprodukcyjnym** rozumie się ludność **w wieku przedprodukcyjnym**, tj. 0–17 lat oraz ludność **w wieku poprodukcyjnym**, tj. mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej.
3. **Trójkąta Osanna**, typologia do przedstawienia procesów starzenia się społeczeństwa w układzie terytorialnym. Trójkąt Osanna zbudowano w układzie współrzędnych, którego osiami są boki trójkąta równobocznego charakteryzujące jedną z grup wiekowych osób. Osie wyskalowane od 0% do 100%. Dla każdego powiatu lub gminy jako kryterium podziału ludności na sześć typów zastosowano przeciętne udziały poszczególnych grup wiekowych osób (położenie punktu wewnątrz trójkąta informuje o udziale poszczególnych grup wieku w ogólnej liczbie ludności). Typy wieku ludności pogrupowano klasyfikując powiaty według struktur wieku ludności jako młode demograficznie, stabilne demograficznie, starzejące się demograficznie.

4. **Typologia demograficzna Webba** pozwala ustalić typy demograficzne dla jednostek aktywnych i nieaktywnych. Podstawą ustalenia typów są dwa czynniki przyrostu rzeczywistego ludności: przyrost naturalny i saldo migracji stałej.
- Typy demograficzne według Webba dla jednostek **AKTYWNYCH**:
- Typ A – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji,
 - Typ B – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji,
 - Typ C – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji,
 - Typ D – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny.
- Typy demograficzne według Webba dla jednostek **NIEAKTYWNYCH**:
- Typ E – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,
 - Typ F – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie mniejszym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
 - Typ G – ujemny przyrost naturalny z ujemnym, ale nie większym (w wartości bezwzględnej) saldem migracji,
 - Typ H – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.
5. Informacje o aktywności zawodowej opracowano na podstawie reprezentacyjnego „**Badania aktywności ekonomicznej ludności**” (BAEL), przeprowadzanego w cyklu kwartalnym metodą obserwacji ciągłej.
- Pracujący** to osoby, które w badanym tygodniu wykonywały, przez co najmniej 1 godzinę, pracę przynoszącą zarobek lub dochód, albo pomagały (bez wynagrodzenia) w pracy w rodzinnym gospodarstwie rolnym lub innej rodzinnej działalności gospodarczej.
- Bezrobotni** to osoby, które nie pracowały i nie miały pracy, ale jej poszukiwały i były gotowe ją podjąć w ciągu dwóch tygodni następujących po tygodniu badanym. Do bezrobotnych zalicza się także osoby, które oczekiwały na rozpoczęcie pracy w okresie 3 miesięcy i były gotowe ją podjąć.
- Bierni zawodowo** to pozostałe osoby, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne.
- Współczynnik aktywności zawodowej** oznacza udział aktywnych zawodowo danej kategorii w liczbie ludności danej kategorii. W niniejszej publikacji ten współczynnik jak i wskaźnik zatrudnienia prezentuje się dla ludności w wieku produkcyjnym, ze względu na bardzo małą liczbę aktywnej zawodowo młodzieży w wieku 15–17 lat, oraz relatywnie niewielki odsetek pracujących w wieku poprodukcyjnym.
- Wskaźnik zatrudnienia** obliczono jako udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.
6. **Pracujący w gospodarce narodowej** to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących zalicza się: osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy, pracodawców i pracujących na własny rachunek wraz z pomagającymi członkami ich rodzin, osoby wykonujące pracę nakładczą, agentów, członków spółdzielni produkcji rolnej oraz duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.
- Dane o pracujących prezentuje się według faktycznego miejsca pracy.
7. Dane o **bezrobotnych zarejestrowanych** obejmują osoby, które zgodnie z ustawą z dnia 20 IV 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy obowiązującą od 1 VI 2004 r. (jednolity tekst Dz. U. 2016, poz. 645, z późniejszymi zmianami), określane są jako bezrobotne.
8. **Parytety siły nabywczej** (Purchasing Power Parities – PPP) są to współczynniki walutowe odzwierciedlające realną siłę nabywczą waluty danego kraju w relacji do średniej umownej waluty porównywalnych krajów, tj. jednostki standardowej siły nabywczej (Purchasing Power Standard – PPS). Wyrażenie PKB i jego głównych elementów we wspólnej umownej walucie, poprzez eliminację różnic cen, umożliwia bezpośrednie porównanie wolumenów PKB wszystkich krajów uczestniczących w badaniu.
- Dane dotyczące PKB na 1 mieszkańca wyrażone we wspólnej umownej walucie – standardzie siły nabywczej (PPS) za 2016 rok, opracowane przez Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (EUROSTAT), wykorzystane do porównania regionów NUTS 2 krajów UE, dla niektórych regionów krajów UE mają charakter wstępny lub szacunkowy.
9. Dane dotyczące **podmiotów gospodarki narodowej** wpisanych do rejestru REGON obejmują osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, zaklasyfikowane do poszczególnych sekcji PKD 2007 według przeważającego rodzaju działalności.

10. Podstawowym źródłem informacji o warunkach bytu ludności, tj. poziomie i strukturze dochodu rozporządkalnego, wydatków, spożycia, wyposażeniu gospodarstw domowych w przedmioty trwałego użytkowania oraz zagrożeniu ubóstwem jest reprezentacyjne **„Badanie budżetów gospodarstw domowych”**.
11. Źródłem informacji o poziomie emerytur i rent są dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz Kasy Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych.
12. **Świadczenia społeczne** obejmują główne świadczenia z ubezpieczeń społecznych oraz podstawowe formy pomocy socjalnej państwa – świadczenia wychowawcze; świadczenia rodzinne i świadczenia środowiskowej pomocy społecznej.
Dane o **świadczeniach środowiskowej pomocy społecznej** opracowano na podstawie rocznego sprawozdania MRPiPS-03, a dane o korzystających – na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej, którego gestorem jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Sposób transformacji zbiorów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz ich jakość szerzej opisano w uwagach metodycznych publikacji „Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej”.
13. Dane dotyczące **ludności korzystającej z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej od 2014 r.**, ze względu na zmianę metody szacowania, nie są w pełni porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji.
14. Dane w **ochronie zdrowia** podaje się łącznie z danymi o placówkach podległych resortom zdrowia, obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji; z wyłączeniem ochrony zdrowia w zakładach karnych.
15. Zgodnie z ustawą z dnia 4 II 2011 r. o **opiece nad dziećmi do lat 3** (tekst jednolity Dz. U. 2015 poz. 1217) opieka może być organizowana w formie żłobka, klubu dziecięcego, sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianię.
16. Dane dotyczące **wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej** prezentowane są zgodnie z ustawą z dnia 9 VI 2011 r. o wspieraniu rodziny oraz systemie pieczy zastępczej (jednolity tekst Dz. U. 2017 poz. 697).
17. Od 1 IX 2017 r. rozpoczęto **reformę systemu edukacji**, która docelowo wprowadza 8-letnią szkołę podstawową, 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letnią branżową szkołę I stopnia, 2-letnią branżową szkołę II stopnia oraz likwiduje gimnazja.
18. Podstawę prawną gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego stanowiła ustawa o finansach publicznych z dnia 27 VIII 2009 r. (tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 2077) oraz ustawa o dochodach jednostek samorządu terytorialnego z dnia 13 XI 2003 r. (tekst jednolity Dz. U. 2017 poz. 1453). Dane o dochodach i wydatkach budżetowych według rodzajów i działów opracowano zgodnie ze szczegółową klasyfikacją obowiązującą na mocy rozporządzeń Ministra Finansów z lat 2013–2017.

Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w publikacjach tematycznych oraz w serii wydawniczej „Metodologia badań statystycznych”

Methodological notes

Subjective and objective scope

1. Data in the publication, unless otherwise indicated, are presented according to the administrative division of the country in a given period. Information divided into urban areas and rural areas; the term "urban areas" is understood as urban gminas and towns in urban-rural gminas, while the term "rural areas" is understood as rural gminas and rural areas in urban-rural gminas.
2. Data are presented in accordance with the Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes (NUTS), compiled on the basis of the Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS) obligatory in the countries of the European Union according to the Regulation (EC) No. 1059/2003 of the European Parliament and of the Council of 26 V 2003 (Official Journal of the EU L 154, 21 VI 2003) with later amendments.
3. Data are presented according to the Polish Classification of Activities – PKD 2007, compiled on the basis of the Statistical Classification of Economic Activities in the European Community. PKD 2007 was introduced on 1 I 2008 by the decree of the Council of Ministers dated 24 XII 2007 (Journal of Laws No. 251, item 1885) with later amendments.
4. Relative numbers (indices, percentages) are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the text.
5. For the purpose of calculating data by population number, unless otherwise indicated, the population number according to the national definition of residence, compiled using the balance method, was adopted. When computing per capita data (per 1000 population, etc.) as of the end of a year, the population as of 31 XII was adopted, whereas data describing the magnitude of a phenomenon within a year – as of 30 VI.
6. Due to the rounding of data, in some cases sums of components may differ from the amount given in the item "total".

Definitions of basic terms

1. Data on **population** were compiled on the basis of:
 - a. the balances of the size and structure of the population in a gmina. Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the last census,
 - b. the registers of the Ministry of Digital Affairs – on internal and international migration of population for permanent and temporary residence,
 - c. documentation of Civil Status Offices – regarding registered marriages, births and deaths,
 - d. documentation of courts – regarding legally valid decisions in actions for separations and divorces.
2. The **working age** population refers to males aged 18–64 and females aged 18–59. In this category the age groups of **mobility** (i.e. 18–44) and **non-mobility** (i.e. 45–64 for males and 45–59 for females) are distinguished. The **non-working age population** is defined as the **pre-working age population**, i.e., 0–17 and the **post-working age population**, i.e., 65 and more for males and 60 and more for females.
3. Typologie of **the Osanna triangle**, a typology to present the ageing processes of society in a territorial system. The Osanna triangle was built in a coordinate system, which axes are sides of equilateral triangle characterising one of age groups of persons. Axes were scaled from 0% to 100%. For each powiat or gmina average shares of particular age groups of persons were used as a criterion of a division of the population on six types (a place of a point in the triangle indicates a share of particular age groups in total number of the population). Types of age of the population were grouped classifying powiats and gminas by structures of age of the population as demographically young, demographically stable and demographically ageing.

4. **Webb's demographic typology** allows to set demographic types for active and inactive units. The basis for determining types are two factors of real population growth: natural increase and net permanent migration.

Demographic types according to Webb for **ACTIVE** units:

- A-type – positive natural increase surpasses negative net migration,
- B-type – positive natural increase is higher than positive net migration,
- C-type – positive natural increase is lower than positive net migration,
- D-type – positive net migration compensates with surplus negative natural increase.

Demographic types according to Webb for **NON-ACTIVE** units:

- E-type – negative natural increase is not compensated by positive net migration,
- F-type – negative natural increase with negative, but not lower (in absolute value) net migration,
- G-type – negative natural increase with negative, but not bigger (in absolute value) net migration,
- H-type – negative net migration is not compensated by positive natural increase.

5. Information on economic activity was compiled on the basis of the **Labour Force Survey (LFS)**, a sample survey conducted on a quarterly basis using the continuous observation method.

The **employed** are persons who, during the reference week, performed for at least 1 hour any work generating earnings or income, or assisted (without pay) in work on family agricultural farm or in conducting other family economic activity.

The **unemployed** are persons, who did not work and did not have a job, but were seeking work and were available for that work within two weeks after the reference week. The unemployed also include persons who were waiting to start work within 3 months and were ready to take it.

Economically inactive persons are persons who are not classified as employed or unemployed.

Activity rate means the share of the economically active persons of a given category in population of a given category. In the present publication, this rate as well as the employment rate are presented for the working age population, due to the very low number of economically active youth aged 15–17, and a relatively small percentage of the employed at post-working age.

The **employment rate** is calculated as the share of employed persons in the working age population.

6. The **employed in the national economy** are persons performing work providing earnings or income. The employed include: employees hired on the basis of an employment contract, employers and own-account workers including contributing family workers, outworkers, agents, members of agricultural production cooperatives and clergy fulfilling priestly obligations.

Data regarding employed persons are presented according to the actual workplace.

7. Data regarding **registered unemployed persons** include persons who, in accordance with the Law dated 20 IV 2004 on Promoting Employment and Labour Market Institutions, in force since 1 VI 2004 (uniform text Journal of Laws 2016, item 645, with later amendments), are classified as unemployed.

8. **Purchasing Power Parities (PPP)** are currency converters reflecting real purchasing power of currency of a given country in relation to the average conventional currency of compared countries, i.e. the unit of Purchasing Power Standard (PPS). The expression of GDP and its main elements in the common conventional currency, by elimination of the price differences, enables direct comparison of GDP volumes of all countries taking part in the survey.

Data concerning GDP per capita expressed in the common conventional currency – purchasing power standards (PPS) for 2016, published by Statistical Office of the European Union (EUROSTAT) and used for comparison NUTS 2 regions of the European Union, are preliminary data or estimates for certain regions of EU.

9. Data concerning **entities of the national economy** entered in the REGON register include legal persons, organizational entities without legal personality and natural persons conducting economic activity, classified into particular NACE Rev. 2 sections according to the predominant kind of activity.

10. The basic source of information regarding the living conditions of the population, i.e., the level and structure of available income, expenditures, consumption, the furnishing of households with durable goods as well as risk of poverty is a sample **survey of household budgets**.

11. The source of information on the level of retirement and other pensions are data of the Social Insurance Institution and the Agricultural Social Insurance Fund.

12. **Social benefits** include main social insurance benefits and basic forms of social welfare of the state – child raising benefits; family benefits and social assistance benefits.
Data on **social assistance benefits** were compiled on the basis of the MRPIPS-03 annual report, and data on beneficiaries – on the basis of the Central Collection of the National Monitoring System of Social Assistance, which is managed by the Ministry of Family, Labour and Social Policy. The method of transformation of the collections of the Ministry of Family, Labour and Social Policy and their quality is described in more detail in methodological notes of the publication “Beneficiaries of social assistance and family benefits”.
13. Data on the **population using the water supply and sewage system since 2014**, due to the change in the estimation method, are not fully comparable with data presented in previous editions of the publication.
14. Data concerning **health care** are given including health care facilities subordinated to the Ministry of Health, the Ministry of National Defence and the Ministry of Interior and Administration; excluding health care in prisons.
15. According to the Law on **Childcare for Children up to the Age of 3** (uniform text Journal of Laws 2015 item 1217) care can be organized in the form of nurseries, children’s clubs, provided by day carer and nanny.
16. Data concerning **family support and foster care** are presented according to the Law on Family Support and Foster Care System, dated 9 VI 2011 (uniform text Journal of Laws 2017 item 697).
17. The **reform of the education system** began on 1 IX 2017, eventually implementing 8-year primary school, 4-year general secondary school, 5-year technical secondary school, 3-year stage I sectoral vocational school, 2-year stage II sectoral vocational school. Lower secondary schools are being phased out.
18. The legal basis for the financial management of local government units was the Law on Public Finances dated 27 VIII 2009 (uniform text Journal of Laws 2017, item 2077) and the Law on Incomes of Local Government Units dated 13 XI 2003 (uniform text Journal of Laws 2017 item 1453).
Data concerning revenue and expenditure of the budget by types and divisions were compiled in accordance with the detailed classification in force on the basis of the decrees of the Minister of Finance in 2013–2017.

More detailed information pertaining to particular fields of statistics can be found in subject matter publications as well as in the publishing series “Statistical Research Methodology”.